

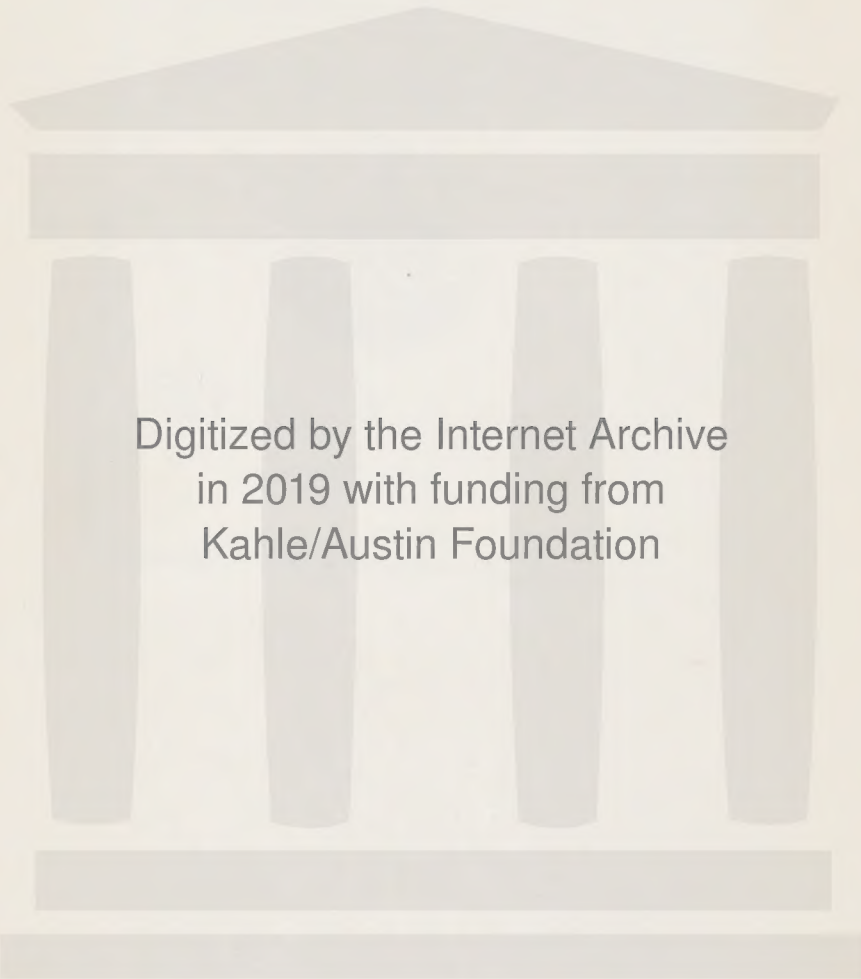

NUNC COGNOSCO EX PARTE

TRENT UNIVERSITY
LIBRARY

Digitized by the Internet Archive
in 2019 with funding from
Kahle/Austin Foundation

Arnim, Hans Friedrich August von

STOICORUM VETERUM FRAGMENTA

COLLEGIT

IOANNES AB ARNIM

VOLUMEN I

ZENO ET ZENONIS DISCIPULI

MCMV

LIPSIAE

IN AEDIBUS B. G. TEUBNERI

Wm. C. Brown

REPRINT LIBRARY

135 SOUTH LOCUST STREET • DUBUQUE, IOWA

LIPSIÆ TYPIS B. G. TEUBNERI

PA 3507.57 v. 1

Praefatio.

Chrysippi Stoici fragmenta colligendi auctor mihi exstitit Usener, vir summe venerandus, anno 1886; idemque qua via ac ratione arduum opus aggredi oporteret, docuit. Deinde casu accidit, ut ab Ordine Philosophorum Gottingensi praemium promitteretur, siquis Zenonis, Cleanthis, Chrysippi Stoicorum principum et discipulorum reliquias ad res ethicas, politicas, divinas spectantes collegisset. Ego vero, cum Zenonis et Cleanthis reliquias a Wellmanno et Wachsmuthio ita viderem collectas, ut non multa iis adici possent, in Chrysippum, quem neglectum iacere videbam, omnem laborem conferre perrexi, ut non solum ethica, politica, theologica, sed omnia eius fragmenta complecterer. Postea demum, cum haec Chrysippeorum collectio ad finem aliquo modo perducta et ab Ordine Philosophorum Gottingensi praemio ornata esset, ita opus amplificavi, ut non solum Zenonem et Cleanthem, sed etiam minores Stoicos, qui ante Panaetium fuerunt, comprehenderem. Atque in hac re summam quidem operam dedi, ne quid me fugeret, sed non potui omnes auctores, quos Chrysippi causa perlegeram, iterum pertractare. Itaque quae altero et tertio volumine proponuntur Chrysippi et discipulorum fragmenta, a me accurata auctorum lectione collecta sunt; Zenonis autem et Cleanthis fragmentorum collectio, quae primo volumine continetur, ex Wellmanni, Wachsmuthii, Pearsoni (the fragments of Zeno and Cleanthes London 1891) libris ita repetita est, ut eam ad mei operis rationem universam accommodarem et quatenus possem, supplerem et corrigerem. Quod hic profiteri aequum duxi, ut viris illis doctis debitam gratiam referrem.

Itaque Chrysippeae quidem philosophiae accuratam atque plenam imaginem, quatenus potui, hoc opere adumbravi, Zenoni autem et Cleanthi ea tantum adscripsi, quae in fontibus ipsis nominatim ad eos referuntur. Ita enim res se habet: eam Stoicae doctrinae formam, quae imperatorum Romanorum aetate fuit, uberrimis testimoniis illustrare possumus eademque ex Chrysippi auctoritate tota pendet.

Zeno et Cleanthes quid docuerint, ita tantum enucleari potest, ut quae nominatim ad eos referuntur, et cum hac Chrysippea philosophia et cum Posidonianis et cum Socraticis et Academicis Zenonis antecessoribus diligenter comparentur. Hunc igitur laborem exantflare neque volui neque potui, sed fundamenta tantum struere, unde illae quaestiones proficiscerentur. Nam fragmentorum collectiones ita institui oportet, ut ad ipsam quasi substantiam traditionis facilis aditus paretur. Ea vero quae non nisi subtili disquisitione ex illa materia extrahi possunt atque ea maxime quae sola coniectura quamvis probabilis nituntur, ab eiusmodi collectione procul habenda esse censeo. Quae cum ita sint, fieri non potest, ut Zenonis aut Cleanthis philosophiam ex sola fragmentorum lectione aliquis intellegat; potest fieri, ut intellegat Chrysippum. Altero igitur et tertio volumine hoc primum volumen illustrabitur.

Atque de ratione in illis a me inita plura mihi erunt praefanda, cum de totius operis ratione pauca etiam monuero. Ordinem fragmentorum ubique, etiam in minoribus philosophis ex doctrinae ratione constitui, quae nisi ex altero et tertio volumine intellegi non potest. Zenoni, Cleanthi, Chrysippo indices subieci, quibus ad singulos libros fragmenta librorum titulis insignita referuntur. Eam rationem secutus sum, quia doctrinam philosophorum restituentibus maxime inservire volui. — Testimonia quae ad vitam, mores, stilum philosophorum pertinerent, ubique placitis et fragmentis praemisi. Dicta (*ἀποφθέγματα, χρεας*), sicubi maior numerus exstabat, post fragmenta collocavi. — Adnotationem criticam ita conformavi, ut lectiones ex virorum doctorum coniecturis profectas sive a me ipso novatas significarem. Praeterea ex fontium editionibus criticis eas lectionis varietates adscripsi, quae ad res in fragmentis tractatas aliquid facere viderentur. In Diogenis Laërtii textu recensendo copiis usus sum ab Hermanno Diels et Edgardo Martini benigne mihi commodatis. Ubi non suppetebat apparatus criticus ipse, quantum potui, elaboravi, ut corruptelis textum purgarem.

Quae primo volumine continentur Herilli, Dionysii Metathemeni, Persaei, Sphaeri fragmenta, perpauca sunt neque sperari potest plura investigatum iri. Nam brevis fuit eorum auctoritas; atque talium scriptorum siqui libris utuntur, nomina eorum, ut doctrinae speciem captent, prae se ferre solent. Plura tenemus Aristonis Chii fragmenta, quamquam libros ab ipso conscriptos praeter epistulas fuisse nullos Panaetius et Sosicrates dixerunt. Sed de Aristone Ceo Peripatetico in eorum quae composui fragmentorum nullo cogitari potest. Ea partim ad doctrinam Chii pertinent, quae etiamsi nullus

eius liber exstisset, ex Chrysippi libris illum impugnantibus cum Stoicis tum adversariis Stoicorum nota esse poterant, partim facete dicta sunt, item Chio, non Ceo tribuenda. Nam *δμοιωμάτων* collectionem, qua Stobaeus vel vetustioris florilegii auctor usus est, ad Chium pertinere, et ipse Stobaeus testatur et Laërtii vita docet, in qua dialecticorum sophismata cum araneorum telis comparantur. Videntur autem multae Aristonis scholae ab auditoribus litteris mandatae esse, unde Seneca amplam illam enarrationem epist. 94 (n. 359) haurire potuit. Atque ex scholis et commentariis etiam similitudines illae (*δμοιώματα*) ab aliis colligi potuerunt.

In altero et tertio volumine Chrysippi fragmenta et doctrinae testimonia cum iis testimoniis quae ad generalem Stoicorum doctrinam pertinent, ita composui, ut eam doctrinae formam, quae imperatorum aetate fuit, quam plenissime repraesentarem. Atque typorum genere tria locorum genera ita distinxi, ut rectis typis maioribus ipsa Chrysippi fragmenta imprimenda curarem, i. e. locos, quibus ipsa Chrysippi verba servantur, obliquis typis eiusdem mensurae, quae de placitis Chrysippi, addito nomine philosophi, proderentur aut certa ratione ad ea referri possent, minutis denique typis, quae aliquo modo ad cognoscendam Chrysippi doctrinam utilia viderentur. Atque moneo lectores, ne ea omnia, quae hoc tertio locorum genere complexus sum, pro veris et propriis Chrysippi fragmentis a me vendi arbitrentur; sed omnia eiusmodi esse puto, ut aliquam necessitudinem cum Chrysippi doctrina habeant. Nam quis neget, ubi de ipso Chrysippo fontes nihil produnt, etiam ea ad nos pertinere, quae alii philosophi ex Chrysippi doctrina profecti eoque fundamento usi docuerunt. Itaque iis materiam utilem volui commodare, qui ex ipsis fragmentis Chrysippi et doctrinae testimoniis profecti, adhibitis etiam obscurioribus vestigiis, de eius philosophia quaerere vellent. Eorum autem placitorum, quorum satis amplam testimoniorum copiam iam collectam haberem, quotiens plura etiam inveniebam testimonia, ea quae nihil novi continerent neque ulla re memorabilia viderentur consulto omisi. Quae vero ad philosophiam Chrysippi accuratius cognoscendam utilia sunt, ea volui quidem omnia complecti; siqua omisi, invitatus feci. Sed fieri non potuit, ut omnia unius placiti testimonia uno capite coniuncta traderentur, quia fontium loci saepe ad res diversissimas pertinent; quos discerpi et per singula capita distribui vetabat sententiarum in ipso fonte conexus, quem servari oportebat. Itaque quae de quoque placito testimonia hoc opere contineantur, non nisi ex indicibus subiectis intellegi poterit.

Praeter fragmenta apud alios scriptores servata libri ipsius Chry-

siippi, quamquam mutili, ad nos pervenerunt per papyros. 1. In Herc. Vol. Coll. Alt. V 22 -- 25 misera frustula exstant alterius de providentia libri. Septem columnae sunt eius libri extremae, cum subscriptione *Χρυσίππου περὶ προνοίας Β*, editae post Neapolitanos a Gerckio in Fleck. annal. suppl. XIV p. 710. Quas cum in illo capite Vol. II quod est de providentia (p. 322sq.) omiserim, hic ea proponere libet, quae aliquem fructum praebere possint. In col. I haec fere agnoscuntur: ἐν τῷ(ι κ)όσ(μωι τὰ κακὰ) | κατ' ἐπακολ(ούθησιν οἱ) | - μαι γίνεσθαι (δι' ἀγαθὰ | μεί)ζονα ὄν(α, quae sententia etiam a Gellio fr. 1170 (Vol. II p. 336) Chrysippo tribuitur. In col. II disputasse videtur, omnia in mundo necessario fieri πλὴν τῶν προ(α) | χθέν(τω)ν ὅφ' ἡμῶν | καὶ τῶν (ἄ)λλων ζ(ώι) | ων. In col. III nihil intelligi potest. In col. IV de cognominibus Iovis disputatur, ut apud auctorem περὶ Κόσμον cp. 7 et apud Dionem in Olympica: τ)ὸν (Δία σ)ωτήρα εἶναι (καὶ) | φί(λιον) καὶ ξένιον (καὶ) | πολι(έα) καὶ ἄλλως (πολλὰ | χῶς ὀνομα)σθῆ(ναι. In col. V primum dicit, se iam finem huic libro impositurum esse: αὐτοῦ καταπαύων τὸν λόγον. Deinde capita quaedam disputationis enumerare incipit, quorum primum est: unam esse naturam unumque mundum: δεῖ γὰρ διειληφέναι πρῶτον μὲν ὅτι (εἰ pap.) οὐκ ἐνδέχ(ε)ται φύσιν ἄλ(λην) εἶναι καὶ ἄλλον(ς κ)όσμους (καὶ) ὅτι οὗτος ὁ κόσμος κατ(έσ)τη (τῇ)ι (φ)ύσει ἀνε(λ)λιπῶς ἀπέχων πάντ(α) τὰ (ὄν)τα. Cf. Vol. II n. 530sq. In his verbis ἀνελλιπῶς significat „ita ut nihil deesset“, scil. ex materia, quia mundus ἐκ πάσης τῆς οὐσίας factus est. Quod moneo propter Gerckium, qui adnotat: ἀνελλιπῶς = ἀνεκλείπτως. — Ad deos sive daemones pertinere videntur, quae in col. VI leguntur: (τῶν) μὲν καθ' ὅλου δεκτικῶν ὄντων ἀρετῆς, οὐ κακίας, τῶν δ' εὐαναλήπτως π(ρὸ)ς αὐτή(ν ἐ)χ(ό)ν | των, ἐὰν μὴ τύχ(ωσι)ν ἤδη ἔχοντες. Π(ερί) δαι | μόνων [λαι . . . εἰ pap.] φ(ύ)σεως (καθό | λ)ου ταῦτα διειληφέναι | (π)ροσῆκεν. Sequentia non certa ratione suppleri possunt. — In col. VII haec leguntur: ἐὰν τὰ ὁμ(ο)ία (ἐπ)ι | γένηται (π)ρονοίαι, (τ)ὸ | Δ(ιὸ)ς προνοία<ι> τα(ῦτ)α | (δι)ωκῆσθαι(ι) [ωκείσθαι pap.], δε<ι> ἐ(πελ)θεῖν ἀρχομένους ἀ(π)ὸ | τῶν (ψ)υχῶν καὶ τῶν | φύσεων, καθά(περ) ἐ(να)ρχόμενος (εἰ)πα, ῥηθῆσε | τα(ι) δέ τι περὶ τούτων | καὶ ἐν τοῖς ἐχομέν(οις). | Τόπον δ' αὐτοῦ κατα —. Scil. rationem, qua Iuppiter per providentiam mundum gubernat, demonstrari oportet ex ea ratione, qua plantae a naturis, animalia ab animis suis reguntur (ἀπὸ τῶν ψυχῶν καὶ τῶν φύσεων).

Deinde habemus 2. *Χρυσίππου Λογικῶν Ζητημάτων Α*, editum a Croenerto Herm. XXXVI 552sq., a me Vol. II p. 96sq., qui quamquam nondum ita restitutus est, ut totus conexus sententiarum perspicui possit, multa tamen insunt, quae optime intellegantur et de logica

Chrysippi ratione nova nos edoceant. Hic liber dubitari non potest, quin idem sit, de quo Valerius Maximus VIII 7, 10 (Vol. II n. 19 p. 10) haec prodidit: „Citerioris aetatis metas, sed non parvi tamen spatii Chrysippi vivacitas flexit: nam octogesimo anno coeptum undequadragessimum *Λογικῶν* exactissimae subtilitatis volumen reliquit.“ Patet enim haec non referri posse ad omnia Chrysippi scripta logica, quae trecenta et undecim fuisse catalogus Laërtianus testatur (Vol. II p. 8, 26 huius operis), sed certum aliquod significatur opus logicum, quod undequadraginta fuit voluminum. Huius titulum non fuisse *Λογικῶν ΑΘ* simpliciter, sed *Λογικῶν Ζητημάτων ΑΘ* nos docet auctor catalogi Laërtiani, qui, postquam cetera scripta logica per quattuor locos disposita enumeravit, quintum locum addit: *Λογικοῦ τόπον τὰ τῶν προειρημένων τεττάρων διαφορῶν ἐκτὸς ὄντα καὶ περιέχοντα <τὰς> σποράδην καὶ οὐ σωματικὰς ζητήσεις λογικὰς περὶ τῶν καταλεγομένων. Ζητημάτων ΑΘ*. Conspirat numerus librorum. Neque *Ζητήματα* hoc opus, quod ad solam logicam pertineret, inscriptum fuit, cum etiam *ἠθικά* et *φυσικά* Chrysippi *ζητήματα* exstarent, sed *Ζητήματα λογικά*. Illud *λογικά* in catalogo omitti poterat, cum ex antecedentibus subintelligeretur. Itaque etiam titulus cum Valerio Maximo conspirat. Nam ex plena tituli forma: *λογικὰ ζητήματα*, Valerius *ζητήματα*, catalogus *λογικά* omisit. Accedit quod ea, quae Valerius de illo Chrysippi opere prodit, ex iis demum intelligi possunt, quae catalogus Laërtii docet. Collectae erant in hoc opere minores quaestiunculae logicae, quae propter parvum ambitum separatis voluminibus edi non poterant; eaeque ad omnes logicae partes pertinebant, unde factum est, ut tota collectio ad nullam e quattuor illis partibus referri posset. Per se intelligitur non uno tempore, sed per singula volumina hoc opus editum esse, quotiens quaestionum conscriptarum summa modici voluminis ambitum aequaret. Inde factum est, ut undequadragessimum idemque ultimum volumen a sene philosopho paulo ante obitum conficeretur. Atque ea re uti potuit auctor Valerii, ut Chrysippi constantiam usque ad mortis limen in labore perseverantis illustraret. Huius igitur operis primum volumen nunc nobis restituit Croenerti industria.

Item ipsius Chrysippi liber vulgo creditur 3. Papyrus Letronnii *περὶ ἀποφατικῶν*, denuo post Th. Bergkium a me editus Vol. II p. 52sq. Atque certum est hanc scriptionem ad Stoicam eamque Chrysippi *περὶ ἀποφατικῶν* doctrinam aliquo modo pertinere. Sed ipsum Chrysippi librum *περὶ ἀποφατικῶν* nos tenere credi non potest. Nihil enim docetur, sed enuntiata negativa ex poëtarum libris collecta ad examinandum proponuntur utrum sint *ἀποφατικά* necne. Itaque vi-

dentur haec vel in usum discipuli alicuius scripta esse, ut ille exercitationis gratia sententias poëtarum examinaret, vel quod probabilius videtur ab ipso discipulo scripta. Fortasse magister nihil nisi ipsos poëtarum locos discipulo tradidit iussitque eum ratione syllogistica examinare, num essent ἀποφατικά ἀξιώματα. Atque partim sunt, partim non sunt. Rem propositam ut recte perficeret, oportebat discipulum et ea quae de axiomatis et ea quae de syllogismis Chrysippus docuerat, cognita et perspecta habere. Sed ille valde indoctus fuisse videtur. Nam omnia in suspenso reliquit, cum *ναί* οὐ et propositionibus minoribus (ταῖς προσλήψεσι) et conclusionibus (ταῖς ἐπιφοραῖς) omnibus adpingeret, postmodo alterum ex illis vocabulis, sive *ναί* sive οὐ, prout melius visum esset deleturus. Talis scriptio videretur a magistro proficisci potuisse, qui discipulum proprio iudicio usum aut *ναί* aut οὐ delere iuberet, nisi omnes fere illi syllogismi ita conformati essent, ut nihil concludi posset, si propositio minor affirmaretur. Hanc enim plerique formam habent: εἰ τὸ πρῶτον τὸ δεύτερον· *ναί*· οὐ· τὸ δεύτερον. *ναί*· οὐ· τὸ πρῶτον. Patet hac syllogismi forma nihil concludi potuisse, nisi negata secunda propositione. Tum enim κατὰ τὸν δεύτερον Χρυσίππου ἀναπόδεικτον hic syllogismus evadit: εἰ τὸ πρῶτον, τὸ δεύτερον· ἀλλὰ μὴν οὐ τὸ δεύτερον· οὐκ ἔρα τὸ πρῶτον eaque ratione discipulus eas poëtarum sententias agnoscere poterat, quae non essent ἀποφατικά ἀξιώματα. Affirmata autem altera propositione patet nihil omnino concludi potuisse. — Pauci sunt syllogismi κατὰ τὸν πρῶτον Χρυσίππου ἀναπόδεικτον hac forma usi: εἰ τὸ πρῶτον τὸ δεύτερον· *ναί*· οὐ· τὸ πρῶτον· *ναί*· οὐ· τὸ δεύτερον: (1), 2, 12, 14, 15, 22. In his igitur scriptor id enuntiatur, quod ei ad examinandum erat propositum, λῆγον posuit ἐν τῷ συνημμένῳ i. e. in propositione maiore. Haec forma erat ex usu, ubi propositio minor (ἡ πρόσληψις) affirmari poterat. Negata enim nulla omnino evadit conclusio. Mirum vero accidit, quod iis tantum locis hac forma usus est, quibus propositionem minorem negari oportebat. Itaque cum tanta appareat in tota scriptione scriptoris inscitia, a Chrysippo certe non profecta est, acutissimo logicae auctore. Atque cum tota ratio vitiosa sit, dubitari potest, num singula, quae in papyro exstant, errata corrigere liceat. — Quae cum ita sint, erunt fortasse qui omnino hunc libellum in Chrysippeorum syllogem a me recipiendum fuisse negent. His vero non assentior. Insunt enim in hoc libello, quamvis pauca pro amplitudine, vestigia Chrysippeae doctrinae. Ad syllogisticam quidem doctrinam nihil lucramur, nisi quod Stoicorum est, lemmatis condicionalibus plerumque uti; quae vero de axiomatis Chrysippus docuit, aliquomodo illustrantur. Sed de ipsa doctrina

disputare, non huius est loci. Hoc tantum mihi addendum est, cum libellum ederem, locis quibusdam me erravisse. 1. Erravi quod p. 52 in adn. Bergkii rationem, οὐκ p. 52, 37 delentis, dubiam esse dixi. Est enim verissima. 2. P. 53, 23 inserenda est haec πρόσληψις, quae per errorem omissa est: *ναὶ οὐ ἀντίκειται ἀξίωμα καταφατικὸν τῷ· Οὐκ ἦν — — ἀτιμία.* 3. P. 56, 3 secundum οὐ (ante *Εὐριπίδης*) nunc mihi videtur delendum esse.

Restat illa papyrus Herculanensis 1020, quam in Herma XXV p. 473sq., ad Chrysippum rettuli. Atque quae in illa commentatione dixi, etiam nunc probo. Probabile enim puto ipsius hunc esse librum Chrysippi, e quo etiam Arius Didymus apud Stobaeum ecl. II 111, 18 W. (Vol. III n. 548) hausisse videtur.

Fragmenta Chrysippi primus collegit Baguetus anno 1822 in Annalibus Academiae Lovaniensis. Hic liber nullam fere utilitatem mihi praebuit. Voluit enim Baguetus ea tantum fragmenta Chrysippi colligere, quae adscripto philosophi nomine leguntur; ego vero ab Usenero monitus longe aliam rationem secutus sum, quam supra exposui, ut etiam latentia Chrysippeae doctrinae vestigia eruerem. Accedit quod ille omnia fere fragmenta ad certos libros rettulit. Sed constat ex rebus tractatis de sede fragmentorum Chrysippeorum plerumque nihil concludi posse, cum philosophus in multis libris easdem sententias repetere solitus sit. Cf. Vol. II n. 30. Etiam in textibus constituendis neque diligens neque acutus fuit Baguetus. Commentarium quidem addidit ille satis verbum, quo ipsa fragmenta quasi obruuntur. Mihi magis ex usu visum est, ipsa fragmenta, secundum doctrinae capita ordine quam maxime perspicuo disposita, proponere.

Duorum operum Chrysippi, *περὶ προνοίας* et *περὶ εἰμαρμένης*, reliquias collegit Alfredus Gercke in *Fleckeis. Annual. suppl.* 14 (1885) p. 691sq. Quem optime de illis fragmentis meruisse constat. Erant tamen et in sententiis eligendis (maxime quidem in Alexandri libro, quem de fato scripsit) et in textibus constituendis, quae rectius administrari posse crederem.

De gravissimis philosophiae Chrysippeae fontibus.

Ut collectione testimoniorum, quam in altero et tertio volumine proposui, ii qui in philosophiam Chrysippi inquirunt, recte uti possint, maxime opus est, ut de singulorum fontium indole recte iudicent. Itaque, cum de omnibus auctoribus disputare longum sit, de iis quidem, quibus longe maxima testimoniorum pars debetur, pauca

mihi praefanda esse sentio, ut quo quaeque iure ad Chrysippum rettulerim quaeve fides iis habenda sit, intellegatur.

De Plutarcho.

Plutarchus cum duobus libris contra Stoicos conscriptis permulta Chrysippi fragmenta ita attulerit ut non solum propria philosophi verba sed etiam librorum titulos unde desumpta essent describeret, multa et nomine philosophi et titulo libri omisso, duplex quaestio oritur, altera num ipse Plutarchus tot Chrysippi libros versaverit, altera, quae ex illa priore pendet, num ea quoque quae sine nomine passim afferuntur ad eundem Chrysippum referenda sint. Ac primum quidem per se vix credibile est, tot Chrysippi libros ab ipso Plutarcho tanta diligentia et lectos esse et excerptos, ut discrepantias quae inter locos diversorum librorum longe inter se remotos intercederent, posset animadvertere. Nam quae difficillima fuit vel ipsis Stoicis Chrysippeorum lectio, eam alius disciplinae alumno tanto melius cecisisse probabile non est. Ut igitur nostratium philosophorum doctrinas quidem norunt quicumque liberalibus artibus eruditi sunt, libros quorundam, qui spinosa disserendi ratione utuntur, ne docti quidem, ita Chrysippus ex eis auctoribus videtur fuisse qui a plurimis eruditorum omnino non legerentur neque ab ipsis philosophis nisi doctioribus. Huius rei documento sunt Ciceronis scripta philosophica, quae nullam ipsorum Chrysippi librorum notitiam produnt, documento sunt Senecae dialogi et epistulae, quibus cum assiduam recentiorum philosophorum lectionem redoleant, nullum vestigium inest studii diligentioris in Chrysippo collocati. Testis est Epictetus in Arriani Epicteteis (I 4, 6), eos Stoicorum alumnos qui multos Chrysippi libros legissent eosque qui sine praeceptore Chrysippum legere animo varent, hac re exsultare solitos esse tamquam multum in sapientia profecissent. Atque in scholis quidem Stoicorum eadem aetate discipulos explicandis Chrysippi verbis exercitatos esse, idem Epictetus saepius testatur, sed quid hoc ad Plutarchum? At ne hos quidem Chrysippi lectione studia inaugurasse arbitror, sed primum introductiones quasdam arcessivisse (Epictet. diss. II 16, 34: *Εἰσαγωγὰς ἐπραξά τινας καὶ Χρυσίππεια ἀνέγνων* cf. ibid. 17, 40: *κἂν πάσας τὰς εἰσαγωγὰς καὶ τὰς συντάξεις τὰς Χρυσίππου μετὰ τῶν Ἀντιπάτρου καὶ Ἀρχεδέμου διέλθωμεν*) quales et tunc permultas exstitisse credibile est et nos etiam nunc habemus Dioclis apud Diogenem et Arii Didymi apud Stobaeum exempla. Sed de his quidem alio loco fusius erit disputandum. Plutarchum certe tam diu et tam diligenter Chrysippo operam dedisse, credi non potest. Neque Galeni exemplo id tueri possis, quem

complura Chrysippi scripta ipsum legisse constat. Nam inde a Galeni tempore tales libros, qualem „de Hippocratis et Platonis placitis“ ille condidit, quibus toti adversariorum libri per singula enuntiata impugnarentur, valde in more fuisse, etiam Alexandri de fato, Origenis contra Celsum vel, si ad inferiora etiam tempora descendimus, Cyrilli contra Julianum aliisque patrum ecclesiae libris monstratur. At multo diligentiore et assidua magis lectione opus erat, ut talia conderentur, qualis Plutarchi de repugnantibus Stoicorum libellus exstat. Sed ipsam librorum Plutarcheorum formam examinemus, si forte inde quaestio dirimi possit. Ac primum quidem de ordine et conexu sententiarum, postea de rebus a Plutarcho tractatis quaeremus. Quodsi proprio Marte Plutarchus cum Stoicis configeret, aut omnia, quae ex Chrysippi libris excerpserat, certo quodam ordine digessisset aut singulas repugnantias nullo ordine coacervare satis habuisset. Quae vero per librum de repugnantibus regnat ratio ut partim in ordinem res digerantur, partim inordinatae et inconexae relinquantur, eam a sani scriptoris mente abhorrire iudicamus, qui quidem in tota libri conformatione a se ipse pendeat. Quae libri forma ut accuratius intellexeretur argumentum per capita esset enarrandum, sed exemplis rem ostendere sufficiet. Quae igitur inde a cp. 31 usque ad 40 crimina proferuntur, exemplum praebent disputationis suo ordine apte decurrentis: nam *ὁ περὶ θεῶν λόγος* his capitibus ita examinatur, ut tres illae divinitatis qualitates, *τὸ εὐποιοῦν, τὸ ἄφθαρτον, τὸ μακάριον* deinceps tractentur. Antecedunt autem theologiam ethica inde a cp. 11, quae tamen haud raro alienis interrumpuntur, ut cp. 23, 24 et cp. 28, 29. Nec non cp. 14, 16 quamquam ad ethica pertinent, filum interrumpunt; his enim Plato et Aristoteles a Chrysippi reprehensionibus defenduntur, quo vinculo res alioqui diversas scriptor comprehendit. Iam cum etiam cp. 24 et 29 eiusdem disputationis vestigia appareant, quam alio libro longius se persecutum esse ipse Plutarchus testatur 1040 D (*ἃ μὲν οὖν ῥητέον ὑπὲρ Πλάτωνος ἐν ἄλλοις γέγραπται πρὸς αὐτόν*), his autem omissis cetera *τὸν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν καὶ περὶ σοφίας καὶ κακίας λόγον* contineant, duos fontes a Plutarcho adhibitos esse suspicamur. Neque enim ordinem, quem ipse instituerat, aliena inserendo turbasse censendus est. Accedit quod, cum altero libro, qui „de communibus notitiis“ inscribitur, eadem fere ethica et theologica Stoicorum placita ita impugnentur, ut pleraque „repugnantiarum“ capita cum aliquo „communium notitiarum“ capite simili comparari possint, — eorum quae additamenta esse docui in altero libro nec vola nec vestigium exstat. Iam ad ipsas res a Plutarcho tractatas pergamus. Quo loco hoc statim mo-

nendum est, tot refutationes placitorum Stoicorum, et acumine et numero insignes, non videri ab ipso Plutarcho proprio Marte compositas esse. Num probabile est Plutarchum, hominem doctum et assidua antiquorum lectione imbutum, quae a pristinis Stoicorum adversariis contra illos disputata erant neglexisse? Utrum probabilius est acutissimas Chrysippi et Antipatri refutationes easque maxime quae ad verba magis illorum quam ad rem spectant, post complura saecula inventa esse an ab ipsis illorum aequalibus et adversariis acerrimis? In libro de comm. not. cp. 27 extr. post longiorem disputationem, quae ad Stoicam *περὶ τέλους* doctrinam pertinet, haec addit Plutarchus: *ἀλλὰ τοῦτο μὲν εἶσιν οἱ πρὸς Ἀντίπατρον οἶονται λέγεσθαι, μὴ πρὸς τὴν αἴρεσιν.* Quid igitur? nescitne ipse Plutarchus quem philosophum impugnet? Famane accepit, ad cuiusnam philosophi doctrinam spectent argumenta ab ipso excogitata? Patet, ni fallor, hoc modo non posse loqui nisi eum, qui argumenta ab aliis tradita et accepta prodit.

Hinc ad aliam rem eamque gravissimam facilis transitus. Scilicet mirum est, quod praeter ipsum Chrysippum unius fere Antipatri doctrina compluribus locis spectatur. Nam exceptis primis „repugnantiarum“ capitibus ne Zeno quidem et Cleanthes respiciuntur, eorum qui post Antipatrum fuerunt nulla omnino mentio occurrit. Quod quale sit ut accuratius intellegatur, facit locus imprimis memorabilis de repugn. cp. 38, ubi Plutarchus verba Antipatri affert ex libro de diis, quibus omnes philosophos diis *ἀφθαρσίαν* tribuisse testatur. Dein Plutarchus haec verba infert: *οὐδεὶς οὖν ἐστὶ τῶν πάντων ὁ Χρύσιππος κατ' Ἀντίπατρον· οὐδένα γὰρ οἶεται πλὴν τοῦ πυρὸς ἀφθαρτον εἶναι τῶν θεῶν.* Quibus verbis egregium acumen inest, si ab aequale Antipatri contra Antipatrum et Chrysippum, nullum fere si contra sectam Stoicorum dicta sunt. Nam Chrysippus carpitur, quod ea, quae nemini philosophorum placuisse ipsius discipulus prodat, docuerit, Antipater carpitur quod principem scholae suae auctorem neglexerit. Tales igitur cavillationes cum personas, non rem spectent, ab aequalibus profectas esse consentaneum est.

Iam quod antea diximus, argumenta a Plutarcho prolata non potuisse ex ipsius officina prodire, etiam singulis exemplis probabimus. Conferendum igitur „comm. notitiarum“ cp. 35, quo de igne mundi semine agitur (*τὸ σπέρμα πλέον εἶναι καὶ μείζον ἢ τὸ γεννώμενον ἐξ αὐτοῦ*) cum Philonis personati de incorr. mundi cp. 19 p. 257, 7sq. Bern., ut intellegatur vetusto argumento Plutarchum uti; nam quae hoc capite continentur Peripatetico primi a. Chr. saeculi tribuenda esse, demonstravi in Wilamowitzii Quaestionum philologicarum tom. XI.

Conferenda porro ea, quae Cicero in tertio de natura deorum (i. e. Clitomachus) cp. 26—40 contra providentiam Stoicorum deorum disputat cum iis quae utroque libro Plutarchus exhibet „comm. notitiarum“ cp. 31—34 „repugnantiarum“ cp. 30—37. Nam cum universa pugnandi ratio conspirat, tum singula quaedam notari possunt, quae eundem utriusque commentationis auctorem quasi digito monstrant. Velut in utroque Plutarchi libro (de comm. not. cp. 33, de repugn. cp. 31) cum in stultitia summa secundum Stoicos miseria sit, omnes fere homines stultos, immo insanos esse a providentia alienum demonstratur. *Εἰ γοῦν οἱ θεοὶ μεταβαλλόμενοι βλέπτειν ἐθέλοιεν ἡμᾶς — οὐκ ἂν δύναιτο διαθεῖναι χεῖρον ἢ νῦν ἔχομεν.* Cf. Ciceronis verba cp. 32, 79: „Nam si stultitia — — — immortalibus dicitis“ et cp. 28, 71 „Quid enim potius hominibus dedissent, si iis nocere voluissent?“ — — Porro conferatur Ciceronis cp. 36 de virtute non a diis data et de Iovis nominibus cum verbis Plutarchi de repugn. cp. 31 *Εἰπερ οὖν ὁ θεός* etc. et comm. not. cp. 32 inde a verbis *εἰ δὲ ἀναιροῦσι* usque ad finem capitis.

Plures etiam inter utrumque scriptorem similitudines possim ostendere; sed quae adhuc protulimus sufficiunt, ut ceteras quoque argumentationes non ab ipso Plutarcho inventas esse probetur. „Repugnantiarum“ cp. 10 Plutarchus iudicium fert de duobus Chrysippi libris, quibus *τὴν Συνήθειαν* altero impugnaverat, altero defenderat; *ἐκεῖνο δὲ ἀληθὲς ὅτι βουλευθεὶς αὐθις συνειπεῖν τῇ συνηθείᾳ ἐνδεέστερος γέρονεν ἑαυτοῦ καὶ τὸ σύνταγμα τοῦ συντάγματος μαλακώτερον.* Quodsi ipsius Plutarchi hoc esse iudicium opinaris, cf. Cic. Acad. priora II 27, 87 „ipsum sibi respondentem inferiorem fuisse“ et ibidem 24, 75.

Multa quoque apud Alexandrum inveniuntur cum in quaestionibus ceterisque scriptis minoribus tum in commentariis quae cum Plutarcheis aliquatenus conspirent, ut quaest. I 14 *ὅτι καθ' οὓς μόνον τὸ καλὸν ἀγαθὸν ἐστίν, οὐδὲν οἱ θεοὶ τοῖς ἀνθρώποις παρέχουσιν ἀγαθὸν* cum loco supra memorato, quaest. I 4 de fato cum „repugn.“ cp. 46 et multa quae enumerare longum est. Cum vero Alexandrum ex Plutarcho hausisse et per se et propter rationem similitudinis cogitari nequeat, quae ad materiam magis quam ad formam argumentationum pertinet, immo probabile sit pleraque antiquiorum Peripateticorum et Academicorum libris Alexandrum debere, haec quoque suspicionem nostram confirmant. Unum etiam Galeni locum addere libet de Hippocr. et Plat. plac. IV p. 351 Mü. En ipsa Galeni verba: *Περὶ δὲ τοῦ μὴ φροντίζειν τῆς πρὸς ἑαυτὸν ἐναντιολογίας αὐτὸν* (scil. τὸν Χρυσίππου) *ἔχων ἔτι μύρια λέγειν, ἃ τάχα ἂν καὶ ὕστερον, εἰ*

μακροτέρας ἐπιλαβομένην σχολῆς, εἰς μίαν ἀθροίσαιμι πραγματείας ἅπαντα, παραλιπὼν τᾶλλα μόνων τῶν οἰκείων τοῖς νῦν προκειμένοις μνημονεύσω. Ni fallor id quod Galenus se postea facturum promittit, plane idem est quod fecit Plutarchus in libro de repugnantiis, quem exceptis primis octo capitibus ad unum Chrysippum pertinere supra monui. Neque facile adducor ut credam, hanc rem Galenum nullo praeter ipsum Chrysippum fonte adhibito tractaturum fuisse. Noverat sine dubio cum verba illa chartae mandabat, fontem inexhaustum, unde agros suos irrigari posse sperabat. Sed fontem illum non puto fuisse quem nos legimus librum Plutarchi, quippe qui de Stoicorum, non de Chrysippi repugnantiis inscriptus sit et pauca tantum ex toto doctrinae orbe comprehendat ad moralem philosophiae partem pleraque spectantia. At Galeno eiusmodi fons circumspiciendus erat, qui naturalem quoque philosophiae Chrysippeae partem impugnaret.

Ne id quidem neglegendum est quod tot loci Chrysippeii iidem in utroque libro afferuntur. Nam si omnium librorum thesaurum ad manus habebat, cur ad eosdem semper locos revolvitur? Pendebat nimirum a delectu, quem auctor ille vetustus fecerat. Hae fere causae sunt, cur Plutarchus non ex ipso Chrysippo sua omnia hausisse, sed cum verba Chrysippi tum refutationes apud alium auctorem invenisse videatur.

Iam ut qualis ille fons fuerit indagetur, primum de tempore eius videndum est. Atque ex eis quae de Antipatro supra disputavimus sequitur, ut de aequali illius cogitetur. Quod vero ad sectam auctoris attinet, quin Academicus fuerit dubitari non potest. Nam Academico Diadumeno Plutarchus in „com. notit.“ personam tribuit refutatoris, neque alius sectae patrono tribuere poterat, cum tota refutandi ratio scepticam magis quam dogmaticam speciem praebeat. Semper enim mera adversariorum refutatione scriptor contentus est, nunquam ad propriorum placitorum demonstrationem progreditur. Neque meliore exemplo adumbrari potest, quid Sextus dicat εἰς ἄλλοτριαν ὕλην ἐμβάλνειν καὶ ἐπὶ συγχωρήσει τῶν ἑτεροῶς δογματιζομένων ποιεῖσθαι τοὺς λόγους (adv. math. IX 1). Hanc autem impugnandi rationem Carneadis et Clitomachi propriam fuisse Sextus testatur. Carneadem autem Academicorum longe nobilissimum Antipatri Stoici aequalem fuisse constat, cuius disputationes litteris mandavit Clitomachus (Diog. Laërt. IV 10). Hunc igitur a Plutarcho compilatum esse suspicor. Cui suspicioni favent, quas cum Ciceronis de nat. deorum lib. III Plutarcho similitudines intercedere dixi. Hunc enim Ciceronis librum e Clitomacho potissimum haustum esse, communis opinio est. Nec refragatur Peripateticus Philonis personati, immo magnam argumen-

torum partem, mutatis videlicet quae minus apta viderentur, ex altera schola in alteram transmigrasse arbitror.

Iam de altera quaestione videamus, quam cohaerere cum illa dixeram: quomodo iudicandum sit de tempore et auctore sententiarum Stoicarum quae a Plutarcho sine nomine afferuntur. Si igitur vera sunt quae ante disputavimus, valde est verisimile, pleraque omnia Stoicorum placita quae apud Plutarchum exstant, ad antiquiorem scholae aetatem esse referenda. Nam quamquam per se fieri potuit, ut Plutarchus quae ex fonte illo hauserat, ex recentioribus fontibus atque sua ipsius aequalium Stoicorum notitia amplificaret, multo tamen probabilius est in omnibus eum a fonte illo pendere. Neque rerum ipsarum indoles atque natura huic opinioni refragatur. Ne Diogenis quidem aut Antipatri multa videntur inesse, quamquam Antipater aliquoties spectatur, Panaetii, Hecatonis, Posidonii nullum vestigium detegere potui. Itaque non multum a vero aberrabit, qui omnia Plutarchi de Stoicorum placitis testimonia ad Chrysippeam philosophiam rettulerit.

Atque eadem fere est eorum natura quae in aliis libris Plutarchus Stoicorum placita profert. Ita quae in libro *περὶ τοῦ ἐμφαινομένου προσώπου* etc. a Pharnace Stoico de luna proferuntur, videntur Chrysippea esse. Nam quod Aëtius Plac. II 25,5 Posidonium nominat mixtae ex igne et aëre lunae auctorem, hoc nequaquam illam opinionem probat Posidonio antiquiorem non esse, cum praesertim ipse Aëtius addat: *καὶ οἱ πλείστοι τῶν Στωϊκῶν*. Quae vero apud Plutarchum cp. 6 et 8 de partibus mundi in medium locum urgentibus disputantur, Chrysippi esse aliunde constat. Item in libro qui inscribitur „*περὶ τοῦ πρώτου ψυχροῦ*“ quae Stoica insunt Chrysippum redolent, cum ea quae cp. 9—12 argumenta proferuntur, longiorem praebeant eius argumenti explicationem, quod ex ipso Chrysippo (*ἐν τῷ πρώτῳ τῶν φυσικῶν ζητημάτων*) adfert idem Plutarchus de repugn. cp. 43. Haec igitur de Plutarchi Stoicis praefanda erant, quae quod ad pauca moralis philosophiae capita maximam partem spectant valde dolendum est.

Unum addam de fonte illo quem a Plutarcho adhibitum putamus. Nam cum eadem Chrysippi fragmenta, quibus in libro „de repugn.“ Chrysippum secum pugnare ostenditur, in libro „de comm. not.“ usurpentur ut a sensu communi Stoicorum philosophiam abhorrere demonstretur, uno quidem eodemque fonte in utroque libro Plutarchum usum esse suspicamur, hunc vero ita conformatum fuisse, ut eclogae ex Chrysippi libris ante singulas refutationes separatim proponerentur.

De Galeno.

Iam ad Galenum pergamus, qui longe plurima nobis propria Chrysippi verba servavit. Quae ex duobus potissimum Chrysippi libris deprompta sunt (quos ab ipso Galeno lectos esse certissimum est) e libris „de anima“ et „de affectibus“. Atque longe melior est eorum condicio, quae e libro „de anima“ Galenus excerpserit, cum ordinem et conexum sententiarum, qui in hoc libro fuit, ipsa Galeni testimonia secuti possimus recuperare. Videntur autem refutationes, quibus Galenus in libro „de Hippocratis et Platonis placitis“ Chrysippum impugnat, ne ipsae quidem a Galeno inventae esse. Nam quae de notissima illa quaestione, unane sit animi facultas an plures, infinita paene verborum copia a Galeno disputantur, eorum quasi capita et gravissimas sententias apud Plutarchum quoque legimus in libro „de virtute morali“. Unde apparet non iis tantum locis ubi Posidonio se uti aperte significat, sed in tota fere Stoicae psychologiae refutatione ab eodem illo auctore Galenum pendere, Stoicas autem illius aetatis scholas unius fere Chrysippi auctoritatem secutas, Posidonio non multum diligentiae impendisse. Sed Galenus non solum iis, quae contra Stoicos disputavit, nobis utilis fuit, sed etiam iis quae Stoicos secutus de naturali philosophiae parte disputavit. Nam cum Aristotelem in hac philosophiae parte maxime sibi ducem elegisset, multa tamen Stoicorum placita, quae cum Aristotelica doctrina consociari poterant, illi immiscuit. In his igitur Galeni locis colligendis multum laborem consumpsi. Qui quamquam caute adhibendi sunt propter immixtas sive Aristotelis sive ipsius Galeni sententias, tamen haud raro utilitatem praebent.

De Alexandro Aphrodisiensi.

Ad Alexandrum pergo Aphrodisiensem, qui in hac quidem re cum Plutarcho atque Galeno conspirat quod, ubicunque Stoicos impugnat, Chrysippum praeter ceteros adversarium sibi deligit. Quod de libris *περὶ τῆς εἰσαγωγῆς καὶ τοῦ ἐφ' ἡμῖν* et *περὶ μὲν* omnibus notum est, neque minus verum esse arbitror de Quaestionibus, de anima libri mantissa, commentariis denique Aristotelicis. Alexander igitur nusquam fere discrepantias respicit, quae inter magnos Stoeae veteris auctores intercedebant, unam agnoscit Stoicorum doctrinam quae, ubi fragmenta ipsius Chrysippi exstant, Chrysippea agnoscitur. Cuius rei exempla qui collectionem meam perlustraverit, haud pauca inveniet.

Neque id dico Alexandrum, philosophum in primis doctum, alios

praeter Chrysippum Stoicos non cognitos habuisse. Immo saepius Stoicorum discrepantias adnotat, sed historiae magis studio ductus. Ubi vero data opera Stoicorum doctrinam impugnat, Chrysippum sibi adversarium deligit, cuius doctrinam ab omnibus fere suae aetatis Stoicis receptam summa auctoritate florere intellegebat. Itaque non temere facere videbimur, si omnia Alexandri de Stoicis testimonia, quae cum Chrysippi doctrina non pugnant, ad ipsum Chrysippum rettulerimus. Atque magna fides habenda est viri doctissimi et acutissimi testimoniis, qui et ipsa Chrysippi verba multis locis servavit, et quae suis verbis enarrat, ad sententiam accurate reddere solet, neque per inscitiam neque per odium, quamvis pugnandi studio ardeat, depravata.

Ut igitur paucis comprehendam quae de Plutarcho, de Galeno, de Alexandro disputavimus, apparet inde ab altero p. Chr. saeculo in scholis Stoicorum unam fere Chrysippi auctoritatem viguisse. Nam tres illi auctores de quibus locuti sumus scholasticos sui temporis Stoicos impugnant.

De Stoicis popularibus.

Plane alia est eorum Stoicorum ratio quorum ex eadem aetate vel libri vel fragmenta saltem ad nos pervenerunt, Musonium dico, Arrianum (Epictetum), M. Antoninum. Nemo enim ex his ad scholasticam doctamque traditionem se applicuit. Unde fit ut ad Chrysippum restituendum nullum fere usum praebeant. Schola enim Stoicorum inde ab Augusti temporibus talis fuit, qualem Peripateticorum inde ab Andronico fuisse scimus, cum in intellegendis magis explicandisque veterum auctorum libris quam in vero investigando occuparetur; quae vero nova exstitit primo p. Chr. saeculo Stoica philosophia, non iam scientiam captat, doctrinam etiam odio persequitur, paucis vero ex antiquo placitorum thesauro sententiis selectis, quas iterum iterumque auribus audientium inculcat, ut tritissimum illud: οὐδὲν ἐφ' ἡμῖν εἶναι πλὴν τῆς χρήσεως τῶν φαντασιῶν, reformandis populi moribus tota inservit.

De Seneca.

Atque hoc in Seneca maxime videtur memorabile esse quod quasi in confinio positus utriusque philosophiae generis tum doctis veterum studiis incumbit, tum contra subtilem veri investigationem, quae moribus emendandis nullum ferat subsidium, ita declamat, ut Musonium Epictetumve audire tibi videaris. Itaque multa in Senecae libris maximeque in epistulis exstant, quae nobis utilissima sint, cum e

librorum antiquiorum lectione pendeant, plura tamen quae cassa sint veteris doctrinae memoria. Sed ne illa quidem quae ad priorum temporum exemplaria effingit, iis comparanda sunt, si fidem spectes sinceritatemque, quae acerrimi illi Stoeae adversarii, Plutarchus, Galenus, Alexander nobis suppeditant. Illi enim et Chrysippum maxime impugnaverunt et genuinam illius memoriam sive ipsis verbis afferendis sive placitis enarrandis propagaverunt, Seneca vero et iis auctoribus se addixit, qui inde a Panaetio Stoicam austeritatem mitiorem reddere et orationis ornamentis condire conabantur, et non tam illorum doctrinam enarrare quam ipse illorum copiis adiutus philosophari voluit. Sunt tamen multa, quae sine excusatione proferre, cum suae aetatis palato non convenient, Seneca vereatur atque ea potissimum nos aucupati sumus. Facile enim plerumque intelligitur, cum aliena mutatur, neque ei, qui ut Chrysippi vestigia detegat Senecam percurrit, magnopere verendum est, ne Chrysippo adscribat, quae ipsius Senecae sunt. Multo magis cavendum est, ne Posidoniana vel Hecatonea recipiamus, quorum permulta fuerunt, quae ad similitudinem veteris rationis efficta essent. Hi enim philosophi, cum in paucis ethicorum locis maximeque in eo qui de officiis est nova excolerent, Posidonius etiam in psychologia, in astronomia, in meteorologia, longe plurima tamen Stoeae veteris placita defenderunt, partim veteres syllogismos repetendo, partim similes eorum excudendo. Ea igitur, quae a mediae Stoeae auctoribus ex suae aetatis ingenio proprio Marte excogitata sunt, facile plerumque a nobis vitari poterant, ea vero quae ad veterum exempla haud pauca effinxerunt, ab iis quae ab ipsis tradita acceperunt raro fit ut discerni possint. Itaque multa ex iis auctoribus, qui a Posidonio pendent, ex Seneca, ex Cleomede, ex Achillis Isagoge in Chrysippeorum syllogen recepi, non quo integram illius doctrinam prodant, sed quod capita a Chrysippo accepta suis inventis Posidonium excoluisse persuasum habebam. Nam si eis reliquiis Chrysippi vellemus contenti esse, quae vel nomine adscripto produntur vel ex ipsius libris diligenter exscripta vel epitomata esse probari possunt, multa quae ad accuratiorem eius cognitionem usui esse possunt, neglecta iacerent. Immo ea quoque recipienda sunt, quae Chrysippea alienis permixta produnt, dummodo memoria teneamus, dubiam esse fidem eorum et auctoritatem. Ac fortasse existent, qui meis excerptis usi aliena quaeque a Chrysippeis secernere valeant. Neque enim fieri potest, ut is, qui tantae latitudinis provinciam solus administret, in singulis ad exactissimam normam omnia absolvat. Haec igitur de iis monita sunt, quae e Senecae, Cleomedis, Achillis libris excerpti.

De Philone Alexandrino.

Diversa ab his et tamen similia sunt Philonis Alexandrini Stoica, quorum permagnum numerum recepi. Philo enim in ea re Senecae similis est, quod ipse quoque a Posidonio et ceteris mediae Stoeae auctoribus nec non ab Antiocho pendet, ut, si hoc spectes, quae de illo diximus, ad Philonem quoque pertineant. Cum vero ad sapientis et insipientis personas Philoneorum maxima pars spectet, quem locum a vetere magis quam a media Stoa excultum esse constat, raro fit ut dubitemus. Alia tamen eaque Philoneorum propria existit difficultas, quod scriptor, nitorem et amplitudinem orationis singulari diligentia captans, reformidat obsoleta et inusitata Stoicorum vocabula. Unde fit ut in Philoneis ad rem magis quam ad verba attendendum sit, quae plerumque a genuino squalore sensim deflectuntur. Hoc quoque monendum est, saepissime hunc auctorem in uno eodemque enuntiato sua alienis permiscere. Cum vero tam manifesta sit Stoicorum placitorum a propriis Philonis cogitatis discrepantia, ut quivis mediocriter rei peritus facile ea discernat, ne monere quidem lectorem¹⁾ in singulis necessarium duximus.

De Cicerone.

Pergo ad Ciceronem cuius in philosophicis auctoritatem in „Epicureis“ examinavit Usener. In hoc igitur maiore etiam cautione opus est, cum ad ipsam Posidonii et Panaetii aetatem prope accedat ideoque a mediae quam vocant Stoeae auctoribus totus fere in Stoicis pendeat. Aliud etiam accedit quod difficultatem augeat. Nam cum Academicis aetatis Ciceronianae (Philonem dico et Antiochum) ipsi quoque a Stoicis tam multa mutuati sint, ut ex horum libris Stoicorum placitorum cognitionem Cicero haurire potuerit, fieri potest, ut primum Cicero Academico libro usus esse videatur, deinde Academicum illum mediae Stoeae auctore usum esse ostendamus, hunc denique Chrysippo aliquatenus usum esse appareat. Quo fit ut lubrica via et saepe praerupta per tot medios gradus a Cicerone ad ipsum Chrysippum ascendatur. Neque enim facile discerni potest, quibus in rebus a pristino exemplari primum mediae Stoeae auctor, deinde Academicus, deinde ipse Cicero deflexerit. Exemplum praebet primus

1) Excerpteram olim haec Philonea ex editione Mangeyana; postquam nova editio, a Leopoldo Cohn et Paulo Wendland curata prodiit, cum hac omnia excerpta contuli. Sed in eo peccavi, quod editionem ubique Wendlandianam dixi, cuius primum et quartum volumen a Leop. Cohn, alterum et tertium a Wendlandio editum est. Cuius erroris veniam peto ab eo viro docto, cuius laudi invitus obtreceavi.

liber de legibus, qui cum ex Antiocho, Stoicorum in plurimis vindice, maximam partem exscriptus sit (vide manifesta Antiochi vestigia §§ 37. 38 impressa maximeque haec verba § 38 „his omnibus haec quae dixi probantur“ ad totam quae praecessit disputationem relata) cum Stoicorum de lege et iure placitis accuratissime si rem ipsam spectes conspirat. Inesse tamen in singulis maximeque in verbis quae a Stoicis aliena sint, probabile est. Iam quonam Stoico auctore Antiochus usus sit, nemo tam audax erit, qui ipso Antiochi libro destitutus extricare conetur. Nam quod res cum Chrysippi de eisdem placitis fragmentis conspirant, nihil fere probat. Potuit sane Antiochus, ut saepe fecit, ipso Chrysippo uti, potuit eorum qui post illum fuerunt librum aliquem arcessere. Sed utut haec res se habet, recte me fecisse arbitror quod in Chrysippeorum collectionem pleraque huius libri argumenta receperim. Nam quae paucis fortasse additamentis aucta, in paucis etiam deflexa, maximam partem Chrysippi esse certissimum sit, ea non par erat apud me desiderari. — De fontibus Tusculanarum disputationum libri tertii et quarti in varias opiniones viri docti discesserunt. De Chrysippo cogitatum est, de Posidonio, de Antiocho, de Philone. Neque huius loci est, meam de tota quaestione sententiam aperire. Sunt tamen in hac quaestione, quae cum nostro opere tam arte cohaereant, ut fieri non possit, quin rem paucis perstringamus. Ac primum quidem videamus de libro tertio. Ubi Hirzelius magnam dedit operam, ut Posidonium a Cicerone non adhibitum esse demonstraret. Cuius rei mihi quidem certa vestigia exstare videntur. Hirzelius vero totum librum, ut ceteros quoque, uni Philoni tribuit. Quod quomodo vir ille doctus persuadere sibi potuerit, non posset intelligi, nisi omnino in ea esset sententia, singulos totos libros ex singulis fere auctoribus esse derivatos. Nam si ex uno auctore totus liber descriptus esset, quomodo explicaretur, quod tres quaestiones inter se diversae a Cicerone per hunc librum ita permiscerentur, ut quam quoque capite tractet, ipse interdum nescire videatur? Primam dico, num in sapientem cadat aegritudo, alteram de natura et causis perturbationum, tertiam de optima consolandi ratione. Ac primum quidem ita quaestio instituitur, ut de sapiente ab aegritudine remoto actum iri iure tuo exspectes. Hoc enim § 12 ad disputandum proponitur, idemque §§ 14—21 Stoicis eisque, ut ego quidem puto, Chrysippeis conclusiunculis disceptatur. Dein § 22 initio dicit: „Haec sic dicuntur a Stoicis concludunturque contortius. Sed latius aliquanto dicenda sunt et diffusius.“ Promittit igitur se de eadem quaestione i. e. de sapiente ab aegritudine remoto latius disputaturum esse. Sed nequaquam sequentia ad hoc promissum ac-

commodata sunt; immo sapientis plane videtur oblivisci. Cf. § 23 verba extrema, quibus disputatio de natura et causis affectuum inducitur, non ut aegritudinem a sapiente alienam esse probetur, sed ut „medendi facultas“ reperiatur. Itaque secundam quam nos diximus quaestionem incohare videtur, ut tertiae i. e. consolatoriae pro fundamento sit. Tamen ubi § 24, 25 de affectu generaliter deque singulis speciebus definitiones edidit, Stoicas quidem, sed nec Chrysippeas nec Posidonianas, in altera parte § 25 et in §§ 26. 27 primam rursus quaestionem tractat.¹⁾ Apparet autem quae hic declamantur magis quam disputantur cum definitionibus antecedentium paragraphorum nullo sententiae vinculo coniuncta esse, ut cuivis manifestum sit, haec a Cicerone addita esse, quo fontem, qui de prima illa quaestione nihil continebat, ad illam accommodaret. Quod magis etiam eo confirmatur, quod inde a § 28 prima quaestio plane negligitur neque latiora illa, quae § 22 promiserat, usquam inveniuntur. Tandem § 80 dicit: „Sed nescio quo pacto ab eo quod erat a te propositum aberravit oratio. Tu enim de sapiente quaesieras etc.“ Nos quoque nescimus, quod ipse Tullius vel nescit vel se nescire simulat, possumus tamen suspicari, inde hunc longum errorem ortum esse, quod fontem nactus est a re primitus proposita alienum. In iis vero quae intercedunt (§ 28—79), altera et tertia quaestio ita inter se permiscetur, ut tum illam tum hanc tractare videatur. Atque per se quidem valde probabile est, utramque quaestionem in uno eodemque fonte tractatam esse; nam Chrysippus quoque, priusquam medicinam perturbationibus admoveret, de causis eorum et natura agendum esse putavit. Sed oportebat altera absoluta alteram incohari, non, ut Cicero facit, utramque simul tractari. Haec igitur, quae apud Ciceronem regnat, utriusque quaestionis permixtio ex fontium diversorum usu videtur explicanda esse. Accedunt alia. Unde enim tu hoc factum putas, quod adumbratis § 28 Epicuri et Cyrenaicorum de aegritudinis causa sententiis primum quidem de Cyrenaica sententia disputat (§ 29—31), dein his verbis: „sed est iisdem de rebus quod dici possit subtilius, si prius Epicuri sententiam viderimus,“ ad Epicurum transit, cuius sententiam § 32—51 impugnat, § 52 denique ad Cyrenaicos revertitur. Quodsi re vera non nisi explicata ante Epicuri sententia de Cyrenaicis iudicium ferre poterat, cur non statim postquam sententiam utramque breviter adumbravit, ad Epicurum properat? Itaque hic

---

1) III 25 Sed cetera alias, nunc aegritudinem, si possumus, depellamus. Id enim sit propositum, quandoquidem eam tu videri tibi in sapientem cadere dixisti, quod ego nullo modo existimo e. q. s.

quoque duplicem fontem agnoscere mihi videor. Omnis denique dubitatio tolletur, si disputationem quae de Cyrenaicis est diligentius examinaveris. Nam cum § 52 verbis „omnia videri subita maiora“ concesserit, in necopinato multum inesse momenti ad augendam aegritudinem, § 56 contrarium sentit, cum de necopinatis dicat: „non id efficiunt, ut ea quae accidunt maiora videantur; quia recentia sunt maiora videntur, non quia repentina.“ Haec igitur cum adversis frontibus inter se pugnent, non possunt ad unum fontem revocari. Unde fit, ut complures fontes Ciceroni praesto fuisse intellegatur.

Sed missam faciamus nunc eam quae de fontibus est quaestionem cum multo sit intricatior, quam ut hic absolvi queat. Accedamus ad locum § 28, 29, qui utrum Posidonii sit an Chrysippi a multis est dubitatum. Relata enim Cyrenaicorum sententia qui „non omni malo aegritudinem effici censent, sed insperato et necopinato malo“, haec verba adduntur: „Est id quidem non mediocre ad aegritudinem augendam; videntur enim omnia repentina graviora. Ex hoc et illa iure laudantur: Ego cum genui tum morituum scivi etc. Haec igitur praemeditatio futurorum malorum lenit eorum adventum, quae venientia longe ante videris.“ Dein Thesei apud Euripidem in eandem sententiam dicta Cicero in latinum convertit additque ab Anaxagora magistro Euripidem hoc accepisse, quem dixisse ferant: „Sciebam me genuisse mortalem.“ Cum hac igitur disputatione locus confertur Galeni de Hippocr. et Plat. plac. p. 392 M. simillimus (Vol. III n. 482). Atque in eo cardo rei vertitur, Posidonione an Chrysippo Galenus sua debeat. Hoc enim enucleato de Ciceronis quoque fonte constaret. Iam si verba Galeni in libris tradita totumque loci conexum perpenderis, non poteris ea non ad Posidonium revocare, cum et in antecedentibus Galenus dixerit Posidonii contra Chrysippum argumenta se prolaturum esse, et ipsum illud vocabulum *προενδημειν* (quod apud Ciceronem „praemeditandi“ voce redditur) Posidonii esse testetur (*βούλσται δὲ τὸ προενδημειν ὅημα τῷ Ποσειδωνίῳ* etc.), et in sequentibus (p. 394) ita ad Chrysippum pergat (*καὶ ὁ Χρύσιππος μαρτυρεῖ*), ut antecedentia diversi auctoris i. e. Posidonii fuisse appareat. Sed dubitationes motae sunt de verbis traditis a Bakio, qui (Posid. rell. p. 204), ubi de *προενδημειν* vocabulo agitur, Chrysippi nomen pro Posidonii rescribere iussit. Causas non attulit vir doctus neque possunt afferri, nam verba illa ad Posidonii doctrinam non minus apta sunt quam ad Chrysippi. Hoc quoque Bakianae coniecturae refragatur, quod aliam verborum traditorum mutationem necessariam reddit; nam, ubi in sequentibus ad Chrysippum oratio pergit, pro *καὶ ὁ Χρύσιππος*

cum Muellero scribendum esset ὁ Χρ. καὶ. Neque duabus his mutationibus res absoluta esset, sed p. 392, 13 ante verba καὶ φησι gravis lacuna statuenda esset. Vide igitur quanto ea ratio Bakiana praestet, quae et p. 393, 3 Posidonii nomen et p. 394, 9 verba: καὶ ὁ Χρυσίππος retinentur, in uno denique loco p. 392, 13 καὶ φησι διότι corruptelae sedes agnoscitur. Nam utut de ceteris praeiudicatum erit, hic semper haerebimus. — Sed iam de re quoque agendum est. Cum igitur Chrysippus novam de anima et de affectibus doctrinam proposuisset, id tamen egerat, ut cum Zenone scholae principe se consentire probaret. Itaque et generales affectus definitiones, quae a Zenone excusae erant, in suo libro defendit, et hanc aegritudinis definitionem: δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας, ipsam quoque Zenoneam (ut probant Galeni verba p. 391: ὁ γοῦν ὅρος οὗτος ὁ τῆς λύπης, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν παθῶν ὑπὸ τε Ζήνωνος εἰρημένοι καὶ πρὸς τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένοι) probaverat. Sed praeter veteres definitiones, quibus in honorem Zenonis patrocinebatur, ipse suas excudere solebat, ad suam doctrinam diligentius expressas. Ipse igitur putavit, non omnis mali opinionem esse aegritudinem, sed magni mali vel, quod idem est, mali quod angore dignum videretur (ἐφ' ᾧ καθήκει συστέλλεσθαι). Haec igitur definitionis forma et apud Didymum (Stob. II p. 90, 14 W.) et apud Andronicum (Kreuttner p. 12, 1) et apud Ciceronem (Tusculan. IV 7, 14, nam de III 11, 25 postea videbimus) occurrit. Chrysippeam esse Posidonii apud Galenum refutationes probant. Cf. p. 392, 1: καὶ τοι οὐδὲ τὸ πρόσφατον ἐχρῆν ἐγκεῖσθαι κατὰ τὸν ὅρον, εἴπερ ἀληθῆ τὰ Χρυσίππου, κατὰ γὰρ τὴν γνώμην αὐτοῦ μᾶλλον μεγάλου κακοῦ ἢ ἀνυπομονήτου ἢ ἀκαρτερήτου, καθάπερ αὐτὸς εἴωθεν ὀνομάζειν, τὴν λύπην εἰρησθαι ἔδει δόξαν, οὐ πρόσφατον. Apparet αὐτοῦ illud et αὐτὸς non nisi ad Chrysippum referri posse. Cf. etiam p. 369 et 370 maximeque haec Posidonii verba contra Chrysippum pugnantis: εἰ γὰρ τὸ μέγεθος τῶν φαινομένων ἀγαθῶν ἢ κακῶν κινεῖ τὸ νομίζειν καθήκον καὶ κατὰ ἀξίαν εἶναι παρόντων αὐτῶν ἢ παραγενομένων μηδένα λόγον προσίεσθαι περὶ τοῦ ἄλλως δεῖν ὑπ' αὐτῶν κινηθῆναι. — Apparet igitur simpliciore illam definitionem (δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας) non esse propriam Chrysippi, ab ipso inventam, sed Zenonis. Unde efficitur id agere Posidonium, ut Zenonis definitionem a Chrysippi doctrina abhorreere comprobet. Illud enim „πρόσφατος“, quod definitioni additum sit, non esse ad Chrysippi placita accommodatum. Significari hoc additamento res, dum recentes sint, affectum movere, ubi inveteraverint vel nullum vel valde exiguum. Hoc autem non posse explicari ab eo, qui ipsam opinionem affectum putet: opinionem enim ipso temporis decursu, nisi alia accedant, non mutari.

Hic eorum exemplo usus est Posidonius, qui longa malorum praemeditatione vim affectuum deminuunt. Neque enim id meditatione efficiunt illi, ut mala non iam mala videantur, sed ut propter longae cogitationis consuetudinem minore vi animum percellant. Hoc etiam Chrysippum alio loco concessisse Posidonius ostendit, de causa vero huius rei nihil certi protulisse (ὅτι δὲ ἐν τῷ χρόνῳ μαλάττεται τὰ πᾶσιν, καὶ αἱ δόξαι μίνωσι, τοῦ κακὸν τι αὐτοῖς γεγενῆσθαι καὶ ὁ Χρύσιππος—μαρτυρεῖ etc.). Iam igitur reputa, quaeso, utri philosopho verba illa apud Galenum p. 392, de quibus ambigimus, aptiora sint, Chrysippo an Posidonio. Apparet nī fallor ἄσκησιν et ἐθισμόν (his enim verbis illo loco Galenus utitur) non potuisse a Chrysippo causas afferri, quibus affectus minuerentur. Consuetudo enim et exercitatio valent ad perferendam melius miseriam, non valent ad mutandam opinionem. Itaque nunc puto locum illum Posidonianum esse neque quidquam mutandum, nisi quod p. 392, 13 pro διότι scribendum est διὰ τί. Atque iniuria in fragmentorum collectionem Vol. III n. 482 illum locum me recepisse et in adnotatione Bakianae coniecturae me adsensum esse fateor. Iam ad Ciceronem redeamus, apud quem quae Cyrenaicorum sententiae adduntur § 28sq. propter Galenei loci similitudinem ipsa quoque Posidonio tribuenda sunt. Nam quamquam Hirzelio concedendum est, ex eorundem locorum poeticorum usu per se non posse eiusdem fontis usum demonstrari, hic tamen plures loci utrimque ita coniuncti inveniuntur, ut ad eandem rem spectent. — Atque supra iam monui, mirum videri, quod de Cyrenaicorum sententia duobus locis agitur. Iam patet inde hoc factum esse quod Cicero locum e Posidonio arreptum loco haud idoneo inseruit.

Iam in alium locum inquirendum est, ubi iterum Posidonius et Chrysippus de possessione litigant, § 24, 25 affectuum definitiones. Atque hoc quidem longiore disputatione non eget, sed per se intelligitur, errasse eos, qui definitiones illas ad Posidonium referrent; adversis enim frontibus cum doctrina Posidoniana pugnant. Magis videntur ad Chrysippi placitum accommodatae esse. Nam quod proprium est earum, „magni“ illud, (quod „boni“ vel „mali“ notionibus additur) a Chrysippo usurpatum esse, nostra disputatio probabile reddidit. Tamen ex ipso Chrysippo haec non possunt esse descripta. Nam quod causam affectus in opinione esse eundemque boni aut mali opinione citari statuitur, alienum est ab eius sententia, qui affectum ipsum opinionem esse docuit. Ac ne forte tibi fingas ipsum Ciceronem indiligenter Graecum exemplum expressisse cf. Didymi definitionem apud Stobaeum II 7 p. 90, 14 λύπην δ' εἶναι συστολήν ψυχῆς ἀπειθῇ λόγῳ, αἴτιον δ' αὐτῆς τὸ δοξάζειν πρόσφατον κακὸν παρεῖναι,

ἐφ' ᾧ καθήκει συστέλλεσθαι. Falso hic „πρόσφατος“, quod ad δόξαν apud veteres auctores pertinebat, cum voce „κακόν“ coniunctum est. Sed hoc leve. Gravius est, quod opinio illa qualem Chrysippus aegritudinem descriperat, causa affectus inducitur. Deprehendimus hic Stoicum quendam recentiorem, qui inter Zenonem et Chrysippum quasi medium ferire voluit, utriusque definitiones inter se coniungendo. Idem igitur ad Ciceronis fontem pertinet, qui usus est Chrysippo, sed non accurate eum expressit. Metus quidem et aegritudo opiniones magni mali esse dicuntur; sed hoc e negligentia magis Ciceronis, quam ex diversorum fontium usu esse explicandum videtur. Ea quoque re a Chrysippo Tullianae definitiones discrepant, quod „πρόσφατος“ illud plane neglegitur; nam quod ad aegritudinis definitionem („opinio magni mali praesentis“) postea additur: „et quidem recens opinio talis mali ut in eo rectum videatur esse angī“, a fonte Tullii hoc additamentum alienum esse certum est, siquidem in fonte affectus non opiniones esse, sed opinionibus citari dicebantur; qua re illud additamentum excluditur. Nam opinio, quae causa fuit ipsius affectus, „recens“ dici non poterat. Cur autem Cicero ea addiderit, facile intelliges, si contuleris § 62sq., quibus haec definitionis pars pro fundamento est. Illa enim, ut prima § 62 verba comprobant, cum antecedentibus non cohaerent, cum opinioni illi (scil. ad officium pertinere, rem aegre ferre) non efficiendae sed augendae perturbationis vis tribuatur. Confer etiam § 28 haec verba: „Atque hoc quidem perspicuum est, tum aegritudinem exsistere, cum quid ita visum sit, ut magnum quoddam malum adesse et urgere videatur.“ Haec enim ad illas definitiones voluptatis et cupiditatis § 24, 25 accommodata sunt, et ex eodem fonte petita esse videntur, additamenti illius nullum praebent vestigium. Habemus igitur auctorem, qui in magnitudine mali opinati plurimum momenti posuit eiusdemque vestigia aliis quoque huius libri locis deprehendimus. Idem necopinata et subita maiora videri putavit, quod in his tempus deficeret de magnitudine recte iudicandi (cf. § 52 „quod quanta sint, quae accidunt, considerandi spatium non datur“). Quod vero vel praemeditatione vel simplici temporis decursu perturbatio minuitur, hoc inde explicavit, quod cogitatione diuturna, sive anteedat sive insequatur, ad verum de magnitudine mali iudicium homines perveniant. Cf. § 58, 59 ubi haec verba maxime sunt memorabilia: „intellecto eo quod rem continet, malum quod opinatum sit maximum, nequaquam esse tantum, ut vitam beatam possit evertere.“ Patet hanc doctrinam Posidonianae quam supra adumbravimus esse contrariam. Is enim consuetudinem et exercitationem causas attulerat perturbationis praemeditatione mitigatae. Hic vero patronus exstitit

Chrysippi, dum in ipsa opinionis mutatione causam inesse docet. Ea vero quae § 55 dicuntur: „feriunt enim fortasse gravius; non id efficiunt, ut ea quae accidunt maiora videantur“ cum Posidonii doctrina accurate concinunt, qui in magnitudine mali opinati, ut e Galeno cognitum habemus, nihil momenti posuit, multum in consueto vel insueto. Magnitudinis enim opinione non mutata homines paulatim malis assuescere iudicavit. Sed verbis illis quae e § 58 supra descripsimus etiam notam impressam esse puto certi cuiusdam auctoris. Nam cum idem sit sine dubio, cui Stoicas definitiones § 24, 25 Tullius debet, tamen vitam beatam non omnibus malis carere, sed minorum quorundam malorum participem esse docet. Is igitur fuit, qui vitam beatam a beatissima distingueret. Iam cum initio cap. 25 Antiochus laudetur de re leviori quidem per se, sed cum antecedentibus tam arte coniuncta, ut divelli nullo modo queat, nec non in sequentibus paragraphis eiusdem scriptoris vestigia cernantur (cf. § 61: „causa aegritudinis; est enim nulla alia nisi opinio et iudicium magni praesentis atque urgentis mali“), Antiochum fuisse Ciceronis fontem pro certo habeo. Iam optime explicatur, cur in magnitudine mali opinati tantum momenti ponatur et ex compluribus Chrysippi definitionibus eae deligantur quae „magni“ notionem contineant. Antiochus enim nequaquam is erat, qui, praeter vitium nulla mala esse ratus, ita aegritudinem posset sanare, ut mali opinionem maerentis animo totam evelleret; immo parva esse, quae maxima visa sint, haec est ad illius placita aptissima consolandi ratio. — Neque ex his intellectis ad nostram Chrysippeorum collectionem multum utilitatis redundat; tamen fieri non poterat, quin in fontes libri tertii inquireremus, ut intellegeretur ab Antiocho Ciceronem ea accepisse, quae in hoc libro ad Chrysippi doctrinam proxime accedunt.

Pauciora sunt quae de libro quarto Tusculanarum disputaturus sim. Aegre fero quod iterum cum Hirzelio, cui permulta me debere confiteor, litigandum est. Neque enim persuasit mihi vir doctissimus, ex uno fonte, quae hoc libro continentur, posse derivari. Immo quod § 10 Pythagorae et Platonis de anima rationem se probare simulat, sequentibus vero capitibus definitiones profert Stoicorum, ex Chrysippea philosophia arcessitas, quae cum illa ratione aperte pugnent, certissimum duco fontium diversitatis indicium. Neque disputatio illa, qua Peripateticorum mediocritates impugnantur (§ 38sq.), eum decent philosophum, qui omnes affectus falsis opinionibus nasci docuit. Immo hunc longe alia decebat disputandi ratio, ut scilicet opinionis mediocritatem non posse cogitari ostenderet: opinionem enim aut veram esse aut falsam, absurde cogitari de opinione vel medio-

criter vel magnopere falsa. Atqui huius rationis, quae illum definitionum auctorem unice decebat, nullum exstat vestigium; immo a Zenonis definitionibus solis proficiscitur, ut motus animi nimis concitati semper modum excedere comprobet. Itaque definitiones et partitiones §§ 11—33 suum habent et proprium fontem, quod ipse Cicero videtur significare, cum „vela et cursum“ sequentis disputationis distinguit a „scrupulosis cotibus“ antecedentium capitum. Neque hoc mihi persuasit Hirzelius, quod librum quartum cum tertio tam arte coniunctum putat, ut idem utriusque fons fuisse censendus sit. Nam in tertio libro multus est de „magnitudine“ boni vel mali opinati, sine qua perturbationem (aegritudinem) non posse cieri iudicat, a quarto libro haec opinio aliena est. Definitiones igitur perturbationum, quae in tertio et quarto libro proponuntur, non possunt esse eiusdem auctoris. Iam cum in quarto libro altera quidem pars, qua de Peripateticorum agitur mediocritatibus et de curatione perturbationum, paucis exceptis a Chrysippo aliena sit, de fonte illius partis hic quaerere nolo, de priorē parte §§ 11—33 nonnulla addenda sunt. Ac primum quidem cum Hirzelio ea in re me consentire gaudeo, quod a Posidonio haec capita abiudicavit. Eadem videlicet argumenta, quae tertii libri definitiones ad Posidonium revocari non sinunt, hic quoque valent. Nonne igitur ipsum Chrysippum putandus est Tullius arcessivisse, cuius placitis pleraeque sententiae congruae sunt? At sunt quae vehementer hanc coniecturam dissuadeant. Nam et omnino Tullium a Chrysippi lectione alienum fuisse puto propter orationis squalorem et intricatam sententiarum difficultatem, et inveniuntur in illis capitibus quae complurium Stoicorum placita respecta esse ostendant. Cf. § 23 „nimium operae consumitur a Stoicis, maxime a Chrysippo“ et § 30 „quam alii ipsam temperantiam dicunt esse, alii obtemperantem temperantiae praeceptis.“ Accedit, quod ea, quae de morbis animi et aegrotationibus §§ 23—32 disputantur, vix possunt ex uno scriptore excerpta esse. Nam quae § 23 incohatur, mox ut minime necessaria omittitur corporis et animi comparatio, eadem cp. 12 in. (§ 27) iterum, cp. 13 in (§ 28) tertium quasi de novo instituitur. Alia enim ratione cp. 12, alia cp. 13 aegrotationis notio explicatur. Itaque, quamquam insunt, quae sine dubio Chrysippea sint, omnia ex solo Chrysippo a Tullio excerpta esse non puto.

Quid igitur de tota disputatione iudicandum? Scio multis eam placuisse coniecturam, qua e compendio triviali haec sumpta esse suspicantur, cui magnopere favet Didymeī et Laërtiani compendii similitudo, repugnat in explicandis „morbi et aegrotationis“ notionibus scriptoris ubertas. Talia enim a compendio aliena sunt. Mihi autem

hoc maxime arridet, ut epitomam Stoicae perturbationum doctrinae in ipsius Tullii usum confectam esse sumam, quae ad Chrysippi maxime placita se adplicuerit. Nam praeter cetera haec quoque verba Chrysippi nos admonent (§ 33 in): „Habes ea, quae de perturbationibus enucleate disputant Stoici: quae logica appellant, quia disseruntur subtilius.“ Atqui Chrysippi tres primi de perturbationibus libri hoc ipso nomine τὰ λογικά comprehendebantur et a consolatorio (θεραπευτικῶν vel ἡθικῶν) libro discernebantur. Valde igitur probabile est eum, qui Ciceroni commentariolum paravit, e Chrysippi titulo hanc locutionem transtulisse. — Ut igitur paucis comprehendam, quae de hac Ciceronis disputatione iudico: non sine fructu est ad cognoscendam Chrysippi doctrinam, ita tamen ut a noviciis additamentis cavendum sit.

Veniamus ad tertium librum „de finibus bonorum et malorum,“ quo Cicero Catonem inducit non solum eum locum qui de finibus est, sed totam fere moralem Stoicorum doctrinam per capita enarrantem. Nam quamquam concedendum est, deesse complures locos — e. gr. de perturbationibus non nisi in transcurso § 35 agitur — tamen si liber aliquis περὶ τέλους pro fonte habendus esset (quae est Hirzelii opinio), quae de singulis officiis fusius disputantur vix possent ad hunc librum referri. Ac mihi quidem Tullius ea Stoicorum moralia placita videtur complecti voluisse, quae e finis i. e. summi boni constitutione penderent, in ipsa vero disputatione non satis quod voluerat perfecisse, cum quaedam accuratius tractaret, quae cum illa nullam fere haberent necessitudinem, ut illa de coniunctione hominum, de amore, de Cynicorum ratione, de amicitia, de iure placita. Hoc igitur optime explicatur, si fontem plura complexum esse ponimus, quam quae ad Ciceronis propositum pertinerent, ipsum vero Ciceronem in delectu rerum errasse. Apparet autem eam fuisse illius fontis indolem, ut certum quendam ordinem servaret, quem Cicero secutus est. Nam ex fonte ordinem sententiarum se transtulisse ipse Cicero significat, quod Madvigius et Hirzelius animadverterunt. Id vero per se non satis apparet, num fons ille philosophi liber fuerit qui ipse in verum inquireret an doxographi qui aliorum sententias in compendium redigeret. Quod ex iis maxime locis diiudicandum est, ubi complurium Stoicorum discrepantes sententiae respiciuntur, nec non ex iis, quibus unum quendam et certum auctorem exprimere videtur. Ex prioris autem generis locis maxime memorabilis est § 68: „Cynicorum autem rationem atque vitam alii cadere in sapientem dicunt, siquis eiusmodi forte casus inciderit, ut id faciendum sit: alii nullo modo.“ Vide scriptorem scholae dissensum doxographorum.

more notantem, ipsum iudicio abstinentem. Alter locus exstat § 57, ubi Chrysippum et Diogenem bonam famam propter utilitatem, eos qui postea fuerint, cum Carneadem sustinere non possent, propter se ipsam praepositam et sumendam putavisse narratur. Priori opinioni additur apud Ciceronem: „quibus ego vehementer assentior,“ quam assensionem num ex fonte transtulerit, ambigimus. Atqui attendendum est, nullam eius causam proferri, posteriorem vero sententiam aliquanto diligentius adumbrari et argumentis illustrari. Mirum quoque, quod statim priori sententiae assensionis significatio adnectitur, posterior refutatione caret. Probabile igitur ipsum hic Ciceronem assensum suum significasse, fontem notare dissensionem satis habuisse. Item in tertio loco § 17 „In principiis autem naturalibus plerique Stoici non putant esse voluptatem ponendam,“ quae adnectitur assensionis significatio, eam a Cicerone profectam puto, cum causa assensionis: „ne si voluptatem natura posuisset in iis rebus videatur, quae primae appetuntur, multa turpia sequantur,“ parum subtiliter adumbrata sit. Ubi vero cum certorum philosophorum placitis aliunde notis Ciceronis sententiae congruunt, tum Chrysippum, tum Diogenem, tum Antipatrum sequuntur, ut auctor ille delectum fecisse ex antiquiorum placitis, non ipse sui ingenii viribus fretus in verum inquisivisse videatur. Cum his indiciis etiam illud concinit, quod referendi magis quam disputandi forma multis locis conspicua est; quamquam Catonem utpote Stoicum disputatione potius uti decebat. Unde fontis auctorem item narravisse, non disputavisse probabile redditur. Quae omnia, cum Madvigii et Hirzelii disputationibus hic liber satis illustratus sit, breviter monere satis habeo. Puto igitur, ut tandem ad finem veniam, totam libri tertii conformationem non favere ei coniecturae, qua e clari cuiusdam philosophi libro excerptus esse creditur. Nam si e. gr. ex Hecatone derivatus esset, aliquid saltem ex propriis Hecatonis placitis conspicuum esset, cuius generis nihil protulit Hirzelius. Cum vero de Chrysippo, de Diogene, de Antipatro, de Panaetio, de Posidonio non posse cogitari ipse Hirzelius ita ut nihil contra dici possit demonstraverit, epitoma ex complurium philosophorum scriptis conflata hic quoque Tullium usum esse persuasum habeo. Sed utut haec res se habet — nam brevius quaestionem tractavimus quam ut omnes dubitationes profligarentur — quod ad nostrum propositum gravissimi momenti est, etiamsi de persona auctoris dubitetur, satis intelligitur: doctrinam Chrysippi totius disputationis quasi fundamentum esse, singula vero placita e Diogene quaedam et Antipatro accessita. His igitur omissis ea tantum, quae aliis testimoniis Chrysippea esse constaret, in fragmentorum collectionem erant recipienda.

Iam de ceteris libris Tullianis pauca habeo quae addam; nullius enim a viris doctis ipse Chrysippus auctor habetur. Ac „de natura deorum“ librum alterum cum ex Posidonio, tum ex libro quodam selectas principum Stoicorum sententias continente conflatum esse, plane mihi persuasit Usener (Epicureorum praef. p. LXVIIIsq.). Quae vero priori „de divinatione“ libro Posidonii insunt, eorum magnam partem iam in Chrysippi libris exstitisse probabile est. Ita enim Posidonius in hac doctrina videtur versatus esse, ut quae a prioribus philosophis, a Chrysippo, a Diogene, ab Antipatro de divinatione cum disputata tum collecta erant, coniuncta proderet magis quam novis placitis augeret. Inde magnus Posidoniani operis librorum numerus explicatur, inde quae § 6 ex praefatione sine dubio Posidonii sumpta Tullius narrat, inde frequens antiquiorum apud Ciceronem memoria. Recepi autem in Chrysippeorum numerum locum quendam Origenis (contra Celsum IV p. 569 Delarue) propter similitudinem loci Tulliani I 52, 120; non quo per se consensus ille Chrysippeam originem probaret, sed quod Origenem saepe ad ipsum Chrysippum in Stoicis se adplicuisse sciebam nec non ipsa res, quae ipsam quasi summam doctrinae attingebat, Chrysippo digna videbatur.

De Diogene Laërtio et Ario Didymo.

Inter ceteros fontes, quibus Stoicae doctrinae notitia ad nos pervenit, Laërtii in Zenonis vita enarratio et Didymi apud Stobaeum eo praecipuum sibi locum vindicant, quod altera totam moralem, altera etiam logicam et physicam philosophiae partem complectuntur, Laërtius etiam frequenti Stoicorum auctorum librorumque memoria insignis est. Cum vero ad generalem Stoicorum doctrinam cognoscendam ambo utilissimi sint, ad quosnam auctores singula placita redeant, difficillimum est diiudicatu in Didymo, qui perpauca pro amplitudine operis locis auctorum nomina addidit, neque multo facilius in Diogene, quamvis scateat nominum copia. Iam cum nostrum sit extricare, quaenam ex tanta placitorum multitudine ad Chrysippum probabiliter referantur, quaerendum est de utriusque fontis cum universa indole ac natura, tum tempore et origine. Atque utrumque simul in iudicium vocari ipsa res postulat, cum tanta sit et generis et singularum rerum similitudo. Neque a ceterorum, qui hisce de rebus sententias tulerunt, virorum doctorum opinionibus exordium capere libet; statim ipsam rem aggrediamur. Diogenes igitur absoluta § 38 Zenonis discipulorum enumeratione ad placitorum enarrationem pergīt non ipsius Zenonis, sed ut ipse dicit *κοινῇ πάντων τῶν Στωϊκῶν*. Iam cum in fine primi capitis ad ceteros praeter Zenonem Stoicos transitum fac-

turus his verbis utatur: ἃ δὲ τινες ἐξ αὐτῶν διηνέχθησαν, ἔστι τὰδε, ea placita videtur tractare voluisse, quae omnium Stoicorum essent communia. Praemittitur autem §§ 39—41 med. de partium philosophiae numero et ordine disputatio, qua discrepantiae quoque singulorum auctorum diligenter notantur. Sed offendit verborum: Ὁ δὲ Κλεάνθης — ὡς Ζήνων ὁ Ταρσεύς locus, quae tam perverse collocata sunt, ut illud τοῦ λόγου vix possit intellegi. Refertur videlicet ad prima totius disputationis verba: τριμερῇ φασιν εἶναι τὸν κατὰ φιλοσοφίαν λόγον. Apparet igitur haec duo enuntiata post § 39 inserenda fuisse. Quae vero causa fuerit ordinis turbati, nondum tempus est quaerendi. Praeterea mirum est, eos qui permixtae particularum traditioni patrocinati erant, primos memorari, deinde per ἄλλοι δὲ eos qui certum quendam ordinem commendaverant, iis opponi. Neque enim credibile est, exstitisse philosophos, qui ita omnia permiscerent, ut nullum partium ordinem servarent. Sed eo sensu permistio illa videtur accipienda esse, quo Chrysippus ἐν τῷ περὶ λόγου χρήσεως dixit: οὐ καθ' ἅπαξ ἀφεκτέον ἐστὶ τῶν ἄλλων τῷ τῆν λογικὴν ἀναλαμβάνοντι πρώτῃν, ἀλλὰ κακείνων μεταληπτέον κατὰ τὸ διδόμενον, idemque Zeno Tarsensis, Chrysippi discipulus, voluit cum philosophiae ipsius, non τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου tres illas partes esse autumaret. Sed etiamsi fuerunt, qui nullo ordine uterentur, ii post ceteros erant commemorandi.

Sequitur § 41 med.—48 breviscula de logica parte expositio, in partitione et gravissimarum notionum definitione subsistens. Plura deinde a media § 46 de dialectica virtute eiusque speciebus deque utilitate artis dialecticae disputantur. His absolutis sequuntur notissima illa de Diocle Magnete, quibus generali capitum expositioni specialem de logica tractatum se addere eumque ex Dioclis ἐπιδρομῇ τῶν φιλοσόφων se exscribere ipse Laërtius testatur. Quae igitur e Diocle exscripta esse ipsius Laërtii testimonio constat, nunc missa faciamus, hoc unum videamus, quem ad finem Dioclis verba pertineant. Neque difficile est intellectu § 82 extr. verbis ἐν Ῥόδῳ Dioclea finiri, quae vero § 83 continentur, non iam Dioclis esse, sed eiusdem fontis, unde capita logica antea Laërtius excerpserat. Nam verba: ἵνα μάλιστα κρατύνωσι διαλεκτικὸν μόνον εἶναι τὸν σοφόν etc. proxime accedunt ad illam de dialectica virtute et utilitate artis dialecticae disputationem, cui capitum auctor tantum momenti tribuit, ut solam fere pluribus adumbraret, quaque ad ceterarum partium enarrationem transitum sibi videtur paravisse. Itaque § 83 Laërtium omisso Diocle ad priorem fontem redire iudico.

Quod explicari non potest, nisi eam quoque, quae § 84 orditur

moralium enarrationem ex eodem fonte haustam statuerimus. Ita, ni fallor, explicatur, cur Laërtius Dioclem arcessiverit. Nam fons ille, quem primum ad manus sumpserat, de logicis tam exilia praebebat, partitione loci et utilitatis praeconio contentus, ut ampliora Diogeni circumspicienda essent. Itemque explicatur, quod distinctio illa τῶν κεφαλαίων et τῶν κατὰ μέρος ad logicam solam pertinet. Nam in fine partis moralis dicit: ταῦτα δὲ ὡς ἐν κεφαλαίοις ἡμῶν διαλελέχθω καὶ στοιχειωδῶς, similia exstant in physicorum calce. In moralibus igitur et physicis tantus erat capitum et numerus et ambitus a priore fonte suppeditatorum, ut speciali tractatione Diogenes suo iure supersederet. Illius igitur fontis auctorem ad moralia maxime et physica Stoicorum placita animum advertisse suspicor, ex logicis prooemii loco perpauca praemisisse, quibus gravitatem utilitatemque disciplinae summis laudibus efferret, de singulis vero ad alios auctores lectorem relegaret. Hoc quoque meae coniecturae favet, quod in logicorum capitibus, in moralibus, in physicis subdivisiones locorum toti enarrationi praemittuntur, alia est Dioclis ratio, qui partitiones ipsi enarrationi insertas suo quamque loco deinceps profert.

Iam de morali et physica parte quaeremus, quae ad rem nobis propositam gravissimae sunt. Ac primum quidem ea observabimus, quae utriusque partis communia sunt, postea in singulos locos inquiremus.

Haec igitur totius enarrationis est conformatio, ut ordine nec nullo nec optimo, perspicuo si ad totum spectes, in singulis saepe turbato, Stoicorum placita enumerentur magis quam continuo sententiarum conexu enarrentur. Argumenta opinionum tum breviter adumbrantur, tum pluribus exponuntur, tum omnino nulla adduntur. Idem de auctorum laudationibus dicendum est, quae pro scriptoris, ut videtur, arbitrio nunc larga manu effunduntur, nunc per complures paginas omnino desiderantur. Quod vero maxime animadvertendum est, raro pro operis ambitu ad singulorum scriptorum placita descendit eorumque discrepantias notat, ne tum quidem cum singulos laudat, sed semper fere universae scholae doctrinam se adumbrare simulat. Atque ad universos Stoicos totam enarrationem spectare eo vel maxime probatur, quod multifariam occurrunt accusativi cum infinitivo, ad quos „οἱ Στωϊκοί φασί“ unde pendeant supplendum sit, quamvis in praecedentibus enuntiatis haec verba non inveniantur vel etiam de singulis quibusdam Stoicis sermo fuerit. Ut igitur in pauca rem conferam offendit mira quaedam scriptoris ratio, universae scholae et singulorum placita confundendi atque permiscendi. Atque paene ridiculi sunt tales loci, quales haud ita pauci occurrunt, ubi intra unam eandemque periodum

partim de schola, partim de singulis philosophis edocemur. Exemplum affero unum pro multis: § 111 *δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὰ πάθη κρίσεις εἶναι, καθά φησι Χρύσιππος ἐν τῷ περὶ παθῶν· ἥτε γὰρ φιλαργυρία* etc. Neque enim spero fore qui *καθά φησι* illud vertat „secundum praecepta.“ Si igitur (quo uno hic sensu „*καθά*“ illud accipi potest) vertimus „ut dicit Chrysippus,“ ridicula plane evadit sententia, scil. Chrysippum Stoicis illam de affectibus doctrinam tribuisse, cum ipsum huic sententiae patrocinatedum esse dicendum fuerit. Quod si semel vel iterum hacc loquendi forma occurreret, scriptoris quisquis ille fuit negligentia facile excusaretur; cum vero per totam et moralem et physicam partem regnet, non casu, sed certa causa factum videtur, ut a probo et simplici orationis genere scriptor aberraret. Hoc igitur — ut finem statim commonstrem, quo disputatio mea tendit — inde factum esse suspicor, quod ex duobus fontibus quam nos legimus enarrationem auctor consarcinaverit, altero communia universorum Stoicorum placita nullis vel paucis additis nominibus enumerante, altero singulorum philosophorum opiniones ex ipsorum libris diligenter expendente. Hinc illud quoque explicatur, quod antea dixeram, nonnullas enarrationis partes auctorum nominibus plane carere, quae videlicet propter scholasticam exilitatem non poterant ex ipsis philosophorum libris illustrari. Sed iusto celerius ad finem properavimus, non quo argumenta adhuc prolata satis esse iudicemus ad persuadendum, sed quo facilius quae addituri sumus ponderentur a legentibus. Ordiamur iam a physica parte §§ 132—160 quaeque scriptorum laudationes occurrunt perlustremus, ut quam accuratissime perspiciatur, quae sit illarum auctoritas atque cum ceteris, quae a Laërtio traduntur, necessitudo. Fit igitur exordium a partitione loci nullo scriptoris nomine munita. Ad ea vero quae § 134 de principiis docentur addita est quinque diversorum librorum laudatio, verbis: *τίθησι δὲ τὸ δόγμα τοῦτο* etc. Quae laudatio cum ab ipso placito separata exstet, potest qua nos volumus ratione postea addita esse, sed in neutram partem hic quidem locus iudicium flectit. Addo similia: § 136 extr. *λέγει δὲ περὶ αὐτῶν* etc. § 140 extr. *φησὶ δὲ περὶ τοῦ κενοῦ* etc. § 142 *περὶ δὴ οὖν τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ κόσμου φησὶ* etc. Possim eodem referre § 143 verba: *ὅτι τε εἰς ἐστὶ Ζήνων* etc., cum ipsum illud de unitate mundi placitum iam § 140 in. prolatum sit: *ἓνα τὸν κόσμον εἶναι* etc. Sed in ordinem redeamus. § 135 in. haec verba inveniuntur: *σῶμα δ' ἐστὶ, φησὶν Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ φυσικῇ, τὸ τριχῇ διαστατόν, εἰς μῆκος, εἰς πλάτος, εἰς βάθος.* Iam vehementer erraret, qui hanc corporis definitionem ab Apollodoro vel primo vel solo adhibitam esse putaret; immo omnino Stoi-

corum videtur communis fuisse, cum et apud Aëtium occurrat (I 16, 1 ubi lemma excidit) et apud Didymum (fr. 19 Diels) et apud Philonem (de mundi opificio p. 58. Müller). Quin etiam ad Peripateticos transmigravit (Didymi fr. 5 Diels). Non igitur nisi casu fieri potuit, ut ad unum Apollodorum praeter ceteros gravioresque auctores relegaremur. Atque frequentes sunt huius generis loci, quibus qui nominantur placitorum neque soli sunt neque potissimi auctores. Quales etiam § 138 exstant mundi definitiones, laudato uno Posidonio *ἐν τῇ μετεωρολογικῇ στοιχειώσει*, cum ad verbum conspirent Chrysippi definitiones a Didymo servatae (fr. 31 Diels). Atque hoc quidem loco cum definitiones ad Posidonium relatae verbis „*ἣ ὧς φησι Ποσειδώνιος*“ alii definitioni adnectantur, si ceteris fontibus destituti essemus, Posidonii eas proprias fuisse profecto arbitraremur. Non multum proficimus verbis § 135, ubi ad definitionem superficiei (*τῆς ἐπιφανείας*) additur: *ταύτην δὲ ὁ Ποσειδώνιος ἐν τρίτῳ περὶ μετεώρων καὶ κατ' ἐπίνοιαν καὶ καθ' ὑπόστασιν ἀπολείπει*, quamquam mirum est hanc propriam Posidonii atque a communi Stoicorum opinione discrepantem sententiam referri (cum praesertim merae definitiones et antecedant et sequantur) non referri generalem i. e. Chrysippeam doctrinam. Quod facile explicari potest, si Posidonii locum ex alio fonte insertum esse putamus.

Tandem ad locum pervenio maxime memorabilem quemque praeter ceteros meae sententiae favere arbitror § 138 extr. et 139. Docetur mundum providentia et ratione gubernari (*καθὰ φησι Χρύσιππος ἐν τοῖς περὶ προνοίας καὶ Ποσειδώνιος ἐν τρισκαιδεκάτῳ περὶ θεῶν* — et — possumus addere — omnes omnium Stoicorum libri) quod quomodo fiat accuratius exponitur. Comparatio igitur Stoicorum more instituitur inter mundum et hominem, qui quasi parvus mundus est. In homine enim anima per totum corpus viget, ita tamen ut ad diversas corporis partes diverso et integritatis et intentionis gradu pertineat: *δι' ὧν μὲν γὰρ ὡς ἕξις κεχώρηκεν, ὡς διὰ τῶν ὀστέων καὶ τῶν νεύρων· δι' ὧν δὲ ὡς νοῦς, ὡς διὰ τοῦ ἡγεμονικοῦ*. Intercidit igitur sive Laërtii sive librariorum culpa medius ille intentionis gradus, quem naturam nominabant et ipsum quoque in quibusdam humani corporis partibus, ut in crinibus et unguibus, inesse Stoici putabant. Iam eosdem gradus in deo quoque esse totum mundum permeante scriptor ostendere instituit. Incipit igitur, inverso priore ordine, a principali quae dicitur parte: *οὕτω δὴ καὶ τὸν ὅλον κόσμον, ζῶον ὄντα καὶ ἔμψυχον καὶ λογικόν, ἔχειν ἡγεμονικὸν μὲν τὸν αἰθέρα † ὁ(ν) καὶ πρῶτον θεὸν λέγουσιν, (τὸν αὐτὸν δὲ) αἰσθητικῶς ὥσπερ κεχωρημέναι διὰ τῶν ἐν ἀέρι καὶ διὰ τῶν ζώων ἀπάντων καὶ (φυσικῶς διὰ τῶν)*

φυτῶν· διὰ δὲ τῆς γῆς αὐτῆς καθ' ἑξίν. Cf. Vol. II n. 634. Addidi uncis inclusa quae explendae sententiae causa necessaria duxi. Sed haec nihil fere ad rem. Non solum addidi quaedam, sed etiam omisi, quo loco crucis signum adpinxi. Omisi amplum laudationum acervum, qui ubi in libris editionibusque legitur planum et simplicem sententiae decursum miro modo perturbat. Quod cum ex iis qui diligenter Laërtium legerint, neminem fugisse putem, pluribus probare supersedeo. Non tam certum habeo, de explicanda re idem sensisse omnes, quod ipse sentio. Ipsam videlicet compilatoris manum deprehendisse mihi videor; qui cum laudationes scriptorum margini adscriptas scribae tradidisset, ille alieno loco eas inseruit, unde accidit ut pro ὃν καὶ πρῶτον θεὸν λέγουσιν, quod ad ipsum aethera primitus referebatur, ὃ illud in textum reciperetur, quod nunc ad τὸ καθαρώτερον τοῦ αἰθέρος referri videtur. Atqui apparet non potuisse Stoicorum universorum (λέγουσι) de primo deo opinionem cum singulari illa Chrysippi locutione (τὸ καθαρώτερον τοῦ αἰθέρος) copulari, sed cum iis fuisse coniungendam, quae de universis Stoicis antea relata erant. Neque ad sequentem infinitivum *κεχωρηκέναι* subiectum esse potest τὸ καθαρώτερον τοῦ αἰθέρος, cum in sola principali parte mundi, ubi nulli crassiori materiae permixtus exstat, pura sit aetheris substantia. Ergo non purissima aetheris pars, sed ipse aether omnia permanat. — Hic igitur locus luculentissime probat, quam non apta necessitudo inter ipsam placitorum enarrationem atque scriptorum librorumque laudationes intercedat neque fieri potuisse, quod nonnullos viros doctos opinari video, ut tale compendium ex ipsis philosophorum libris consarcinaretur. Atque nostro iure quod in hoc loco manifestum est, ad totam Laërtianae enarrationis originem referemus.

Iam huic loco addam alium § 156, 157 cui ipsi quoque multum tribuo:

§ 156 Δοκεῖ δὲ αὐτοῖς τὴν μὲν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικόν, ὃδῳ βαδίζον εἰς γένεσιν, ὅπερ ἐστὶ πνεῦμα πυροειδὲς καὶ τεχνοειδές· τὴν δὲ ψυχὴν (φύσιν) αἰσθητικὴν. ταύτην δὲ εἶναι τὸ συμφυὲς ἡμῖν πνεῦμα· διὸ καὶ σῶμα εἶναι καὶ μετὰ θάνατον ἐπιμένειν· φθαρτὴν δὲ εἶναι· τὴν δὲ τῶν ὕλων ἄφθαρτον, ἣς μέρη εἶναι τὰς ἐν τοῖς ζώοις.

§ 157 Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς καὶ Ἀντίπατρος ἐν τοῖς περὶ ψυχῆς καὶ Ποσειδώνιος πνεῦμα ἐνθερμον εἶναι τὴν ψυχὴν· τούτῳ γὰρ ἡμᾶς εἶναι ἐμπνόους καὶ ὑπὸ τούτου κινεῖσθαι. Κλεάνθης μὲν οὖν πάσας ἐπιδιαμένειν μέχρι τῆς ἐκπυρώσεως, Χρύσιππος δὲ τὰς τῶν σοφῶν μόνων.

Iuxta posui, quae apud Laërtium deinceps posita sunt, quo faci-

lius intellegatur, quae ratio inter haec duo enarrationis capita intercedat. Quae enim in sinistra parte paginae collocavi, generalem Stoicorum doctrinam ita ut nihil desideretur, absolvunt, quae in dextra parte, non solum discrepantias singulorum a generali doctrina continent, sed etiam eadem placita, quae illic sectae tribuuntur, ad singulos auctores revocant. Nam *πνεῦμα πυροειδές* plane idem est quod *πνεῦμα ἔνθεμον*, quia ignis artificiosus a calore non differt. Quodsi ex ipsis auctorum, qui nominatim afferuntur, libris compendium excerptum esset, primum quidem de substantia animae et generalis doctrina et singulorum opiniones adumbrarentur, deinde de immortalitate eodem ordine ageretur.

Iam vero ceteras quoque physicae partis laudationes singillatim pertractare non necessarium duco, cum ea quae adhuc protulimus satis superque rem illustrent.

Neque mirum est alios exstare locos, ubi melius placita cum laudationibus in unum coaluerunt. Mirum potius esset, si multis locis compileris manus tam manifesto prehenderetur.

Sed quaerendum est diligentius de duorum illorum fontium natura. Atque nomina quidem auctorum librorumque ab eo, qui haec tam sinistre consarcinavit, non ex ipsa philosophorum lectione petita esse iudico, sed ex collectione eclogarum, quales tunc temporis permultae fuerunt. Eclogas philosophorum dogmaticorum ab Academicis in scholae disputationibus adhibitas esse et a Tullio in lib. II de nat. deor. in usum vocatas probabile reddidit Useneri disputatio Epicureorum praef. p. LXVII, similes ab ipsis Stoicis esse adhibitas persuasum habeo. Nam eorum quoque usui provideri oportebat, qui cum mediam inter vulgi inscitiam et doctorum diligentiam viam sequerentur neque compendiorum exilitate contenti essent neque tot voluminum lectioni vacarent. Eiusmodi igitur hominibus apta erat Didymi epitome, quam ex Eusebii praep. evang. lib. XV cognitam habemus cuiusque quamvis exilia frustula ad nos pervenerint, tota ratio etiam hodie agnoscitur. Patet enim Didymum et universam sectae doctrinam et singulos auctores spectasse, cum in unoquoque placito a generali doctrina profectus, quam ipsam quoque nonnunquam gravissimorum auctorum verbis propriis illustrabat, inde ad propria cuiusque philosophi placita et discrepantias descenderet, quae tum referendo tum excerptendo adumbrabat. Itaque hic quoque eclogarum libro videtur usus esse. Neque repugnabo si quis Arium utpote philosophum ipsis veterum auctorum libris aliquatenus imbutum fuisse putaverit. Certissimum vero duco eclogas, quales in epitoma sua tradidit, iam ante eius aetatem exstitisse; quod non tam certis vestigiis quam tota Posidonianae

aetatis indole probatur. Notum est, ex fragmentis Posidonii multa spectare ad superiorum temporum Stoicos, ad Zenonem, Chrysippum, Aristonem, Antipatrum; atque videtur plerumque Posidonius in libris suis a diiudicandis priorum philosophorum litibus exordium cepisse, quippe qui non tam nova placita inveniando, quam pristina prudenter deligendo atque nova ratione in unum coniungendo laudem mereret. Eclecticis ille fuit non solum in alienis, sed etiam in Stoicis. Hanc igitur aetatem, quae quasi summam e superiorum saeculorum cogitationibus efficere sibi videbatur, apprime decet doxographica diligentia. Itaque quod de Academia contendit Usener, scil. non potuisse scholam sententiarum apparatu carere e dogmaticorum libris selectarum, hoc ad ipsam Stoam transferre non dubito. Non poterat profecto Posidonius cum discipulis eclecticis philosophari, nisi manibus tenebant gravissimas gravissimorum Stoicorum sententias, ex ipsorum libris congestas. Atque auctorum nomina quae in Didymi excerptis et in Laërtianis apparent, hanc ipsam aetatem quasi commonstrant. Nam quamquam Antipater Tyrius nominatur, Posidonio ille quidem aliquanto minor natu, frequentissimum tamen per totam Laërtii enarrationem Posidonii nomen eminet, ut facile intellegatur, Chrysippum et Posidonium auctori summos fuisse Stoicorum. Indices igitur talium eclogarum exili compendio Laërtius vel auctor eius inseruit, interdum argumenta quoque sententiarum et discrepantias philosophorum ex eodem libro enotavit.

Adhuc physicae tantum parti operam dedimus, iam ceterae quoque partes sunt examinandae. Itaque paucis moneo, quas de § 39—41 supra movimus dubitationes, eadem coniectura posse solvi, qua in physicis usi sumus. Nam perversa eorum, quae de Cleanthe et Zenone Tarsensi narrantur, collocatio vix alia ratione poterit explicari, quam diversorum excerptorum coniunctione. Quod vero ad logica Dioclea attinet, facile intellegitur, eas quae in hac parte occurrunt scriptorum laudationes bene se habere et vacare iis offensionibus, quas in physica parte deteximus, praeter eas quae § 54 proferuntur de norma iudicii auctorum dissensiones. Hoc uno enim loco ridiculum illud *φασί — καθά φησι* invenitur. Puto igitur verba inde a *καθά φησι* usque ad *τῶν καθόλου* pro scholio Laërtii esse habenda in Dioclis contextum inculcato. Nam per totum Dioclis tractatum constanter pro illo *καθά* legimus *ὡς*. Neque ullo loco praeter hunc apud Dioclem Boëthi dissensiones notantur, quarum in physica parte frequens memoria est. Accedit quod verba, quibus altera Chrysippi formula inducitur, *διαφερόμενος πρὸς αὐτόν*, eorum similia sunt, quae § 138 exstant: *ὁ μέντοι Χρύσιππος διαφορώτερον πάλιν* etc. et verba quibus Boëthi

singulare de norma iudicii placitum sententiae communi adnectitur: ὁ μὲν γὰρ Βόηθος eandem compilatoris manum produnt, quae § 149 scripsit: ὁ μὲν γὰρ Παναίτιος etc. Hunc autem in forma locutionis consensum eo graviores esse arbitror, quo longius in ceteris Dioclis ratio a morali et physica parte distat.¹⁾ Quae cum exemplum praebeat probae et sanae scriptorum laudandorum consuetudinis, eo magis perspicua fit ceterarum partium in hac quidem re pravitas.

Iam ad partem moralem pergamus, cui ultimus disputationis locus ea de causa reservandus erat, quod propter artam necessitudinem, quae huic parti cum epitoma Didymi intercedit, hanc una cum illa tractari oportebat. Primum igitur quaeramus, num illa, quam in ceteris observavimus, auctores appellandi ratio ad hanc quoque partem pertineat. Neque multos locos tractare oportebit, si quidem suppetunt, quae omni dubitatione exempta sint. Inquiramus igitur in § 102, cuius initio enumerantur bona, mala, indifferentia. Indifferentium porro duo genera distinguuntur. Ab altera parte stant ζωή, ὑγίεια, ἡδονή, κάλλος etc. ab altera θάνατος, νόσος, πόνος, αἵσχος. Huic enumerationi statim auctores adnectuntur (καθὰ φησιν Ἐκάτων ἐν ἑβδόμῳ περὶ τέλους καὶ Ἀπολλόδωρος ἐν τῇ ἡθικῇ καὶ Χρύσιππος), deinde sequuntur haec verba: μὴ γὰρ εἶναι ταῦτα ἀγαθὰ, ἀλλ' ἀδιάφορα κατ' εἶδος προηγμένα et duo huius placiti argumenta. Duae in hisce res animadvertendae sunt, altera quod verba: μὴ γὰρ εἶναι etc. nec non duae illae, quae subsequuntur, argumentationes cum mentione scriptorum ita cohaerent, ut ex eodem utique fonte derivanda sint; altera quod verba μὴ γὰρ εἶναι etc. praecedenti enumerationi non bene adnectuntur, utpote quae ad vitam, voluptatem, pulchritudinem etc. referenda sint, non ad mortem, dolorem, infirmitatem, quae res extremo loco enumeratae erant. Quod cum per se compilatoris negligentiam satis videatur comprobare, accedunt alia, quibus suspicio nostra magis etiam confirmetur. Nam quae hic de rebus productis vel praepositis disputantur, ordinem sententiarum perturbant, cum § 105 deum quid sit προηγμένον quid ἀποπροηγμένον definiatur. Neque id leve ducendum est, quod quae extrema § 103 nunc legitur iuvandi nocendique finitio, ubi legitur quo referatur non habet. Cum vero indifferentia hoc modo scriptor finiverit: οὐδέτερα δὲ ὅσα μήτε ὠφελεῖ μήτε βλάπτει, ad primam illam indifferentium enumerationem iuvandi nocendique finitiones primitus pertinuisse patet, unde efficitur, inde a καθὰ φησιν Ἐκάτων usque ad αἰσχροὺν εἶναι ἀγαθόν omnia ex altero

1) Praeterea § 55 post verba καὶ σῶμα δ' ἐστὶν ἡ φωνή malim abesse quod additur κατὰ τοὺς Στωικοὺς, quia sequitur: ὥς φησιν Ἀρχέδημος — καὶ Διογένης καὶ Ἀντίπατρος καὶ Χρύσιππος.

fonte illata esse, quo Laërtius compendii exilitatem amplificare studebat. — Alterum addo locum, ubi laudationum copia aptum sententiarum progressum turbavit § 89sq. Agitur de virtute, cuius § 89 med. hic finis proditur: *διάθεσις ὁμολογουμένη*. Definitioni statim adduntur gravissima de virtute placita scil. propter se ipsam esse expetendam beatamque vitam secum afferre. Sequitur causa, cur non omnes homines ad virtutem perveniant. Dein ad definiendam virtutis notionem scriptor relabitur: *ἀρετὴ δέ τοι ἡ μέν τις κοινῶς παντὶ τελείωσις* (ἢ δέ τις ἀνθρώπῳ ἰδίως τοῦ λόγου τελείωσις). Nam sic fere lacuna, quae post *τελείωσις* in libris exstat videtur explenda esse. Sed plura etiam exciderunt aut corrupta sunt sequentia verba, cum ne sic quidem oratio bene procedat. Sequitur porro distinctio inter *θεωρηματικὰς* et *ἀθεωρήτους* virtutes quae ex Hecatone (*ἐν τῷ πρώτῳ περὶ ἀρετῶν*) pluribus illustratur, dein duo placita: *ὕπαρκτην εἶναι τὴν ἀρετὴν καὶ τὴν κακίαν* et *διδασκτὴν εἶναι τὴν ἀρετὴν*, dein diversae de numero virtutum opiniones. Hunc igitur sententiarum ordinem ineptum esse per se patet. Nam duo illa de virtute placita (scil. *ὕπαρκτην εἶναι* et *διδασκτὴν*) ea quae de numero et speciebus virtutis disputantur interrumpunt. Puto igitur in priore fonte post ea quae de *τελειώσει* dicuntur statim subsecuta esse haec (§ 92 med.): *τῶν δὲ ἀρετῶν τὰς μὲν πρώτας* etc., quae vero interposita sunt ex compluribus alterius fontis pannis consuta esse. — Breviter tantum moneo quae in § 111 ad Chrysippeam de affectibus doctrinam pertinent (*δοκεῖ δὲ αὐτοῖς—καὶ τὰ ἄλλα*) ea de causa pro additamento esse habenda, quod de notione affectus iam in antecedente paragrapho rem absolverat; postquam quattuor affectuum genera enumerata sunt (*τῶν δὲ παθῶν τὰ ἀνωτάτω εἶναι γένη τέτταρα, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν*), eorum statim definitiones sequi oportebat. — Unum etiam locum tractare nobis liceat § 125sq. de mutua virtutum coniunctione. Notissimum igitur Stoicorum placitum *τὰς ἀρετὰς ἀντακολουθεῖν ἀλλήλαις καὶ τὸν μίαν ἔχοντα πάσας ἔχειν* longiore argumentatione illustratur: mediae vero argumentationi trium nomina auctorum inseruntur. Quae argumentatio cum non summatim, sed explicate a Laërtio prodatur contineatque notiones a communi Stoicorum usu alienas, dubitatio subnascitur, num re vera et Chrysippus et Apollodorus et Hecato hac ipsa conclusione usi sint. Quam opinionem funditus tollere in animo est. Nam Hecatoni quidem tradita conclusionis forma aptissima est, cum a Panaetiana theoreticae et practicae virtutis distinctione proficiscatur, Chrysippo non item. Neque formula illa qua tota disputatio terminatur: *κεφαλαιοῦσθαι ἐκάστην τῶν ἀρετῶν περὶ τι ἴδιον κεφάλαιον* ad Chrysippeam senten-

tiam (*ποιὰς εἶναι τὰς ἀρετὰς*) exacta est. Habes igitur exemplum, quanta in talibus apud Laërtium cautio adhibenda sit. Nam ubi ad placitum argumentis illustratum complura auctorum nomina adduntur, non illa argumenta, sed ipsum tantum placitum ad omnes referendum est.

Iam quoniam moralem partem eodem modo quo physicam a Laërtio auctam et amplificatam esse perspeximus, de compendio illo, quem priorem fontem nominavimus, videndum est. Nam cum hoc quasi fundamentum sit totius enarrationis, cardo rei in eo vertitur, ut de natura eius atque origine, quatenus fieri potest, ad liquidum res perducatur. Ex iis enim, quae nullo nomine adscripto apud Laërtium leguntur, quam multa ad Chrysippum referri possint, nobis gravissima est quaestio. Benevolentia igitur fortunae accidit, ut simillimum huius compendium a Stobaeo in eclogis II cp. 7, 5 servaretur; tertii denique eiusdem generis compendii apud Sextum usus apparet.¹⁾ Nam quae Sextus affert ita comparata sunt, ut quamvis summa cum Didymeis Laërtianisque similitudo conspicua sit, tamen neque e Didymo neque e Laërtii fonte a Sexto derivari potuerint. Ea autem, ut accuratius describam, inter haec tria ethicorum compendia ratio intercedit, ut cum mira quadam in rebus ipsis affinitate varietas quaedam in minutiis et maxime in verbis coniuncta sit. Confer igitur, ut exemplis utar, Sextum adv. math. XI 46 de generibus bonorum cum Laërtii § 95 et Stobaei p. 70 l. 8—20 Wachsmuth (Vol. III n. 96. 97. 97a), et Sextum adv. math. XI 59 de indifferentibus cum Laërtii § 104 et Stobaei p. 79 (Vol. III n. 118. 119. 122). Nam totos locos hic exscribere non opus est. Cf. etiam Sextum adv. math. XI 22—27 cum Stobaei p. 69, 17—70, 7 W. et Laërtii § 94 (Vol. III n. 74. 77. 76). — Cum vero accuratius rem examinaveris, patebit tibi non ad totas enarrationes, sed ad priorem tantum utriusque partem hanc similitudinem pertinere i. e. ad Laërtii §§ 85—116 et Stobaei p. 57—93. Nam reliqua eatenus quidem consentiunt, quod utrimque de sapiente et insipiente agitur, interioris vero inter utrumque scriptorem necessitudinis nulla hic sunt vestigia. Quod qua ratione explicandum sit, postea videbimus, nunc ad priorem partem animum advertamus. Atque ordo quidem primo obtutu videtur diversissimus esse. Sed totum discrimen in eo positum est, quod Laërtius a primo appetitu²⁾ et fine bonorum, Didymus a virtutibus initium capit. Si igitur, quae de fine bonorum p. 75—78 Didymus disputat, in primum

1) Atque etiam Cicero in Tusculanarum lib. IV doctrinam affectuum, morborum, aegrotationum e tali compendio sumpsisse videtur.

2) Ut etiam Hierocles in ea quae nuper reperta est *ἡθικῇ στοιχειώσει*.

locum transposita esse finxeris, ceterae partes plane eodem ordine se excipiunt. Nam Didymi p. 58—65 (de virtutibus) respondent Laërtii §§ 89 med.—93, Didymi p. 68—74 (de bonis) Laërtii §§ 94—101. Iam, omissa quam transpositam finximus de finibus disputatione, ad p. 79—85 Didymi pergimus (de indifferentibus et de aestimatione) quibus respondent Laërtii § 102—107. Porro apud utrumque de officio agitur Did. p. 85—86, Laërt. § 107 extr.—110 in. Sequitur apud Didymum (interpositis p. 86, 87 quae apud Laërtium desunt de appetitu eiusque speciebus) de affectibus doctrina p. 88—93, quae apud Laërtium §§ 110 med.—114 tractatur. Terminantur haec apud utrumque morborum atque infirmitatum animi explicatione. Apparet igitur uno capite excepto, quod a Laërtio melius collocatur, eundem ab utroque ordinem servari. Iam vero, quod ad res et verba attinet, tum hic tum ille plura praebet, quae omnia singillatim pertractare nolo. Ad nos enim ea vel maxime quaestio pertinet, quomodo talis similitudo, qualem modo depinximus, possit explicari. Atque vix alia ratio poterit excogitari, quam ut sumamus, exstitisse aliquando compendium moralis Stoicorum philosophiae, quod cum scholarum usui destinatum esset, iterum iterumque pro aetatis cuiusque usu reformaretur; ea igitur quae communia sunt Didymi et Laërtii (quorum quaedam apud Tullium redeunt in tertio de finibus; cf. inprimis § 53, 55, 56) ad pristinum illum librum pertinere, quae vero discrepant vel in altero tantum fonte inveniuntur, posteriori aetati deberi. Eum autem librum, qui quamvis mutatus totius disciplinae fundamenta per complura saecula praebeat, magna profecto auctoritate floruisse intelligitur. Iam cum Didymi apud Stobaeum in subscriptione totius enarrationis haec verba exstent: *Ταῦτα μὲν ἐπὶ τοσοῦτον. Περὶ γὰρ πάντων τῶν παραδόξων δογμάτων ἐν πολλοῖς μὲν καὶ ἄλλοις ὁ Χρύσιππος διελέχθη· καὶ γὰρ ἐν τῷ Περὶ δογμάτων καὶ ἐν τῇ Ὑπογραφῇ τοῦ λόγου· Ἐγὼ δ' ὁπόσα προῦθέμην* etc. — quamvis haec verba obscuriora videantur neque satis appareat, cur hos Chrysippi libros Didymus nominet, probabile tamen videtur, eum in fonte suo eorum mentionem invenisse. Quodsi titulus ille: *Ὑπογραφὴ τοῦ λόγου* (cf. Laërtii Chrysippeorum librorum indicem Vol. II p. 8, 30, in quo primum locum inter morales libros obtinet) aptissimus est tali libro, qualem Laërtianae et Didymeae enarrationis in parte priore fundamentum fuisse suspicati sumus, proclivis est coniectura: hunc fuisse ipsum Chrysippi librum. Nam de altero libro: *περὶ δογμάτων*, siquid video, non poterit cogitari, cum illud compendium ex partitionibus definitionibusque totum fere constituisse, atque ipsa placita non nisi per hanc formam adumbrasse videatur. Atque mirum profecto

esset, si eiusmodi liber qui a gravissimo scholae auctore profectus, tironibus tamen destinatus erat, a successoribus scholae plane neglectus esset, mirum quoque si ab interpolationibus abstinuissent. Ita factum est ut Diogenis, Antipatri, Panaetii, Hecatonis apud Didymum vestigia agnoscantur, ita porro quod a Schuchhardtio et Kreuttnero demonstratum est, ut in definitionum collectionibus, virtutum maxime et affectuum, quas Didymus prodit, permixti inveniantur diversorum auctorum fetus.

Plane alia est posterioris particulae apud utrumque indoles. Nam Didymi alteram partem ex pluribus libris excerptam esse cum eo probatur quod eadem res compluribus locis repetuntur, tum eo quod nullo fere ordine neque continuo sententiarum filo singula placita deinceps collocantur. Ad ipsos vero philosophorum libros compilatorem accessisse duo sunt quae fidem faciant. Ac primum quidem nullus apparet rerum e gravitate delectus, sed omissis saepe gravioribus placitis leviora multis verbis illustrantur. Accedit quod nonnulla capita sermone utuntur a compendii exilitate longe remoto, ut scriptorem magis quam magistrum audire tibi videaris. Neque exempla proferre opus est rei per se cuius attente legenti manifestae. Iam cum ad ipsos libros philosophorum compilatorem accessisse contendo, non id dico ipsa ubique philosophorum verba integra nobis servata esse, sed mediam quandam teneri viam, ut, omissis multis vel brevius nec non ex recta orationis forma in obliquam translatis, multa tamen ut in ipsis libris scripta erant reddantur. Quali etiam physica Didymi excerpta ratione utuntur. Hanc occasionem nactus dubitationem profligabo quae diu et me et alios ni fallor vexavit. Nam moralia Stoicorum quae e Didymo servavit Stobaeus, ab eiusdem auctoris physicis excerptis mirum quantum discrepant, siquidem in physicis doctissimam deprendimus singulorum auctorum librorumque memoriam, in moralibus nullam fere librorum, scriptorum perraram. Itaque eiusdem libri particulas tam diversa ratione compositas fuisse credibile non est. Coniectura autem, qua ad Didymum haec quoque referuntur, videtur certissima esse. Puto igitur Stobaeum non totam et integram Didymi enarrationem descripsisse. Neque enim facile adducor, ut Didymum, quem ex eclogis physicis probum et doctum scriptorem cognitum habeo, credam in morali parte tam negligenter versatum esse, ut gravissima quaeque huius loci placita vel omnino omitteret vel in transcurso breviter perstringeret, cum alia quae multo minoris momenti essent infinita fere verborum copia illustraret. Quodsi non plenum et illibatum Didymi opus tenemus, probabile est etiam auctorum nomina a Stobaeo demum omissa esse, quae in

priore parte pauca, in posteriore plurima fuisse arbitror. Nam illud compendium sua propria indole ac natura a scriptorum laudationibus alienum est, altera vero pars adeo non probo et simplici sententiarum ordine decurrit, ut haec perturbatio vix possit excusari, nisi ipsam eclogarum formam a scriptore servatam esse sumpseris.

Iam inter libros a Didymo excerptos etiam Chrysippeos quosdam fuisse, cum per se probabile est, tum eo etiam probabilius redditur, quod saepius ad Chrysippi fragmenta quae adscripto nomine leguntur, Wachsmuthii adnotatio nos relegat. Schuchhardtium quoque in hac quidem re mecum consentire video. Complures enim paginas ad Chrysippum auctorem revocat. Atque ille quidem locus, quo uno in altera parte Chrysippus nominatur, nihil probat, cum eodem modo quo pleraeque apud Laërtium laudationes haec quoque postea inserta esse videatur: Cf. p. 98, 19: καὶ <ἐκείνων> τὴν εὐδαιμονίαν μὴ διαφέρειν τῆς θείας εὐδαιμονίας [μηδὲ τὴν ἀμερῖαν ὁ Χρύσιππος φησὶ διαφέρειν τῆς τοῦ Διὸς εὐδαιμονίας] <καὶ> κατὰ μὴδὲν αἰρετωτέραν εἶναι μήτε καλλίω μήτε σεμνοτέραν τὴν τοῦ Διὸς εὐδαιμονίαν τῆς τῶν σοφῶν ἀνδρῶν. Sed Chrysippi libros adhibitos esse subscriptio demonstrat, ubi praeter Ἱπογραφὴν supra tractatam liber περὶ δογμάτων aliaque κατὰ μέρος συγγράμματα memorantur, sive Didymi verba quibus fontes suos significaverat a Stobaeo obscurata sunt, sive Stobaeus, quae in singulis capitibus lemmata omiserat, hac ratione quasi complexus est. Neque tamen fieri potest, ut paragraphi e Chrysippo excerptae certa ratione a ceteris secernantur. Possunt etiam Diogenis vel Antipatri capita in hac parte inesse. Nos quae in hac parte leguntur, inter incerta Chrysippi testimonia rettulimus, quae typis minoribus distinguuntur. Addenda sunt pauca de compendio Laërtiano, a quo ad Stobaeum similitudine rei perducti discesseramus. Puto igitur eo potissimum Laërtiana a Didymeis differre, quod apud Didymum praeter Chrysippum Diogenes Antipater Hecato ita adhibiti sunt, ut in univsum Chrysippi doctrina servetur, amplificata magis et sensim deflecta quam in ipsis capitibus mutata, in Laërtianis autem (scil. in posteriore moralium et in physica parte) multa insunt Posidoniana, quae ad Chrysippum non referenda sint. Documento est frequentissima Posidonii mentio, quae in quibusdam capitibus sola fere regnat, maximeque in iis quae de sideribus et de sublimibus docentur. In hoc enim physicorum loco Posidonius multa novasse videtur. Maiore igitur hic cautione opus est quam in Didymo.

Haec erant quae de Laërtio et de Didymi moralibus Stoicorum praefanda erant. Neque de physicis Didymi excerptis habeo quae ad dam eis quae supra occasione data disserui.

De Aëtio.

Sponte hinc ad Aëtii vicinam operam oratio nostra vagatur. Atque Stoica quae insunt iam ex Vetustis quae vocant Placitis ab Aëtio translata esse, Dielsius probavit, neque video quid contra dici possit. Idem a Posidoniana schola Theophrasteam placitorum congeriem cum reformatam tum noviciorum philosophorum memoria amplificatam esse probabile reddidit. Iam cum eclogarum quoque collectiones ad eandem aetatem atque scholam redire veri simile sit, utpote quae usque ad Posidonium et paullo infra descendere soleant (quod et Didymi epitomae physicae fragmenta et Laërtii laudationes arguunt) alterum genus ex altero pendere suspicamur. Neque enim Placitorum conditorem tot librorum lectioni ipsum vacasse sed prompto magis et comodo selectorum capitum thesauro usum esse credibile est. Atque valde huic nostrae suspicioni suffragatur, quod obscuriorum quoque Stoicorum velut Sphaeri aliquoties in Placitis sententiae referuntur. Quis enim Sphaerum ab ipso Placitorum conditore lectum esse sibi persuadebit? Ac quamquam in ea Placitorum forma quam nos legimus, vetusta multo exiliorem, longe plurimi loci ad generalem Stoicorum doctrinam spectant, tamen quae interdum notantur singulorum dissensiones fidem faciunt in Vetustis Placitis frequentiore fuisse singulorum memoriam. Eclogis igitur primum Placitorum conditorem usum esse suspicor.

Iam quaerendum est, unde vel maxime opera nostra in Chrysippo posita pendet, qua ratione in generali Stoicorum doctrina referenda ille usus sit. Nam cum omnia quae ad universos Stoicos ab Aëtio referuntur, non credibile sit omnium communia fuisse, ambigimus quid de hac generali doctrina iudicandum sit. Cum vero plerosque et gravissimos scriptorem intellexisse consentaneum sit, quos potissimum gravissimos iudicaverit, dubitari potest. Hoc tamen constat tres tantum Stoicos exstitisse, qui tanta auctoritate florerent, ut quae ipsi docuissent ad Stoicos simpliciter referri possent, Zenonem, Chrysippum, Posidonium. Itaque iterum Posidonius existit Chrysippi nostri aemulus et haec quaestio evadit, ex Chrysippone magis an ex Posidonio generalis Stoicorum doctrina in Placitis expressa sit. Atque si is fuisset Placitorum conditor qui in compendii alicuius usu subsisteret, ad limpidiore fontes non accederet, credi posset, ad Posidonii exemplar generalem doctrinam conformatam esse. Ea enim aetate fuit, qua Posidonius maxima auctoritate floreret. Cum vero, ut modo ostendimus, penitior doctrina imbutus fuerit (eclogarum enim thesauro usus est) non possum mihi persuadere ut generalem doctrinam

ex uno auctore, sive Zenone sive Chrysippo sive Posidonio, ceteris omnibus dissentientibus, expressam esse credam, sed ut generalis doctrina statueretur consensum puto desideratum esse saltem duorum ex tribus illis Stoeae principibus. Hinc efficitur posse quidem in hac generali doctrina latere quae Chrysippi non sint, sed Zenonis placita a Posidonio redintegrata (saepe enim, ut aliunde constat, sectae auctori contra Chrysippum Posidonius auxilium tulit), plerumque tamen Chrysippea quoque esse quae Stoicis simpliciter tribuantur. Confer igitur quae apud Laërtium de sideribus Posidoniana referuntur: nusquam fere cum Aëtio accurate congruere reperies. Itaque in collectione hanc mihi legem imposui, ut Aëtiana omnia reciperem, ita tamen ut in incertorum numero collocarem, nisi alia testimonia suppetebant, quae Chrysippeam originem vindicarent.

Iam ad ea tempora eosque auctores accedamus qui non iam ipsi Stoeae, vivae etiam et vigenti, aequales fuerunt, sed abolitae vel semi-mortuae aliquam memoriam propagaverunt, dum placita eius vel ex vetustioribus fontibus cognita referunt vel in suum usum convertunt. Quorum duo sunt genera, alterum scriptorum Christianorum tertii maxime et quarti saeculi, alterum Neoplatonicorum, a quibus Aristotelici quoque senioris aetatis toti pendent. Atque eos quidem auctores quos abundare Stoicorum placitorum memoria cognitum habebam, accurate tractavi, in aliis quae indices editionum suppeditabant, congerere satis habui.

Ex Aristotelicis senioris aetatis constat longe utilissimum esse Simplicium, cuius in Categorias Aristotelis commentarius diligenter a me excussus largam Chrysippo nostro attulit fragmentorum messem. Quae Simplicius ex prioribus Categoriarum commentatoribus pleraque descripsisse videtur. Illa enim, qua ipse fuit aetate, nullos fere Stoicorum libros reliquos fuisse ipse Simplicius testatur.

Proclus quoque et Syrianus et Olympiodorus Neoplatonici quae produnt, ad paucos fere moralis doctrinae locos spectant (*ὅτι μόνον τὸ καλὸν ἀγαθόν, ὅτι αἱ ἀρεταὶ ἀντακολουθοῦσιν ἀλλήλαις* etc.), qui tam saepe ab his auctoribus tractantur, ut specimina proferre satis fuerit. Quod vero ad Christianos attinet scriptores, qui altero p. Chr. saeculo fuerunt fidei defensores in vulgaribus omnes fere subsistunt, nisi quod Tertullianus in uno „de anima“ libro doctiora quaedam per Soranum accepta tradit, ex ipso, ni fallor, Chrysippo derivata. Ex tertii vero saeculi latinis ecclesiae scriptoribus Lactantius frequenti Stoicorum memoria insignis est, ex Varronis nimirum et

Ciceronis scriptis philosophicis agros suos irrigans. Quin etiam totum „de opificio“ librum ita ex Stoico quodam exemplari expressit, ut pleraque describere potuerim, nisi rerum levitas dissuasisset. Sed haec omnia fere sordent prae eorum splendore, quae graeci eiusdem saeculi patres, quos doctos appellare consuevimus, libris suis Stoicorum placita inseruerunt. Clemens enim Alexandrinus et Origenes, cum id agerent ut fidem Christianam in philosophiae formam redigerent et doctorum suae aetatis gentilium usui accommodarent et quasi sapientiam conderent Christianam, non potuerunt fere in eius scholae gyros non incurrere, cuius permulta placita ad Christianam doctrinam proxime accedere viderentur.

Atque Clemens quidem quae Stoica profert, ad unum auctorem revocari non possunt. Multa enim compendia et introductiones, quod genus supra tractavimus, redolent, alia ex definitionum Stoicarum thesauris desumpta sunt, alia ex amplioribus moralis doctrinae libris fluxerunt. Atque omnino tam multiplici veterum auctorum lectione fuit imbutus, ut Stoica quoque a multis auctoribus accepisse censendus sit. Qua autem ratione in libris suis condendis Clemens versatus sit, luculentissime docet octavus Stromateon liber. Hunc enim neque editum ab ipso Clemente neque perfectum, sed post mortem eius, ut videtur, ab amicis edito operi adnexum, excerpta quaedam ex Graecorum philosophorum libris continere, nondum in ordinem disputationis continuae coniuncta in programme Rostochiensi demonstrare studui. Quae vero extremo loco de causarum differentiis proferuntur, meram exhibent Stoicorum doctrinam, quod cuius perito primo obtutu manifestum est.

Plus etiam utilitatis in nostrum opus ex Origene redundavit. Nam apud Clementem quidem ipsius Chrysippi vestigia nusquam detexi, multa apud Origenem. Hic enim vulgaribus, qualia compendiis et placitorum thesauris tradebantur, fere abstinet; quaecunque exhibet Stoica ipsorum philosophorum lectionem manifesto produnt. Quodsi Origenem ad ipsos fontes accedendi praeclaro quodam studio insignem fuisse constat, ad Chrysippum eum devenire necesse erat, siquidem illius aetate una fere Chrysippi auctoritas in Stoicis valebat. Neque tamen is est Origenes, qui veterum auctorum nomina iactando inanem doctrinae speciem captet. Itaque paucis admodum locis Chrysippi nomen protulit, multo pluribus libros eius usurpasse censendus est. Quodsi doctrinae eius nimiam laudem me tribuere aliquis opinatur, conferat velim quae Vol. II n. 957, 964, 988, 989, 990, 996 ex libris „contra Celsum“, ex libro tertio „de principiis“, ex libro „de oratione“, ex „commentariis in Genesin“ excerpimus; intellegat Chry-

sippeam de fato et de libero arbitrio doctrinam tam accurate exprimi, ut locis compluribus ipsa Chrysippi verba quasi eluceant. Itaque cum intellexissem quanta esset in hoc auctore utilitas, commentaria quoque et Veteris et Novi Testamenti accurate perquisivi reportavique ex hoc longinquo neque iucundo itinere paucos quidem sed eos primae notae locos.

Haec fere sunt quae de fontibus fragmentorum praefari in animo erat, quibus hoc cum maxime egimus, ut qua ratione in colligendis Chrysippi reliquiis versati essemus, palam fieret nec non ut intelligeretur ab iis qui collectionem nostram usurparent, quae esset cuiusque testimoniorum generis fides atque auctoritas.

Epimetrum de librorum Chrysippi indice Laërtiano.

Mutilus exstat apud Laërtium Chrysippi librorum catalogus. Atque logicorum quidem index, qui primo loco ponitur, si totum spectes, optime servatus est, physicorum totus intercidit cum maxima parte moralium. Sed etiam logicorum indicem labem traxisse demonstrari potest duobus argumentis. Libri enim logici apud Laërtium e rebus tractatis in quattuor species digeruntur, quod aperte testantur § 198 verba: *λογικοῦ τόπου τὰ τῶν προειρημένων τεττάρων διαφορῶν ἐκτὸς ὄντα*. Ex his vero quattuor speciebus tres tantum cum titulis suis integrae ad nos pervenerunt, alteram dico, tertiam, quartam. Prima enim titulo caret; neque licet suspicari, huius particulae libris quasi generalem quandam introductionem contineri, quae proprio titulo non egeat, cum verba Laërtii supra exscripta hanc non minus specialem fuisse quam ceteras partes testentur. Accedit quod primae partis ambitus ceteris comparatus iusto brevior est. Nam cum ceterarum brevissima i. e. tertia tres *συντάξεις* contineat, quinquaginta quattuor libros, prima ex quattuordecim libris videtur constare, qui in complures *συντάξεις* non digeruntur. Iam cum primus titulus in libris hanc formam praebet: *θέσεις λογικὰ καὶ τῶν τοῦ φιλοσόφου σκεμμάτων*, primo obtutu intelligitur, scribendum esse: *θέσεις λογικαί*. Debebant enim logicae theses a moralibus (Vol. II p. 8, 31) et physicis (Vol. III p. 205, 14) discerni. Quid vero de sequentibus iam fiet verbis: *τῶν τοῦ φιλοσόφου σκεμμάτων*, quae neque cum antecedente titulo possunt coniungi, neque per se pro titulo esse? Itaque certum textus mutilati signum nacti sumus. Quodsi hoc loco numerus aliquis librorum ad primam speciem pertinentium excidit, non potest ulla esse subscriptionis auctoritas, qua librorum logicorum summa subducitur, nisi maiorem praebet numerum quam libri in nostro Laërtio enumerati. Atque re vera maiorem numerum praebet: *ἁμὸν τὰ πάντα*

τοῦ λογικοῦ ἔνδεκα καὶ τριακόσια. Libri autem enumerati apud Laërtium non transcendunt numerum trecentorum et unius, etiamsi in prima parte verba καὶ τῶν τοῦ φιλοσόφου σκευμάτων pro tituli vestigio accipias eaque quae pseudepigrapha notantur comprehendas. Sed quamquam primae speciei decem fere tituli exciderunt, tamen quale fuerit eius argumentum facile intelligitur ex moralium primae partis comparatione. Quae cum hunc indicem in fronte gerat: Ἠθικοῦ τόπου τοῦ περὶ τὴν διάρθρωσιν τῶν ἡθικῶν ἐννοιῶν, valde est mutilatae nostrae similis. Θέσεις enim ipsa quoque continet et ὅρους et πιθανά (Vol. II p. 8, 30sq.). Hac igitur similitudine ducti possumus suspicari, primam logicorum particulam sic fuisse inscriptam: Λογικοῦ τόπου <τοῦ περὶ τὴν διάρθρωσιν τῶν λογικῶν ἐννοιῶν>. Quattuor autem illis speciebus appendix adnectitur, de qua egi huius praefationis p. VII.

Iam quod ad ordinem attinet, quo quattuor illae logicorum species se excipiunt, non longa opus est disputatione, ut intellegatur, tertiam quae nunc est partem secundo loco ponendam fuisse propter rerum tractatarum naturam. Continet enim τὸν περὶ τῶν σημαινόντων (vel περὶ φωνῆς) τόπον, cum et altera et quarta species ad τὸν περὶ τῶν σημαινόμενων (vel περὶ πραγμάτων) pertineant. Atque eodem iure, quo alteri, etiam quartae, quae est de syllogistica ratione, inscribi potuit: λογικοῦ τόπου τοῦ περὶ τὰ πράγματα. Quaerimus igitur, quomodo fieri potuerit, ut ordo partium ita perverteretur. Atqui patet neque eum, qui ipse huius ordinis auctor fuerat, tantopere a vero aberrare potuisse, neque eum, qui catalogum ab alio confectum describeret. Multo magis in eum hic error cadit, qui ex librorum collectione secundum totius doctrinae rationem digesta, titulos in indicem conferret. Exstitit igitur editio quaedam Chrysippi librorum ab ipsis philosophis in usum discipulorum comparata. Utrum vero ab ipso Chrysippo haec editio comparata fuerit, an a recentiore quodam scholae assecla, non potest diiudicari nisi ex ipsa logicae Chrysippi doctrinae pervestigatione, quam ab hoc loco alienam ducimus.

Conspectus capitum.

	Pagina
Praefatio	I
Pars I. Zeno Citieus	1
1. De Zenonis vita, moribus scriptis n. 1—44.	3
2. Zenonis fragmenta et placita n. 45. 46.	15
A. Logica n. 47—51.	16
De ratione cognitionis (φαντασία, αἰσθησις, κριτήριον) n. 52—73	16
Rhetorica n. 74—84.	21
B. Physica.	24
I. De principiis. — De materia et spiritu. — De causa. — De corporibus. — De incorporeis. — De tempore. — De inani n. 85—96	24
II. De mundo. — Unum esse. — Genitum et interiturum. — Uno loco manere. — Ex 4 elementis. — Ἐκπύρωσις et παλιγγενεσία. — Mundus animal sapiens n. 97—114	27
III. De caelo et caelestibus n. 115—122	33
IV. Terrestria. — De animalibus et homine. — De ortu animalium. — De materia corporis et mentis. — De semine. — De somno. — De morbis n. 123—133	35
V. De anima humana. — Anima est spiritus. — Anima est corporalis. — Anima est ἀναδυμίασις. — De partibus animae. — Manet post mortem, sed non aeterna est. — De principali. — De voce. — De sensibus n. 134—151	37
VI. Theologia. — Esse deos. — Summus deus (aether). — Unus deus et tamen multi. — Φύσις, πρόνοια. — Μαντική. — Εἰμαρμένη n. 152—177	41
C. Ethica n. 178	45
I. De fine bonorum n. 179—189	45
II. De bonis et malis n. 190	47
III. De indifferentibus n. 191—196	47
IV. De prima conciliatione n. 197—198	48
V. De virtute n. 199—204	49
VI. De affectibus n. 205—215.	50
VII. De sapiente et insapiente n. 216—229	52
VIII. De mediis officiis n. 230—232.	55
IX. Vitae agenda praecepta n. 233—271	56
X. De Cratete, de Homero, de Hesiodo n. 272—276	62
3. Zenonis apophthegmata n. 277—332	63
Appendix: Fragmenta Zenonis ad singulos libros relata	71
Pars II. Zenonis Discipuli.	73
1. Aristo Chius	75
Vita n. 333—350	75
Placita n. 351—403	79

	Pagina
1a. Apollophanes n. 404—408	90
2. Herillus Carthaginiensis n. 409—421	91
3. Dionysius Heracleota ὁ Μεταθέμενος n. 422—434	93
4. Persaeus Citieus n. 435—462	96
5. Cleanthes Assius	103
Vita et mores n. 463—480	103
Scripta n. 481	106
Placita n. 482	108
A. Logica et Rhetorica	108
Utilitas logicae n. 483	108
De visis n. 484	108
Περὶ σημαινόντων n. 485—487	109
Περὶ σημαινομένων n. 488—490	109
De rhetorica n. 491—492	110
B. Physica et Theologica	110
Physicae fundamenta n. 493—504	110
De mundo et meteoris n. 505—514	113
De animalibus n. 515—517	116
De anima hominis n. 518—526	116
De fato n. 527	118
De natura deorum n. 528—547	119
De providentia et divinatione n. 548—551	124
C. Ethica	125
De fine bonorum n. 552—556	125
De bono et honesto n. 557—558	126
De indifferentibus n. 559—562	127
De virtute n. 563—569	128
De affectibus n. 570—575	129
De consolatione n. 576—577	130
De officiis n. 578—586	130
De civitate n. 587—588	132
Varia n. 589—591	132
Spuria n. 592—596	133
Cleanthis apophthegmata n. 597—619	134
Appendix: Fragmenta Cleanthis ad singulos libros relata	137
5a. Sphaerus n. 620—630	139
6. Τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων Στωϊκῶν n. 631	142

PARS I

ZENO CITIEUS

1. De Zenonis vita, moribus, scriptis testimonia.

1 Diog. Laërt. VII 1. Ζήνων Μνασέου ἢ Δημέου, Κιτιεύς ἀπὸ Κύπρου, πολίσματος Ἑλληνικοῦ, Φοίνικας ἐποίκους ἐσχηκότος.

Τὸν τράχηλον ἐπὶ θάτερα νενευκῶς ἦν, ὥς φησι Τιμόθεος ὁ 5 Ἀθηναῖος ἐν τῷ περὶ βίων· καὶ Ἀπολλώνιος δέ φησιν ὁ Τύριος ὅτι ἰσχνὸς ἦν, ὑπομήκης, μελάγχρως — ὅθεν τις αὐτὸν εἶπεν Αἰγυπτίαν κληματίδα, καθά φησι Χρύσιππος ἐν πρώτῳ Παροιμιῶν — παχύκνημός τε καὶ ἀπαγῆς καὶ ἀσθενής· διὸ καὶ φησι Περσαῖος ἐν ὑπομνήμασι συμποτικοῖς τὰ πλεῖστα αὐτὸν δεῖπνα 10 παραιτεῖσθαι. ἔχαιρε δέ, φασί, σύκοις χλωροῖς καὶ ἡλιοκαΐαις.

Διήκουσε δέ, καθάπερ προείρηται, Κράτητος· εἶτα καὶ Στίλπωνος ἀκοῦσά φασιν αὐτόν· καὶ Ξενοκράτους ἔτη δέκα, ὥς Τιμοκράτης ἐν τῷ Δίῳ· ἀλλὰ καὶ Πολέμωνος. Ἐκάτων δέ φησι καὶ Ἀπολλώνιος ὁ Τύριος ἐν πρώτῳ περὶ Ζήνωνος, χρηστηριασμένου αὐτοῦ, τί πράτ- 15 των ἄριστα βιώσεται, ἀποκρίνασθαι τὸν θεόν, εἰ συγχρωτίζοιτο τοῖς νεκροῖς· ὅθεν ξυνέντα τὰ τῶν ἀρχαίων ἀναγινώσκειν. τῷ γοῦν Κράτητι παρέβαλε τοῦτον τὸν τρόπον. πορφύραν ἐμπεπορευμένος ἀπὸ τῆς Φοινίκης πρὸς τῷ Πειραιεῖ ἐναυάγησεν. ἀνελθὼν δὲ εἰς τὰς Ἀθήνας ἤδη τριακοντούτης ἐκάθισε παρὰ τινα βιβλιοπώλην. ἀναγινώ- 20 σκοντος δὲ ἐκείνου τὸ δεύτερον τῶν Ξενοφῶντος ἀπομνημονευμάτων, ἡσθεὶς ἐπύθετο ποῦ διατρίβοιεν οἱ τοιοῦτοι ἄνδρες. εὐκαίρως δὲ 2 παριόντος Κράτητος ὁ βιβλιοπώλης δεῖξας αὐτόν φησι· „τούτῳ παρακολούθησον.“ ἐντεῦθεν ἦκουε τοῦ Κράτητος, ἄλλως μὲν εὔτονος πρὸς φιλοσοφίαν, αἰδήμων δὲ ὥς πρὸς τὴν Κυνικήν ἀναισχυντίαν. ὅθεν ὁ 25 Κράτης βουλόμενος αὐτὸν καὶ τοῦτο θεραπεῦσαι δίδωσι χύτραν φακῆς διὰ τοῦ Κεραμικοῦ φέρειν. ἐπεὶ δὲ εἶδεν αὐτὸν αἰδούμενον καὶ παρακαλύπτοντα, παίσας τῇ βακτηρίᾳ κατάγνυσι τὴν χύτραν· φεύγον-

3 μνασαίου P. || δημαίου PF. 9 εὐπαγῆς BFD. 15 χρηστηριαζομένου PFD. 18 οὖν F. 18 παρέβαλλε B. 24 ἄλλο B. 26 τούτου BD, τούτ// P; αὐτοῦ—τούτο F. 28 περικαλύπτοντα DF.

τος δὲ αὐτοῦ καὶ τῆς φακῆς κατὰ τῶν σκελῶν ῥεούσης, φησὶν ὁ Κρά-
της· „τί φεύγεις, φοινικίδιον; οὐδὲν δεινὸν πέπονθας.“ ἕως μὲν οὖν
τινος ἤκουε τοῦ Κράτητος· [ὅτε καὶ τὴν Πολιτείαν αὐτοῦ γράψαντος,
τινὲς ἔλεγον παίζοντες ἐπὶ τῆς τοῦ κυνὸς οὐράς αὐτὴν γεγραπμένην.
5 γέγραφε δὲ πρὸς τῇ Πολιτείᾳ καὶ τάδε· (sequitur librorum catalogus)]
τελευταῖον δὲ ἀπέστη καὶ τῶν προειρημένων ἤκουσεν ἕως ἐτῶν εἴ-
κοσιν· ἵνα καὶ φασιν αὐτὸν εἰπεῖν· „νῦν εὐπλόγηκα, ὅτε νεανυάγηκα.“
οἱ δὲ ἐπὶ τοῦ Κράτητος τοῦτ' αὐτὸν εἰπεῖν· ἄλλοι δὲ διατρύβοντα ἐν
ταῖς Ἀθήναις ἀκοῦσαι τὴν ναυαγίαν καὶ εἰπεῖν· „εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη
10 προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφίᾳ.“ ἔνιοι δὲ διαθήμενον Ἀθήνησι τὰ
φορτία οὕτω τραπῆναι πρὸς φιλοσοφίαν.

Ἀνακάμπτων δὴ ἐν τῇ ποικίλῃ στοᾷ τῇ καὶ Πεισιαννακτίῳ καλου-
μένη, ἀπὸ δὲ τῆς γραφῆς τῆς Πολυγνώτου ποικίλῃ, διέθετο τοὺς λό-
γους, βουλούμενος καὶ τὸ χωρίον ἀπερίστατον ποιῆσαι. ἐπὶ γὰρ τῶν
15 τριακόντα τῶν πολιτῶν πρὸς τοὺς χιλίους τετρακοσίους ἀνήρηντο ἐν
αὐτῷ. προσήεσαν δὴ λοιπὸν ἀκούοντες αὐτοῦ καὶ διὰ τοῦτο Στωϊκοὶ
ἐκλήθησαν καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ὁμοίως (πρότερον Ζηνῶνταιοὶ καλούμενοι,
καθὰ φησι καὶ Ἐπίκουρος ἐν ἐπιστολαῖς — — —) οἱ καὶ τὸν λόγον
ἐπὶ πλεῖον ἠὔξησαν.

20 3 Ἐτίμων δὴ οὖν Ἀθηναῖοι σφόδρα τὸν Ζήνωνα οὕτως ὥς καὶ
τῶν τειχῶν αὐτῷ τὰς κλεῖς παρακαταθέσθαι καὶ χρυσῷ στεφάνῳ τιμῆ-
σαι καὶ χαλκῇ εἰκόني. τοῦτο δὲ καὶ τοὺς πολίτας αὐτοῦ ποιῆσαι,
κόσμον ἡγουμένους τὴν τάνδρὸς εἰκόνα. ἀντεποιοῦντο δ' αὐτοῦ καὶ
οἱ ἐν Σιδῶνι Κιτιεῖς. ἀπεδέχετο δ' αὐτὸν καὶ Ἀντίγονος καὶ εἵποτε
25 Ἀθήναζε ἥκοι, ἤκουεν αὐτοῦ πολλά τε παρεκάλει ἀφικέσθαι ὥς αὐτόν.
ὁ δὲ τοῦτο μὲν παρητήσατο, Περσαῖον δὲ ἓνα τῶν γνωρίμων ἀπέστειλεν,
ὃς ἦν Δημητρίου μὲν υἱός, Κιτιεύς δὲ τὸ γένος, καὶ ἤκμαζε κατὰ
τὴν τριακοστὴν καὶ ἑκατοστὴν Ὀλυμπιάδα, ἥδη γέροντος ὄντος Ζήνω-
νος (secuntur epistulae Antigoni invitantis et Zenonis se excusantis).
30 ἀπέστειλε δὲ Περσαῖον καὶ Φιλωνίδην τὸν Θηβαῖον, ὧν ἀμφοτέρων
Ἐπίκουρος μνημονεύει ὥς συνόντων Ἀντιγόνῳ ἐν τῇ πρὸς Ἀριστό-
βουλον τὸν ἀδελφὸν ἐπιστολῇ (sequitur populi Atheniensium in Zeno-
nis honorem decretum).

Φησὶ δὲ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος οὐκ ἀρνείσθαι αὐτὸν εἶναι Κιτιέα·
35 τῶν γὰρ εἰς τὴν ἐπισκευὴν τοῦ λουτρῶνος συμβαλλομένων εἰς ὧν καὶ
ἀναγραφόμενος ἐν τῇ στήλῃ „Ζήνωνος τοῦ φιλοσόφου“ ἠξίωσε καὶ τὸ
Κιτιεύς προστεθῆναι.

Ποιήσας δὲ ποτε κοῖλον ἐπίθημα τῇ ληκνύθῳ περιέφερε νόμισμα,

5 inclusi, ut ipsius vitae conexum restituerem. . 8 ταῦτ' P ante corr.,
ut videtur. 10 δὲ om. BDF. 12 δὴ PB, δὲ D. 13 διετίθετο PDF.
23 τε ἀνδρὸς B. 24 δ' om. P. 36 καὶ τι B.

λύσιν ἐτοιμήν τῶν ἀναγκαίων ἵν' ἔχοι Κράτης ὁ διδάσκαλος. φασὶ δ' αὐτὸν ὑπὲρ χίλια τάλαντα ἔχοντα ἐλθεῖν εἰς τὴν Ἑλλάδα καὶ ταῦτα δανείζειν ναυτικῶς.

Ἦσθιε δὲ ἀρτίδια καὶ μέλι καὶ ὀλίγον εὐώδους οἶναριον ἔπινε. παιδαρίοις τε ἐχρῆτο σπανίως, ἅπαξ ἢ δὶς πον παιδισκαρίῳ τινί, ἵνα μὴ δοκοῖη μισογύνῃς εἶναι, σὺν τε Περσαίῳ τὴν αὐτὴν οἰκίαν ὥκει· καὶ αὐτοῦ αὐλητριδίον εἰσαγαγόντος πρὸς αὐτόν, σπάσας πρὸς τὸν Περσαῖον αὐτὸ ἀπήγαγεν. ἦν τε, φασίν, εὐσυμπερίφορος, ὥς πολλάκις Ἀντίγονον τὸν βασιλέα ἐπικωμάσαι αὐτῷ καὶ πρὸς Ἀριστοκλέα τὸν κithαρῳδὸν ἅμα αὐτῷ ἐλθεῖν ἐπὶ κῶμον, εἴτα μέντοι ὑποδῦναι. 10

4 Ἐξέκλινε δέ, φησί, καὶ τὸ πολυδημῶδες, ὥς ἐπ' ἄκρου καθίζεσθαι τοῦ βάθρου, κερδαίνοντα τὸ γοῦν ἕτερον μέρος τῆς ἐνοχλήσεως. οὐ μὴν οὐδὲ μετὰ πλειόνων δύο ἢ τριῶν περιεπάτει. ἐνίοτε δὲ καὶ χαλκὸν εἰσέπραττε τοὺς περισταμένους * * * * * τὸ διδόναι μὴ ἐνοχλεῖν, καθὰ φησι Κλεάνθης ἐν τῷ περὶ χαλκοῦ· πλειόνων τε περι- 15 στάντων αὐτόν, δείξας ἐν τῇ στοᾷ κατ' ἄκρου τὸ ξύλινον περιφερὲς τοῦ βωμοῦ ἔφη· „τοῦτό ποτε ἐν μέσῳ ἔκειτο, διὰ δὲ τὸ ἐμποδίζειν ἰδίᾳ ἐτέθη· καὶ ὑμεῖς οὖν ἐκ τοῦ μέσου βαστάσαντες αὐτοὺς ἤττον ἡμῖν ἐνοχλήσετε.“

Δημοχάρους δὲ τοῦ Λάχητος ἀσπαζομένου αὐτὸν καὶ φάσκοντος 20 λέγειν καὶ γράφειν ὧν ἂν χρεῖαν ἔχη πρὸς Ἀντίγονον, ὥς ἐκείνου πάντα παρέξοντος, ἀκούσας οὐκέτ' αὐτῷ συνδιέτριψε. Λέγεται δὲ καὶ μετὰ τὴν τελευταίην τοῦ Ζήνωνος εἰπεῖν τὸν Ἀντίγονον, οἷον εἶη θέατρον ἀπολωλεκῶς. ὅθεν καὶ διὰ Θράσωνος πρεσβευτοῦ παρὰ τῶν Ἀθηναίων ἤτησεν αὐτῷ τὴν ἐν Κεραμεικῷ ταφὴν. ἐρωτηθεὶς δέ, διὰ 25 τί θανμάζει αὐτόν, „ὅτι, ἔφη, πολλῶν καὶ μεγάλων αὐτῷ διδομένων ὑπ' ἐμοῦ οὐδεπώποτε ἔχαυνώθη οὐδὲ ταπεινὸς ὤφθη.“

Ἦν δὲ καὶ ζητητικὸς καὶ περὶ πάντων ἀκριβολογούμενος, ὅθεν καὶ ὁ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις φησὶν οὕτω (fr. VIII). ἐπιμελῶς δὲ καὶ πρὸς Φίλωνα τὸν διαλεκτικὸν διεκρίνετο καὶ συνεσχόλαξεν αὐτῷ· ὅθεν 30 καὶ θανμασθῆναι ὑπὸ Ζήνωνος τοῦ νεωτέρου οὐχ ἤττον Διοδώρου τοῦ διδασκάλου αὐτοῦ. ἦσαν δὲ περὶ αὐτὸν καὶ γυμνορῳπαροὶ τινες, ὥς φησι καὶ ὁ Τίμων· (fr. XX). αὐτὸν δὲ στυννόν τε εἶναι καὶ πικρόν· καὶ τὸ πρόσωπον συνεσπασμένον ἦν· εὐτελής τε σφόδρα καὶ βαρβαρικῆς ἐχόμενος μικρολογίας, προσχήματι οἰκονομίας. εἰ δέ τινα 35

1 ἔτοιμον BP. 4 δέ φησιν PF Pal. 261. 5 verba ἵν' ἔχοι—δὶς πον om. B. 6 verba παιδισκαρίῳ—σὺν τε scripta a B² 8 εἰσήγαγεν F.

11 ἐξεκαῆναι B (ξ et η in ras.), φασί D. || 13 ἐνίοις libri, ἐνίοτε Wachsmuth.

14 lacunam significavi ante τὸ διδόναι, <ὥστε δεδιότας> suppl. Cobet.

16 βομοῦ B. 18 οὖν BPF, μὲν D Pal. 261. 19 ἐνοχλήσεται B. 25 Ἀθήνηθεν BPDF.

ἐπικόπτοι, περιεσταλμένως καὶ οὐχ ἄδην, ἀλλὰ πόρρωθεν (secuntur multa apophthegmata).

5 Συνδιέτριψε δὲ καὶ Διοδώρῳ, καθά φησιν Ἰππόβοτος, παρ' ᾧ καὶ τὰ διαλεκτικὰ ἐξεπώνησεν. ἤδη δὲ προκόπτων εἰσῆει καὶ πρὸς Πολέ-
μωνα ὑπ' ἀτυφίας, ὥστε φασὶ λέγειν ἐκεῖνον· „οὐ λανθάνεις, ὦ Ζή-
νων, ταῖς κηπαίαις παρεισρέων θύραις καὶ τὰ δόγματα κλέπτων Φοι-
νικῶς μεταμφιεσνύς.“ καὶ πρὸς τὸν δείξαντα δὲ αὐτῷ διαλεκτικὸν ἐν
τῷ θερίζοντι λόγῳ ἐπὶ διαλεκτικὰς ιδέας, πυθέσθαι πόσας εἰσπράττεται
μισθοῦ. ἀκούσαντα δὲ ἑκατόν, διακοσίας αὐτῷ δοῦναι. τοσοῦτον ἤσκει
10 φιλομάθειαν. φασὶ δὲ καὶ — — τοὺς Ἡσιόδου στίχους μεταγράφειν οὕτω·

κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς εὖ εἰπόντι πίθηται,
ἐσθλὸς δ' αὖ κακέινος ὃς αὐτὸς πάντα νοήσει.

κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀκοῦσαι καλῶς δυνάμενον τὸ λεγόμενον καὶ
χρησθαι αὐτῷ τοῦ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν συννοήσαντος· τῷ μὲν γὰρ εἶναι
15 μόνον τὸ συνεῖναι, τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι καὶ τὴν πρᾶξιν.

Ἐρωτηθεὶς δέ φησι διὰ τί αὐστηρὸς ὢν ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται,
ἔφη· „καὶ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες βρεχόμενοι γλυκαίνονται.“ φησὶ
δὲ καὶ Ἐκάτων ἐν τῷ δευτέρῳ τῶν Χρειῶν ἀνίσθαι αὐτὸν ἐν ταῖς
τοιαύταις κοινωνίαις (secuntur duo apophthegmata).

20 Ἦν δὲ καρτερικώτατος καὶ λιτότατος, ἀπύρῳ τροφῇ χρώμενος καὶ
τρίβωνι λεπτῷ, ὥστε λέγεσθαι ἐπ' αὐτοῦ·

τὸν δ' οὐτ' ἄρ' χειμῶν κρυόεις, οὐκ ὄμβρος ἀπείρων,
οὐ φλόξ ἡελίοιο θαμάζεται, οὐ νόσος αἰνὴ,
οὐκ ἔροτις δήμου ἐναρίθμιος, ἀλλ' ὃ γ' ἀτειρὴς
25 ἀμφὶ διδασκαλῇ τέταται νύκτας τε καὶ ἡμέρας.

6 οἳ γε μὴν κωμικοὶ ἐλάνθανον ἐπαινοῦντες αὐτὸν διὰ τῶν σκωμμά-
των. ἵνα καὶ Φιλήμων φησὶν οὕτως ἐν δράματι Φιλοσόφοις·

εἷς ἄρτος, ὅψον ἰσχάς, ἐπιπιεῖν ὕδωρ.

φιλοσοφίαν καινὴν γὰρ οὗτος φιλοσοφεῖ,

30 πεινῇ διδάσκει καὶ μαθητὰς λαμβάνει·

οἱ δὲ Ποσειδίππον. ἤδη δὲ καὶ εἰς παροιμίαν σχεδὸν ἐχώρησεν. ἐλέ-
γετο γοῦν ἐπ' αὐτοῦ· „τοῦ φιλοσόφου Ζήνωνος ἐγκρατέστερος.“ ἀλλὰ
καὶ Ποσειδίππος Μεταφερομένοις· „ὥστ' ἐν ἡμέραις δέκα εἶναι δοκεῖν
Ζήνωνος ἐγκρατέστερον.“ τῷ γὰρ ὄντι πάντα ὑπερεβάλλετο τῷ τε
35 εἶδει τούτῳ καὶ τῇ σεμνότητι καὶ δὴ νῇ Δία καὶ μακαριότητι. Ὅκτω γὰρ
πρὸς τοῖς ἐνενήκοντα βιοῦς ἔτη κατέστρεψεν, ἄνοσος καὶ ὑγιὴς διατελέσας.

1 ἐπικόπτοι PD, ἐπισκόπτοι B, ἐπισκώπτοι B²F || οὐχ ἄλλην B. 5 λαν-
θάνης B. 6 παρεισραίων B. 10 φιλομυθίαν B. 14 κεχρησθαι pro καὶ
χρησθαι B. || τὸ (pro τῷ) BF. 17 οἱ ὄντες B. 19 κοινωνίαις om. in P,
add. P¹. 24 οὐκέ πο τις P, οὐκ εροτις B, οὐκ ερωτις F, οὐχ ὡς τις D. 28 εἷς
ἄρτον BPF. 30 πίνειν B. 35 μακαριότητι BPF, μακροβιότητι D.

Περσαῖος δέ φησιν ἐν ταῖς ἡθικαῖς σχολαῖς δύο καὶ ἐβδομήκοντα ἐτῶν τελευτῆσαι αὐτόν, ἐλθεῖν δὲ Ἀθήναζε δύο καὶ εἴκοσι ἐτῶν· ὁ δ' Ἀπολ-
λώνιος φησιν ἀφηγγῆσθαι τῆς σχολῆς αὐτὸν ἔτη δυοῖν δέοντα ἐξήκοντα.

Ἐτελεύτα δὴ οὕτως· ἐκ τῆς σχολῆς ἀπιὼν προσέειπαισε καὶ τὸν δάκτυλον περιέρῳξε· παίσας δὲ τὴν γῆν τῇ χειρί, φησὶ τὸ ἐκ τῆς 5
Νιόβης· „Ἐρχομαι· τί μ' αὖεις;“ καὶ παραχρῆμα ἐτελεύτησεν, ἀποπνί-
ξας ἑαυτόν. Ἀθηναῖοι δὲ ἔθαψαν αὐτὸν ἐν τῷ Κεραμειῷ καὶ ψη-
φίσμασι τοῖς προειρημένοις ἐτίμησαν, τὴν ἀρετὴν αὐτῷ προσμαρτυ-
ροῦντες (secuntur Antipatri, Zenodoti, Athenaei, Laërtii epigrammata).

Φησὶ δὲ Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις τὸν πατέρα 10
αὐτοῦ Μνασέα πολλὰκις ἅτε ἔμπορον Ἀθήναζε παραγίνεσθαι καὶ
πολλὰ τῶν Σωκρατικῶν βιβλίων ἀποφέρειν ἔτι παιδὶ ὄντι τῷ Ζήνωνι·
ὄθεν καὶ ἐν τῇ πατρίδι συγκεκεροτῆσθαι. καὶ οὕτως ἐλθόντα εἰς Ἀθή-
νας Κράτητι παραβαλεῖν. δοκεῖ δέ, φησί, καὶ τὸ τέλος αὐτὸς ὁρίσαι,
τῶν πλανωμένων περὶ τὰς ἀποφάσεις. ὦμνυε δέ, φασί, καὶ κάππαριν, 15
καθάπερ Σωκράτης τὸν κύνα.

7. 8 Diog. Laërt. VII 10. ἔδοξε δέ μοι καὶ τὸ ψήφισμα τὸ περὶ
αὐτοῦ τῶν Ἀθηναίων ὑπογράψαι καὶ ἔχει ὧδε·

Ἐπ' Ἀρξενίδου ἄρχοντος, ἐπὶ τῆς Ἀκαμαντίδος πέμπτῃς πρυτα-
νείας, Μαιμακτηριῶνος δεκάτῃ ὑστέρᾳ, τρίτῃ καὶ εἰκοστῇ τῆς πρυτα- 20
νείας, ἐκκλησίᾳ κυρία, τῶν προέδρων ἐπεψήφισεν Ἰππῶν Κρατιστοτέλους
Ξυπεταιῶν καὶ οἱ συμπρόεδροι, Θράσων Θράσωνος Ἀνακλειὺς εἶπεν·

Ἐπειδὴ Ζήνων Μνασέου Κιτιεὺς ἔτη πολλὰ κατὰ φιλοσοφίαν ἐν
τῇ πόλει γενόμενος ἔν τε τοῖς λοιποῖς ἀνὴρ ἀγαθὸς ὢν διετέλεσε καὶ
τοὺς εἰς σύστασιν αὐτῷ τῶν νέων πορευομένους, παρακαλῶν ἐπ' ἀρε- 25
τὴν καὶ σωφροσύνην, παρώρμα πρὸς τὰ βέλτιστα, παράδειγμα τὸν
ἰδιον βίον ἐκθεῖς ἅπασιν, ἀκόλουθον ὄντα τοῖς λόγοις οἷς διελέγετο,
τύχῃ τῇ ἀγαθῇ δεδόχθαι τῷ δήμῳ ἐπαινεῖσαι μὲν Ζήνονα Μνασέου
Κιτιέα καὶ στεφανῶσαι χρυσῷ στεφάνῳ κατὰ τὸν νόμον ἀρετῆς ἕνεκα
καὶ σωφροσύνης, οἰκοδομῆσαι δὲ αὐτῷ καὶ τάφον ἐπὶ τοῦ Κεραμεικοῦ 30
δημοσίᾳ. τῆς δὲ ποιήσεως τοῦ στεφάνου καὶ τῆς οἰκοδομῆς τοῦ τά-
φου χειροτονῆσαι τὸν δῆμον ἤδη τοὺς ἐπιμελησομένους πέντε ἄνδρας
ἐξ Ἀθηναίων. ἐγγράψαι δὲ τὸ ψήφισμα τὸν γραμματέα τοῦ δήμου
ἐν στήλαις δύο καὶ ἐξεῖναι αὐτῷ θεῖναι τὴν μὲν ἐν Ἀκαδημίᾳ, τὴν
δὲ ἐν Λυκεῖῳ. τὸ δ' ἀνάλωμα τὸ εἰς τὰς στήλας γινόμενον μερίσαι 35
τὸν ἐπὶ τῆς διοικήσεως, ὅπως ἅπαντες ἴδωσιν ὅτι ὁ δῆμος ὁ τῶν
Ἀθηναίων τοὺς ἀγαθοὺς καὶ ζῶντας τιμᾷ καὶ τελευτήσαντας.

5 πλήσας B, πλίσας Pal. 261, πλήξας D. 13 ἐλθόντας B. 15 τῶν—
ἀποφάσεις corrupta, τῶν <ἄλλων> πλ. π. τ. ἀποφάνσεις Cobetus. 21 κράτης
τὸ τελέως B, κρατιστοτέλεως P, ἵππω κρατης ὁ τελέως D. 22 Ἀνακλειὺς BD.
26 παραδείγματα D. 28 τῇ om. LD Pal. 261. 29 ἕνεκεν BPF. 36 ἰδῶσιν B.

ἐπὶ δὲ τὴν οἰκοδομὴν κεχειροτόνηται Θράσων Ἀνακαίεϋς, Φιλοκλῆς Πειραιεϋς, Φαῖδρος Ἀναφλύστιος, Μέδων Ἀχαρνεϋς, Μίνυθος Συπαλλητεϋς, Δίων Παιανιεϋς.

9 Themistius Or. XXIII 295 D. Hard. τὰ δὲ ἀμφὶ Ζήνωνος ἀρί-
5 δηλά τέ ἐστι καὶ ἀδόμενα ὑπὸ πολλῶν ὅτι αὐτὸν ἡ Σωκράτους ἀπο-
λογία ἐκ Φοινίκης εἰς τὴν Ποικίλῃν ἤγαγεν.

10 Strabo XIII p. 614. ἐκ δὲ τῆς Πιτάνης ἐστὶν Ἀρκεσίλαος ὁ ἐκ
τῆς Ἀκαδημίας, Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως συσχολαστής παρὰ Πολέμῳ.

11 Numenius Eusebii praep. evang. XIV 5, 11 (p. 729b). Πολέμῳ-
15 νος δὲ ἐγένοντο γνώριμοι Ἀρκεσίλαος καὶ Ζήνων. — Ζήνονα
μὲν οὖν μέμνημαι εἰπὼν Ξενοκράτει, εἶτα δὲ Πολέμῳ φοιτῆσαι, αὐ-
θις δὲ παρὰ Κράτῃ κυνίσαι· νυνὶ δὲ αὐτῷ λελογίσθω ὅτι καὶ Στίλ-
πωνός τε μετέσχε καὶ τῶν λόγων τῶν Ἡρακλείτειον. ἐπεὶ γὰρ συμ-
φοιτῶντες παρὰ Πολέμῳ ἐφιλοτιμήθησαν ἀλλήλοις, συμπαρέλαβον
15 εἰς τὴν πρὸς ἀλλήλους μάχην ὁ μὲν Ἡράκλειτον καὶ Στίλπωνα ἅμα
καὶ Κράτητα, ὧν ὑπὸ μὲν Στίλπωνος ἐγένετο μαχητής, ὑπὸ δὲ Ἡρα-
κλείτου αὐστηρός, κυνικός δὲ ὑπὸ Κράτους. ὁ δὲ Ἀρκεσίλαος etc.

12 ibid. 6, 9 (p. 732b). διαστάντες δ' οὖν εἰς τὸ φανερόν ἐβαλλον
+ ἀλλήλους οὐχ οἱ δύο, ἀλλ' ὁ Ἀρκεσίλαος τὸν Ζήνονα. ὁ γὰρ Ζήνων εἶχε
20 δὴ τι τῇ μάχῃ σεμνὸν καὶ βαρὺ καὶ Κηφισοδώρου τοῦ ῥήτορος οὐκ
ἄμεινον (is enim Aristotelem impugnaturus Platoni maledixit) —
ὁ μέντοι Ζήνων καὶ αὐτός, ἐπειδὴ τοῦ Ἀρκεσιλάου μεθίετο, εἰ μὲν
μηδὲ Πλάτῳ ἐπολέμει, ἐφιλοσόφει δῆπου ἐμοὶ κριτῇ πλείστου ἀξίως,
ἐνεκά γε τῆς εἰρήνης ταύτης. ὁ δ' οὐκ ἀγνοῶν μὲν ἴσως τὰ Ἀρκεσι-
25 λάου, τὰ μέντοι Πλάτωνος ἀγνοῶν, ὥς ἐξ ὧν αὐτῷ ἀντέγραψεν
ἐλέγχεται, ὅτι ἐποίησεν ἐναντία καὶ αὐτός, μήτε ὃν ἥδει πλήττων, ὃν
τε οὐκ ἐχρῆν ἀτιμώτατα καὶ αἰσχίστα περιωβρικός, καὶ ταῦτα πολὺ
κάκιον ἢ προσῆκε κυνί — πλὴν διέδειξε γε μὴ μεγαλοφροσύνη ἀποσχό-
μενος τοῦ Ἀρκεσιλάου. ἦτοι γὰρ ἀγνοία τῶν ἐκείνου ἢ δέει [τῶν
30 Στωϊκῶν] „πολέμοιο μέγα στόμα πευκεδανοῖο“ (K 8) ἀπειρέψατο ἄλλη
εἰς Πλάτωνα. ἀλλὰ [καὶ] περὶ μὲν τῶν Ζήνωνι εἰς Πλάτωνα καλῶς
τε καὶ αἰδημόνως [οὐδαμῶς] νεωτερισθέντων εἰρήσεται μοι αὐθις ποτε
— — τὸν δ' οὖν Ζήνονα ὁ Ἀρκεσίλαος ἀντίτεχνον καὶ ἀξιόνικον
ὑπάρχοντα θεωρῶν τοὺς παρ' ἐκείνου ἀποφερομένους λόγους καθήρει
35 καὶ οὐδὲν ὥκει. — — τὸ δὲ δόγμα τοῦτο αὐτοῦ πρώτου εὐρομένου,
καὶ τὸ ὄνομα βλέπων εὐδοκιμοῦν ἐν ταῖς Ἀθήναις, τὴν κατα-

1 κεχειροτόνηται P. 2 Φιλοκλῆς Πειραιεϋς om. B. || Μέλων P, μέλλων F.

3 Συναλλητεϋς BP. || Ποιανιεϋς BP, παιανιεϋς D. 24 ὁ δ' scripsi, εἰ δ' vulgo. 26 fortasse: ἐπεχείρησεν <εἰς>. 28 προσῆκε scripsi, προσῆκει vulgo. || μὴ scripsi, μὴν vulgo. 30 τῶν Στωϊκῶν seclusi. 31 καὶ seclusi. 32 οὐ-
δαμῶς seclusi.

ληπτικὴν φαντασίαν, πάσῃ μηχανῇ ἐχρήτο ἐπ' αὐτήν. ὁ δ' ἐν τῷ ἀσθενεστέρῳ ὢν, ἡσυχίαν ἄγων οὐ δυνάμενος εὐδοκεῖσθαι, Ἀρκεσίλαου μὲν ἀφίετο, πολλὰ ἂν εἰπεῖν ἔχων (ἀλλ' οὐκ ἤθελε, τάχα δὲ μάλλον ἄλλως), πρὸς δὲ τὸν οὐκέτι ἐν ζῶσιν ὄντα Πλάτωνα ἐσκιαμάχει καὶ τὴν ἀπὸ ἀμάξης πομπείαν πᾶσαν κατεθορύβει λόγων, ὥς οὗτ' ἂν τοῦ Πλάτωνος ἀμυνομένου, ὑπερδικεῖν τε αὐτοῦ ἄλλω οὐδενὶ μέλον· εἴτε μελήσειεν Ἀρκεσίλαῳ, αὐτός γε κερδανεῖν ᾤετο ἀποτρεψάμενος ἀφ' ἑαυτοῦ τὸν Ἀρκεσίλαον.

13 Cicero Acad. Post. I 34. *Iam Polemonem audiverant adsidue Zeno et Arcesilas. Sed Zeno cum Arcesilam anteiret aetate valdeque subtiliter disserteret et peracute moveretur, corrigere conatus est disciplinam.*

Cicero de finibus IV 3. *ut non esset causa Zenoni, cum Polemonem audisset, cur ab eo ipso et a superioribus dissideret.*

14 Quintilianus Instit. orat. XII 7, 9. *cum et Socrati collatum sit ad victum et Zenon, Cleanthes, Chrysippus mercedes a discipulis ac-*

15 *ceptaverint.*
15 Seneca ad Helviam cp. 12, 4. *Unum fuisse Homero servum, tres Platoni, nullum Zenoni, a quo coepit Stoicorum rigida ac virilis sapientia, satis constat.*

16 Seneca de Benef. IV 39, 1. *Quare ergo, inquit, Zeno vester, cum quingentos denarios cuidam mutuos promississet et ipse illum parum idoneum comperisset, amicis suadentibus ne daret, perseveravit credere, quia promiserat?*

17 Themistius orat. XXI 252B. Hard. *πότε ἀφῆκας τῷ δεδανεισμένῳ, καθάπερ Ζήνων ὁ Κιτιεύς.*

25

18 Sopater phylacographus apud Athen. IV 160e

*καὶ μὴν φιλοσοφεῖν φιλολογεῖν τ' ἀκηκοῶς
ὑμᾶς ἐπιμελῶς καρτερεῖν θ' αἰρουμένους,
τὴν πείραν ὑμῖν λήψομαι τῶν δογμάτων,
πρῶτον καπνίζων· εἴτ' ἐὰν ὀπτωμένων
ἴδω τιν' ὑμῶν συσπᾶσαντα τὸ σκέλος,
Ζηνωνικῷ προαθήσεθ' οὗτος κυρίῳ
ἐπ' ἐξαγωγῇ, τὴν φρόνησιν ἀγνοῶν.*

30

19 Aelianus Var. Hist. IX 33. *Μειράκιον Ἑρετρικὸν προσεφοίτησε Ζήνωνι πλείονος χρόνου, ἔστ' ἐς ἄνδρας ἀφίκετο. ὕστερον οὖν ἐς τὴν Ἑρετρίαν ἐπανῆλθε, καὶ αὐτὸν ὁ πατήρ ἤρετο ὅ,τι ἄρα μάθοι σοφὸν ἐν τῇ τοσαύτῃ διατριβῇ τοῦ χρόνου. ὁ δὲ δειλῆειν ἔφη καὶ οὐκ ἐς μακρὰν ἔδρασε τοῦτο. χαλεπήναντος γὰρ αὐτῷ τοῦ πατρὸς καὶ τέλος πληγὰς ἐντείναντος, ὁ δὲ τὴν ἡσυχίαν ἀγαγὼν καὶ ἐγκαρ-*

2 εὐδοκεῖσθαι scripsi, ἀδικεῖσθαι vulgo. 5 λόγων scripsi, λέγων vulgo.
11 partiretur Bentley. Cf. ad fam. XV 21, 4 acute movebatur.

τερήσας τοῦτο ἔφη μεμαθηκέναι, φέρειν ὀργὴν πατέρων καὶ μὴ ἀγανακτεῖν.

20 Diogenes Laërt. VII 22. Ῥοδίου δέ τινος καλοῦ καὶ πλουσίου, ἄλλως δὲ μηδέν, προσκειμένου αὐτῷ, μὴ βουλόμενος ἀνέχεσθαι, πρῶτον μὲν ἐπὶ τὰ κεκοιμένα τῶν βάθρων ἐκάθιζεν αὐτόν, ἵνα μολύνῃ τὴν χλαυίδα, ἔπειτα εἰς τὸν τῶν πτωχῶν τόπον, ὥστε συνανατρίβεσθαι τοῖς ῥάκεσιν αὐτῶν· καὶ τέλος ἀπῆλθεν ὁ νεανίσκος.

21 Timon Phliasius Sill. fr. XX W.

10 ὄφρα πενεστάων σύναγεν νέφος, οἱ περὶ πάντων πτωχότατοί τ' ἦσαν καὶ κουφότατοι βροτοὶ ἀστῶν.

Diogenes Laërt. VII 16 ἦσαν περὶ αὐτόν (scil. Zenonem) καὶ γυμνορροῦπαροὶ τινες, ὥς φησι καὶ ὁ Τίμων „ὄφρα — ἀνδρῶν“

22 Timon Phliasius Sill. fr. VIII W.

15 Καὶ φοίνισσαν ἴδον λιχνόγρουν σκιερῷ ἐνὶ τύφῳ πάντων ἱμείρουσαν· ὁ δ' ἔρρει γυργαθὸς αὐτῆς μικρὸς ἰών· νοῦν δ' εἶχεν ἐλάσσονα κινδαψοῖο.

Diog. Laërt. VII 15 de Zenone: ἦν καὶ ζητητικὸς καὶ περὶ πάντων ἀκριβολογούμενος· ὅθεν καὶ ὁ Τίμων ἐν τοῖς Σίλλοις φησὶν οὕτω· „καὶ — κινδαψαῖο“.

20 23 Athenaeus XIII 603d. Ἀντιγόνου δὲ τοῦ βασιλέως ἐρώμενος ἦν Ἀριστοκλῆς ὁ κιθαρωδός, περὶ οὗ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῷ Ζήνωνος βίῳ γράφει οὕτως· „Ἀντίγονος ὁ βασιλεὺς ἐπεκώμαζε τῷ Ζήνωνι. καὶ ποτε καὶ μεθ' ἡμέραν ἐλθὼν ἔκ τινος πότου καὶ ἀναπηδήσας πρὸς τὸν Ζήνωνα ἐπεισεν αὐτὸν συγκωμάσαι αὐτῷ πρὸς
25 Ἀριστοκλέα τὸν κιθαρωδόν, οὗ σφόδρα ἦρα ὁ βασιλεὺς.“

24 Ind. Stoic. Herc. col. IX πρὸς) μὲν γὰρ ἐκείνου, ὥς πρὸς | ἴσον τε καὶ ὅμοιον, αὐτῷ φιλονεικίαν ἠδεῖαν | καὶ κεχαρισμένην ὑπο|κεῖσθαι, τὸν (δ') ἄνδρα θαν|μάζειν καὶ τι(μᾶ)ν καθ' ὑ|περβολήν.

30 Ad Arcesilai et Zenonis lites hoc frgm. refert Comparetti, ad Antigonum regem, propter verba ἴσον τε καὶ ὅμοιον, rectius Bücheler. Antigonus videtur loqui de Zenone.

25 25 Ind. Stoic. Herc. col. VIII. „ποιή|σειν (γ)ὰρ ἀδολε(σχοῦν)τα παι|δία καὶ τ(οὺς ἀπα)γνῶν|τας ἐπὶ τὴν θύραν· δια|πορῶν δ' ὅπου σε θῇ, μό|λις ἂν φησι χαλκιοφύ|λακα καταστήσαι· καὶ | γὰρ οὕτω
35 κακόν· οὐκ ἔ|σεσθαι ν(ου)θετε(ῖ)ν τοὺς | παραχ(αράκτα)ς.“ Καὶ ὁ Ζ(ή)|νων πρὸς τοὺς ξέ(νους) | ἀπο(βλέ)ψας· „τί λέ(γετε, ἔφη . . . etc.

5 κεκοιμένα BPL.

10 ἀστῶν libri plerique, ἀνδρῶν Wachsm.

32 ποιήσιν exempli causa posui.

34 χαλκισ. pap. Chria, cuius hoc fragmentum tenemus, aliunde non nota est. Antigoni legatus videtur per iocum loqui de munere in aula Antigoni in Zenonem conferendo.

35 παραχαράκτας supplevi, recordatus adhortationis Cynicae: παραχάραξον τὸ νόμισμα.

26 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 4 p. 1034a. Ζήνων καὶ Κλεάνθης οὐκ ἠθέλησαν Ἀθηναῖοι γενέσθαι, μὴ δόξωσι τὰς αὐτῶν πατρίδας ἀδικεῖν· ὅτι μὲν εἰ καλῶς οὗτοι, Χρύσιππος οὐκ ὁρθῶς ἐποίησεν ἐγγραφεῖς εἰς τὴν πολιτείαν, παρελθῶ.

27 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 2 p. 1033b. ἐπεὶ τοίνυν 5 πολλὰ μὲν ὡς ἐν ὀλίγοις αὐτῷ Ζήνωνι, πολλὰ δὲ Κλεάνθει, πλείστα δὲ Χρυσίππῳ γεγραμμένα τυγχάνει περὶ πολιτείας καὶ τοῦ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν καὶ δικάζειν καὶ ῥητορεύειν· ἐν δὲ τοῖς βίοις οὐδενὸς ἔστιν εὐρεῖν οὐ στρατηγίαν, οὐ νομοθεσίαν, οὐ πάροδον εἰς βουλήν, οὐ συνηγορίαν ἐπὶ δικαστῶν, οὐ στρατείαν ὑπὲρ πατρίδος, οὐ πρεσβείαν, 10 οὐκ ἐπίδοσιν· ἀλλ' ἐπὶ ξένης ὥσπερ τινὸς λωτοῦ γευσάμενοι σχολῆς τὸν πάντα βίον οὐ βραχὺν ἀλλὰ παμμήκη γενόμενον διήγαγον ἐν λόγοις καὶ βιβλίοις καὶ περιπάτοις· οὐκ ἄδηλον ὅτι τοῖς ὑφ' ἐτέρων γραφομένοις καὶ λεγομένοις μᾶλλον ἢ τοῖς ὑφ' αὐτῶν ὁμολογουμένως ἔζησαν. p. 1033e. τίς οὖν μᾶλλον ἐν τῷ σχολαστικῷ βίῳ τούτῳ κατε- 15 γήρασεν ἢ Χρύσιππος καὶ Κλεάνθης καὶ Διογένης καὶ Ζήνων καὶ Ἀντίπατρος, οἳ γε καὶ τὰς αὐτῶν κατέλιπον πατρίδας, οὐδὲν ἐγκαλοῦντες ἀλλ' ὅπως καθ' ἡσυχίαν ἐν τῷ Ὁιδείῳ καὶ ἐπὶ Ζωστῆρος σχολάζοντες καὶ φιλολογοῦντες διάγῳσιν;

28 Dio Chrysost. or. XLVII § 2 (V. II p. 81, 2 Arn.) ὡς ἐγὼ πρό- 20 τερον μὲν ἐθαύμαζον τῶν φιλοσόφων τοὺς καταλιπόντας μὲν τὰς αὐτῶν πατρίδας οὐδενὸς ἀναγκάζοντος, παρ' ἄλλοις δὲ ζῆν ἐλομένους, καὶ ταῦτα ἀποφαινομένους αὐτοὺς ὅτι δεῖ τὴν πατρίδα τιμᾶν καὶ περὶ πλείστου ποιεῖσθαι καὶ ὅτι πράττειν τὰ κοινὰ καὶ πολιτεύεσθαι τῷ ἀνθρώπῳ κατὰ φύσιν ἐστίν. λέγω δὲ τὸν Ζήνονα, τὸν Χρύσιππον, 25 τὸν Κλεάνθην, ὧν οὐδεὶς οἴκοι ἔμεινε ταῦτα λεγόντων.

Cf. Seneca de tranq. an. 1, 10 *promptus compositus sequor Zenona, Cleanthen, Chrysippum, quorum tamen nemo ad rempublicam accessit, nemo non misit.* Cf. n. 271.

29 Arrianus Epict. dissert. III 21, 19 (ὁ θεός) Σωκράτει συνεβού- 30 λευεν τὴν ἐλεγκτικὴν χώραν ἔχειν, ὡς Διογένει τὴν βασιλικὴν καὶ ἐπιπληκτικὴν, ὡς Ζήνωνι τὴν διδασκαλικὴν καὶ δογματικὴν.

30 Ind. Stoic. Herc. col. I θεν . . . . . (τ)ῆς περὶ τὴν (ψυ- 35 χήν) διαθέσεως αὐ(τοῦ) ζη(τ)ήσεως σημεῖον οὐκ ἂν ἕτερόν τις λάβοι βέλτιον· ἢ τὰς κρίσεις ἃς εἶχε(ν) περὶ καλῶν καὶ αἰσχυρῶν, ὁμοίως δ' ἄγαθῶν καὶ κακῶν διασκεψάμενο(ς) ἐπενέγκῃ τ(ού)τοις. Ἀπ(ολ)λό- δωρο(ς) μὲν γὰρ ὁ (Ἐπ)ικούρει(ος) ἐν δυσὶ β(υβλί)οις etc.

Ad Zenonem haec referri probabile est. De moribus eius ex vitae cum placitis moralibus comparatione iudicium ferendum esse dicitur. Apollodori mentio eo spectare videtur, quod is simili ratione de Epicuro 40 scripserit.

31 Ind. Stoic. Herc. col. III. -μενος ἐπιγραφ(ήν περὶ) | τοῦ τῆς οἰκείας αἰρ(έσεως) | κα(θ)ηγεμόνος ξ(τερά τε, ἐν) | τούτοις κατὰ τὸ πλείσ(τον) | τοῦ βυβλίου καταγενό(μενος, ὡς προεμνή)(σαμεν), ἰδίᾳ γέγραφεν | (οἷα) βούλεται καὶ διότι | σπανίως ἑαυτὸν διδοὺς | (ὁ Ζήν)ων
 5 εἰς τὰς συμπε|(ριφορὰς) διὰ τὴν τοῦ σώ|(ματος ἀσθ)ένειαν, ὡς ἐν — etc.

Stoicus aliquis, qui de Zenone sectae suae auctore scripserat, reprehenditur. Ad ultimum enuntiatum cf. Diog. Laërt. VII 1 (huius voluminis p. 3, 10).

10 32 Ind. Stoic. Herc. col. VI. τοῖς σύκοις | καὶ τοὺς ἡ . εασμοὺς | (πρ)άως (κ)αὶ προθύμως | ἔφερεν. (κ)αὶ ταῦτα γὰρ | ἦν εἰς (τὸ)ν ὕμνον ἄξι|α καταχωρίζειν κα(ὶ προσ|θ)εῖναι δ(η)μοσίαν τ(αφήν | τ)ήν π . . etc.

32a Athenaeus IX 370 C. καὶ οὐ παράδοξον εἰ κατὰ τῆς κράμβης
 15 τινὲς ὦμνον, ὁπότε καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ τῆς Στοᾶς κτίστωρ μιμούμενος τὸν κατὰ τῆς κυνὸς ὄρκον Σωκράτους καὶ αὐτὸς ὦμνε τὴν κάππαριν, ὡς Ἐμπεδὸς φησιν ἐν Ἀπομνημονεύμασιν, cf. Diog. L. VII 32 ὦμνε δέ, φασί, καὶ κάππαριν καθάπερ Σωκράτης τὸν κύνα.

33 Galenus de differentia pulsuum III 1 Vol. VIII p. 642 K.
 20 ἀρέσκονται γὰρ οὗτοι πάντες οἱ Πνευματικοὶ καλούμενοι (scil. medici) τοῖς ἀπὸ τῆς Στοᾶς δόγμασιν. ὥστ' ἐπεὶ Χρύσιππος αὐτοὺς εἰ-
 25 θισεν ἀμφισβητεῖν περὶ τῶν κατὰ τὴν φιλοσοφίαν ὀνομάτων, οὐδ' αὐτοὶ περὶ τῶν κατὰ τὴν ἰατρικὴν ταῦτα ποιεῖν ὀκνοῦσι. καὶ Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς ἔτι πρότερον ἐτόλμησε καινοτομεῖν τε καὶ ὑπερβαίνειν
 25 τὸ τῶν Ἑλλήνων ἔθος ἐν τοῖς ὀνόμασιν.

34 Cicero de fin. III 5. *Quamquam ex omnibus philosophis Stoici plurima (scil. verba) novaverunt, Zenoque, eorum princeps, non tam rerum inventor fuit quam verborum novorum.*

III 15. *Si enim Zenoni licuit, cum rem aliquam invenisset inu-
 30 sitatam, inauditum quoque ei rei nomen imponere, cur non liceat Catoni?*

35 Cicero Tusc. disp. V 34. *Zeno Citieus, advena quidam et ignobilis verborum opifex, insinuassee se in antiquam philosophiam videtur.*

2 litterae κα expunctae videbantur Comparettio; post -ος, spatio inter-
 iecto ο; sed ἔτερον necessarium videtur. 4 ὁ Ζήνων scripsi, . . . τ . ὦν pap.;
 sed litterae τ non vidit Comp. nisi „una chiara traccia“; neque θεάτρων, quod
 voluit, sententiae aptum est neque participium in -ων locum habet. 5 δεῖπνα
 a Zenone vitata commemorat Laërtius. 6 fort.: ὡς ἐν συμποτικοῖς ὑπομνή-
 μασιν ἱστορεῖν Περσαῖον. 10 ἡλιασμοὺς Bücheler; fortasse scribendum, εἰκασ-
 μοὺς i. e. cavillationes. 11 ΔQC pap. 12 laudationem Zenonis a Stoico
 aliquo conscriptam non sine dicacitate ὕμνον appellari vidit Bücheler. || δημοσίαν
 ταφήν Zenoni intercedente Antigono decretam esse ab Atheniensibus narrat Diog.
 Laërt. VII 15. Hoc quoque laudator ille Zenonis iactaverat. 17 Ἐμποδος cod.,
 corr. Müller.

36 Lucianus Macrob. 19. Ζήνων δὲ ὁ τῆς στωικῆς φιλοσοφίας ἀρχηγὸς ὁκτὼ καὶ ἐνενήκοντα (scil. ἔζησεν ἔτη), ὃν φασιν εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ προσπταλόμενον ἀναφθέγγασθαι „τί με βοᾷς“; καὶ ὑποστρέψαντα οἶκαδε καὶ ἀποσχόμενον τροφῆς τελευτῆσαι τὸν βίον.

36a Philodemus περὶ τῶν φιλοσόφων col. IV Neap. (= 3 Oxf.) 5

..... (ἄρχον-
τος Κλεάρχου Ἀθήνη)σι καὶ (ἐ-
π' αὖ τούτου (γ)ε(γ)ραφῶς η..
αὐτὸν ενενς...ηκ.....

5 γεγονότα καὶ δὴ δὴ ἐν (τῇ πε-
ριεχούσῃ τὰ πε(ρ)ὶ Ἀντιφῶν(τος
ἐπιστολῇ. δει(ξ)εται τ(ο)ίν(υν βε-
βιωκ(ῶ)ς ὁ Ζήνων (ἄρχι)ς ἔγγισ-
τα τῶν ρ καὶ α ἐτῶν. Ἀ(πὸ

10 Κλεάρχου γὰρ) ἐπ' (Ἀρῶ)εν(εἰ-
δην, ἐφ' οὗ Σκει(ροφοριῶν)ι (κ)ατα(τε-
τελε(ύτη)κεν κ... Ζ)ήνων απ
ἐστὶν ἐ(ν)ν(έα καὶ) (τ)ριάκ(οντα.
καὶ μὴν ἐ..... νοσε

*Argumentum etiam post ea quae Th. Gomperz disputavit (Sitzungs-
ber. d. Wien. Akad. Bd. 146. 1903 „Zur Chronologie des Stoikers
Zenon“) obscurum. Mihi videtur contra aliquem disputari, qui in epis-
tula (qua etiam de Antiphonte quaedam continebantur) Zenonem Clearcho
archonte sexaginta duos annos natum fuisse dixerat. Hoc falsum esse
inde concludebatur, quod sequeretur Zenonem centesimum primum annum
agentem obiisse.*

36b Pausanias I 29, 15 (in descriptione Academiae) κεῖται δὲ καὶ Ζήνων ἐνταῦθα ὁ Μνασίου καὶ Χρύσιππος ὁ Σολεὺς.

37 Strabo XVI p. 757. ἐκ Τύρου δὲ Ἀντίπατρος καὶ μικρὸν πρὸ ἡμῶν Ἀπολλώνιος ὁ τὸν πίνακα ἐκθεὶς τῶν ἀπὸ Ζήνωνος φιλο-
σόφων καὶ τῶν βιβλίων.

38 Diogenes Laërt. VII 36. Μαθηταὶ δὲ Ζήνωνος πολλοὶ μὲν, ἔνδοξοι δὲ Περσαῖος Δημητρίου Κιτιεύς — —

Ἀρίστων Μιλτιάδους Χίος, ὁ τὴν ἀδιαφορίαν εἰσηγησάμενος.

Ἡριλλος Καρχηδόνιος, ὁ τὴν ἐπιστήμην τέλος εἰπών.

35

Διονύσιος ὁ μεταθήμενος εἰς τὴν ἡδονήν· διὰ γὰρ σφοδρὰν ὀφθαλ-
μίαν ὥκνησεν ἔτι λέγειν τὸν πόνον ἀδιάφορον· οὗτος ἦν Ἡρα-
κλεώτης.

Κλεάνθης Φανίου Ἀσσιος, ὁ διαδεξάμενος τὴν σχολήν· ὃν καὶ

ἀφωμοίου ταῖς σκληροκήροις δέλοις, αἱ μάλιστα μὲν γράφονται,
διατηροῦσι δὲ τὰ γραφέντα.

Σφαῖρος Βοσποριανός· διήκουσε δ' ὁ Σφαῖρος καὶ Κλεάνθους μετὰ
τὴν Ζήνωνος τελευτήν. — ἦσαν δὲ Ζήνωνος μαθηταὶ καὶ οἶδε,
καθὰ φησιν Ἰππόβοτος· Φιλωνίδης Θηβαῖος, Κάλλιππος Κορίν-
θιος, Ποσειδώνιος Ἀλεξανδρεὺς, Ἀθηνόδωρος Σολεύς, Ζήνων
Σιδώνιος.

39 Ind. Stoeic. Herc. col. X 2. Κλεάν(της Φ)αινίου | Ἀσσιος, ὁ
καὶ τ(ήν) σ(χ)ολήν | παραλαβών· Διονύσι|ος Θεοφάν(τ)ου, κα(θ)άπερ |
10 Ἀντίγονος ἔγραψεν, Ἡρα|κλεώτης, ὁ Μεταθέμε|νος· Ἀρίστων Μιλ-
τιάδο(ν) | Χῖος, ὁ τὴν ἀδιαφορία(ν) | τέλος ἀποφηνάμενος, | (ἐ)ν δὲ
τοῖς ἄλλοις ἀκο|(λουθε)ῖν οἰόμενος τῷ | (καθη)γητῇ

(lacuna, quae inter hanc et sequentem columnam hiat, hausta viden-
tur nomina Persaei, Herilli, fortasse etiam Sphaeri).

15 col. XI 2. Ζήνων Σιδώ(νιος ὁ καὶ) | λεγόμενος ὁ . . . . . | ὥς καὶ
Χρύ(σιππος αὐ)|τὸν ἐν (τῷ περὶ τοῦ διαλε)|ληθό(τ)ος . . . . . | πτεῖν
(hic intercidisse videntur Philonides Thebanus, Callippus Corinthius,
Posidonius Alexandrinus).

col. XII. Ἀθηνόδωρος (Σολεύς, . . Ἑκαταῖος Σπινθ(άρου ἁ)|πέ-
20 δω(κεν).

40 Origenes c. Celsum III 54 Vol. I p. 250, 3 Kö. (p. 483 Del.).
ἡ καὶ ἡμεῖς μέλλομεν ἐγκαλεῖν φιλοσόφοις οἰκότεριβας ἐπ' ἀρετὴν προ-
τρεψαμένοις, Πυθαγόρα μὲν τὸν Ζάμολξιν, Ζήνωνι δὲ τὸν Περσαῖον;

40a Plutarchus vita Cleom. 2. Ὁ δὲ Σφαῖρος ἐν τοῖς πρώτοις
25 ἐγεγόνει τῶν Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως μαθητῶν.

41 Diogenes Laërt. VII 4. Γέγραφε δὲ (ὁ Ζήνων) πρὸς τῇ Πολι-
τεῖα καὶ τάδε·

περὶ τοῦ κατὰ φύσιν βίου (181) (183)

περὶ ὁρμῆς ἢ περὶ ἀνθρώπου φύσεως 179

30 περὶ παθῶν 211

περὶ τοῦ καθήκοντος (230)

περὶ νόμου

περὶ τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας

περὶ ὅψεως

35 περὶ τοῦ ὅλου 97. 102. 117. 119

περὶ σημείων

Πυθαγορικά

Καθολικά

3 Σφαῖρος Βοσποριανός ante Κλεάνθης habent libri.
ante Philonidem habet D.

6 Athenodorum

περὶ λέξεων (77)

προβλημάτων Ὀμηρικῶν πέντε (274. 275)

περὶ ποιητικῆς ἀκροάσεως

ἔστι δ' αὐτοῦ καὶ Τέχνη

καὶ Λύσεις

καὶ Ἑλεγχοὶ δύο

ἀπομνημονεύματα Κράτητος ἡθικά 273.

42 Ind. Stoic. Herc. col. IV. οὐ ταύτην μόνη(ν, ἀλλ' ἄν)|αισχυν-
τη(σ)άντω(ν νοθεῦ)|σαι καὶ προσυποπτε(ῦσαι | τὴν ὑπὸ Ζήνων(ος
νεωσ)|τὶ συνεῤῥάμμεν(ην) καθ' ὃν | τρόπον ἐν (ἄ)λλοις δ(ακ)τύ|λω 10
δείκνυται.

*Agitur de Stoico qui Zenonis Rempublicam, non multo postquam
consuta fuerit (νεωστὶ συνεῤῥάμμενήν), interpolaverit atque suspectam
reddiderit.*

43 Clemens Alex. Strom. V 9 p. 680 Pott. ἀλλὰ καὶ οἱ Στωϊ- 15
κοὶ λέγουσι Ζήνωνι τῷ πρώτῳ γεγράφθαι τινά, ἃ μὴ ῥαδίως ἐπι-
τρέπουσι τοῖς μαθηταῖς ἀναγινώσκειν μὴ οὐχὶ πείραν δεδωκόσι πρό-
τερον, εἰ γνησίως φιλοσοφοῖεν.

44 Quintilianus Instit. orat. XII 1, 18. quodsi defuit his viris
(scil. Ciceroni similibus) summa virtus, sic quaerentibus, an oratores 20
fuerint, respondebo quomodo Stoici si interrogentur, an sapiens Zeno,
an Cleanthes, an Chrysippus ipse, respondeant: magnos quidem illos ac
venerabiles, non tamen id, quod natura hominis summum habet, con-
secutos.

2. Zenonis fragmenta et placita.

25

45 Diogenes Laërt. VII 39. τριμερῇ φασὶν εἶναι τὸν κατὰ φιλο-
σοφίαν λόγον. εἶναι γὰρ αὐτοῦ τὸ μὲν τι φυσικόν· τὸ δὲ ἡθικόν·
τὸ δὲ λογικόν. οὕτω δὲ πρῶτος διεῖλε Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἐν τῷ
περὶ λόγον.

Cicero de fin. IV 4 totam philosophiam tris in partis dividerunt 30
(scil. veteres Academici), quam partitionem a Zenone esse retentam
videmus.

4. 5 τέχνη καὶ BF, τεχνικαὶ P, τέχνη καὶ D. 26 φησιν B. 27 μέντοι B.
28 τὸ δὲ ἡθικόν, τὸ δὲ λογικόν om. B¹, add. in mg. B².

46 Diogenes Laërt. VII 40. ἄλλοι δὲ πρῶτον μὲν τὸ λογικὸν τάπτουσι· δεύτερον δὲ τὸ φυσικόν· καὶ τρίτον τὸ ἡθικόν. ὧν ἔστι Ζήνων ἐν τῷ περὶ λόγου.

Cf. II n. 41—44.

5

A. Logica.

47 Cicero de finibus IV 9. *De quibus (scil. de ratione disserendi) etsi a Chrysippo maxime est elaboratum, tamen a Zenone minus multo quam ab antiquis.*

48 Arrianus Epict. diss. I 17. 10, 11. τὰ λογικά... τῶν ἄλλων
10 ἔστὶ διακριτικά καὶ ἐπισκεπτικά καὶ ὥς ἂν τις εἴποι μετρητικά καὶ
στατικά· τίς λέγει ταῦτα; μόνος Χρύσιππος καὶ Ζήνων καὶ Κλεάνθης;
Ἀντισθένης δ' οὐ λέγει;

49 Stobaeus Ecl. II 2. 12 p. 22, 12 W. Ζήνων τὰς τῶν διαλεκτι-
κῶν τέχνας εἰκάξε τοῖς δικαίοις μέτροις οὐ πυρὸν οὐδ' ἄλλο τι τῶν
15 σπουδαίων μετροῦσιν ἀλλ' ἄχυρα καὶ κόπρια.

50 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 8 p. 1034f. ἔλνε δὲ (scil. Zeno) σοφίσματα καὶ τὴν διαλεκτικὴν ὥς τοῦτο ποιεῖν δυναμένην ἐκέλευε παραλαμβάνειν τοὺς μαθητάς.

51 Arrianus Epict. diss. IV 8, 12. θεωρήματα τοῦ φιλοσόφου...
20 ἃ Ζήνων λέγει, γινῶναι τὰ τοῦ λόγου στοιχεῖα, ποῖόν τι ἕκαστον αὐ-
τῶν ἔστι καὶ πῶς ἀρμόττεται πρὸς ἄλληλα καὶ ὅσα τούτοις ἀκόλουθά
ἔστι.

De ratione cognitionis (φαντασία, αἴσθησις, κριτήριον).

25 52 Cicero Acad. Pr. II 66. *Sapientis autem hanc censet Arcesilas vim esse maximam, Zenoni adsentiens, cavere ne capiatur, ne fallatur videre.*

53 Cicero Acad. post. I 42. *Errorem autem et temeritatem et ignorantiam et opinionem et suspicionem et uno nomine omnia, quae*
30 *essent aliena firmæ et constantis adsessionis, a virtute sapientiaque removebat.*

54 Cicero pro Mur. § 61. *sapientem nihil opinari, nullius rei pænitere, nulla in re falli, sententiam mutare numquam.* — Acad. pr. II 113.

14 τὰς τῶν διαλεκτικῶν τέχνας: Megaricorum intellegit libros dialecticos. ||
δικαίοις AS εἰκαίοις B; χυδαίοις Wachsm. dubit. 17 ἔστι δ' αὐτοῦ—καὶ Ἀύ-
σεις Diog. Laërt. in catalogo librorum huius vol. n. 41. 25 Cf. I n. 347
(Aristo) 461 (Persæus) 625 (Sphaerus). 32 Cf. II n. 548sq.

sapientem nihil opinari . . . horum neutrum ante Zenonem magno opere defensum est. — Lactantius Inst. III 4. *ergo si neque sciri quidquam potest, ut Socrates docuit, nec opinari oportet, ut Zeno, tota philosophia sublata est.* — Augustinus contra Acad. II 11. *cum ab eodem Zenone accepissent nihil esse turpius quam opinari.*

5

Cf. Stobaeus Ecl. II 7. 11m, p. 112, 1 W. *μηδὲν δ' ὑπολαμβάνειν ἀσθενῶς, ἀλλὰ μᾶλλον ἀσφαλῶς καὶ βεβαίως, διὸ καὶ μηδὲ δοξάζειν τὸν σοφόν . . .* p. 113, 5. *οὐδὲ μετανοεῖν δ' ὑπολαμβάνουσι τὸν νοῦν ἔχοντα . . . οὐδὲ μεταβάλλεσθαι δὲ κατ' οὐδένα τρόπον οὐδὲ μετατίθεσθαι οὐδὲ σφάλλεσθαι.* — Diogenes Laërt. VII 121. *ἔτι τε μὴ δο-* 10 *ξάζειν τὸν σοφόν.*

55 Cicero Acad. post. I 40. *Plurima etiam in illa tertia philosophiae parte mutavit (scil. Zeno). In qua primum de sensibus ipsis quaedam dixit nova, quos iunctos esse censuit e quadam quasi impulsione oblata extrinsecus, quam ille φαντασίαν, nos visum appellemus licet.* 15

56 Numenius apud. Euseb. praep. evang. XIV 6, 13. *τὸ δὲ δόγμα τοῦτο αὐτοῦ πρώτου εὐρομένου (scil. Ζήνωνος), καὶ τὸ ὄνομα βλέπων εὐδοκιμοῦν ἐν ταῖς Ἀθήναις, τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν, πάσῃ μηχανῇ ἐχρῆτο ἐπ' αὐτήν (scil. Arcesilaus).*

57 Galenus de optima doctrina I Vol. I p. 41 K. *Stoicorum vocabula καταληπτόν, κατάληψις, καταληπτικὴ φαντασία, ἀκατάληπτος, ἀκαταληψία vituperat, ut parum Attica.*

58 Sextus adv. math. VII 236. *ὅταν λέγῃ ὁ Ζήνων φαντασίαν εἶναι τύπωσιν ἐν ψυχῇ, ἀκουστέον etc.*

ibid. 230. *αὐτὸς οὖν (scil. Chrysippus) τὴν τύπωσιν εἰρησθαι 25 ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ὑπενόει ἀντὶ τῆς ἑτεροιώσεως.*

59 Cicero Acad. pr. II 18. *cum enim ita negaret quidquam esse quod comprehendi posset — — si illud esset, sicut Zeno definiret, tale visum (= φαντασία) — — impressum effictumque ex eo, unde esset, quale esse non posset ex eo unde non esset (id nos a Ze- 30 none definitum rectissime dicimus — —) hoc cum infirmat tollitque Philo etc.*

ibid. 77. *quaesivit de Zenone fortasse (scil. Arcesilas), quid futurum esset, si nec percipere quicquam posset sapiens nec opinari sapientis esset. Ille, credo, nihil opinaturum, quoniam esset quod per- 35 cipi posset. Quid ergo id esset? Visum, credo. Quale igitur visum? Tum illum ita definisse: ex eo quod esset, sicut esset, impressum et signatum et effictum. Post requisitum, etiamne, si eiusmodi esset*

29 effectumque unus cod. Paris. Davisii, effectumque ceteri. 35 opina-
turum Ascensius, opinatur libri. 38 effectum libri, corr. Manutius. || etiamne
si Davisius, etiam nisi libri. || eiusdem modi Davisius.

visum verum, quale vel falsum. Hic Zenonem vidisse acute nullum esse visum, quod percipi posset, si id tale esset ab eo, quod est, ut eiusmodi ab eo, quod non est, posset esse. Recte consensit Arcesilas ad definitionem additum.

- 5 Hi loci probant ad ipsum Zenonem redire omnes partes definitionis τῆς καταληπτικῆς φαντασίας quae legitur graeca apud Sextum adv. math. VII 248 φαντασία καταληπτική ἐστὶν ἢ ἀπὸ τοῦ ὑπάρχοντος καὶ κατ' αὐτὸ τὸ ὑπάρχον ἐναπομεμαγμένη καὶ ἐναπεσφραγισμένη ὅποια οὐκ ἂν γένοιτο ἀπὸ μὴ ὑπάρχοντος. ibid. 426. Pyrrh. hypot. 10 II 4. Diog. Laërt. VII 50. qui post ἐναπομεμαγμένη addit ἐναποτετυπωμένη. Cf. II n. 60.

August. c. Acad. III 9, 18. *sed videamus quid ait Zeno. Tale scilicet visum comprehendere et percipi posse, quale cum falso non haberet signa communia.*

- 15 60 Cicero Acad. Post. I 41. *Visis non omnibus adiungebat fidem (scil. Zeno), sed iis solum, quae propriam quandam haberent declarationem earum rerum quae viderentur; id autem visum cum ipsum per se cerneretur, comprehendibile — (feretis hoc? — Nos vero, inquam; quonam enim alio modo καταληπτόν diceres?) sed cum acceptum iam* 20 *et approbatum esset, comprehensionem appellabat, similem iis rebus, quae manu prehenderentur; ex quo etiam nomen hoc duxerat, cum eo verbo antea nemo tali in re usus esset; plurimisque idem novis verbis (nova enim dicebat) usus est. quod autem erat sensu comprehensum, id ipsum sensum appellabat, et, si ita erat comprehensum, ut convelli* 25 *ratione non posset, scientiam, sin aliter inscientiam nominabat; ex qua existeret etiam opinio, quae esset imbecilla et cum falso incognitoque communis. — 42. Sed inter scientiam et inscientiam comprehensionem illam quam dixi, collocabat, eamque neque in rectis neque in pravis numerabat, sed soli credendum esse dicebat. E quo sensibus etiam* 30 *fidem tribuebat, quod, ut supra dixi, comprehensio facta sensibus et vera esse illi et fidelis videbatur, non quod omnia, quae essent in re, comprehenderet, sed quia nihil, quod cadere in eam posset, relinqueret, quodque natura quasi normam scientiae et principium sui dedisset, unde postea notiones rerum in animis imprimerentur, e quibus non prin-* 35 *cipia solum, sed latiores quaedam ad rationem inveniendam viae aperirentur. Errorem autem et temeritatem et ignorantiam et opinionem et suspicionem et uno nomine omnia, quae essent aliena firmæ et constantis adsessionis, a virtute sapientiaque removebat.*

2 ut om. ABV¹. || eiusdem modi Davisius. 18 hoc Davisius, hec libri. || inquit libri, corr. Manutius. 21 cum Manutius, at cum libri. 35 aperirentur Davisius, reperiuntur libri.

61 Cicero Acad. post. I 40. *Zeno ad haec quae visa sunt et quasi accepta sensibus assensionem adiungit animorum: quam esse vult in nobis positam et voluntariam.*

62 Cicero Acad. post. I 41. *Quod autem erat sensu comprehensum, id ipsum sensum appellabat.* 5

(i. e. τὴν δὲ δι' αἰσθητηρίου κατάληψιν αἰσθησιν ἐκάλει) cf. Diog. Laërt. VII 52. αἰσθησις δὲ λέγεται — — καὶ ἡ δι' αὐτῶν κατάληψις.

63 Sextus adv. Math. VIII 355. Ἐπίκουρος δὲ πᾶν αἰσθητὸν ἔλεξε βέβαιον εἶναι, ὃ δὲ Στωικὸς Ζήνων διαιρέσει ἐχρῆτο.

Cicero de nat. deor. I 70. *urgebat Arcesilas Zenonem, cum ipse 10 falsa omnia diceret quae sensibus viderentur; Zeno autem nonnulla visa esse falsa, non omnia.* — Cicero Acad. post. I 41. *visis non omnibus adjuungebat fidem.*

64 Chrysippus apud Sext. adv. math. VII 373. (disputans contra Cleanthem qui φαντασίαν esse dixerat τύπωσιν κατ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχὴν) 15 ἄλλ' εἰ τοῦτο, ἀναιρεῖται μὲν μνήμη θησαυρισμὸς οὔσα φαντασιῶν. Memoriae definitionem, qua utitur, ad Zenonem probabiliter referri, vidit Pearson p. 67.

65 Stobaeus Ecl. I p. 136, 21 W. Ζήνωνος <καὶ τῶν ἀπ' αὐτοῦ>. τὰ ἐννοήματά φασι μήτε τινὰ εἶναι μήτε ποιὰ, ὥσανεὶ δὲ τινα καὶ 20 ὥσανεὶ ποιὰ φαντάσματα ψυχῆς· ταῦτα δὲ ὑπὸ τῶν ἀρχαίων ιδέας προσαγορεύεσθαι. τῶν γὰρ κατὰ τὰ ἐννοήματα ὑποπιπτόντων εἶναι τὰς ιδέας, οἷον ἀνθρώπων, ἵππων, κοινότερον εἰπεῖν πάντων τῶν ζώων καὶ τῶν ἄλλων ὁπόσων λέγουσιν ιδέας εἶναι. ταύτας δὲ οἱ Στωικοὶ φιλόσοφοι φασιν ἀνυπάρχοντας εἶναι, καὶ τῶν μὲν ἐννοημάτων μετέχειν 25 ἡμᾶς, τῶν δὲ πτώσεων, ἃς δὴ προσηγορίας καλοῦσι, τυγχάνειν.

Aët. Plac. I 10, 5. οἱ ἀπὸ Ζήνωνος Στωικοὶ ἐννοήματα ἡμέτερα τὰς ιδέας ἔφασαν. — Diog. Laërt. VII 61. ἐννοήμα δὲ ἐστὶ φάντασμα διανοίας, οὔτε τι ὄν οὔτε ποιόν, ὥσανεὶ δὲ τι ὄν καὶ ὥσανεὶ ποιόν, οἷον γίνεται ἀνατύπωμα ἵππου καὶ μὴ παρόντος. 30

66 Cicero Acad. pr. II 144. *Negat enim vos Zeno — scire quicquam. Quo modo? inquires; nos enim defendimus etiam insipientem multa comprehendere. At scire negatis quemquam rem ullam nisi sapientem. Et hoc quidem Zeno gestu conficiebat. Nam, cum extensis digitis adversam manum ostenderat, „visum“ inquebat „huiusmodi est.“ 35 Deinde, cum paullum digitos contraxerat, „adsensus huiusmodi.“ Tum*

2 assensionem = συγκατάθεσιν. 3 in nobis positam = ἐφ' ἡμῖν εἶναι. 19 καὶ — αὐτοῦ add. Diels. 21 ὥς ἂν εἴποι et priore loco εἶπη FD, corr. Jacobs. 23 εἶπε FP, corr. Meineke. 24 ταῦτα FP, corr. Meineke. 26 τὰ ὑπάρχοντα suppl. Pearson post τυγχάνειν. ultimum enuntiatum non intellego. 36 contraxerat cod. Cantabr., contexerat A conxerat B.

cum plane compresserat pugnumque fecerat, comprehensionem illam esse dicebat: qua ex similitudine etiam nomen ei rei, quod antea non fuerat, κατάληψιν imposuit. Cum autem laevam manum admoverat et illum pugnum arte vehementerque compresserat scientiam talem esse dicebat,
 5 *cuius compotem nisi sapientem esse neminem.*

67 Sextus adv. math. VII 151. δόξαν εἶναι τὴν ἀσθενῆ καὶ ψευδῆ συγκατάθεσιν.

68 Cicero Acad. post. I 41. si ita erat comprehensum, ut convelli ratione non posset, scientiam, sin aliter, inscientiam nominabat (Zeno).

10 Stobaeus Ecl. II p. 73, 19 W. εἶναι τὴν ἐπιστήμην κατάληψιν ἀσφαλῆ καὶ ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου. — ib. p. 111, 20. τὴν ἄγνοιαν μεταπτωτικὴν εἶναι συγκατάθεσιν καὶ ἀσθενῆ. — Sextus adv. math. VII 151. ἐπιστήμην εἶναι τὴν ἀσφαλῆ καὶ βεβαίαν καὶ ἀμετάθετον ὑπὸ λόγου κατάληψιν. — Diogenes Laërt. VII 47. αὐτὴν τε τὴν ἐπι-
 15 στήμην φασὶν ἢ κατάληψιν ἀσφαλῆ, ἢ ἔξιν ἐν φαντασιῶν προσδέξει ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου.

69 Cicero Acad. I 42. inter scientiam et inscientiam comprehensionem collocabat, eamque neque in rectis neque in pravis numerabat.

Sextus adv. math. VII 151. ἐπιστήμην καὶ δόξαν καὶ τὴν ἐν με-
 20 θορίᾳ τούτων τεταγμένην κατάληψιν . . . κατάληψιν δὲ τὴν μεταξὺ τούτων. ib. 153 ὁ Ἀρκεσίλαος . . . δεικνὺς ὅτι οὐδὲν ἐστὶ μεταξὺ ἐπιστήμης καὶ δόξης κριτήριον ἢ κατάληψις. Cf. II n. 90.

70 Anonymi variae collectiones mathematicae in-Hultschiana Heronis geometricorum et stereometricorum editione p. 275. Ταύρου Σιδου-
 25 νίου ἐστὶν ὑπόμνημα εἰς Πολιτεῖαν Πλάτωνος ἐν ᾧ ἐστὶ ταῦτα· ὥρ-
 σατο ὁ Πλάτων τὴν γεωμετρίαν . . . Ἀριστοτέλης δ' . . . Ζήνων δὲ ἔξιν ἐν προσδέξει φαντασιῶν ἀμετάπτωτον ὑπὸ λόγου.

71 Diogenes Laërt. VII 23. ἔλεγε δὲ μηδὲν εἶναι τῆς οἰήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπιστημῶν.

30 72 Schol. ad Dionys. Thracis Gramm. ap. Bekk. Anecd. p. 663, 16. ὡς δηλοῖ καὶ ὁ Ζήνων λέγων „τέχνη ἐστὶν ἔξις ὁδοποιητικῆ“, του-
 τέστι δι' ὁδοῦ καὶ μεθόδου ποιουσά τι.

Valde similem definitionem Cleanthi tribuunt Olympiodor. in Plat. Gorg. p. 53, 54. Quintil. Instit. or. II 17, 41. Atque iniuria eam Ze-

7 Ad Zenonem hanc definitionem rettulit Pearson p. 68, quia Zenonis sententias enarrans dicit Cic. Acad. post. I 41: ex qua (scil. inscientia) existeret etiam opinio, quae esset imbecilla et cum falso incognitoque communis. Cf. Tusc. IV 15 opinationem autem . . . volunt esse imbecillam assensionem. Sed in loco Sexti duae miscentur notiones diversae. Cf. Stob. Ecl. II p. 112, 2 W.

16 ἢ ἔξιν—λόγου. Cf. Herillum I n. 411. 27 constat hanc esse ἐπιστήμης definitionem, non geometriae. Cf. n. 68. 411. 28 οἰήσεως D, ποιήσεως BPL.

noni tribui inde concludas, quod eodem loco alteram illam notissimam Olympiodorus Zenoni tribuit.

73 Olympiodorus in Plat. Gorg. pp. 53, 54 (ed. Jahn nov. ann. philol. supplement. XIV 1848 p. 239, 240). Ζήνων δέ φησιν ὅτι τέχνη ἐστὶ σύστημα ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρὸς τι τέλος εὐχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ. — Lucianus Paras. c. 4. τέχνη ἐστίν, ὥς ἐγὼ διαμνημονεύω σοφοῦ τινος ἀκούσας, σύστημα ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων πρὸς τι τέλος εὐχρηστον τῶν ἐν τῷ βίῳ. — Schol. ad. Ar. Nub. 317. οὕτω γὰρ ὀριζόμεθα τὴν τέχνην οἷον σύστημα ἐκ καταλήψεων ἐγγεγυμνασμένων καὶ τὰ ἐφεξῆς. — Sextus adv. math. II 10. 10 πᾶσα τοίνυν τέχνη σύστημα ἐστὶν ἐκ καταλήψεων συγγεγυμνασμένων καὶ ἐπὶ τέλος εὐχρηστον τῷ βίῳ λαμβανόντων τὴν ἀναφοράν. — id. Pyrrh. III 188, 241, 251, Math. I 75, VII 109, 373, 182. Schol. Dionys. Thrac. p. 649, 31, ib. p. 721, 25. οἱ Στωικοὶ οὕτως ὀρίζονται τὴν τέχνην· τέχνη ἐστὶ σύστημα περὶ ψυχὴν γενόμενον ἐκ καταλήψεων 15 ἐγγεγυμνασμένων κ. τ. λ.

Quintil. II 17, 41. *ille ab omnibus fere probatus finis artem constare ex perceptionibus consentientibus et coexercitatis ad finem utilem vitae.* — Cicero ap. Diomed. II p. 421 K. *ars est perceptionum exercitarum constructio ad unum exitum utilem vitae pertinentium.* — Acad. pr. II 22. 20 *ars vero quae potest esse nisi quae non ex una aut duabus sed ex multis animi perceptionibus constat.* — de fin. III 18. *artes . . . constant ex cognitionibus et contineant quiddam in se ratione constitutum et via.* — de nat. deor. II 148. *ex quibus (perceptis) collatis inter se et comparatis artes quoque efficitur partim ad usum vitae . . . necessarias.* 25

Cf. II n. 93—97.

Rhetorica.

74 Eustath. in Il. Σ 506, p. 1158, 37. ἡεροφάνους κήρυκας Ὅμηρος κἀνταῦθα εἰπὼν τὸν κατὰ Ζήνωνα τῆς φωνῆς ὅρον προϋπέβαλεν εἰπόντα· „φωνή ἐστὶν ἀῆρ πεπληγμένος.“ 30

Cf. Diog. Laërt. VII 55. ἐστὶ δὲ φωνή ἀῆρ πεπληγμένος.

75 Sextus adv. math. II 7. ἔνθεν γοῦν καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἐρωτηθεὶς ὅτῳ διαφέρει διαλεκτικὴ ῥητορικῆς συστρέψας τὴν χεῖρα καὶ πάλιν ἑξαπλώσας ἔφη „τούτῳ“ κατὰ μὲν τὴν συστροφήν τὸ στρογγύλον καὶ βραχὺ τῆς διαλεκτικῆς τάττων ἰδίωμα, διὰ δὲ τῆς ἑξαπλώσεως 35 καὶ ἐκτάσεως τῶν δακτύλων τὸ πλατὺ τῆς ῥητορικῆς δυνάμεως αἰνιττόμενος.

Cicero de fin. II 17. *Zenonis est, inquam, hoc Stoici: omnem vim*

loquendi, ut jam ante Aristoteles, in duas tributam esse partes, rhetoricam palmae, dialecticam pugni similem esse dicebat, quod latius loquerentur rhetores, dialectici autem compressius. — Orat. 32, 113. Zeno quidem ille, a quo disciplina Stoicorum est, — manu demonstrare solebat
 5 quid inter has artes interesset, nam cum compresserat digitos pugnumque fecerat, dialecticam aiebat eiusmodi esse; cum autem diduxerat et manum dilataverat, palmae illius similem eloquentiam esse dicebat. — Quint. Inst. Or. II 20, 7. Itaque cum duo sint genera orationis, altera perpetua, quae rhetorice dicitur, altera concisa, quae dialectice; quas
 10 quidem Zeno adeo coniunxit ut hanc compressae in pugnum manus, illam explicatae diceret similem etc.

76 Cicero de finibus IV 7. (memoratis Peripateticorum thesibus et hypothesibus) Totum genus hoc Zeno et qui ab eo sunt, aut non potuerunt <tueri> aut noluerunt, certe reliquerunt.

77 Cicero ad famil. IX 22, 1. Amo verecundiam, <tu autem . . .
 15 . . iam> vel potius libertatem loquendi. Atqui hoc Zenoni placuit — homini mehercule acuto, etsi Academiae nostrae cum eo magna rixa est — sed, ut dico, placet Stoicis suo quamque rem nomine appellare. Sic enim disserunt: nihil esse obscenum, nihil turpe dictu; nam, si quod
 20 sit in obscenitate flagitium, id aut in re esse aut in verbo; nihil esse tertium. In re non est. Itaque non modo in comoediis res ipsa narratur (secuntur exempla) sed etiam in tragoediis (sec. exempla). Vides igitur cum eadem res sit, quia verba non sint, nihil videri turpe. Ergo in re non est. Multo minus in verbis. Si enim quod verbo signi-
 25 ficatur, id turpe non est, verbum, quod significat, turpe esse non potest (sec. exempla latina). Non ergo in verbo est; docui autem in re non esse; nusquam igitur est (secuntur plura exempla, deinde § 5). Habes scholam Stoicam: ὁ σοφὸς εὐθυρορημονήσει. — — ego servo — verecundiam. Itaque tectis verbis ea ad te scripsi, quae apertissimis
 30 agunt Stoici; sed illi etiam crepitus aiunt aequae liberos ac ructus esse oportere.

idem de offic. I 128. nec vero audiendi sunt Cynici, aut si qui fuerunt Stoici paene Cynici, qui reprehendunt et inrident, quod ea, quae turpia non sint, verbis flagitiosa ducamus, illa autem, quae turpia sint,
 35 nominibus appellemus suis. Latrocinari, fraudare, adulterare re turpe est, sed dicitur non obscene; liberis dare operam re honestum est, nomine obscenum; pluraque in eam sententiam ab eisdem contra verecundiam disputantur.

14 tueri add. Cobet.
 Zeno tractavit.

16 fortasse in libro περὶ λέξεων hanc quaestionem

78 Plutarchus de Stoic. rep. 8, 1 p. 1034e. πρὸς τὸν εἰπόντα
 μηδὲ δίκην δικάσης πρὶν ἀμφοῖν μῦθον ἀκούσης
 ἀντέλεγεν ὁ Ζήνων, τοιούτῳ τινὶ λόγῳ χρώμενος· εἴτ' ἀπέδειξεν ὁ
 πρότερος εἰπὼν, οὐκ ἀκουστέον τοῦ δευτέρου λέγοντος· πέρας γὰρ
 ἔχει τὸ ζητούμενον· εἴτ' οὐκ ἀπέδειξεν· ὅμοιον γὰρ ὡς εἰ μηδὲ 5
 ὑπήκουσε κληθεὶς ἢ ὑπακούσας ἐτερέτισεν· ἦτοι δ' ἀπέδειξεν ἢ οὐκ
 ἀπέδειξεν· οὐκ ἀκουστέον ἄρα τοῦ δευτέρου λέγοντος. Schol. ad Lucian.
 de calumnia cp. 8.

79 Quintilianus Inst. Or. IV 2. 117. *hic expressa (verba) et ut
 vult Zeno sensu tincta esse debebunt.* 10

80 Plutarchus vita Phoc. 5. ὡς γὰρ ὁ Ζήνων ἔλεγεν, ὅτι δεῖ
 τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάπτοντα προφέρεισθαι τὴν λέξιν etc. (Zen.
 apophth. 304).

81 Diogenes Laërt. VII 18. ἔφασκε δὲ τοὺς μὲν τῶν ἀσολοίκων
 λόγους καὶ ἀπηρητισμένους ὁμοίους εἶναι τῷ ἀργυρίῳ τῷ Ἀλεξανδρίῳ· 15
 εὐοφθάλμους μὲν καὶ περιγεγραμμένους, καθὰ καὶ τὸ νόμισμα, οὐδὲν
 δὲ διὰ ταῦτα βελτίονας. τοὺς δὲ τοῦναντίον ἀφωμοίου τοῖς Ἀττικοῖς
 τετραδράχοις εἰκὴ κεκομμένοις καὶ σολοίκως, κατέλκειν μέντοι πολ-
 λάκις τὰς κεκαλλιγραφημένας λέξεις.

82 Zonarae Lex. s. v. σολοικίζειν col. 1662. σολοικίζειν οὐ μόνον 20
 τὸ κατὰ φωνὴν καὶ λόγον χωρικεύεσθαι, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ ἐνδυμάτων ὅταν
 τις χωρικῶς ἐνδιδύσκηται ἢ ἀτάκτως ἐσθίῃ ἢ ἀκόσμως περιπατῇ, ὡς
 φησι Ζήνων. — Cyrilli Lex. ap. Cramer. aneed. Paris. IV p. 190.
 σολοικισμός· ὅτε τις ἀτέχνως διαλέγεται· σολοικίζειν οὐ μόνον τὸ
 κατὰ λέξιν καὶ φωνὴν ἰδιωτεύειν, ἀλλὰ καὶ ἐπὶ φορημάτων, ὅταν τις 25
 χωρικῶς ἐνδέδνται ἢ ἀτάκτως ἐσθίει ἢ ἀκόσμως περιπατεῖ, ὡς φησι
 Ζήνων ὁ Κιτιεύς.

83 Anonymi τέχνη ap. Spengel Rhet. Gr. I 434, 23. Ζήνων δὲ
 οὕτω φησί· διήγησίς ἐστι τῶν ἐν τῇ ὑποθέσει πραγμάτων ἑκθεσις εἰς
 τὸ ὑπὲρ τοῦ λέγοντος πρόσωπον ῥέονσα. 30

84 Anonymi τέχνη ap. Spengel Rhet. Gr. I 447, 11. ὡς δὲ Ζήνων·
 παρὰδειγμά ἐστι γενομένου πράγματος ἀπομνημόνευσις εἰς ὁμοίωσιν
 τοῦ νῦν ζητουμένου.

Maximus Planudes ap. Walz. Rhet. Gr. V 396. eandem definitionem
 Zenoni tribuit. 35

2 de versu cf. Bergk Poët. Lyr. II 4 p. 93. — pendet Zeno ab Antisthene
 qui docuerat ὅτι οὐκ ἔστιν ἀντιλέγειν. 10 de narrandi arte Quint. loquitur,
 sed confer apophthegma 304. 15 Ἀλεξανδρίῳ Koehler mus. rhe. 39, 297;

ἀλεξανδρινῶ B, ἀλεξανδρηνῶ P. 17 βελτιῶνων B. || ἀφομοίου BP.

18 τετράχοις BP. || κεκομμένους D, Bywater Journ. of Phil. XVII 76.

B. Physica.

I. De principiis. — De materia et spiritu. — De causa. — De corporibus quaeque iis accidunt. — De incorporeis. — De tempore. — De inani.

5 85 Diogenes Laërt. VII 134. δοκεῖ δ' αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὄλων δύο, τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν τὴν ὕλην· τὸ δὲ ποιοῦν τὸν ἐν αὐτῇ λόγον τὸν θεόν. τοῦτον γὰρ αἰδίου ὄντα διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἕκαστα. τίθησι δὲ τὸ δόγμα τοῦτο Ζήνων ὁ Κιτιεύς ἐν τῷ περὶ οὐσίας. — Aëtius
10 I 3, 25 (DDG p. 289). Ζήνων Μνασέου Κιτιεύς ἀρχὰς μὲν τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην, ὧν ὁ μὲν ἐστὶ τοῦ ποιεῖν αἷτιος, ἡ δὲ τοῦ πάσχειν, στοιχεῖα δὲ τέσσαρα. — Achilles Tat. p. 124E. Ζήνων ὁ Κιτιεύς ἀρχὰς εἶναι λέγει τῶν ὄλων θεὸν καὶ ὕλην, θεὸν μὲν τὸ ποιοῦν, ὕλην δὲ τὸ ποιούμενον, ἀφ' ὧν τὰ τέσσαρα στοιχεῖα γεγυμένα.

15 Philo. de Provid. I 22. Zeno Mnaseae filius aerem deum materiam et elementa quatuor. — Theodoret. Gr. cur. aff. IV 12. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεύς, ὁ Μνασέου, ὁ Κράτητος φοιτητής, ὁ τῆς Στωικῆς ἀρχῆς αἰρέσεως, τὸν θεὸν καὶ τὴν ὕλην ἀρχὰς ἐφησεν εἶναι.

86 Chalcidius in Tim. c. 290. *Plerique tamen silvam separant ab*
20 *essentia, ut Zeno et Chrysippus. Silvam quippe dicunt esse id quod subest his omnibus quae habent qualitates, essentiam vero primam rerum omnium silvam vel antiquissimum fundamentum earum, suapte natura sine vultu et informe: ut puta aes, aurum, ferrum, et caetera huius modi silva est eorum, quae ex iisdem fabrefiunt, non tamen essentia.*
25 *At vero quod tam his quam ceteris ut sint causa est, ipsum esse substantiam.*

87 Stobaeus Ecl. I 11. 5a, p. 132, 26 W. (Arii Didymi fr. 20 Diels). Ζήνωνος· οὐσίαν δὲ εἶναι τὴν τῶν ὄντων πάντων πρώτην ὕλην, ταύτην δὲ πᾶσαν αἰδίου καὶ οὔτε πλεῖω γιγνομένην οὔτε ἐλάττω· τὰ δὲ
30 μέρη ταύτης οὐκ αἰεὶ ταῦτὰ διαμένειν ἀλλὰ διαιρεῖσθαι καὶ συγχεῖσθαι. διὰ ταύτης δὲ διαθεῖν τὸν τοῦ παντὸς λόγον, ὃν ἐνιοὶ εἰμαρμένην καλοῦσιν, οἷόν περ καὶ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα. — Epiphani. Haeres. I 5, DDG p. 588. φάσκει οὖν καὶ οὗτος (Ζήνων) τὴν ὕλην σύγχρονον καλῶν τῷ θεῷ ἴσα ταῖς ἄλλαις αἰρέσεσιν. εἰμαρμένην τε εἶναι καὶ
35 γένεσιν ἐξ ἧς τὰ πάντα διοικεῖται καὶ πάσχει. — Diogenes Laërt. VII 150.

15 aerem) de hoc errore cf. Diels DG p. 2, qui in graeco exemplari ἀέρα pro ἀρχὰς scriptum fuisse putat. — Ad hoc fragmentum et sequentia cf. II n. 300—328. 20 Cf. II n. 316. 28 ὄντων C, πρώτων F.

οὐσίαν δέ φασι τῶν ὄντων ἀπάντων τὴν πρώτην ὕλην ὡς . . . Ζήνων
 . . . καλεῖται δὲ διχῶς οὐσία τε καὶ ὕλη ἢ τε τῶν πάντων καὶ ἢ τῶν
 ἐπὶ μέρους. ἢ μὲν οὖν τῶν ὅλων οὔτε πλείων οὔτε ἐλάττων γίνεται·
 ἢ δὲ τῶν ἐπὶ μέρους καὶ πλείων καὶ ἐλάττων.

Cf. Chalcid. in Tim. c. 294. *Stoici deum scilicet hoc esse quod 5*
silva sit vel etiam qualitatem inseparabilem deum silvae, eundemque per
silvam meare, velut semen per membra genitalia.

88 Chalcidius in Tim. c. 292. *Deinde Zeno hanc ipsam essentiam*
finitam esse dicit unamque eam communem omnium quae sunt esse sub-
stantiam, dividuam quoque et usque quaque mutabilem: partes quippe 10
eius verti, sed non interire, ita ut de existentibus consumantur in nihi-
lum. Sed ut innumerabilium diversarum, etiam cerearum figurarum,
sic neque formam neque figuram nec ullam omnino qualitatem propriam
fore censet fundamenti rerum omnium silvae, coniunctam tamen esse
semper et inseparabiliter cohaerere alicui qualitati. Cumque tam sine 15
ortu sit quam sine interitu, quia neque de non existente subsistit neque
consumetur in nihilum, non deesse ei spiritum ac vigorem ex aeternitate,
qui moveat eam rationabiliter totam interdum, nonnumquam pro portione,
quae causa sit tam crebrae tamque vehementis universae rei conversionis;
spiritum porro motivum illum fore non naturam, sed animam et quidem 20
rationabilem, quae vivificans sensilem mundum exornaverit eum ad hanc,
qua nunc inlustratur, venustatem. Quem quidem beatum animal et deum
adpellant.

89 Stobaeus Ecl. I p. 138, 14 W. (Ar. Did. fr. 18 p. 457, Diels).
 αἴτιον δ' ὁ Ζήνων φησὶν εἶναι δι' ὃ οὗ δὲ αἴτιον συμβεβηκός· καὶ 25
 τὸ μὲν αἴτιον σῶμα, οὗ δὲ αἴτιον κατηγόρημα· ἀδύνατον δ' εἶναι τὸ
 μὲν αἴτιον παρῆναι, οὗ δὲ ἐστὶν αἴτιον μὴ ὑπάρχειν. τὸ δὲ λεγό-
 μενον τοιαύτην ἔχει δύναμιν· αἰτίον ἐστὶ δι' ὃ γίνεταί τι, οἷον διὰ
 τὴν φρόνησιν γίνεται τὸ φρονεῖν καὶ διὰ τὴν ψυχὴν γίνεται τὸ ξῆν
 καὶ διὰ τὴν σωφροσύνην γίνεται τὸ σωφροεῖν. ἀδύνατον γὰρ εἶναι 30
 σωφροσύνης περὶ τινα οὔσης μὴ σωφρονεῖν ἢ ψυχῆς μὴ ξῆν ἢ φρο-
 νήσεως μὴ φρονεῖν.

Cf. II n. 336 (Chrysippus) 340. 341.

90 Cicero Acad. Post. I 39. *Discrepabat etiam ab iisdem (scil.*
Zeno a Peripateticis et Academicis), quod nullo modo arbitrabatur quid- 35
quam effici posse ab ea (natura), quae expers esset corporis — — nec
vero aut quod efficeret aliquid aut quod efficeretur, posse esse non
corpus.

4 verba καὶ πλείων καὶ ἐλάττων om. BP (add. mg.) L. 9 Ad librum
 περὶ οὐσίας aut περὶ τοῦ ὅλου hoc fragmentum videtur referendum esse.
 36 Cf. II n. 363, 387 (πᾶν γὰρ τὸ ὁρῶν ἢ καὶ ποιοῦν σῶμά ἐστι).

91 Aëtius I 15,6 (DDG p. 313). *Ζήνων ὁ Στωϊκὸς τὰ χρώματα πρῶτους εἶναι σχηματισμοὺς τῆς ὕλης.* — Galen. hist. philos. 27 (DDG p. 616,2). *Ζήνων δὲ ὁ Στωϊκὸς τὰ χρώματα ἐπὶ χρωσιν τῆς ὕλης ὑπέλαβεν.*

92 Galenus comment. in Hippocr. de humoribus I (XVI 32 K.). *Ζήνων τε ὁ Κιτιεὺς ὡς τὰς ποιότητας οὕτω καὶ τὰς οὐσίας δι' ὅλου κεράννυσθαι ἐνόμιζεν.* — id. de nat. facult. I 2. *εἰ δ' ὥσπερ τὰς ποιότητας καὶ τὰς οὐσίας δι' ὅλων κεράννυσθαι χρὴ νομίζειν, ὡς ὕστερον ἀπεφήνατο Ζήνων ὁ Κιτιεὺς.*

93 Stobaeus Ecl. I 8. 40e p. 104, 7 W. (Arii Didymi fr. 26 Diels). *Ζήνων ἔφησε χρόνον εἶναι κινήσεως διάστημα, τοῦτο δὲ καὶ μέτρον καὶ κριτήριον τάχους τε καὶ βραδύτητος ὅπως ἔχει <ἐκαστα>. κατὰ τοῦτον δὲ γίνεσθαι τὰ γινόμενα καὶ τὰ περαινόμενα ἅπαντα καὶ τὰ ὄντα εἶναι.* — Simplicius ad Cat. 80a4. *τῶν δὲ Στωϊκῶν Ζήνων μὲν πάσης ἀπλῶς κινήσεως διάστημα τὸν χρόνον εἶναι.*

94 Themistius in Phys. 40b Speng. II 284, 10. *(τὸ κενόν) κεχωρισμένον καὶ ἀθρόον εἶναι καθ' αὐτό, περιέχον τὸν οὐρανόν, ὡς πρότερον μὲν ὦντο τῶν ἀρχαίων τινές, μετὰ δὲ ταῦτα οἱ περὶ Ζήνωνα τὸν Κιτιέα.*

95 Aëtius I 18,5 et 20,1 (DDG p. 316b 11, 317b 31). *Ζήνων καὶ οἱ ἀπ' αὐτοῦ ἐντὸς μὲν τοῦ κόσμου μηδὲν εἶναι κενόν, ἔξω δ' αὐτοῦ ἄπειρον. διαφέρειν δὲ κενόν, τόπον, χώραν· καὶ τὸ μὲν κενόν εἶναι ἐρημίαν σώματος, τὸν δὲ τόπον τὸ ἐπεχόμενον ὑπὸ σώματος, τὴν δὲ χώραν τὸ ἐκ μέρους ἐπεχόμενον, ὥσπερ ἐπὶ τῆς τοῦ οἴνου πιθάκης.* — Theodoret IV 14. *ἐντὸς μὲν τοῦ παντὸς μηδὲν εἶναι κενόν, ἐκτὸς δὲ αὐτοῦ πάμπολύ τε καὶ ἄπειρον.*

Cf. Diog. Laërt. VII 140. *ἔξωθεν δὲ αὐτοῦ περικεχυμένον εἶναι τὸ κενόν ἄπειρον· ὅπερ ἀσώματον εἶναι· ἀσώματον δὲ τὸ οἷόν τε κατέχεσθαι ὑπὸ σωμάτων οὐ κατεχόμενον· ἐν δὲ τῷ κόσμῳ μηδὲν εἶναι κενόν.*

96 Philoponus in Aristot. Phys. p. 613,23. *μὴ κατεσπάρθαι μὲν ἐν τοῖς σώμασιν (scil. κενόν), ἀλλ' εἶναι συνεχῇ, ἔξω δὲ τοῦ οὐρανοῦ εἶναι κενόν τι καθ' αὐτό, ὥσπερ μάλιστα καὶ ἡ τῶν πολλῶν ἔχει φαντασία, ἄπειρόν τι νομίζουσα εἶναι κενόν ἔξω τοῦ οὐρανοῦ. καὶ οἱ Πυθαγόρειοι δὲ οὕτως ἔλεγον, ὡς ἤδη εἶπε. φασὶ δὲ καὶ τοὺς περὶ Ζήνωνα τὸν Κιτιέα οὕτω δοξάζειν.*

3 τὰ τρήματα A, τὰ τρήματα B. Cf. II n. 419.

Cf. II n. 463sq.

12 ἑκαστα suppl. Wachsmuth; ὅπως ἔχει τὸ ἐπινοούμενον Posidonius, cum repetit definitionem, apud Arium l. l.

ἀπαρτίζεσθαι Usener. — Cf. II p. 509sq. (Chrys.)

postulat κενόν δὲ. — Cf. II n. 503—505. 535—543.

33 Cf. II n. 522—524.

6 ὡς scripsi, ὃς vulgo.

13 ἀπαντῶν Diels,

28 ἀσώματον δέ: sententia

29 κατεχομένου LD.

Physica II.

De mundo. — Unum esse. — Genitum et interitum. — Uno loco manere. — Ex 4 elementis. — Ἐκπύρωσις et παλιγγενεσία. — Mundus animal sapiens.

97 Diogenes Laërt. VII 143. ὅτι τε εἷς ἐστὶν (ὁ κόσμος) Ζήνων 5
φησὶν ἐν τῷ περὶ τοῦ ὅλου. — Aëtius II 1,2 (DDG p. 327b 8)
Ζήνων ἓνα εἶναι τὸν κόσμον. Theodoret. graec. aff. cur. IV 15.

Cf. II n. 530sq.

98 Aristocles (ἀπὸ τοῦ ξ' περὶ φιλοσοφίας) apud Eusebium praep.
evang. XV p. 816d. (Περὶ τῆς τῶν Στωϊκῶν φιλοσοφίας ὅπως τε ὁ 10
Ζήνων τὸν περὶ ἀρχῶν ἀπεδίδου λόγον). Στοιχεῖον εἶναί φασι τῶν
ὄντων τὸ πῦρ, καθάπερ Ἡράκλειτος, τούτου δ' ἀρχὰς ὕλην καὶ θεόν,
ὡς Πλάτων. ἀλλ' οὗτος ἄμφω σώματά φησιν εἶναι, καὶ τὸ ποιοῦν
καὶ τὸ πάσχον, ἐκείνου τὸ πρῶτον ποιοῦν αἴτιον ἀσώματον εἶναι λέ-
γοντος. ἔπειτα δὲ καὶ κατὰ τινας εἰμαρμένους χρόνους ἐκπυ- 15
ροῦσθαι τὸν σύμπαντα κόσμον, εἴτ' αὖθις πάλιν διακοσμεῖ-
σθαι. τὸ μέντοι πρῶτον πῦρ εἶναι καθάπερ τι σπέρμα, τῶν
ἀπάντων ἔχον τοὺς λόγους καὶ τὰς αἰτίας τῶν γεγονότων καὶ τῶν
γιγνομένων καὶ τῶν ἐσομένων· τὴν δὲ τούτων ἐπιπλοκὴν καὶ ἀκολου-
θίαν εἰμαρμένην καὶ ἐπιστήμην καὶ ἀλήθειαν καὶ νόμον εἶναι τῶν 20
ὄντων ἀδιάδραστον τινα καὶ ἄφικτον. ταύτῃ δὲ πάντα διοι-
κεῖσθαι τὰ κατὰ τὸν κόσμον ὑπέρευ, καθάπερ ἐν εὐνομωτάτῃ
τινὶ πολιτείᾳ.

99 Stobaeus Ecl. I 19,4 p. 166,4 W. (Arii Didymi fr. phys. 23
Diels). Ζήνωνος. τῶν δ' ἐν τῷ κόσμῳ πάντων τῶν κατ' ἰδίαν ἔξιν 25
συνεστῶτων τὰ μέρη τὴν φορὰν ἔχειν εἰς τὸ τοῦ ὅλου μέσον, ὁμοίως
δὲ καὶ αὐτοῦ τοῦ κόσμου· διόπερ ὁρθῶς λέγεσθαι πάντα τὰ μέρη τοῦ
κόσμου ἐπὶ τὸ μέσον τοῦ κόσμου τὴν φορὰν ἔχειν, μάλιστα δὲ τὰ
βάρος ἔχοντα. ταῦτόν δ' αἴτιον εἶναι καὶ τῆς τοῦ κόσμου μονῆς ἐν
ἀπείρῳ κενῷ καὶ τῆς γῆς παραπλησίως ἐν τῷ κόσμῳ, περὶ τὸ τούτου 30
κέντρον καθιδρυμένης ἰσοκρατῶς. οὐ πάντως δὲ σῶμα βάρος ἔχειν,
ἀλλ' ἄβαρῃ εἶναι ἄερα καὶ πῦρ· τείνεσθαι δὲ καὶ ταῦτά πως ἐπὶ τὸ
τῆς ὅλης σφαίρας τοῦ κόσμου μέσον, τὴν δὲ σύστασιν πρὸς τὴν περι-
φέρειαν αὐτοῦ ποιεῖσθαι· φύσει γὰρ ἀνώφοιτα ταῦτ' εἶναι διὰ τὸ μη-
δενὸς μετέχειν βάρους. παραπλησίως δὲ τούτοις οὐδ' αὐτόν φασι τὸν 35
κόσμον βάρος ἔχειν διὰ τὸ τὴν ὅλην αὐτοῦ σύστασιν ἔκ τε τῶν βάρους

13 οὗτος] scil. Zeno.
Diels; κινεῖσθαι Meineke.

25 τῶν del. Usener.
34 ἀνώφουτα F, corr. Canter. — Cf. II n. 549sq.

32 γίνεσθαι libri, corr.

ἐχόντων στοιχείων εἶναι καὶ ἐκ τῶν ἀβαρῶν. τὴν δ' ὅλην γῆν καθ' ἑαυτὴν μὲν ἔχειν ἀρέσκει βάρος, παρὰ δὲ τὴν θέσιν διὰ τὸ τὴν μέσῃ ἔχειν χώραν, πρὸς δὲ τὸ μέσον εἶναι τὴν φορὰν τοῖς τοιούτοις σώμασιν, ἐπὶ τοῦ τόπου τούτου μένειν.

5 100 Schol. Hes. Theog. 134 Gaisf. Gr. Poet. Min. II 482. ὁ Ζήνων φησὶ τοὺς Τιτᾶνας διὰ παντὸς εἰρῆσθαι τὰ στοιχεῖα τοῦ κόσμου. Κοῖτον γὰρ λέγει τὴν ποιότητα κατὰ τροπὴν Ἀιολικὴν τοῦ π πρὸς τὸ κ, Κρεῖον δὲ τὸ βασιλικὸν καὶ ἡγεμονικόν, Ὑπερίονα δὲ τὴν ἄνω κλίνῃσιν ἀπὸ τοῦ ὑπεράνω ἰέναι. ἐπεὶ δὲ φύσιν ἔχει πάντα τὰ κοῦφα
10 ἀφιέμενα πίπτειν ἄνω, τὸ τοιοῦτον μέρος Ἰάπετον ἐκάλεσε.

101 Aëtius I 14, 6 (DDG p. 313 b 1). Ζήνων ἔφασκε τὸ πῦρ κατ' εὐθείαν κινεῖσθαι. — idem I 12, 4 (de Stoicorum placito). καὶ τὸ μὲν περιόγειον φῶς κατ' εὐθείαν, τὸ δ' αἰθέριον περιφερῶς κινεῖται.

102 Stobaeus Ecl. I 17, 3 p. 152, 19 W. (Arii Didymi fr. 38 Diels). Ζήνωνα δὲ οὕτως ἀποφαίνεσθαι διαβρόθην· τοιαύτην δὲ δεῖξει εἶναι ἐν περιόδῳ τὴν τοῦ ὅλου διακόσμησιν ἐκ τῆς οὐσίας, ὅταν ἐκ πυρὸς τροπὴ εἰς ὕδωρ δι' ἄερος γένηται, τὸ μὲν τι ὑφίστασθαι καὶ γῆν συνίστασθαι, [καὶ] ἐκ τοῦ λοιποῦ δὲ τὸ μὲν διαμένειν ὕδωρ, ἐκ δὲ τοῦ ἀτμιζομένου ἄερα γίνεσθαι, ἐκ τινὸς δὲ τοῦ ἄερος πῦρ ἐξάπτεσθαι,
20 τὴν δὲ [μῖξιν] κρᾶσιν γίνεσθαι τῇ εἰς ἄλληλα τῶν στοιχείων μεταβολῇ, σώματος ὅλου δι' ὅλου τινὸς ἐτέρου διερχομένου.

Diog. Laërt. VII 135, 136. ἐν τε εἶναι θεὸν καὶ νοῦν καὶ εἴμαρ- μένην καὶ Δία πολλαῖς τε ἐτέραις ὀνομασίαις προσονομάζεσθαι. κατ' ἀρχὰς μὲν οὖν καθ' αὐτὸν ὄντα τρέπειν τὴν πᾶσαν οὐσίαν δι' ἄερος
25 εἰς ὕδωρ· καὶ ὥσπερ ἐν τῇ γονῇ τὸ σπέρμα περιέχεται, οὕτω καὶ τοῦτον σπερματικὸν λόγον ὄντα τοῦ κόσμου, τοιόνδε ὑπολείπεσθαι ἐν τῷ ὑγρῷ, εὐεργὸν αὐτῷ ποιοῦντα τὴν ὕλην πρὸς τὴν τῶν ἐξῆς γένεσιν· εἴτα ἀπογεννᾶν πρῶτον τὰ τέσσαρα στοιχεῖα πῦρ, ὕδωρ, ἄερα, γῆν. λέγει δὲ περὶ αὐτῶν Ζήνων ἐν τῷ περὶ τοῦ ὅλου. — idem VII 142.
30 γίνεσθαι δὲ τὸν κόσμον ὅταν ἐκ πυρὸς ἢ οὐσία τραπῇ δι' ἄερος εἰς ὑγρότητα, εἴτα τὸ παχυμερὲς αὐτοῦ συστάν ἀποτελεσθῇ γῆ, τὸ δὲ λεπτομερὲς ἐξαερωθῇ, καὶ τοῦτ' ἐπὶ πλεον λεπτυνθὲν πῦρ ἀπογεννήσῃ· εἴτα κατὰ μῖξιν ἐκ τούτων φυτὰ τε καὶ ζῷα καὶ τὰ ἄλλα γένη. περὶ

6 Non omnia elementa, sed duo tantum quae levia sunt, ignem et aërem, Zeno videtur Titanas dici voluisse. 17 ὑφίσταται FP, corr. Canter. 18 καὶ del. Heeren. 19 ἐκ τινὸς libri, λεπτυνόμενον Diels. || ἐξάπτειν libri, corr. Diels.

20 μῖξιν seclusi, μῖξιν <καὶ> κρᾶσιν Diels. || γίνεσθαι—μεταβολῇ vix sana; nam κρᾶσις non potest fieri τῇ εἰς ἄλληλα μεταβολῇ. Fortasse: ἐπιγίνεσθαι. 23 πολλάς τε ἐτέρας ὀνομασίας B, πολλαῖς ἐτέραις ὀνομασίαις (om. τε) P.

24 πρέπειν B. 25 οὕτω δὲ BP. 26 ὑπολιπέσθαι BD. 31 ὑγρόν PL. 32 ἐξαερωθῇ BL, ἐξαερωθῇ P, sed ερ in litura trium litterarum P³. 33 καὶ (ante ζῷα) om. BP.

δὴ οὖν τῆς γενέσεως καὶ τῆς φθορᾶς τοῦ κόσμου φησὶ Ζήνων μὲν ἐν τῷ περὶ ὅλου, κ.τ.λ.

Probus ad Verg. p. 10, 33 K. *ex his (quatuor elementis) omnia esse postea effigiata Stoici tradunt Zenon Citieus et Chrysippus Solaenus et Cleanthes Assius.* Cf. I n. 496 II n. 579sq. 5

103 Valerius Probus in Virg. Ecl. VI 31, p. 21, 14 Keil. *sunt qui singulis elementis principia adsignaverunt . . . Thales Milesius magister eius (scil. Anaximenes) aquam. Hanc quidem Thaletis opinionem ab Hesiodo putant manare qui dixerit: ἦτοι μὲν πρώτιστα χάος γένετ', αὐτὰρ ἔπειτα.* Nam Zenon Citieus sic interpretatur, *aquam χάος appellatum ἀπὸ τοῦ χέεσθαι. Quamquam eandem opinionem ab Homero possumus intellegere, quod ait Ὠκεανὸν τε θεῶν γένεσιν καὶ μητέρα Τηθύν.* „eadem originationis est apud Achill. Tat. Isag. in Arat. phaen. 3, 125 e. Petav.“ Wachsm. — Cornut. c. 17. *ἔστι δὲ χάος μὲν τὸ πρὸ τῆς διακοσμήσεως γενόμενον ὑγρόν, ἀπὸ τῆς χύσεως οὕτως ὠνομασμένον.* 10 Cf. II n. 437. 564.

104 Schol. Apoll. Rhod. I 498. καὶ Ζήνων δὲ τὸ παρ' Ἡσιόδῳ χάος ὕδωρ εἶναι φησιν, οὗ συνιζάνοντος ἰλὺν γίνεσθαι, ἧς πηγνυμένης ἡ γῆ στερεμνιοῦται. τρίτον δὲ Ἔρωτα γερονέναι καθ' Ἡσιόδον, ἵνα τὸ πῦρ παραστήσῃ· πυρῶδέστερον γὰρ πάθος Ἔρωτος. 20

105 Schol. Hes. Theog. 117. Ζήνων δὲ ὁ Στωικὸς ἐκ τοῦ ὑγροῦ τὴν ὑποστάθμην γῆν γεγενῆσθαι φησιν, τρίτον δὲ Ἔρωτα γερονέναι, ὅθεν ὁ ἐπαγόμενος ἀθετεῖται στίχος. — Cf. Diog. Laërt. VII 137. ὑποστάθμην δὲ πάντων τὴν γῆν, μέσθην ἀπάντων οὔσαν.

106 [Philo] περὶ ἀφθαρσίας κόσμου, cc. 23, 24, p. 264, 3 Bern. 25 p. 35, 13 Cum. Θεόφραστος μέντοι φησὶ τοὺς γένεσιν καὶ φθορὰν τοῦ κόσμου κατηγοροῦντας ὑπὸ τεττάρων ἀπατηθῆναι τῶν μεγίστων, γῆς ἀνωμαλίας, θαλάττης ἀναχωρήσεως, ἐκάστου τῶν τοῦ ὅλου μερῶν διαλύσεως, χειρῶν φθορᾶς κατὰ γένη ζώων. κατασκευάζειν δὲ τὸ μὲν πρῶτον οὕτως· „εἰ μὴ γενέσεως ἀρχὴν ἔλαβεν ἡ γῆ, μέρος ὑπα- 30 νεστῶς οὐδὲν ἂν ἔτι αὐτῆς ἑώρατο, χθαμαλὰ δ' ἤδη τὰ ὄρη πάντ' ἐργένητο, καὶ οἱ γεώλοφοι πάντες ἰσόπεδοι τῇ πεδιάδι· τοτούτων γὰρ καθ' ἕκαστον ἐνιαυτὸν ὕμβρων ἐξ αἰδίου φερομένων εἰκὸς ἦν τῶν διηρημένων πρὸς ὕψος τὰ μὲν χειμάρροισι ἀπερρῆχθαι, τὰ δ' ὑπονοστίσαντα κεχαλᾶσθαι, πάντα δὲ διὰ πάντων ἤδη λελειάνθαι· νυνὶ δὲ 35 συνεχεῖς ἀνωμαλίας καὶ παμπόλλων ὀρῶν αἰ πρὸς αἰθέριον ὕψος ὑπερβολαὶ μηνύματ' ἔστι τοῦ τὴν γῆν μὴ αἰδίου εἶναι· πάλαι γάρ, ὥς

1 τῆς om. BP, qui τε καὶ habent. 9 Hesiod. Theog. 116. 12 II. Ξ 201. 302. 17 Hesiod. Theog. 116. 117. 120.—versus 118. 119 Zenonem aut ignorasse aut damnasse suo iure conclusit Krische. 29 κατασκευάζει libri, corr. Usener.

ἔφην, ἐν ἀπείρῳ χρόνῳ ταῖς ἐπομβρίαις ἀπὸ περάτων ἐπὶ πέρατα πᾶσ' <ἂν> λεωφόρος ἐγγένητο. πέφυκε γὰρ ἡ ὕδατος φύσις καὶ μάλιστα ἀφ' ὑψηλοτάτων καταράττουσα τὰ μὲν ἐξωθεῖν τῇ βίᾳ, τὰ δὲ τῷ συνεχεῖ τῶν ψεκᾶδων κολάπτουσα κοιλαίνειν ὑπεργάζεσθαι τε τὴν σκλη-
 5 ρόγεων καὶ λιθωδεστάτην ὀρυκτῆρων οὐκ ἔλαττον.“ „καὶ μὴν ἡ γε θάλασσα,“ φασίν, „ἤδη μεμείωται· μάρτυρες δ' αἱ νήσων εὐδοκιμώταται Ῥόδος τε καὶ Ἀἴλος· αὗται γὰρ τὸ μὲν παλαιὸν ἠφανισμέναι κατὰ τῆς θαλάττης ἐδεδύκεσαν ἐπικλυζόμεναι, χρόνῳ δ' ὕστερον ἔλαττου-
 10 μένης· ἡρέμα κατ' ὀλίγον ἀνίσχουσai διεφάνησαν, ὥς αἱ περὶ αὐτῶν ἀναγραφεῖσαι μηνύουσιν ἱστορίαι· τὴν δὲ Ἀἴλον καὶ Ἀνάφην ὠνόμασαν δι' ἀμφοτέρων ὀνομάτων πιστούμενοι τὸ λεγόμενον, ἐπειδὴ γὰρ ἀναφανεῖσα δῆλος ἐγένετο, ἀδηλονμένη καὶ ἀφανὴς οὖσα τὸ πάλαι. πρὸς δὲ τούτοις μεγάλων πελαγῶν μεγάλους κόλπους καὶ βαθεῖς ἀνα-
 15 ξηρανθέντας ἠπειρώσθαι καὶ γεγενῆσθαι τῆς παρακειμένης χώρας μοῖραν οὐ λυπρὰν σπειρομένους καὶ φυτευομένους, οἷς σημεῖ' ἅττα τῆς παλαιᾶς ἐναπολελεῖσθαι θαλαττώσεως ψηφιδᾶς τε καὶ κόγχας καὶ ὅσα ὁμοιότροπα πρὸς αἰγιαλοὺς εἴωθεν ἀποβράττεσθαι. διὸ καὶ Πίνδαρος ἐπὶ τῆς Ἀἴλου φησί·

Χαῖρ', ὦ θεοδμάτα, λιπαροπλοκάμου
 20 παῖδεσσι Λατοῦς ἱμεροέστατον ἔρον
 Πόντου θύγατερ, χθονὸς εὐρείας ἀκίνητον τέρας· ἂν τε βροτοὶ
 Λᾶλον κικλήσκουσιν, μάκαρες δ' ἐν Ὀλύμπῳ τηλέφαντον κυανέας
 χθονὸς ἄστρον.

θυγάτερα γὰρ Πόντου τὴν Ἀἴλον εἶρηκε τὸ λεχθὲν αἰνιττόμενος. εἰ
 25 δὴ μειοῦται ἡ θάλαττα, μειωθήσεται μὲν ἡ γῆ, μακροαῖς δ' ἐνιαυτῶν περιόδοις καὶ εἰς ἅπαν ἐκάτερον στοιχεῖον ἀναλωθήσεται, δαπανηθήσεται δὲ καὶ ὁ σύμπας ἄηρ ἐκ τοῦ κατ' ὀλίγον ἔλαττούμενος, ἀποκριθήσεται δὲ τὰ πάντα εἰς μίαν οὐσίαν τὴν πυρός.“

πρὸς δὲ τὴν τοῦ τρίτου κεφαλαίου κατασκευὴν χρῶνται λόγῳ
 30 τοιῷδε· „φθείρεται πάντως ἐκεῖνο, οὗ πάντα τὰ μέρη φθαρτά ἐστι, τοῦ δὲ κόσμου πάντα τὰ μέρη φθαρτά ἐστι, φθαρτὸς ἄρα ὁ κόσμος ἐστίν.“ ὃ δ' ὑπερεθέμεθα νῦν ἐπισκεπτέον. ποῖον μέρος τῆς γῆς, ἢν' ἀπὸ ταύτης ἀρξώμεθα, μείζον ἢ ἔλαττον, οὐ χρόνῳ διαλύσεται; λίθων οἱ κραταιότατοι ἄρ' οὐ μυδῶσι καὶ σήπονται; κατὰ τὴν ἔξεως
 35 ἀσθένειαν (ἡ δ' ἔστι πνευματικὸς τόνος, δεσμὸς οὐκ ἄρρηκτος, ἀλλὰ μόνον δυσδιάλυτος) θρυπτόμενοι καὶ ῥέοντες εἰς λεπτὴν τὸ πρῶτον ἀναλύονται κόριν, εἰθ' ὕστερον δαπανηθέντες ἐξαναλοῦνται. τί δέ; εἰ μὴ πρὸς ἀνέμων ῥιπίζοιτο τὸ ὕδωρ, ἀκίνητον ἔαθ' οὐχ ὕφ' ἡσ-

χίας νεκροῦται; μεταβάλλει γοῦν καὶ δυσωδέστατον γίνεται οἷα ψυχὴν
 ἀφρημένον ζῶον. αἶ γε μὴν ἄερος φθορὰ καὶ παντὶ τῷ δῆλαι· νοσεῖν
 γὰρ καὶ φθίνειν καὶ τρόπον τιν' ἀποθνήσκειν πέφυκεν. ἐπεὶ τί ἄν
 τις, μὴ στοχαζόμενος ὀνομάτων εὐπρεπείας ἀλλὰ τὰληθοῦς, εἴποι λοι-
 μὸν εἶναι πλὴν ἄερος θάνατον τὸ οἰκεῖον πάθος ἀναχέοντος ἐπὶ φθορᾷ⁵
 πάντων ὅσα ψυχῆς μεμοίραται; τί χρὴ μακρηγορεῖν περὶ πυρός; ἀτρο-
 φῆσαν γὰρ αὐτίκα σβέννυται χωλόν, ἣ φασιν οἱ ποιηταί, γεγονὸς ἐξ
 ἑαυτοῦ. διὸ σκληριπτόμενον ὀρθοῦται κατὰ τὴν τῆς ἀναφθείσης ὕλης
 νομήν, ἐξαναλωθείσης δ' ἀφανίζεται. τὸ παραπλήσιον μέντοι καὶ τοὺς
 106a κατὰ τὴν Ἰνδικὴν δράκοντάς φασι πάσχειν. ἀνέροντας γὰρ ἐπὶ τὰ¹⁰
 μέγιστα τῶν ζῴων ἐλέφαντας περὶ νῶτα καὶ νηδὺν ἅπασαν εἰλεῖσθαι,
 φλέβα δ' ἦν ἂν τύχῃ διελόντας ἐμπνέειν τοῦ αἵματος, ἀπλήστως ἐπι-
 σπωμένους βιαίῳ πνεύματι καὶ συντόνῳ ῥοίῳ. μέχρι μὲν οὖν τινος
 ἐξαναλουμένους ἐκείνους ἀντέχειν ὑπ' ἀμυχανίας ἀνασκιρτώντας καὶ
 τῇ προνομίᾳ τὴν πλευρὰν τύπτοντας ὥς καθιζομένους τῶν δρακόν-¹⁵
 των, εἴτ' ἀεὶ κενουμένου τοῦ ζωτικοῦ πηδᾶν μὲν μηκέτι δύνασθαι,
 κραδαινομένους δ' ἐστάναι, μικρὸν δ' ὕστερον καὶ τῶν σκελῶν ἐξα-
 σθενησάντων κατασεισθέντας ὑπὸ λιφαιμίας ἀποψύχειν· πεσόντας δὲ
 τοὺς αἰτίους τοῦ θανάτου συναπολλύναι τρόπῳ τοιῷδε· μηκέτ' ἔχον-
 τες τροφὴν οἱ δράκοντες, ὃν περιέθεσαν δεσμὸν ἐπιχειροῦσιν ἐκλύειν²⁰
 ἀπαλλαγὴν ἤδη ποθοῦντες, ὑπὸ δὲ τοῦ βάρους τῶν ἐλεφάντων θλιβό-
 μενοι πιεσοῦνται καὶ πολὺ μᾶλλον ἐπειδὰν τύχῃ στέριφον <ὄν> καὶ
 λιθῶδες τὸ ἔδαφος· ἰλυσπώμενοι γὰρ καὶ πάντα ποιοῦντες εἰς διά-
 λυσιν ὑπὸ τῆς τοῦ πνέσαντος βίας πεδηθέντες, ἑαυτοὺς πολυτρόπως
 ἐν ἀμυχανοῖς καὶ ἀπόροις γυμνάζαντες ἐξασθενοῦσι καὶ καθάπερ οἱ²⁵
 καταλευσθέντες ἢ τεύχους αἰφνίδιον ἐπενεχθέντος προκαταληφθέντες,
 οὐδ' ὅσον ἀνακύψαι δυνάμενοι πνιγῇ τελευτῶσιν. εἰ δὲ τῶν μερῶν
 ἕκαστον τοῦ κόσμου φθορὰν ὑπομένει, δηλονότι καὶ ὁ ἐξ αὐτῶν πα-
 γεῖς κόσμος ἀφθαρτος οὐκ ἔσται.“ τὸν δὲ τέταρτον καὶ λοιπὸν λό-
 γον ἀκριβοτέον ὧδέ φασιν. „εἰ ὁ κόσμος αἰδῖος ἦν, ἦν ἂν καὶ τὰ³⁰
 ζῶα αἰδία καὶ πολὺ γε μᾶλλον τὸ τῶν ἀνθρώπων γένος ὅσῳ καὶ τῶν
 ἄλλων ἄμεινον. ἀλλὰ καὶ ὁψίγονον φανῆναι τοῖς βουλομένοις ἐρευν-
 νᾶν τὰ φύσεως. εἰκὸς γάρ, μᾶλλον δ' ἀναγκαῖον ἀνθρώποις συνυπάρ-
 ξαι τὰς τέχνας ὥς ἂν ἰσῆλικας, οὐ μόνον ὅτι λογικῇ φύσει τὸ ἐμμέ-
 θεον οἰκεῖον, ἀλλὰ καὶ ὅτι ζῆν ἄνευ τούτων οὐκ ἔστιν· ἴδωμεν οὖν³⁵
 τοὺς ἐκάστων χρόνους ἀλογήσαντες τῶν ἐπιτραγωδουμένων θεοῖς μύ-
 θων *** εἰ μὴ αἰδῖος ἄνθρωπος, οὐδ' ἄλλο τι ζῶον, ὥστ' οὐδ' αἰ

2 δῆλον libri, corr. Bernays. 9 νομήν Usener, μονήν libri. 22 ὄν add. Diels. 25 γυμνάζαντες libri, corr. Turneb. haec argumenta Zenoni tribuit Zeller, sed cf. Diels DG p. 106sq. et mea Quellenstudien zu Philo p. 41sq.

δεδεγμέναι ταῦτα χῶραι, γῆ καὶ ὕδωρ καὶ ἀήρ. ἐξ ὧν τὸ φθαρτὸν εἶναι τὸν κόσμον δῆλόν ἐστιν.“

107 Stobaeus Ecl. I 20, 1e p. 171, 2 W. (Arii Didymi fr. phys. 36 Diels). Ζήνωνι καὶ Κλεάνθει καὶ Χρυσίππῳ ἀρέσκει τὴν οὐσίαν μετα-
5 βάλλειν οἶον εἰς σπέρμα τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ τούτου τοιαύτην ἀποτε-
λεῖσθαι τὴν διακόσμησιν οἷα πρότερον ἦν. — Eusebius praep. evang.
XV 18, 3. ἀρέσκει γὰρ τοῖς Στωικοῖς φιλοσόφοις τὴν ὅλην οὐσίαν
εἰς πῦρ μεταβάλλειν οἶον εἰς σπέρμα, καὶ πάλιν ἐκ τούτου αὐτὴν
ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἷα τὸ πρότερον ἦν. καὶ τοῦτο τὸ
10 δόγμα τῶν ἀπὸ τῆς αἰρέσεως οἱ πρῶτοι καὶ πρεσβύτατοι προσήκαντο
Ζήνων τε καὶ Κλεάνθης καὶ Χρυσίππος.

Arnob. ad nat. II 9. *qui ignem minatur mundo et venerit cum tempus arsurum, non Panaetio, Chrysippo, Zenoni (credit)?*

Cf. I n. 512 (Cleanthes) II n. 596sq.

15 108 Philargyrius ad Verg. Georg. II 336. *Zenon ex hoc mundo quamvis aliqua intereant, tamen ipsum perpetuo manere, quia inhaereant ei elementa, e quibus generantur materiae: ut dixit crescere quidem, sed ad interitum non pervenire, manentibus elementis a quibus revalescat.*

109 Tatianus adv. Graec. c. 5. τὸν Ζήνωνα διὰ τῆς ἐκπυρώσεως
20 ἀποφαινόμενον ἀνίστασθαι πάλιν τοὺς αὐτοὺς ἐπὶ τοῖς αὐτοῖς, λέγω
δὲ Ἄνυτον καὶ Μέλητον ἐπὶ τῷ κατηγορεῖν, Βούσιριν δὲ ἐπὶ τῷ
ξενοκτονεῖν καὶ Ἡρακλέα πάλιν ἐπὶ τῷ ἀθλεῖν, παραιτητέον.

Cf. Nemesius de nat. hom. c. 38. ἔσεσθαι γὰρ πάλιν Σωκράτη
καὶ Πλάτωνα καὶ ἕκαστον τῶν ἀνθρώπων σὺν τοῖς αὐτοῖς καὶ φίλοις
25 καὶ πολίταις καὶ τὰ αὐτὰ περσεσθαι καὶ τοῖς αὐτοῖς συντεύξεσθαι καὶ
τὰ αὐτὰ μεταχειριεῖσθαι καὶ πᾶσαν πόλιν καὶ κώμην καὶ ἀγρὸν ὁμοίως
ἀποκαθίστασθαι. Cf. II n. 623—631.

110 Sextus adv. math. IX 107. δυνάμει δὲ τὸν αὐτὸν τῷ Ζή-
νωνι λόγον ἐξέθετο (scil. Plato). καὶ γὰρ οὗτος τὸ πᾶν κάλλιστον
30 εἶναι φησιν κατὰ φύσιν ἀπειρογασμένον ἔργον καὶ κατὰ τὸν εἰκότα
λόγον ζῶον ἔμψυχον, νοερόν τε καὶ λογικόν.

111 Sextus adv. math. IX 104. καὶ πάλιν ὁ Ζήνων φησὶν „[εἰ]
τὸ λογικὸν τοῦ μὴ λογικοῦ κρεῖττον ἐστίν· οὐδὲν δέ γε κόσμον κρεῖτ-
τόν ἐστιν· λογικὸν ἄρα ὁ κόσμος.“ καὶ ὡσαύτως ἐπὶ τοῦ νοεροῦ καὶ
35 ἔμψυχίας μετέχοντος. „τὸ γὰρ νοερόν τοῦ μὴ νοεροῦ καὶ <τὸ> ἔμψυ-
χον τοῦ μὴ ἔμψυχου κρεῖττον ἐστίν· οὐδὲν δέ γε κόσμου κρεῖττον·
νοερός ἄρα καὶ ἔμψυχός ἐστιν ὁ κόσμος.“

17 „elementa“ hic sunt qui graece σπερματικοὶ λόγοι vocantur. 30 re-
quiro τῶν κατὰ φύσιν. Cf. II n. 633—644. 35 τὸ add. Bk. 37 Hoc Zeno-
nis argumentum qua ratione impugnaverit Alexinus quoque modo defensum
sit a recentioribus Stoicis narrat Sextus ibid. § 108—110.

Cicero de nat. deor. II 21. *Quod ratione utitur, id melius est quam id, quod ratione non utitur. Nihil autem mundo melius: ratione igitur mundus utitur.* Cf. ib. III 22, 23.

112 Cicero de nat. deor. II 22. *Idemque similitudine, ut saepe solet, rationem conclusit hoc modo: „si ex oliva modulate canentes tibiae nascerentur, num dubitares, quin inesset in oliva tibicinii quaedam scientia? quid? si platanī fidiculas ferrent numerose sonantes, idem scilicet censerēs in platanis inesse musicam. Cur igitur mundus non animans sapiensque judicetur, cum ex se procreet animantes atque sapientes?“*

10

113 Sextus adv. math. IX 110. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεύς, ἀπὸ Ξενοφῶντος τὴν ἀφορμὴν λαβὼν, οὕτως ἐσυνερωτᾷ· τὸ προέμενον σπέρμα λογικοῦ καὶ αὐτὸ λογικὸν ἐστίν· ὁ δὲ κόσμος προῖεται σπέρμα λογικοῦ· λογικὸν ἄρ' ἐστὶν ὁ κόσμος. ᾧ συνεισάγεται καὶ ἡ τούτου ὑπαρξίς.

Cicero de nat. deor. II 22. *Nihil quod animi quodque rationis est expers, id generare ex se potest animantem compotemque rationis. Mundus autem generat animantes compotesque rationis. Animans est igitur mundus composque rationis.*

114 Cicero de nat. deor. II 22. *Idemque (Zeno) hoc modo: „Nullius sensu carentis pars aliqua potest esse sentiens. Mundi autem partes sentientes sunt: non igitur caret sensu mundus.“*

Cf. Sextus adv. math. IX 85. ἀλλὰ καὶ ἡ τὰς λογικὰς περιέχουσα φύσις πάντως ἐστὶ λογική· οὐ γὰρ οἶόν τε τὸ ὅλον τοῦ μέρους χειρὸν εἶναι.

Physica III.

25

De caelo et de caelestibus.

115 Achilles Tat. Isag. in Arat. 5 p. 129e. Ζήνων ὁ Κιτιεύς οὕτως αὐτὸν ὠρίσατο· „οὐρανός ἐστιν αἰθέρος τὸ ἔσχατον· ἐξ οὗ καὶ ἐν ᾧ ἐστὶ πάντα ἐμφανῶς· περιέχει γὰρ πάντα πλὴν αὐτοῦ· οὐδὲν γὰρ ἐαυτὸ περιέχει, ἀλλ' ἑτέρον ἐστὶ περιεκτικόν.“

50

116 Aëtius II 11,4 (DDG p. 340b 6). Ζήνων πύρινον εἶναι τὸν οὐρανόν.

117 Diogenes Laërt. VII 153. 154. ἀστραπὴν δὲ ἕξαψιν νεφῶν παρατριβομένων ἢ ῥηγνυμένων ὑπὸ πνεύματος, ὡς Ζήνων ἐν τῷ περὶ τοῦ ὅλου· βροντὴν δὲ τὸν τούτων ψόφον ἐκ παρατρίψεως ἢ

35

7 item Baiter. 14 in explicatione a recentiore Stoico adiecta haec ita variantur: ὁ δὲ γε κόσμος περιέχει σπερματικούς (Bk., σπέρματος libri) λόγους λογικῶν ζώων· λογικὸς ἄρα ἐστὶν ὁ κόσμος.

ρήξεως· κεραυνὸν δὲ ἔξαψιν σφοδρὰν μετὰ πολλῆς βίας πίπτουσιν ἐπὶ γῆς νεφῶν παρατριβομένων ἢ ῥηγνυμένων.

Cf. Chrys. II n. 703sq.

118 Schol. Hes. Theog. 139, Gaisf. Gr. Poet. Min. II 484. Κύκλω-
5 πας. Ζήνων δὲ πάλιν φυσικωτέρως τὰς ἐγκυκλίους φορὰς εἰρησθαί
φησι· διὸ καὶ τὰ ὀνόματα τούτων ἐξέθετο Βρόντην τε καὶ Στερόπην·
Ἄργην δὲ ἐπειδὴ φασὶ τὸν ἀργῆτα κεραυνόν· παῖδας δὲ φησὶν αὐτοὺς
τοῦ Οὐρανοῦ ἐπειδὴ πάντα ταῦτα τὰ πάθη περὶ τὸν οὐρανὸν εἰσι.

119 Diogenes Laërt. VII 145 sq. ἐκλείπειν δὲ τὸν μὲν ἥλιον
10 ἐπιπροσθούσης αὐτῷ σελήνης κατὰ τὸ πρὸς ἡμᾶς μέρος, ὥς Ζήνων
ἀναγράφει ἐν τῷ περὶ ὅλου. φαίνεται γὰρ ὑπερχομένη ταῖς συνό-
δοις καὶ ἀποκρύπτουσα αὐτὸν καὶ πάλιν παραλλάττουσα. γνωρίζεται δὲ
τοῦτο διὰ λεκάνης ὕδωρ ἐχούσης. τὴν δὲ σελήνην ἐμπίπτουσιν εἰς
τὸ τῆς γῆς σκίασμα. ὅθεν καὶ ταῖς πανσελήνοις ἐκλείπειν μόναις,
15 καίπερ κατὰ διάμετρον ἰσταμένην κατὰ μῆνα τῷ ἡλίῳ, ὅτι κατὰ λοξοῦ
ὥς πρὸς τὸν ἥλιον κινουμένη παραλλάττει τῷ πλάτει ἢ βορειότερα ἢ
νοτιωτέρα γινομένη. ὅταν μέντοι τὸ πλάτος αὐτῆς κατὰ τὸν ἡλιακὸν
καὶ τὸν διὰ μέσων γένηται, εἴτα διαμετροῇ τὸν ἥλιον, τότε ἐκλείπει.

Cf. Cic. de nat. deor. II 103. — De sole, luna, astris cf. II p. 650
20 — 691.

120 Stobaeus Ecl. I 25, 3 p. 213, 15 W. (Arii Didymi fr. phys. 33
Diels). Ζήνων τὸν ἥλιόν φησι καὶ τὴν σελήνην καὶ τῶν ἄλλων ἄστρον
ἕκαστον εἶναι νοερὸν καὶ φρόνιμον, πύρινον <δὲ> πυρὸς τεχνικοῦ.
δύο γὰρ γένη πυρός, τὸ μὲν ἄτεχρον καὶ μεταβάλλον εἰς ἑαυτὸ τὴν
25 τροφήν, τὸ δὲ τεχνικόν, αὐξητικόν τε καὶ τηρητικόν, οἶον ἐν τοῖς φυ-
τοῖς ἔστι καὶ ζώοις, ὃ δὴ φύσις ἐστὶ καὶ ψυχὴ· τοιούτου δὲ πυρὸς
εἶναι τὴν τῶν ἄστρον οὐσίαν· τὸν δ' ἥλιον καὶ τὴν σελήνην δύο φο-
ρὰς φέρεσθαι, τὴν μὲν ὑπὸ τοῦ κόσμου ἀπ' ἀνατολῆς ἐπ' ἀνατολήν,
τὴν δ' ἐναντίαν τῷ κόσμῳ ζῳδίου ἐκ ζῳδίου μεταβαλνοντας. τὰς δ'
30 ἐκλείψεις τούτων γίνεσθαι διαφόρως, ἡλίου μὲν περὶ τὰς συνόδους,
σελήνης δὲ περὶ τὰς πανσελήνους· γίνεσθαι δ' ἐπ' ἀμφοτέρων τὰς
ἐκλείψεις καὶ μείζους καὶ ἐλάττους.

ibid. I 26, 1 p. 219, 12 W. (Arii fr. 34 D). Ζήνων τὴν σελήνην
ἔφησεν ἄστρον νοερὸν καὶ φρόνιμον, πύρινον δὲ πυρὸς τεχνικοῦ

35 121 Etymol. Gud. s. v. ἥλιος καὶ ὑπὸ τῶν ποιητῶν ἡέλιος, παρὰ

1 βίας καὶ BL.
rasura post περὶ P.

2 ῥηγνυμένων ὑπὸ πνεύματος L.

11 περὶ τοῦ B

12 ὑποκρύπτουσα B. 14 πανσελήνης B. || μῆνα (pro
μόναις) BP, corr. P³, μόνον L, μόναις D.

15 verba ἡλίῳ—νοτιωτέρα γινο-
desunt in B. 16 βορεία /// τέρα P. 18 καὶ τὸν μέσον (om. διὰ) P. || γίνεται
B, idem fuit in P ante ras.

23 δὲ add. Diels. || πῦρ ὡς libri, corr. Heeren.

30 διαφόρους libri, corr. Usener.

τὴν ἄλλα (ms. ἄλαν) ἄλιος καὶ ἥλιος. ἔστι γὰρ κατὰ Ζήνωνα τὸν Στωϊκὸν ἄναμμα νοερὸν (ms. ἄναμμαν τὸν) ἐκ τοῦ θαλάσσης <ἀναθυμιάματος>.

Cf. Etymol. Magnum s. v. ἥλιος — — ἡ παρὰ τὸ ἄλς ἁλός ἄλιος καὶ ἥλιος· ἀνιμᾶσθαι γὰρ φασιν οἱ φυσικοὶ τὸν ἥλιον τῆς θαλάσσης τὸ ὕδωρ· ἐκ γὰρ τῆς θαλάσσης ἀνιμᾶται τὴν ὑγρότητα· ὅθεν καὶ Ποσειδάων, παρὰ τὸ τὴν πόσιν ἀναπέμπειν τῷ δάει ἥγουν τῷ ἡλίῳ.

122 Seneca Nat. Quaest. VII 19, 1. *Zenon noster in illa sententia est: congruere iudicat stellas, et radios inter se committere: hac societate luminis existere imaginem stellae longioris.*

10

Physica IV.

Terrestria.

De animalibus et homine. — De ortu animalium. — De materia corporis et mentis. — De semine. — De somno. — De morbis.

123 Varro rerum rustic. lib. II 1, 3. *sive enim aliquod fuit principium generandi animalium, ut putavit Thales Milesius et Zeno Citieus, sive contra principium horum exstitit nullum, ut credidit Pythagoras Samius et Aristoteles Stagiritis.*

Cf. II n. 738sq.

124 Censorinus de die nat. IV 10. *Zenon Citieus, Stoicae sectae conditor, principium humano generi ex novo mundo constitutum putavit, primosque homines ex solo, adminiculo divini ignis id est dei providentia, genitos.*

125 Galenus adv. Julianum 5 Vol. XVIII A p. 269. τὸ μέντοι γε τὴν τοῦ σώματος ἡμῶν φύσιν ἦτοι γε ἐξ ἀέρος καὶ πυρὸς καὶ ὕδατος καὶ γῆς ἢ ἐξ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ καὶ θερμοῦ καὶ ψυχροῦ συμμετρῶς ἀλλήλοις κεκραμένων γερονέναι διαπεφώνηται μὲν, ἀλλ' οὐκ εἰς τοσούτον, ὅσον αἱ Θεσσαλοῦ κοινότητες, εἴ γε καὶ Πλάτων καὶ Ζήνων, Ἀριστοτέλης τε καὶ Θεόφραστος, Εὐδημὸς τε καὶ Κλεάνθης καὶ Χρύσιππος — ὁμολογοῦσιν ἅμφ' αὐτάς.

30

126 Varro de lingua lat. V 59. *sive, ut Zenon Citieus, animalium semen ignis is, qui anima ac mens.*

127 Rufus Ephes. de part. hom. p. 44 ed. Clinch. *θερμασίαν δὲ καὶ πνεῦμα Ζήνων τὸ αὐτὸ εἶναι φησιν.*

Cf. Stein Psychol. d. Stoa. I p. 58 n. 81.

35

3 ἀναθυμιάματος necessario additur. 7 Ποσειδάων scripsi, Ποσειδῶν vulg. 8 Cf. recentiorum Stoicorum inde a Chrysippo de cometis sententiam II n. 692.

128 Eusebius praep. evang. XV 20, 1 (Ar. Did. fr. phys. 39 Diels p. 470). τὸ δὲ σπέρμα φησὶν ὁ Ζήνων εἶναι, ὃ μεθίησιν ἄνθρωπος, πνεῦμα μεθ' ὕγροῦ, ψυχῆς μέρος καὶ ἀπόσπασμα καὶ τοῦ σπέρματος τοῦ τῶν προγόνων κέρασμα καὶ μίγμα τῶν τῆς ψυχῆς μερῶν συνεληλυθός· ἔχον γὰρ τοὺς λόγους τῷ ὅλῳ τοὺς αὐτοὺς τοῦτο, ὅταν ἀφεθῇ εἰς τὴν μήτραν, συλληφθὲν ὑπ' ἄλλου πνεύματος, μέρους ψυχῆς τῆς τοῦ θήλεος, καὶ συμφυῆς γενόμενον κρυφθὲν τε φύει, κινούμενον καὶ ἀναρριπιζόμενον ὑπ' ἐκείνου, προσλαμβάνον ἀεὶ [εἰς] τὸ ὑγρὸν καὶ αὐξόμενον ἐξ αὐτοῦ. — Theodoret. gr. aff. cur. V 25. Ζήνων δὲ ὁ
 10 Κιτιεὺς ὁ τῆσδε τῆς αἰρέσεως ἡγησάμενος τοιαύδε περὶ ψυχῆς δοξάζειν τοὺς οἰκειοὺς ἐδίδάξε φοιτητάς· τὸν γὰρ τοι ἀνθρώπινον θορόν, ὑγρὸν ὄντα καὶ μετέχοντα πνεύματος, τῆς ψυχῆς ἔφησεν εἶναι μέρος τε καὶ ἀπόσπασμα καὶ τοῦ τῶν προγόνων σπέρματος κέρασμά τε καὶ μίγμα ἐξ ἀπάντων τῶν τῆς ψυχῆς μορίων ξυναθροισθέν. — Plutarchus de
 15 cohib. ira 15 p. 462f. καίτοι καθάπερ ὁ Ζήνων ἔλεγε τὸ σπέρμα σύμμιγμα καὶ κέρασμα τῶν τῆς ψυχῆς δυνάμεων ὑπάρχειν ἀπεσπασμένον, οὕτω κ.τ.λ. — Aëtius plac. V 4, 1 (DDG p. 417). Ζήνων (τὸ σπέρμα) σῶμα· ψυχῆς γὰρ εἶναι ἀπόσπασμα. — Eadem Galen. hist. phil. 108 (DDG p. 640) Galen. ὅροι λατρ. 94 (XIX p. 370 K.) σπέρμα ἐστὶν ἀν-
 20 θρώπου, ὃ μεθίησιν ἄνθρωπος μεθ' ὕγροῦ, ψυχῆς μέρους ἄρπαγμα καὶ σύμμιγμα τοῦ τῶν προγόνων γένους, οἷόν τε αὐτὸ ἦν καὶ αὐτὸ συμμιχθὲν ἀπεκρίθη. — Diogenes Laërt. VII 158. ἀνθρώπου δὲ σπέρμα, ὃ μεθίησιν ὁ ἄνθρωπος μεθ' ὕγροῦ, συγκρίνασθαι (λέγουσιν) τοῖς τῆς ψυχῆς μέρεσι κατὰ μίγμον τοῦ τῶν προγόνων λόγου. — Cf. II
 25 n. 741—747.

129 Aëtius plac. V 5, 2 (DDG p. 418). Ζήνων (τὰς θηλείας) ὕλην μὲν ὑγράν προῖεσθαι, οἶονεὶ ἀπὸ τῆς συγγυμνασίας ἰδρωτάς, οὐ μὴν σπέρμα πεπτικόν. — Galen. hist. phil. 109 (DDG p. 640) Diogenes Laërt. VII 159. τὸ δὲ τῆς θηλείας (σπέρμα) ἄγονον ἀποφαίνονται.

30 130 Cicero de divin. II 119. *contrahi autem animum Zeno et quasi labi putat atque concidere et <id> ipsum esse dormire.*

Cf. II n. 766sq.

131 Galenus methodi med. II 5 Vol. X p. 111 K. ὅτι τε γὰρ τῆς νοσώδους δυσκρασίας εἶδη πολλὰ καὶ ὅτι καθ' ἕκαστον ἢ θεραπεία
 35 διάφορος οὐχ Ἰπποκράτην μόνον ἢ ἄλλους παμπόλλους λατρούς, ἀλλὰ

4 συνεληλυθότος CFG; fortasse συνεληλυθότων. 6 μέρους scripsi, μέρος vulgo. 7 κεραιθέν τε φύει coni. Diels, κρύφα ἐπισχύνει Usener. 8 εἰς del. Diels. 21 καὶ αὐτὸ] fortasse: ἀφ' οὗ τὸ. 23 συγκρίνασθαι B. 24 τοῦ ... προγόνου λόγου P, τοῦ προγόνου λόγου B. 28 σπέρμα πεπτικόν GA, σπέρμα παπτικόν B, σπερμαντικήν C. Unde scribendum: σπερματικήν. 31 id add. Schuetz.

καὶ Πλάτωνα καὶ Ἀριστοτέλην καὶ Θεόφραστον καὶ Ζήνωνα καὶ Χρύσιππον ἅπαντάς τε τοὺς ἐλλογίμους φιλοσόφους παρεχόμενοι μάρτυρας· ὅτι τε χωρὶς τοῦ τὴν φύσιν εὐρεθῆναι τοῦ σώματος ἀκριβῶς οὐχ οἶόντ' ἐστὶν οὔτε περὶ νοσημάτων διαφορᾶς ἐξευρεῖν οὐδὲν οὔτε ἰαμάτων εὐπορῆσαι προσηγόντως, ἅπαντας πάλιν τοὺς νῦν εἰ- 5 ρημένους μοι φιλοσόφους τε καὶ ἰατροὺς οὐ προστάττοντας — — ἀλλ' ἀποδεικνύντας παρέξονται.

Cf. II n. 771sq.

132 Galenus adv. Iulianum 4 Vol. XVIII A p. 257. αὐται μὲν οὖν αἱ ῥήσεις τοῦ λαμπροτάτου σοφιστοῦ, Ζήνωνι καὶ Ἀριστοτέλει 10 καὶ Πλάτωνα τοὺς μεθοδικοὺς ἰατροὺς ἔπεσθαι φάσκοντος. ἡμεῖς δ' αὖθις ἀναμνήσομεν αὐτόν, ὥς ἕκαστος τούτων τῶν φιλοσόφων, ἅμα πολλοῖς τοῖς μετ' αὐτόν, ἐνκρασίαν μὲν ἡγείται τὴν ὑγίαν εἶναι θερμοῦ καὶ ψυχροῦ καὶ ὑγροῦ καὶ ξηροῦ· νοσήματα δὲ γίνεσθαι τὰ γοῦν κατὰ δίαιταν ὑπερβάλλοντος ἑκάστου τῶν εἰρημένων ἢ ἐλλείποντος· 15 εἶναι δὲ καὶ χυμοὺς ἐν τῷ σώματι τοὺς μὲν ὑγροὺς καὶ ξηροὺς κατὰ δύναμιν, ἐνλοὺς δὲ θερμοὺς ἢ ψυχροὺς, ἀναλογίζοντας <τοῖς> νοσήμασιν. οὕτω Πλάτων ἅμα τοῖς ὑπ' αὐτῷ πᾶσιν, οὕτως Ἀριστοτέλης ἅμα τοῖς ἐκ τοῦ Περιπάτου, οὕτω Ζήνων καὶ Χρύσιππος ἅμα τοῖς ἄλλοις Στωϊκοῖς ἐγίνωσκον. — Cf. II n. 771. 20

133 Censorinus de die nat. XVII 2. *quare qui annos triginta saeculum putarunt multum videntur errasse. hoc enim tempus genean vocari Heraclitus auctor est, quia orbis aetatis in eo sit spatium. orbem autem vocat aetatis dum natura ab sementi humana ad sementim revertitur. hoc quidem geneas tempus alii aliter definierunt. Herodicus an-* 25 *nos quinque et viginti scribit, Zenon triginta.*

Physica V.

De anima humana. — Anima est spiritus. — Anima est corporalis. — Anima est ἀναθυμίασις. — De partibus animae. — Manet post mortem, sed non aeterna est. — De principali. — 30 De voce. — De sensibus.

134 Cicero Acad. post. I 39. (Zeno) statuebat ignem esse ipsam naturam quae quoque gigneret [et] mentem atque sensus. — de finibus IV 12. cum autem quaereretur res admodum difficilis, num quinta quaedam natura videretur esse, ex qua ratio et intellegentia oriretur, in 35

12 αὐτόν scripsi, αὐτῶν ed. 17 τοῖς addidi. 18 αὐτῷ scripsi, αὐτοῦ ed. 23 Heraclit. frg. 87. 88 Byw., B 19 p. 43 Diels. 33 quoque (vel cuique) Madvig, quidque libri. || et del. idem.

quo etiam de animis cuius generis essent quaereretur, Zeno id dixit esse ignem. — Tusc. disp. I 19. Zenoni Stoico animus ignis videtur.

135 Diogenes Laërt. 157. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεύς . . . πνεῦμα ἔνθερμον εἶναι τὴν ψυχὴν. τούτῳ γὰρ ἡμᾶς εἶναι ἐμπνόους καὶ ὑπὸ τούτου κινεῖσθαι.

136 Galenus Hist. Phil. 24 Diels, p. 613, 12. τὴν δὲ οὐσίαν αὐτῆς (scil. τῆς ψυχῆς) οἱ μὲν ἀσώματον ἔφασαν, ὡς Πλάτων, οἱ δὲ σώματα κινεῖν, ὡς Ζήνων καὶ οἱ ἐξ αὐτοῦ. πνεῦμα γὰρ εἶναι ταύτην ὑπενόησαν καὶ οὗτοι.

10 137 Tertullianus de anima c. 5. denique Zeno „consitum spiritum“ definiens animam hoc modo instruit, „quo“ inquit „digresso animal emoritur, corpus est: consito autem spiritu digresso animal emoritur: ergo consitus spiritus corpus est: consitus autem spiritus anima est: ergo corpus est anima.“ — Macrob. in Somn. Sc. I 14, 19. Zenon
15 (dixit animam) concretum corpori spiritum.

Cf. Chrysippum ap. Nemes. de nat. hom. c. 2, p. 33. ὁ θάνατός ἐστι χωρισμὸς ψυχῆς ἀπὸ σώματος· οὐδὲν δὲ ἀσώματον ἀπὸ σώματος χωρίζεται· οὐδὲ γὰρ ἐφάπτεται σώματος ἀσώματον· ἡ δὲ ψυχὴ καὶ ἐφάπτεται καὶ χωρίζεται τοῦ σώματος. σῶμα ἄρα ἡ ψυχὴ.

20 138 Chalcidius in Tim. c. 220. Spiritum quippe animam esse Zenon quaerit hactenus: quo recedente a corpore moritur animal, hoc certe anima est. naturali porro spiritu recedente moritur animal: naturalis igitur spiritus anima est.

139 Longinus ap. Euseb. praep. evang. XV 21, 3. Ζήνωνι μὲν
25 γὰρ καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειέ τις ἂν δικαίως οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ αὐτῆς (scil. ψυχῆς) διαλεχθεῖσι καὶ ταῦτόν ἄμφω τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμιάσιν φήσασι. — Theodoret. gr. aff. cur. V 27 (p. 129 Rae). ἄμφω γὰρ (Ζήνων καὶ Κλεάνθης) τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμιάσιν.

30 140 Galenus de plac. Hippocr. et Plat. II 8 (V 283 K., p. 248 ed. Iu. Mueller). εἰ δέ γε ἔποιτο (Διογένης ὁ Βαβυλώνιος) Κλεάνθει καὶ Χρυσίππῳ καὶ Ζήνωνι τρέφεσθαι μὲν ἐξ αἵματος φήσαντι τὴν ψυχὴν, οὐσίαν δ' αὐτῆς ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα etc.

8 σώματα κινεῖν A, σῶμα συγκινοῦν B, corpus simul secum movens N, fortasse οἱ δὲ <σῶμα, διὰ τὸ> σώματα κινεῖν. 11 H. Gomperz Tertullianea (Vindob. 1895) p. 62 ita hunc syllogismum restituit: „Quo digresso animal emoritur, anima est: consito autem spiritu digresso animal emoritur: ergo consitus spiritus anima est. Consitus autem spiritus corpus est: ergo corpus est anima.“ Cf. n. 138. Mihi etiam formam syllogismi apud Tertullianum traditam defendi posse persuasum est. Nam verba „consitum spiritum definiens animam“ fundamentum indicant, cui Zeno hunc syllogismum superstruxit. 26 αἵματος coni. Stein Psychol. d. Stoa I p. 107; sed de sanguine non dixisset: τοῦ στερεοῦ.

141 Eusebius praep. evang. XV 20, 2 (Ar. Did. fr. phys. 39, Diels p. 470). *περὶ δὲ ψυχῆς Κλεάνθης μὲν τὰ Ζήνωνος δόγματα παρατιθέμενος πρὸς σύγκρισιν τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φυσικοὺς φησιν, ὅτι Ζήνων τὴν ψυχὴν λέγει αἰσθητικὴν ἀναθυμίασιν, καθάπερ Ἡράκλειτος. βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσει, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ αἰεὶ γίνονται, εἵκασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς λέγων οὕτως „ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαίνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιρρεῖ.“ καὶ ψυχαὶ δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται. ἀναθυμίασιν μὲν οὖν ὁμοίως τῷ Ἡρακλείτῳ τὴν ψυχὴν ἀποφαίνει Ζήνων, αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν εἶναι διὰ τοῦτο λέγει, ὅτι τυποῦσθαί τε δύναται [τὸ μέγεθος] 10 τὸ μέρος τὸ ἡγούμενον αὐτῆς ἀπὸ τῶν ὄντων καὶ ὑπαρχόντων διὰ τῶν αἰσθητηρίων καὶ παραδέχεσθαι τὰς τυπώσεις· ταῦτα γὰρ ἴδια ψυχῆς ἔστιν.*

142 Jamblichus de anima ap. Stob. Ecl. I 49, 33 p. 367, 18 W. *ἀλλὰ μὲν οἱ γε ἀπὸ Χρυσίππου καὶ Ζήνωνος φιλόσοφοι καὶ πάντες 15 ὅσοι σῶμα τὴν ψυχὴν νοοῦσι τὰς μὲν δυνάμεις ὡς ἐν τῷ ὑποκειμένῳ ποιότητος συμβιβάζουσι, τὴν δὲ ψυχὴν ὡς οὐσίαν προϋποκειμένην ταῖς δυνάμεσι τιθέασιν, ἐκ δ' ἀμφοτέρων τούτων σύνθετον φύσιν ἐξ ἀνομοίων συνάγουσιν.*

143 Nemesius de nat. hom. p. 96. *Ζήνων δὲ ὁ Στωικὸς ὅκτα- 20 μερῇ φησιν εἶναι τὴν ψυχὴν, διαιρῶν αὐτὴν εἰς τε τὸ ἡγεμονικὸν καὶ εἰς τὰς πέντε αἰσθήσεις καὶ εἰς τὸ φωνητικὸν καὶ τὸ σπερματικόν. — Jamblichus de anima ap. Stob. Ecl. I 49, 34 p. 369, 6 W. οἱ ἀπὸ Ζήνωνος ὅκταμερῇ τὴν ψυχὴν διαδοξάζουσι περὶ τὰς δυνάμεις εἶναι πλείονας, ὥσπερ ἐν τῷ ἡγεμονικῷ, ἐνυπαρχουσῶν φαντασίας, συγκατα- 25 θέσεως, ὁρμῆς, λόγου.*

144 Tertullianus de anima c. 14. *dividitur autem in partes nunc in duas a Platone, nunc in tres a Zenone.*

145 Themistius de anima f. 68 II p. 30, 17 Spengel. *οὐδὲ γὰρ οἱ πνεῦμα τὴν ψυχὴν λέγοντες καὶ τὴν κίνησιν αὐτῇ τὴν κατὰ τόπον 30 διδόντες ἐξελθοῦσαν εἰσιέναι πάλιν συγχωρήσειαν ἄν. κακῶς οὖν, ὧ βέλτιστε — — εἰ γὰρ ὡς σῶμα ἐξεῖσιν ἐκ τοῦ σώματος, διὰ τί καὶ οὐκ εἴσεισι πάλιν; — — ἀλλ' ὅμως Ζήνωνι μὲν ὑπολείπεται τις*

4 αἰσθησιν ἢ ἀναθυμίασιν libri, corr. Wellmann. 6 ἕτεροι αἰεὶ exspectat Diels, sed confert Sext. VII 129. 8 Heracliti fr. 42 Byw.; verba καὶ ψυχαὶ — ἀναθυμιῶνται Zenoni tribuit Byw., mihi videntur alterum Heracliti fragmentum, quod cum priore non cohaereat. 10 τε] γε libri, corr. Diels. || τὸ μέγεθος ut var. lect. seclisit Vigerus. 18 προτιθέασιν libri, corr. Wachsm. 24 verba διαδοξάζουσι — πλείονας corrupta, vel lacunosa; videtur Jamblichus dixisse plures esse δυνάμεις quam μέρη; nam unum μέρος, τὸ ἡγεμονικόν, plures habet facultates. E. gr. τὴν ψυχὴν <εἰ>να<ι> δοξάζουσι· περὶ <δέ τινα μέρη> τὰς etc. 28 ne credamus Tertulliano, facit Nemesius cf. fr. 143.

ἀπολογία, κεκρᾶσθαι ὅλην δι' ὅλου τοῦ σώματος φάσκοντι τὴν ψυχὴν καὶ τὴν ἔξοδον αὐτῆς ἄνευ φθορᾶς τοῦ συγκρίματος μὴ ποιοῦντι.

146 Epiphanius adv. haeres. III 2, 9 (DDG p. 592, 21). Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ Στωικὸς ἔφη μὴ δεῖν θεοῖς οἰκοδομεῖν ἱερά, ἀλλ' ἔχειν τὸ
 5 θεῖον ἐν μόνῳ τῷ νῷ, μᾶλλον δὲ θεὸν ἡγεῖσθαι τὸν νοῦν. ἔστι γὰρ ἀθάνατος. — id. 26. ἔλεγε δὲ καὶ μετὰ χωρισμὸν τοῦ σώματος * * * καὶ ἐκάλει τὴν ψυχὴν πολυχρόνιον πνεῦμα, οὐ μὴν δὲ ἄφθαρτον δι' ὅλου ἔλεγεν αὐτὴν εἶναι. ἐκδαπανᾶται γὰρ ὑπὸ τοῦ πολλοῦ χρόνου εἰς τὸ ἀφανές, ὥς φησι.

10 Augustinus contra Acad. III 17, 38. *quamobrem cum Zeno sua quadam de mundo et maxime de anima, propter quam vera philosophia vigilat, sententia delectaretur, dicens eam esse mortalem, nec quidquam esse praeter hunc sensibilem mundum, nihilque in eo agi nisi corpore; nam et deum ipsum ignem putabat etc.*

15 147 Lactantius inst. div. VII 7, 20. *Esse inferos Zenon Stoicus docuit et sedes piorum ab impiis esse discretas: et illos quidem quietas et delectabiles incolere regiones, hos vero luere poenas in tenebrosis locis atque in caeni voraginibus horrendis.*

Cf. Tertull. de anima c. 54. *quos quidem miror quod prudentes
 20 animas circa terram prosternant, cum illas a sapientibus multo superioribus erudiri adfirment. ubi erit scholae regio in tanta distantia diversiorum? qua ratione discipulae ad magistros conventabunt, tanto discrimine invicem absentes? quid autem illis postremae eruditionis usus ac fructus iam iam conflagratione perituris? reliquas animas ad inferos
 25 deiciunt.*

148 Galenus de Hipp. et Plat. plac. II 5 (V p. 241 K, p. 201 ed. In. Mueller). ὁ θανμαζόμενος ὑπὸ τῶν Στωικῶν λόγος ὁ Ζήνωνος . . . ἔχει γὰρ ὧδε. „φωνὴ διὰ φάρυγγος χωρεῖ. εἰ δὲ ἦν ἀπὸ τοῦ ἐγκεφάλου χωροῦσα, οὐκ ἂν διὰ φάρυγγος ἐχώρει. ὅθεν δὲ λόγος,
 30 καὶ φωνὴ ἐκεῖθεν χωρεῖ. λόγος δὲ ἀπὸ διανοίας χωρεῖ, ὥστ' οὐκ ἐν τῷ ἐγκεφάλῳ ἐστὶν ἡ διάνοια.“

149 Schol. ad Plat. Alcib. I p. 121 E. δις ἐπὶ ἀέτων] τότε γὰρ ὁ τέλειος ἐν ἡμῖν ἀποφαίνεται λόγος, ὥς Ἀριστοτέλης καὶ Ζήνων καὶ Ἀλκμαίων ὁ Πυθαγόρειός φασιν. — Jambl. de anima ap. Stob.
 35 Ecl. I 48, 8 p. 317, 21 W. πάλιν τοίνυν περὶ τοῦ νοῦ καὶ πασῶν τῶν κριττόνων δυνάμεων τῆς ψυχῆς οἱ μὲν Στωικοὶ λέγουσι μὴ εὐθὺς ἐμφύεσθαι τὸν λόγον, ὕστερον δὲ συναθροίζεσθαι ἀπὸ τῶν αἰσθήσεων

6 χρόνον τινὰ διαμένειν vel similia excidisse vidit Diels. 19 prudentes scripsi, imprudentes vulgo. 30 λόγος et φωνή locos inter se mutare non opus est. — Cf. Galen. ibid. p. 204, 205 (huius operis II n. 894).

καὶ φαντασιῶν περὶ δεκατέσσαρα ἔτη. — Cf. Aëtius IV 11, 4 (DDG p. 400). ὁ δὲ λόγος καθ' ὃν προσαγορευόμεθα λογικοὶ ἐκ τῶν προλήψεων συμπληροῦσθαι λέγεται κατὰ τὴν πρώτην ἐβδομάδα.

Cf. etiam Diog. Babyl. frg. 17 (Vol. III p. 212).

150 Aëtius IV 21, 4 p. 411 Diels. τὸ δὲ φωνᾶεν ὑπὸ τοῦ Ζή-
νωνος εἰρημένον, ὃ καὶ φωνὴν καλοῦσιν, ἔστι πνεῦμα διατεῖνον ἀπὸ
τοῦ ἡγεμονικοῦ μέχρι φάρυγγος καὶ γλώττης καὶ τῶν οἰκείων ὀργάνων.

151 Galenus de Hipp. et Plat. plac. II 5 (V p. 247 K., p. 208
ed. Iv. Mueller). καὶ τοῦτο βούλεται γε Ζήνων καὶ Χρύσιππος ἅμα
τῷ σφετέρῳ χορῷ παντί, διαδίδοσθαι τὴν ἐκ τοῦ προσπεσόντος ἔξωθεν ¹⁰
ἐγγενομένην τῷ μορίῳ κίνησιν εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ψυχῆς, ἵν' αἰσθῇται
τὸ ζῶον.

Physica VI.

Theologia.

Esse deos. — Summus deus (aether). — Unus deus et tamen ¹⁵
multi. — Φύσις, πρόνοια. — Μαντική. — Εἰμαρμένη.

152 Sextus adv. math. IX 133. Ζήνων δὲ καὶ τοιοῦτον ἡρώτα
λόγον· „τοὺς θεοὺς εὐλόγως ἂν τις τιμῇ. τοὺς δὲ μὴ ὄντας οὐκ
ἂν τις εὐλόγως τιμῇ· εἰσὶν ἄρα θεοί.“

Cf. Diogen. Babyl. fr. 32 (Vol. III p. 216) Zenonem ab adver- ²⁰
sariis defendentis.

153 Hippolytus Philosoph. 21, 1 (DDG p. 571). Χρύσιππος καὶ
Ζήνων, οἱ ὑπέθεντο καὶ αὐτοὶ ἀρχὴν μὲν θεὸν τῶν πάντων, σῶμα
ὄντα τὸ καθαρώτατον, διὰ πάντων δὲ διήκειν τὴν πρόνοιαν αὐτοῦ. —
Galen. Hist. Philos. 16 (DDG p. 608). Πλάτων μὲν οὖν καὶ Ζήνων ²⁵
ὁ Στωικὸς περὶ τῆς οὐσίας τοῦ θεοῦ διεληλυθότες οὐχ ὁμοίως περὶ
ταύτης διανοήθησαν, ἀλλ' ὁ μὲν Πλάτων θεὸν ἄσώματον, Ζήνων δὲ
σῶμα, περὶ <τῆς> μορφῆς μηδὲν εἰρηκότες.

154 Cicero de nat. deor. I 36. *hic idem* (scil. Zeno) *alio loco*
aethera deum dicit. — Tertullian. adv. Marcion. I 13. *deos pronuntia-* ³⁰
verunt . . . ut Zeno aerem et aetherem. — Minuc. Fel. 19, 10. *aethera*
interdium omnium esse principium. — Cicero Acad. pr. II 126. *Zenoni*
et reliquis fere Stoicis aether videtur summus deus, mente praeditus, qua
omnia regantur.

11 ἐγγενομένην MA, ἐγγινομένην L. 26 οὐχ ὁμοίως B, οὐ κόσμον A.
28 περὶ δὲ μορφῆς A, περὶ μορφῆς δὲ B, corr. Diels.

155 Tertullianus ad nat. II 4. *ecce enim Zeno quoque materiam mundialem a deo separat et cum per illam tamquam mel per favos transisse dicit.* — idem adv. Hermog. 44. *Stoici enim volunt deum sic per materiam decucurrisse quomodo mel per favos.*

5 156 Tertullianus de praes. cup. 7. *et ubi materia cum deo exaequatur, Zenonis disciplina est.*

157 Aëtius I 7, 23 (DDG p. 303, 11). *Ζήνων ὁ Στωικός νοῦν κόσμου πύρινον* (scil. θεὸν ἀπεφήνατο).

Augustinus adv. Acad. III 17, 38. *nam et deum ipsum ignem putavit (Zeno).*

158 Themistius de an. II p. 64, 25 ed. Speng. *τάχα δὲ καὶ τοῖς ἀπὸ Ζήνωνος σύμφωνος ἡ δόξα, διὰ πάσης οὐσίας πεφοιτηκέναι τὸν θεὸν τιθεμένοις καὶ ποῦ μὲν εἶναι νοῦν, ποῦ δὲ ψυχὴν, ποῦ δὲ φύσιν, ποῦ δὲ ἔξιν.*

15 159 Tatianus ad Graec. c. 3 p. 143 C. *καὶ ὁ θεὸς ἀποδειχθήσεται κακῶν κατ' αὐτὸν* (scil. Ζήνονα) *ποιητής, ἐν ἀμάραις τε καὶ σκώληξι καὶ ἄρρητουργοῖς καταγινόμενος.*

Cf. Clemens Alex. Protrept. p. 58 Pott. *οὐδὲ μὴν τοὺς ἀπὸ τῆς Στοᾶς παρελεύσομαι διὰ πάσης ὕλης καὶ διὰ τῆς ἀτιμοτάτης τὸ θεῖον διήκειν λέγοντας· οἱ κατασχύνουσιν ἀτεχνῶς τὴν φιλοσοφίαν.* — Sextus Pyrrh. hyotyp. III 218. *Στωικοὶ δὲ πνεῦμα διῆκον καὶ διὰ τῶν εἰδεχθῶν.*

160 Lactantius de vera sap. c. 9. *Zeno rerum naturae disponentem atque artificem universitatis λόγον praedicat, quem et fatum et necessitatem rerum et deum et animum Iovis nuncupat.* — id. Inst. div. IV 9. — Tertull. Apol. 21. *Apud vestros quoque sapientes λόγον, id est sermonem atque rationem, constat artificem videri universitatis. Hunc enim Zeno determinat factitorem, qui cuncta in dispositione formaverit, eundem et fatum vocari et deum et animum Iovis et necessitatem omnium rerum.* — Minuc. Fel. 19, 10. *rationem deum vocat Zeno.*

161 Cicero de nat. deor. I 36. *rationem quandam per omnem naturam rerum pertinentem vi divina esse affectam putat.*

Cf. Epiphan. adv. Haeres. III 36 (DDG p. 592). *ἔλεγε δὲ πάντα διήκειν τὸ θεῖον.*

35 162 Cicero de nat. deor. I 36. *Zeno naturalem legem divinam esse censet eamque vim obtinere recta imperantem prohibentemque contraria.* — Lactant. inst. div. I 5. *Item Zeno (deum nuncupat) divinam naturalemque legem.* — Minuc. Fel. Octav. 19, 10. *Zeno naturalem legem atque divinam . . . omnium esse principium.*

8 κόσμον A, corr. Krsische.

31 omnem Glogaviensis, omnium ABHV.

32 vi Manutius, ut ABVH.

Cf. Diogenes Laërt. VII 88. ὁ νόμος ὁ κοινός, ὅσπερ ἐστὶν ὁ ὀρθὸς λόγος, διὰ πάντων ἐρχόμενος, ὁ αὐτὸς ὢν τῷ Διῷ, καθηγερμένοι τούτῳ τῆς τῶν ὄντων διοικήσεως ὄντι.

Schol. Lucan. II 9. *hoc secundum Stoicos dicit, qui adfirmant mundum prudentia ac lege firmatum, ipsumque deum esse sibi legem.* 5

163 Diogenes Laërt. VII 148. οὐσίαν δὲ θεοῦ Ζήνων μὲν φησι τὸν ὅλον κόσμον καὶ τὸν οὐρανόν.

164 Lactantius de ira Dei c. 11. *Antisthenes ... unum esse naturalem Deum dixit, quamvis gentes et urbes suos habeant populares. Eadem fere Zeno cum suis Stoicis.* 10

Philodemus περὶ εὐσεβ. p. 84 Gomp. πάντες οὖν οἱ ἀπὸ Ζήνωνος, εἰ καὶ ἀπέλειπον τὸ δαιμόνιον ... ἓνα θεὸν λέγουσιν εἶναι.

165 Cicero de nat. deor. I 36. *idem (Zeno) astris hoc idem (i. e. vim divinam) tribuit, tum annis, mensibus, annorumque mutationibus.*

166 Cicero de nat. deor. II 63. *Alia quoque ex ratione et quidem physica magna fluxit multitudo deorum, qui induti specie humana fabulas poetis suppeditaverunt, hominum autem vitam superstitione omni refenserunt. Atque hic locus a Zenone tractatus, post a Cleanthe et Chrysippo pluribus verbis explicatus est.* 15

167 Cicero de nat. deor. I 36. *Cum vero Hesiodi Theogoniam interpretatur, tollit omnino usitatas perceptasque cognitiones deorum; neque enim Iovem neque Iunonem neque Vestam neque quemquam, qui ita appelletur, in deorum habet numero, sed rebus inanimis atque mutis per quandam significationem haec docet tributa nomina.* 20

168 Philodemus περὶ εὐσεβείας cp. 8 (DDG 542b). — — τὴν 25 Ἀφροδείτην, (δ)ύναμιν οὐσαν συνα(κ)τικὴν οἰκε(λ)ως τῶν μερῶ(ν) πρὸς (ἅ)λλα καὶ ἐκ....ων· τὴν δ' ἀνα....ν ἡ...ου καὶ κυ... .. ἡ περιόδον .....

169 Minucius Felix Octav. 19, 10. *Idem (Zeno) interpretando Iunonem aera, Iovem caelum, Neptunum mare, ignem esse Vulcanum, et ceteros similiter vulgi deos elementa esse monstrando, publicum arguit graviter et revincit errorem.* 30

170 Philodemus περὶ εὐσεβ. col. 8. τ(οῦ)ς δὲ ὀρθοὺς (λόγ)ους καὶ σπουδαίας διαθέσεις Διοσκούρους.

1 ὅπερ BPLD. 2 ὢν] ἐν BPLD. || δις B διῷ, ἱ in lit. P³. 6 θυσίαν P, corr. P¹. 16 inducti ABHV. 20 Theogoniam id est originem deorum ABHV. 23 appelletur ABEP, appellatur H. 26 locum ad Zenonem probabiliter rettulit Diels l. l.; Venerem ipse induxi. || συνακτικὴν dedi, συναπτικὴν vulgo. 27 fortasse: καὶ ἐκτικὴν. 28 τὴν δ' ἀνατολὴν ἡλίου καὶ κύ(κλ)ειν) ἢ περιόδον Diels. 33 ad Zenonem hoc frustulum esse referendum ex loco quem inter Philodemi fragmenta obtinet suspicatus est Diels Dox. p. 542. 543.

171 Cicero de nat. deor. II 57. *Zeno igitur naturam ita definit, ut eam dicat ignem esse artificiosum ad gignendum progredientem via. Censet enim artis maxime proprium esse creare et gignere, quodque in operibus nostrarum artium manus efficiat, id multo artificiosius naturam*
 5 *efficere, id est, ut dixi, ignem artificiosum, magistrum artium reliquarum.* — Acad. post. I 39. *Zeno statuebat ignem esse ipsam naturam.* — de nat. deor. III 27. *naturae artificiose ambulantis, ut ait Zeno.* — Tertull. ad. nat. II 2. *cuius (ignis) instar vult esse naturam Zeno.*

Diogenes Laërt. VII 156. τὴν μὲν φύσιν εἶναι πῦρ τεχνικὸν ὁδῶ
 10 βαδίζον εἰς γένησιν.

172 Cicero de nat. deor. II 58. *Atque hac quidem ratione omnis natura artificiosa est, quod habet quasi viam quandam et sectam, quam sequatur. Ipsius vero mundi, qui omnia complexu suo coercet et continet, natura non artificiosa solum, sed plane artifex ab eodem Zenone*
 15 *dicitur, consultrix et provida utilitatum opportunitatumque omnium. Atque ut ceterae naturae suis seminibus quaeque gignuntur, augescunt, continentur, sic natura mundi omnis motus habet voluntarios conatusque et adpetitiones, quas ὁρμάς Graeci vocant, et his consentaneas actiones sic*
 20 *adhibet, ut nosmet ipsi, qui animis movemur et sensibus. Talis igitur mens mundi cum sit ob eamque causam vel prudentia vel providentia appellari recte possit (Graece enim πρόνοια dicitur), haec potissimum providet et in his maxime est occupata, primum ut mundus quam ap-*
tissimus sit ad permanendum, deinde ut nulla re egeat, maxime autem ut in eo eximia pulchritudo sit atque omnis ornatus.

25 173 Cicero de divin. I 6. *Sed cum Stoici omnia fere illa (scil. divinationis genera) defenderent, quod et Zeno in suis commentariis quasi semina quaedam sparsisset etc.*

174 Diogenes Laërt. VII 149. καὶ μὴν καὶ μαντικὴν ὑφεστάναι
 πᾶσάν φασιν, εἰ καὶ πρόνοιαν εἶναι· καὶ αὐτὴν καὶ τέχνην ἀποφαί-
 30 νοῦσι διὰ τινὰς ἐκβάσεις, ὥς φησι Ζήνων.

175 Diogenes Laërt. VII 149. καθ' εἰμαρμένην δέ φασι τὰ πάντα
 γίνεσθαι Χρύσιππος . . . καὶ Ποσειδώνιος . . . καὶ Ζήνων — — (ἔστι
 δὲ εἰμαρμένη αἰτία τῶν ὄντων εἰρομένη ἢ λόγος καθ' ὃν ὁ κόσμος
 διεξάγεται).

35 176 Aëtius I 27, 5 (DDG p. 322b 9). Ζήνων ὁ Στωικὸς ἐν τῷ
 περὶ φύσεως (τὴν εἰμαρμένην) δύναμιν κινητικὴν τῆς ὕλης κατὰ
 ταῦτα καὶ ὡσαύτως, ἦντινα μὴ διαφέρειν πρόνοιαν καὶ φύσιν καλεῖν.
 — Theodoret. Graec. Aff. Cur. VI 14 p. 153 Ra. Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεὺς

29 φασὶ πᾶσαν (hoc ord.) BP. || εἰ B, ἢ PLD. 30 ἐμβάσεις P, corr. P¹.
 33 ὄντων D, νόμων BPL. || εἰρωμένη P ante ras.

δύναμιν κέκληκε τὴν εἰμαρμένην κινήτικὴν τῆς ὕλης· τὴν δὲ αὐτὴν καὶ πρόνοιαν καὶ φύσιν ὠνόμασεν.

Cf. II n. 975.

177 Epiphanius adv. haeres. III 2, 9 (III 36) Diels p. 592. τὰς δὲ αἰτίας τῶν πραγμάτων πῇ μὲν ἐφ' ἡμῖν, πῇ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν, τοῦτο ἐστὶ τὰ μὲν τῶν πραγμάτων ἐφ' ἡμῖν, τὰ δὲ οὐκ ἐφ' ἡμῖν.

C. Ethica.

178 Diogenes Laërt. VII 84. τὸ δὲ ἡθικὸν μέρος τῆς φιλοσοφίας διαιροῦσιν εἰς τε τὸν περὶ ὁρμῆς καὶ εἰς τὸν περὶ ἀγαθῶν καὶ κακῶν τόπον καὶ εἰς τὸν περὶ παθῶν καὶ περὶ ἀρετῆς καὶ περὶ τέλους περὶ 10 τε τῆς πρώτης ἀξίας καὶ τῶν πράξεων καὶ περὶ τῶν καθηκόντων προτροπῶν τε καὶ ἀποτροπῶν· [καὶ] οὕτω δ' ὑποδιαιροῦσιν οἱ περὶ Χρύσιππον κ.τ.λ. ὁ μὲν γὰρ Κιτιεὺς Ζήνων καὶ ὁ Κλεάνθης ὡς ἂν ἀρχαιότεροι ἀφελέστερον περὶ τῶν πραγμάτων διέλαβον.

I. De fine bonorum.

15

(Vol. III p. 3sq.)

Explicatur finis bonorum n. 179—184. — Nihil malum nisi quod turpe n. 185. — Virtutem propter se ipsam expeti n. 186. —

Virtutem sufficere ad vitam beatam n. 187—189.

179 Diogenes Laërt. VII 87. διόπερ πρώτος ὁ Ζήνων ἐν τῷ 20 περὶ ἀνθρώπου φύσεως τέλος εἶπε τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν, ὅπερ ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν· ἄρχει γὰρ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις. — Stobaeus Ecl. II p. 75, 11 W. τὸ δὲ τέλος ὁ μὲν Ζήνων οὕτως ἀπέδωκε „τὸ ὁμολογουμένως ζῆν“ τοῦτο δ' ἔστι καθ' ἓνα λόγον καὶ σύμφωνον ζῆν, ὡς τῶν μαχομένως ζώντων κακοδαιμονούντων. 25

Cic. de fin. IV 14. *hunc ipsum Zenonis aiunt esse finem, declarantem illud, quod a te dictum est, convenienter naturae vivere.* — ibid. III 21. *summum . . . bonum, quod cum positum sit in eo, quod ὁμολογίαν Stoici, nos appellemus convenientiam, etc.* — Lactant. inst. div. III 7. *Zenonis (summum bonum) cum natura congruenter vivere.* — id. III 8. 30 *audiamus igitur Zenonem; nam is interdum virtutem somniat. Summum, inquit, est bonum cum natura consentanee vivere.*

Philo quod omnis probus liber Vol. II p. 470, 27 Mang. πρὸς τέλος αἰσιον οὐ Ζηνώνειον μᾶλλον ἢ πνυθόχρηστον ἀφίξονται τὸ ἀκολούθως τῇ φύσει ζῆν.

180 Clemens Alex. Strom. II 21 p. 496 P. *πάλιν δ' αὖ Ζήνων μὲν ὁ Στωϊκὸς τέλος ἡγεῖται τὸ κατ' ἀρετὴν ζῆν.*

181 Cicero Acad. Pr. II 131. *Honeste autem vivere, quod ducatur a conciliatione naturae, Zeno statuit finem esse bonorum, qui inventor et princeps Stoicorum fuit.*

182 Arrianus Epict. diss. I 20, 14. *καίτοι αὐτὸς μὲν ὁ προηγούμενος λόγος τῶν φιλοσόφων λίαν ἐστὶν ὀλίγος. εἰ θέλεις γινῶναι, ἀνάγκη τὰ Ζήνωνος, καὶ ὅψει· τί γὰρ ἔχει μακρὸν εἰπεῖν ὅτι τέλος ἐστὶ τὸ ἐπεσθαι θεοῖς, οὐσία δ' ἀγαθοῦ χρῆσις οἷα δεῖ φαντασιῶν;*
 10 *λέγε „τί οὖν ἐστὶ θεὸς καὶ τί φαντασία, καὶ τί ἐστὶ φύσις ἢ ἐπὶ μέρους καὶ τί ἐστὶ φύσις ἢ τῶν ὅλων“; ἤδη μακρόν.*

183 Plutarchus de comm. not. 23, 1 p. 1069f. *οὐχὶ καὶ Ζήνων τούτοις (scil. Peripateticis) ἠκολούθησεν ὑποτιθεμένοις στοιχεῖα τῆς εὐδαιμονίας τὴν φύσιν καὶ τὸ κατὰ φύσιν;*

184 Stobaeus Ecl. II p. 77, 20 W. *τὴν δὲ εὐδαιμονίαν ὁ Ζήνων ὠρίσαστο τὸν τρόπον τοῦτον· εὐδαιμονία δ' ἐστὶν εὐροια βίου.* — Sextus adv. math. XI 30. *εὐδαιμονία δέ ἐστὶν, ὥς οἱ τε περὶ τὸν Ζήνονα καὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον ἀπέδοσαν, εὐροια βίου.* — Cf. Cleanth. n. 554. Diogenes Laërt. VII 88. M. Aurel. II 5 V 9 X 6.

185 Cicero Tusc. disp. II 29. *Nihil est, inquit (Zeno), malum, nisi quod turpe atque vitiosum est... Numquam quidquam, inquit (scil. doleas necne interest), ad beate quidem vivendum, quod est in una virtute positum, sed est tamen reiiciendum. Cur? Asperum est, contra naturam, difficile perpessu, triste, durum.* — ib. V 27. *si Stoicus*
 20 *Zeno diceret qui, nisi quod turpe esset, nihil malum duceret.* — Cf. ib. II 15.

186 Augustinus contra Acad. III 7, 16. *clamat Zenon et tota illa porticus tumultuatur hominem natum ad nihil esse aliud quam honestatem; ipsam suo splendore ad se animos ducere, nullo prorsus com-*
 30 *modo extrinsecus posito et quasi lenocinante mercede; voluptatemque illam Epicuri solis inter se pecoribus esse communem; in quorum societatem et hominem et sapientem trudere nefas esse.*

187 Diogenes Laërt. VII 127. *αὐτάρχη τε εἶναι αὐτὴν (scil. τὴν ἀρετὴν) πρὸς εὐδαιμονίαν, καθά φησι Ζήνων.*

35 Cic. de fin. V 79. *a Zenone hoc magnifice tamquam ex oraculo editur: „virtus ad bene vivendum se ipsa contenta est.“* — Cf. Acad. pr. II 134. 135 Paradox. II. August. de trin. XIII 5, 8. *diximus ibi quosque posuisse beatam vitam, quod eos maxime delectavit... ut virtus Zenonem.*

188 Cicero Acad. Post. I 35. *Zeno igitur nullo modo is erat,*

qui, ut Theophrastus, nervos virtutis incideret, sed contra, qui omnia, quae ad beatam vitam pertinerent, in una virtute poneret nec quidquam aliud numeraret in bonis idque appellaret honestum, quod esset simplex quoddam et solum et unum bonum. — Cf. ibid. 7. sive enim Zenonem sequare, magnum est efficere, ut quis intelligat, quid sit illud verum et simplex bonum, quod non possit ab honestate seungi.

189 Cícero de fin. IV 47. errare Zenonem, qui nulla in re nisi in virtute [aut vitio] propensionem ne minimi quidem momenti ad summum bonum adipiscendum esse diceret, et, cum ad beatam vitam nullum momentum eae res haberent, ad appetitionem tamen rerum esse in iis momenta diceret. — ib. IV 60. Zeno autem quod suam, quod propriam speciem habeat cur appetendum sit, id solum bonum appellat, beatam autem vitam eam solam, quae cum virtute degatur. — ib. IV 48. Quid autem minus consentaneum est, quam quod aiunt, cognito summo bono reverti se ad naturam, ut ex ea petant agendi principium, id est officii?

II. De bonis et malis.

(Vol. III p. 17.)

190 Stobaeus Ecl. II p. 57, 18 W. ταῦτ' εἶναί φησιν ὁ Ζήνων ὅσα οὐσίας μετέχει, τῶν δ' ὄντων τὰ μὲν ἀγαθὰ, τὰ δὲ κακὰ, τὰ δὲ ἀδιάφορα. ἀγαθὰ μὲν τὰ τοιαῦτα· φρόνησιν, σωφροσύνην, δικαιοσύνην, ἀνδρείαν καὶ πᾶν ὃ ἐστὶν ἀρετὴ ἢ μετέχον ἀρετῆς· κακὰ δὲ τὰ τοιαῦτα· ἀφροσύνην, ἀκολασίαν, ἀδικίαν, δειλίαν, καὶ πᾶν ὃ ἐστὶ κακία ἢ μετέχον κακίας· ἀδιάφορα δὲ τὰ τοιαῦτα· ζωὴν θάνατον, δόξαν ἀδοξίαν, πόνον ἡδονήν, πλοῦτον πενίαν, νόσον ὑγίειαν, καὶ τὰ τοῦτοιοῦτα.

III. De indifferentibus.

(Vol. III p. 28.)

De notionem indifferentis n. 191. — Προηγμένα et ἀποπροηγμένα n. 192—194. — De singulis indifferentibus n. 195—196.

191 Cicero Acad. post. I 36. Cetera autem, etsi nec bona nec mala essent, tamen alia secundum naturam dicebat (Zeno), alia naturae esse contraria. His ipsis alia interiecta et media numerabat. Quae autem secundum naturam essent, ea sumenda et quadam aestimatione

1 incideret Baiter, inciderit libri. 2 quae Manutius, quaeque libri.
8 aut vitio seclut Davisius. 10 eae res haberent scripsi, ea res haberet libri. || tamen Davisius, autem libri. 11 quod propriam secludit Baiter.

dignanda dicebat, contraque contraria; neutra autem in mediis relinquebat, in quibus ponebat nihil omnino esse momenti.

192 Stobaeus Ecl. II p. 84, 21 W. τῶν δ' ἀξίαν ἔχόντων τὰ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀξίαν, τὰ δὲ βραχεῖαν. ὁμοίως δὲ καὶ τῶν ἀπαξίαν
 5 ἔχόντων ἃ μὲν ἔχειν πολλὴν ἀπαξίαν, ἃ δὲ βραχεῖαν. τὰ μὲν οὖν πολλὴν ἔχοντα ἀξίαν προηγμένα λέγεσθαι, τὰ δὲ πολλὴν ἀπαξίαν ἀπο-
 προηγμένα, Ζήνωνος ταύτας τὰς ὀνομασίας θεμένου πρώτου τοῖς πράγμασι. προηγμένον δ' εἶναι λέγουσιν, ὃ ἀδιάφορον <ὄν> ἐκλεγό-
 μεθα κατὰ προηγούμενον λόγον. τὸν δὲ ὅμοιον λόγον ἐπὶ τῷ ἀπο-
 10 προηγμένῳ εἶναι καὶ τὰ παραδείγματα κατὰ τὴν ἀναλογίαν ταῦτά. οὐδὲν δὲ τῶν ἀγαθῶν εἶναι προηγμένον διὰ τὸ τὴν μερίστην ἀξίαν αὐτὰ ἔχειν. τὸ δὲ προηγμένον, τὴν δευτέραν χώραν καὶ ἀξίαν ἔχον, συνεργίζειν πῶς τῇ τῶν ἀγαθῶν φύσει· οὐδὲ γὰρ ἐν αὐτῇ τῶν προ-
 ηγμένων εἶναι τὸν βασιλέα, ἀλλὰ τοὺς μετ' αὐτὸν τεταγμένους. προ-
 15 ηγμένα δὲ λέγεσθαι οὐ τῷ πρὸς εὐδαιμονίαν τινὰ συμβάλλεσθαι συνε-
 ργεῖν τε πρὸς αὐτήν, ἀλλὰ τῷ ἀναγκαῖον εἶναι τούτων τὴν ἐκλογὴν ποιεῖσθαι παρὰ τὰ ἀποπροηγμένα. — Plut. de Sto. Rep. 30, 1.

193 Cicero Acad. Post. I 37. (de Zenone) *Sed quae essent sumenda ex iis alia pluris esse aestimanda, alia minoris. Quae pluris,*
 20 *ea praeposita appellabat, reiecta autem, quae minoris.*

194 Cicero de finibus III 52. *Sed non alienum est, quo facilius vis verbi intellegatur, rationem huius [verbi] faciendi Zenonis exponere. Ut enim, inquit, nemo dicit in regia regem ipsum quasi productum esse ad dignitatem (id est enim προηγμένον), sed eos, qui in ali-*
 25 *quo honore sunt, quorum ordo proxime accedit, ut secundus sit, ad regium principatum, sic in vita non ea, quae primo loco sunt, sed ea quae secundum locum obtinent, προηγμένα, id est producta, nominentur.*

195 Gellius Noct. Att. IX 5, 5. *Zeno censuit voluptatem esse indifferens, id est neutrum, neque bonum neque malum, quod ipse graeco*
 30 *vocabulo ἀδιάφορον appellavit.*

196 Senec. Epist. 82, 7. *Zenon noster hac collectione utitur: „Nul- lum malum gloriosum esse; mors autem gloriosa est; mors ergo non est malum.“*

IV. De prima conciliatione.

35

(Vol. III p. 43.)

197 Porphyrius de Abstin. III 19. οἰκειώσεως πάσης καὶ ἄλλο-
 τριώσεως ἀρχὴ τὸ αἰσθάνεσθαι. τὴν δὲ οἰκείωσιν ἀρχὴν τίθενται δι-

2 esse secludit Ernestius. 22 verbi om. A. 24 idem enim est libri, corr. Madvig. 25 sint libri, corr. Victorius. 26 primorie libri, unde priore Klotz.

καιοσύνης οἱ ἀπὸ Ζήνωνος. Verba οικειώσεως — αἰσθάνεσθαι quamquam Porphyrii sunt, non Zenonis, adscripsi, quia ex sententia Stoicorum Porphyrius loqui videtur. — Cf. Plut. de Stoic. repugn. cp. 12 p. 1038c. ἡ γὰρ οικειώσις αἰσθησις ἔοικε τοῦ οικείου καὶ ἀντίληψις εἶναι.

5

198 Cicero de finibus IV 45. *Mihi autem aequius videbatur Zenonem cum Polemone disceptantem, a quo quae essent principia naturae acceperat, a communibus initiis progredientem videre, ubi primum insisteret, et unde causa controversiae nasceretur, non stantem cum iis, qui ne dicerent quidem sua summa bona esse a natura profecta, uti isdem* 10 *argumentis, quibus illi uterentur, isdemque sententiis.*

V. De virtute.

(Vol. III p. 48.)

199 Cicero Acad. Post. I 38. *Cumque superiores non omnem virtutem in ratione esse dicerent, sed quasdam virtutes natura aut more* 15 *perfectas, hic (scil. Zeno) omnes in ratione ponebat; cumque illi ea genera virtutum, quae supra dixi, seiungi posse arbitrarentur, hic nec id ullo modo fieri posse disserebat, nec virtutis usum modo, ut superiores, sed ipsum habitum per se esse praeclarum, nec tamen virtutem cuiquam adesse, quin ea semper uteretur.*

20

200 Plutarchus de Stoic. rep. 7 p. 1034c. ἀρετὰς ὁ Ζήνων ἀπολείπει πλείονας κατὰ διαφοράς, ὥσπερ ὁ Πλάτων, οἷον φρόνησιν ἀνδρείαν σωφροσύνην δικαιοσύνην, ὡς ἀχωρίστους μὲν οὐσας, ἑτέρας δὲ καὶ διαφερούσας ἀλλήλων. πάλιν δὲ ὀριζόμενος αὐτῶν ἐκάστην, τὴν μὲν ἀνδρείαν φησὶ φρόνησιν εἶναι ἐν <ὑπομενετέοις· τὴν δὲ . . . . . 25 φρόνησιν ἐν> ἐνεργητέοις· τὴν δὲ δικαιοσύνην φρόνησιν ἐν ἀπονεμητέοις· ὡς μίαν οὐσαν ἀρετὴν, ταῖς δὲ πρὸς τὰ πράγματα σχέσεσι κατὰ τὰς ἐνεργείας διαφέρειν δοκοῦσαν. — Diogenes Laërt. VII 161. ἀρετὰς τε οὔτε πολλὰς εἰσήγεν (scil. Aristo) ὡς ὁ Ζήνων. Cf. VII 126.

201 Plutarchus de virt. mor. 2 p. 441a. ἔοικε δὲ καὶ Ζήνων 30 εἰς τοῦτό πως ὑποφέρεισθαι ὁ Κιτιεύς, ὀριζόμενος τὴν φρόνησιν ἐν μὲν ἀπονεμητέοις δικαιοσύνην, ἐν δ' αἰρετέοις σωφροσύνην, ἐν δ' ὑπομενετέοις ἀνδρείαν. ἀπολογούμενοι δ' ἀξιούσιν ἐν τούτοις τὴν ἐπιστήμην φρόνησιν ὑπὸ τοῦ Ζήνωνος ὠνομάσθαι.

202 Plutarchus de virt. mor. c. 3 p. 441c. κοινῶς δὲ ἅπαντες 35

10 ad Pyrrhonem et Aristonem referenda. 26 lacunam manifestam supplevi, secutus Hirzelium; sed nomen virtutis, quae est φρόνησις ἐν ἐνεργητέοις (quae certe non est σωφροσύνη cf. 201) non potui supplere. Cf. Cleanth. fr. 563. 32 διαιρετέοις libri, corr. Wy.

οὔτοι (scil. Menedemus, Aristo, Zeno, Chrysippus) τὴν ἀρετὴν τοῦ ἡγεμονικοῦ τῆς ψυχῆς διάθεσιν τινα καὶ δύναμιν γεγεννημένην ὑπὸ λόγου, μᾶλλον δὲ λόγον οὖσαν αὐτὴν ὁμολογούμενον καὶ βέβαιον καὶ ἀμετάπτωτον ὑποτίθενται· καὶ νομίζουσιν οὐκ εἶναι τὸ παθητικὸν καὶ
 5 ἄλογον διαφορᾶ τινι καὶ φύσει ψυχῆς τοῦ λογικοῦ διακεκριμένον, ἀλλὰ τὸ αὐτὸ τῆς ψυχῆς μέρος, ὃ δὴ καλοῦσι διάνοιαν καὶ ἡγεμονικόν, διόλου τρεπόμενον καὶ μεταβάλλον ἔν τε τοῖς πάθεσι καὶ ταῖς κατὰ ἔξιν ἢ διάθεσιν μεταβολαῖς, κακίαν τε γίνεσθαι καὶ ἀρετὴν, καὶ μηδὲν ἔχειν ἄλογον ἐν ἑαυτῷ· λέγεσθαι δὲ ἄλογον, ὅταν τῷ πλεονάζοντι τῆς
 10 ὁρμῆς ἰσχυρῶ γενομένῳ καὶ κρατήσαντι πρὸς τι τῶν ἀτόπων παρὰ τὸν αἰροῦντα λόγον ἐκφέρηται· καὶ γὰρ τὸ πάθος εἶναι λόγον ποιηρὸν καὶ ἀκόλαστον, ἐκ φανύλης καὶ διημαρτημένης κρίσεως σφοδρότητα καὶ ῥώμην προσλαβόντα.

203 Stobaeus Ecl. II 7, 1 p. 38, 15 W. οἱ δὲ κατὰ Ζήνωνα τὸν
 15 Στωικὸν τροπικῶς· ἡθὸς ἐστὶ πηγὴ βίου, ἀφ' ἧς αἱ κατὰ μέρος πράξεις ῥέουσιν.

204 Diogenes Laërt. VII 173. κατὰ Ζήνωνα καταληπτὸν εἶναι τὸ ἡθὸς ἐξ εἶδους. — Aëtius IV 9, 17 (DDG p. 398). οἱ Στωικοὶ τὸν σοφὸν αἰσθήσει καταληπτὸν ἀπὸ τοῦ εἶδους τεκμηριωδῶς.

VI. De affectibus.

(Vol. III p. 92.)

205 Diogenes Laërt. VII 110. ἐστὶ δὲ αὐτὸ τὸ πάθος κατὰ Ζή-
 νωνα ἡ ἄλογος καὶ παρὰ φύσιν ψυχῆς κίνησις, ἡ ὁρμὴ πλεονάζουσα.

Cicero Tusc. disp. IV 11. *est igitur Zenonis haec definitio ut per-*
 25 *turbatio sit, quod πάθος ille dicit, aversa a recta ratione contra na-*
turam animi commotio. Quidam brevius, perturbationem esse appetitum
vehementiorem. — ib. 47. *definitio perturbationis, qua recte Zenonem*
usum puto; ita enim definit, ut perturbatio sit aversa a ratione contra
naturam animi commotio, vel brevius, ut perturbatio sit appetitus vehe-
 30 *mentior, vehementior autem intellegatur is, qui procul absit a naturae*
constantia. — Cicero de off. I § 136. *perturbationes, id est, motus*
animi nimios rationi non obtemperantes.

Stobaeus Ecl. II 7, 2 p. 44, 4. πᾶν πάθος ὁρμὴ πλεονάζουσα. —
 ib. 7, 10 p. 88, 8. πάθος δ' εἶναι φασιν ὁρμὴν πλεονάζουσαν καὶ ἀπειθῇ
 35 τῷ αἰροῦντι λόγῳ ἢ κίνησιν ψυχῆς <ἄλογον> παρὰ φύσιν. — Plut. in
 fragm. utr. anim. an corp. libid. et aegrit. c. 7 Andron. περὶ παθῶν c. 1.

206 Stobaeus Ecl. II 7, 1 p. 39, 5 W. ὥς δ' ὁ Στωικὸς ὠρίσαστο
 Ζήνων· πάθος ἐστὶν ὁρμὴ πλεονάζουσα. οὐ λέγει „πεφυκνῖα πλεονά-

ζειν“, ἀλλ’ ἤδη ἐν πλεονασμῷ οὕσα· οὐ γὰρ δυνάμει, μᾶλλον δ’ ἐνεργείᾳ. ὥρλισατο δὲ ἀκκέινως· „πάθος ἐστὶ πτοία ψυχῆς“, ἀπὸ τῆς τῶν πτηνῶν φορᾶς τὸ εὐκίνητον τοῦ παθητικοῦ παρεικάσας. — Cf. ib. II 7, 10 p. 88, 11. διὸ καὶ πᾶσαν πτοίαν πάθος εἶναι <καὶ> πάλιν <πᾶν> πάθος πτοίαν.

5

207 Cicero Acad. Post. I 38. *cumque perturbationem animi illi ex homine non tollerent — — sed ea contraherent in angustumque deducerent, hic (scil. Zeno) omnibus his quasi morbis voluit carere sapientem; cumque eas perturbationes antiqui naturales esse dicerent et rationis expertes aliaque in parte animi cupiditatem, alia rationem collo-* 10 *carent, ne his quidem adsentiebatur. nam et perturbationes voluntarias esse putabat opinionisque iudicio suscipi et omnium perturbationum matrem esse arbitrabatur immoderatam quandam intemperantiam.* — Cf. III n. 447. (ubi Zenonis nomen occurrit.)

208 Themistius de An. 90b Spengel II 197, 24. καὶ οὐ κακῶς 15 οἱ ἀπὸ Ζήνωνος τὰ πάθη τῆς ἀνθρωπίνης ψυχῆς τοῦ λόγου διαστροφᾶς εἶναι τιθέμενοι καὶ λόγου κρίσεις ἡμαρτημένας.

209 Galenus de Hippocr. et Plat. plac. V I (V 429 K., p. 405 ed. Iu. Müller). Ζήνων οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς ἀλλὰ τὰς ἐπιγιγνομένας αὐταῖς συστολὰς καὶ διαχύσεις ἐπάρσεις τε καὶ [τὰς] πτώσεις τῆς ψυχῆς ἐνό- 20 μιζεν εἶναι τὰ πάθη. — ib. IV 3 (V 377 K. p. 348 ed. Iu. Müller). καὶ γὰρ Ζήνωνι κατὰ γε τοῦτο — καὶ πολλοῖς ἄλλοις μάχεται τῶν Στωϊκῶν, οἳ οὐ τὰς κρίσεις αὐτὰς τῆς ψυχῆς ἀλλὰ [καὶ] τὰς ἐπὶ ταύταις ἀλόγους συστολὰς καὶ ταπεινώσεις καὶ δῆξεις ἐπάρσεις τε καὶ διαχύσεις ὑπολαμβάνουσιν εἶναι τὰ τῆς ψυχῆς πάθη. 25

210 Galenus de Hippocr. et Plat. plac. III 5 (V p. 332 K., p. 299 Iu. Müller). καὶ μηκέτι παρ’ ἡμῶν ἐτέραν ἐπιζητεῖν ἀπόδειξιν ὑπὲρ τοῦ τοὺς φόβους καὶ τὰς λύπας καὶ πάνθ’ ὅσα τοιαῦτα πάθη κατὰ τὴν καρδίαν συνίστασθαι. ἀλλὰ τοῦτο μὲν καὶ παρ’ αὐτῶν ὁμολογούμενον λαμβάνεται τῶν Στωϊκῶν· οὐ μόνον γὰρ Χρύσιππος ἀλλὰ 30 καὶ Κλεάνθης καὶ Ζήνων ἐτόλμως αὐτὸ τιθέασιν.

211 Diogenes Laërt. VII 110. τῶν παθῶν τὰ ἀνωτάτω (καθὰ φησιν . . . Ζήνων ἐν τῷ περὶ παθῶν) εἶναι γένη τέτταρα, λύπην, φόβον, ἐπιθυμίαν, ἡδονήν. — Stob. Ecl. II 7, 10 p. 88, 14. πρῶτα δ’ εἶναι τῷ γένει ταῦτα τὰ τέσσαρα, ἐπιθυμίαν, φόβον, λύπην, ἡδονήν. 35

212 Cicero Tusc. disp. III 74, 75. *Satis dictum esse arbitror aegri-*

2 ποιὰ FP, corr. Wachsm. cf. Chrysipp. fr. eth. 476 Vol. III p. 127, 30.
4 καὶ add. Heeren. || πᾶν add. Meineke. 6 perturbationes Walker. 7 cas Walker. 10 <in> alia Lambin. 20 διαχύσεις Iu. Müller, χύσεις Marcianus, λύσεις ceteri. || τὰς del. Müller. 23 καὶ del. Cornarius. 24 δείξεις libri, δῆξεις Cornarius. 31 αὐτὰ libri, corr. Müller.

tudinem esse opinionem mali praesentis, in qua opinione illud insit, ut aegritudinem suscipere oporteat. Additur ad hanc definitionem a Zenone recte, ut illa opinio praesentis mali sit recens.

Galen de Hipp. et Plat. plac. IV 7 (p. 416 K., p. 391 Iu. Müller).

5 „ὁ γοῦν ὅρος οὗτος“, φησὶν (Posidonius), „ὁ τῆς λύπης, ὥσπερ οὖν καὶ ἄλλοι πολλοὶ τῶν παθῶν ὑπὸ τε Ζήνωνος εἰρημένοι καὶ πρὸς τοῦ Χρυσίππου γεγραμμένοι σαφῶς ἐξελέγχουσι τὴν γνώμην αὐτοῦ. δόξαν γὰρ εἶναι πρόσφατον τοῦ κακὸν αὐτῷ παρεῖναι φησι τὴν λύπην. ἐν ᾧ καὶ συντομώτερον ἐνλότε λέγοντες ὥδέ πως προφέρονται· λύπη ἐστὶ
10 δόξα πρόσφατος κακοῦ παρουσίας“.

213 Lactantius Inst. div. III 23. *inter vitia et morbos misericordiam ponit (Zeno).* — id. Epist. ad Pentad. 38. *Zeno Stoicorum magister, qui virtutem laudat, misericordiam . . . tamquam morbum animi diiudicavit.*

15 214 Cicero pro Mur. § 61. *sapientem gratia nunquam moveri, nunquam cuiusquam delicto ignoscere; neminem misericordem esse nisi stultum et levem; viri non esse neque exorari neque placari.*

215 Seneca de Ira I 16, 7. *Nam, ut dicit Zenon, in sapientis quoque animo, etiam cum vulnus sanatum est, cicatrix manet. Sentiet itaque
20 que suspiciones quasdam et umbras affectuum, ipsis quidem carebit.*

VII. De sapiente et insipiente.

(Vol. III p. 146.)

De sapiente n. 216—223a. — Peccata esse paria n. 224. — De insipiente n. 225—229.

25 216 Stobaeus Ecl. II 7, 11g p. 99, 3 W. ἀρέσκει γὰρ τῷ τε Ζήνωνι καὶ τοῖς ἀπ' αὐτοῦ Στωικοῖς φιλοσόφοις δύο γένη τῶν ἀνθρώπων εἶναι, τὸ μὲν τῶν σπουδαίων, τὸ δὲ τῶν φανύλων· καὶ τὸ μὲν τῶν σπουδαίων διὰ παντὸς τοῦ βίου χρῆσθαι ταῖς ἀρεταῖς, τὸ δὲ τῶν φανύλων ταῖς κακίαις· ὅθεν τὸ μὲν αἰὲν κατορθοῦν ἐν ἅπασιν οἷς προστίθεται, τὸ δὲ ἁμαρτάνειν. καὶ τὸν μὲν σπουδαῖον ταῖς περὶ τὸν
30 βίον ἐμπειρίαις χρῶμενον ἐν τοῖς πραττομένοις ὑπ' αὐτοῦ πάντ' εὖ ποιεῖν, καθάπερ φρονίμως καὶ σωφρόνως καὶ κατὰ τὰς ἄλλας ἀρετάς· τὸν δὲ φαῦλον κατὰ τοῦναντίον κακῶς. καὶ τὸν μὲν σπουδαῖον μέγαν καὶ ἀδρὸν καὶ ὑψηλὸν καὶ ἰσχυρόν. μέγαν μὲν ὅτι δύνатаι ἐφικνεῖσθαι
35 τῶν κατὰ προαίρεσιν ὄντων αὐτῷ καὶ προκειμένων· ἀδρὸν δέ, ὅτι ἐστὶν ἡὑξημένος πάντοθεν· ὑψηλὸν δ', ὅτι μετείληφε τοῦ ἐπιβάλλον-

.5 λύπης Cornarius, ἄτης libri.
exspectaveris δν.

8 τὸ libri, corr. Müller.

9 pro ἐν ᾧ

τος ὕψους ἀνδρὶ γενναίῳ καὶ σοφῷ. καὶ ἰσχυρὸν δ', ὅτι τὴν ἐπιβάλλουσαν ἰσχὺν περιπεποιήται, ἀήττητος ὢν καὶ ἀκαταγώνιστος. παρ' ὃ καὶ οὔτε ἀναγκάζεται ὑπὸ τινος οὔτε ἀναγκάζει τινα, οὔτε κωλύεται οὔτε κωλύει, οὔτε βιάζεται ὑπὸ τινος οὔτ' αὐτὸς βιάζει τινα, οὔτε δεσπόζει οὔτε δεσπάζεται, οὔτε κακοποιεῖ τινα οὔτ' αὐτὸς κακοποιεῖται, οὔτε κακοῖς περιπίπτει <οὔτ' ἄλλον ποιεῖ κακοῖς περιπίπτειν>, οὔτε ἐξαπατᾶται οὔτε ἐξαπατᾷ ἄλλον, οὔτε διαψεύδεται οὔτε ἀγνοεῖ οὔτε λανθάνει ἑαυτόν, οὔτε καθόλου ψεῦδος ὑπολαμβάνει· εὐδαιμόνων δέ ἐστιν μάλιστα καὶ εὐτυχὴς καὶ μακάριος καὶ ὄλβιος καὶ εὐσεβὴς καὶ θεοφιλὴς καὶ ἀξιωματικὸς, βασιλικὸς τε καὶ στρατηγικὸς καὶ πολιτικὸς καὶ οἰκονομικὸς καὶ χρηματιστικὸς. τοὺς δὲ φάουλους ἅπαντα τούτοις ἐναντία ἔχειν.

217 Athenaeus IV 158 B. Στωικὸν δὲ δόγμα ἐστίν· ὅτι πάντα τε εὖ ποιήσῃ ὁ σοφὸς καὶ φακῇν φρονίμως ἀρτύσει· διὸ καὶ Τίμων ὁ Φλιάσιος ἔφη (fr. 22 Wachsm.) [καὶ]

15

„Ζηνώνειόν γε φακῇν ἔπειν ὅς μὴ φρονίμως μεμάθηκεν“
ὥς οὐκ ἄλλως δυναμένης ἐψηθῆναι φακῆς εἰ μὴ κατὰ τὴν Ζηνώνειον ὑφήγησιν ὅς ἔφη

„εἰς δὲ φακῇν ἔμβαλλε δυωδέκατον κοριάννου“.

218 Philo περὶ τοῦ πάντα σπουδαῖον ἐλεύθερον εἶναι Vol. II 20 p. 45 Mang. ἄξιον τὸ Ζηνώνειον ἐπιφωνῆσαι ὅτι θᾶττον ἂν ἀσκὸν βαπτίσαις πλήρη πνεύματος ἢ βιάσαι τὸν σπουδαῖον ὀντινοῦν ἄκοντα δρᾶσαι τι τῶν ἀβουλήτων· ἀνένδοτος γὰρ καὶ ἀήσθητος ψυχὴ, ἣν ὀρθὸς λόγος δόγμασι παγλοῖς ἐνέφρωσε.

219 Plutarchus de aud. poët. 12 p. 33d. καὶ ὁ Ζήνων ἐπανορθούμενος τὸ τοῦ Σοφοκλέους (Nauck fr. trag. p. 253)

ὅστις δὲ πρὸς τύραννον ἐμπορεύεται,
κείνου ᾗστί δοῦλος, καὶ ἐλεύθερος μόλη
μετέγραφεν

οὐκ ἔστι δοῦλος, ἦν ἐλεύθερος μόλη,
τῷ ἐλευθέρῳ νῦν συνεκφαίνων τὸν ἀδεᾶ καὶ μεγαλόφρονα καὶ ἀταπείνωτον.

30

220 Cicero de finibus V 84. *Paupertas si malum est, mendicus esse beatus nemo potest, quamvis sit sapiens. At Zeno eum non beatum modo, sed etiam divitem dicere ausus est.* — idem pro Murena § 61. *solos sapientes esse, si mendicissimi, divites.*

221 Cicero pro Mur. § 61. *solos sapientes esse, si distortissimi,*

4 οὐ libri (ante δεσπ.), corr. Meineke. 6 κακῶς libri, corr. Gaisford. ||
οὔτ' — περιπίπτειν suppl. Meineke. 13 πάντα τε Kaibel, τε πάντα libri.
19 hunc quoque versum Timoni tribuit Wachsmuth.

formosos. — de fin. III 75. recte etiam pulcher appellabitur: animi enim lineamenta sunt pulchriora quam corporis.

222 Diogenes Laërt. VII 33. *πάλιν ἐν τῇ πολιτείᾳ παριστάντα πολίτας καὶ φίλους καὶ οἰκείους καὶ ἐλευθέρους τοὺς σπουδαίους*
5 *μόνον.*

223 Clemens Alex. Strom. V 14, 95 p. 703 P. *Ζήνων τε ὁ Στωϊκός, παρὰ Πλάτωνος λαβών, ὁ δὲ ἀπὸ τῆς βαρβάρου φιλοσοφίας, τοὺς ἀγαθοὺς πάντας ἀλλήλων εἶναι φίλους λέγει.*

223a Plutarchus vita Arati 18. *ὕστερον δὲ λέγεται σχολάζων*
10 *(scil. Persaeus) πρὸς τὸν εἰπόντα μόνον αὐτῷ δοκεῖν στρατηγὸν εἶναι τὸν σοφόν „ἀλλὰ νῆ θεούς, φάναι, τοῦτο μάλιστα κάμοι ποτε τῶν Ζήνωνος ἤρεσκε δογμάτων etc.“ Cf. n. 443.*

224 Diogenes Laërt. VII 120. *ἀρέσκει τε αὐτοῖς ἴσα ἡγείσθαι τὰ ἁμαρτήματα, καθά φησι . . . Ζήνων.* — Sextus adv. math. VII 422.
15 *κάντεῦθεν ὁρμώμενοι οἱ περὶ τὸν Ζήωνα ἐδίδασκον ὅτι ἴσα ἐστὶ τὰ ἁμαρτήματα.*

Cicero pro Mur. § 61. *omnia peccata esse paria.* — Lactantius Inst. div. III 23. *Zenonis paria peccata quis probat?*

Cf. Cic. Paradox. III. Hor. Sat. I 3, 120 sq.

20 225 Cicero pro Mur. § 61. *omne delictum scelus esse nefarium, nec minus delinquere eum, qui gallum gallinaceum, cum opus non fuerit, quam eum, qui patrem suffocaverit.*

226 Cassius scepticus ap. Diog. Laërt. VII 32. *ἐχθροὺς καὶ πολεμίους καὶ δούλους καὶ ἄλλοτρίους λέγειν αὐτὸν (Ζήωνα) ἀλλήλων*
25 *εἶναι πάντας τοὺς μὴ σπουδαίους, καὶ γονεῖς τέκνων καὶ ἀδελφοὺς ἀδελφῶν <καὶ> οἰκείους οἰκείων.*

227 Cicero pro Mur. § 61. *nos autem, qui sapientes non sumus, fugitivos, exules, hostes, insanos denique esse dicunt.*

228 Philo quod omnis probus liber Vol. II p. 453, 26 Mang.
30 *ὁ δὲ Ζήνων εἰ καὶ τις ἄλλος ὑπ' ἀρετῆς ἀχθεὶς νεανικώτερον ἀποδείκνυσι περὶ τοῦ μὴ εἶναι τοῖς φάνοις ἰσηγορίαν πρὸς ἀστεῖους. φησὶ γάρ· „οὐκ οἰμώζεται ὁ φανῶς, ἐὰν ἀντιλέγῃ τῷ σπουδαίῳ; οὐκ ἂρ' ἐστὶν ἰσηγορία τῷ φανῶι πρὸς σπουδαῖον.“*

229 Seneca Epist. 83, 9. *Vult nos ab ebrietate detertere Zenon,*
35 *vir maximus, huius sectae fortissimae ac sanctissimae conditor, audi ergo, quomodo colligat virum bonum non futurum ebrium. „Ebrio secretum sermonem nemo committit: viro autem bono committit: ergo vir bonus ebrius non erit.“*

23 πολεμικοὺς BPL. 26 καὶ add. Hübner. 28 occurrit in enumeratione „praeceptorum et sententiarum Zenonis“.

Philo de Plantatione Noë II p. 356 Mang., § 176 Wendland. εἰ τῷ μεθύοντι οὐκ ἂν τις εὐλόγως λόγον ἀποδῶντον παρακατάθοιτο, <τῷ δὲ σοφῷ παρακατατίθενται>, οὐκ ἄρα μεθύει ὁ ἄστυος.

VIII. De mediis officiis.

(Vol. III p. 134.)

5

230 Diogenes Laërt. VII 107. 108. ἔτι δὲ καθήκον φασιν εἶναι ὃ πραχθὲν εὐλογόν [τε] ἴσχει ἀπολογισμόν· οἷον τὸ ἀκόλουθον ἐν τῇ ζωῇ, ὅπερ καὶ ἐπὶ τὰ φυτὰ καὶ ζῶα διατείνει. ὁρᾶσθαι γὰρ καπὶ τούτων καθήκοντα. κατωνομάσθαι δὲ οὕτως ὑπὸ πρώτου Ζήνωνος τὸ καθήκον, ἀπὸ τοῦ κατὰ τινος ἦκειν τῆς προσονομασίας εἰλημμένης. ¹⁰ — Cf. ib. 25. φασὶ δὲ καὶ πρῶτον καθήκον ὠνομακέναι καὶ λόγον περὶ αὐτοῦ πεποιημέναι.

Stobaeus Ecl. II 7. 8 p. 85, 13 W. ὀρίζεται δὲ τὸ καθήκον· τὸ ἀκόλουθον ἐν ζωῇ, ὃ πραχθὲν εὐλογον ἀπολογία ἔχει· παρὰ τὸ καθήκον δὲ τὸ ἐναντίως. τοῦτο διατείνει καὶ εἰς τὰ ἄλογα τῶν ζώων, ¹⁵ ἐνεργεῖ γὰρ τι κακείνα ἀκολουθῶς τῇ ἑαυτῶν φύσει· ἐπὶ <δὲ> τῶν λογικῶν ζώων οὕτως ἀποδίδεται· τὸ ἀκόλουθον ἐν βίῳ.

Cicero de fin. III 58. *est autem officium quod ita factum est ut eius facti probabilis ratio reddi possit.*

231 Cicero Acad. Post. I 37. *Atque ut haec non tam rebus quam* ²⁰ *vocabulis commutaverat (scil. Zeno de bonis et praepositis) sic inter recte factum atque peccatum officium et contra officium media locabat quaedam, recte facta sola in bonis actionibus ponens, prave, id est peccata, in malis; officia autem [et] servata praetermissaque media putabat.*

232 Cicero de finibus IV 56. *Postea tuus ille Poenulus (scis enim* ²⁵ *Citicos, clientes tuos, e Phoenicia profectos), homo igitur acutus, causam non obtinens repugnante natura verba versare coepit et primum rebus iis, quas nos bonas dicimus, concessit, ut haberentur aestimabiles et ad naturam accomodatae, faterique coepit sapienti, hoc est summe beato, commodius tamen esse, si ea quoque habeat, quae bona non audet ap-* ³⁰ *pellare, naturae accomodata esse concedit, negatque Platonem, si sapiens non sit, eadem esse in causa, qua tyrannum Dionysium; huic mori optimum esse propter desperationem sapientiae, illi propter spem vivere; peccata autem partim esse tolerabilia, partim nullo modo, propterea quod alia peccata plures, alia pauciores quasi numeros officii praeterirent;* ³⁵

7 πραχθέν BPL, πραχθέν D Pal. 261. || τε seclusi. 10 πρὸς ὀνυμίας B 16 δὲ add. Wachsm. Scripsit Zeno librum περὶ τοῦ καθήκοντος, vide librorum catalogum 41. 24 et del. Lambin. 26 citius libri. || Phoenicia Manutius, poenica B poetica ceteri. 28 aestimabiles O. Heine, aptae habiles libri.

iam insipientes alios ita esse, ut nullo modo ad sapientiam possent pervenire, alios qui possent, si id egissent, sapientiam consequi.

IX. Vitae agenda praeepta.

(Vol. III p. 172.)

- 5 Varia praeepta n. 233—246. — De puerorum amore n. 247—249. —
Cynica n. 250—257. — De rationali excessu n. 258. —
Πολιτεία n. 259—271.

233 Galenus de cogn. animi morbis Vol. V p. 13 Kühn. οὕτω
ροῦν καὶ Ζήνων ἡξίον πάντα πράττειν ἡμᾶς ἀσφαλῶς, ὥς ἀπολογησο-
10 μένους ὀλίγον ὕστερον παιδαγωγοῖς· ὠνόμαξε γὰρ οὕτως ἐκεῖνος ὁ
ἀνὴρ τοὺς πολλοὺς τῶν ἀνθρώπων, ἐτοίμους ὄντας τοῖς πέλας ἐπιτι-
μᾶν καὶ μηδεὶς αὐτοὺς παρακαλῇ.

234 Plutarchus de prof. in virt. 12 p. 82f. ὄρα δὴ καὶ τὸ τοῦ
Ζήνωνος ὁποῖόν ἐστιν. ἡξίον γὰρ ἀπὸ τῶν ὀνείρων ἕκαστον αὐτοῦ
15 συναισθάνεσθαι προκόπτοντος, εἰ μὴθ' ἡδόμενον αἰσχρῶ τι ἐαυτὸν
μήτε τι προσιέμενον ἢ πράττοντα τῶν δεινῶν καὶ ἀτόπων ὀρᾷ κατὰ
τοὺς ὕπνους, ἀλλ' οἷον ἐν βυθῷ γαλήνης ἀκλύστου καταφανεῖ δια-
λάμπει τῆς ψυχῆς τὸ φανταστικὸν καὶ παθητικὸν διακεχυμένον ὑπὸ
τοῦ λόγου.

20 235 Proclus ad Hesiod. Op. et D. 291 (fortasse ex Plutarcho).
Ζήνων ὁ Στωικὸς ἐνήλλαττε τοὺς στίχους λέγων·

κεῖνος μὲν πανάριστος ὃς εὖ εἰπόντι λίσσεται·

ἐσθλὸς δ' αὖ ἀκακείνος ὃς αὐτῷ πάντα νοήσῃ,

τῇ εὐπειθείᾳ τὰ πρωτεῖα διδούς, τῇ φρονήσει δὲ τὰ δευτερεῖα. —
25 Diogenes Laërt. VII 25, 26. τοὺς τε Ἡσιόδου στίχους μεταγράφειν
οὕτω (seq. versus). κρείττονα γὰρ εἶναι τὸν ἀκοῦσαι καλῶς δυνάμενον
τὸ λεγόμενον καὶ χρῆσθαι αὐτῷ τοῦ δι' αὐτοῦ τὸ πᾶν συννοήσαντος.
τῷ μὲν γὰρ εἶναι μόνον τὸ συνεῖναι, τῷ δ' εὖ πεισθέντι προσεῖναι καὶ
τὴν πράξιν. — Themistius Or. VIII 108 C. ἐμοὶ δὲ καὶ Ζήνων ὁ Κι-
30 τιεὺς λίαν ἀρεστὸς τὴν εὐπείθειαν ἀποφηνάμενος τῆς ἀρχινοίας ἀρε-
τὴν εἶναι βασιλικωτέραν καὶ τὴν τάξιν τὴν Ἡσιόδου μεταθεὶς κ.τ.λ.
— id. Or. XIII 171 D Hard. ὀρθῶς γὰρ ὑπελάμβανε Ζήνων ὁ Κιτιεὺς
βασιλικωτέραν εἶναι τῆς ἀρχινοίας τὴν εὐπείθειαν.

236 Maximus Floril. c. 6 (Mai scriptor. vet. nov. coll. vol. II
35 p. XXVII adn. 1). ὁ μὲν γεωργὸς ἀφ' ὧν ἂν <φυτῶν> πολλὴν καὶ κα-
λὸν θέλῃ καρπὸν λαβεῖν, ὠφέλιμον ἑαυτὸν ἐκείνοις παρέχεται καὶ

16 optativos requiro: ὁρῶν et mox διαλάμποι. 27 κεχρησθαι (pro καὶ
χε.) B. 28 τὸ μὲν B¹. 35 φυτῶν addidi, quia arboribus homines opponun-
tur. 36 θέλῃ scripsi, θέλοι vulgo; ad sententiam aptius esset: ἐλπίζει vel ἐξῇ.

πάντα τρόπον ἐπιμελεῖται καὶ θεραπεύει· πολὺ δὲ μᾶλλον ἄνθρωποι
 <ἄνθρώποις> τοῖς ὠφελίμοις πεφύκασι χαρίζεσθαι καὶ περὶ τοὺς τοι-
 ούτους μάλιστα σπονδάζειν. καὶ θαυμαστὸν οὐδέν. καὶ γὰρ καὶ τῶν
 μερῶν τοῦ σώματος ἐκείνων ἐπιμελούμεθα μᾶλλον, ἅπερ ὠφελιμώτερα
 ἑαυτοῖς πρὸς τὴν ὑπηρεσίαν νομίζομεν εἶναι. ὅθεν ὁμοίως, ὑφ' ὧν 5
 εὖ πάσχειν ἀξιοῦμεν, ὠφελίμους αὐτοῖς ἔργοις, ἀλλὰ μὴ τοῖς λόγοις
 εἶναι δεῖ. οὐδὲ γὰρ ἡ ἐλαλία τῷ θεραπεύοντι αὐτὴν ἐπαράλλεται, ἀλλ'
 ἐκφέρουσα πολλοὺς τε καὶ καλοὺς καρποὺς ἔπεισεν ἑαυτῆς ἐπιμελεῖσθαι
 μᾶλλον.

237 Stobaeus Flor. 14, 4 (Vol. I p. 469 Hense) = Anton. Meliss. 10
 I 52. ἔλεγε σαυτὸν, ὅστις εἶ, μὴ πρὸς χάριν

ἄκου', ἀφαιροῦ δὲ κολάκων παρρησίαν.

238 Stobaeus Floril. IV 106 (Vol. I p. 245 Hense). Ζήνων δὲ
 ἔφη γελοῖον ἐκάστου μὲν τοῖς παραγγέλμασιν ὡς δεῖ ζῆν μὴ προσέχειν,
 ὡς οὐκ εἰδότων, τὸν δὲ παρὰ πάντων ἔπαινον θαυμάζειν, ὡς ἐχόμενον 15
 κρίσεως.

239 Athenaeus VI 233 B. C. Ζήνων δὲ ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς πάντα
 τᾶλλα <φαίνεται> πλὴν τοῦ νομίμως αὐτοῖς (scil. auro et argento) καὶ
 καλῶς χρῆσθαι νομίσας ἀδιάφορα, τὴν μὲν αἵρεσιν αὐτῶν καὶ φυγὴν
 ἀπειπῶν, τὴν χρῆσιν δὲ τῶν λιτῶν καὶ ἀπερίττων προηγουμένως ποι- 20
 εῖσθαι προστάσων· ὅπως ἀδεῇ καὶ ἀθαύμαστον πρὸς τᾶλλα τὴν διά-
 θεσιν τῆς ψυχῆς ἔχοντες οἱ ἄνθρωποι, ὅσα μῆτε καλὰ ἐστὶ μῆτε
 αἰσχροῖα, τοῖς μὲν κατὰ φύσιν ὡς ἐπὶ πολὺ χρῶνται, τῶν δ' ἐναντίων
 μηδὲν ὅλως δεδοικότες λόγῳ καὶ μὴ φόβῳ τούτων ἀπέχωνται.

240 Stobaeus Floril. VI 20 (Vol. I p. 285 Hense). ὁ Ζήνων ἡτιᾶτο 25
 τοὺς πλείστους λέγων „ἐξὸν ἀπὸ τῶν πόνων τὰς ἡδονὰς φέρειν, ἀπὸ
 τῶν μαγειρῶν λαμβάνουσιν.“

241 Clemens Alex. Strom. II 20 125 P. p. 494, S. p. 178. καλῶς
 ὁ Ζήνων ἐπὶ τῶν Ἰνδῶν ἔλεγεν ἓνα Ἰνδὸν παροπτώμενον ἐθέλειν
 <ἄν> ἰδεῖν ἢ πάσας τὰς περὶ πόνου ἀποδείξεις μαθεῖν. 30

242 Athenaeus XIII 565 D. ὁ δὲ σοφὸς ἐκεῖνος Ζήνων, ὡς
 φησιν Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος, προμαντευόμενος ὑμῶν, ὡς τὸ εἰκός,
 περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς προσποιητοῦ ἐπιτηδεύσεως, ἔφη ὡς οἱ παρ-
 κούσαντες αὐτοῦ τῶν λόγων καὶ μὴ συνέντες ἔδονται ῥυπαροὶ καὶ

2 ἄνθρώποις addendum esse apparet. 11 μὴ Gesner, καὶ μὴ libri.

14 ἐκάστους Gesner, unde vulg. || πράγμασιν libri, corr. Wachsm. et Buecheler.

15 ἐχόμενον Md.: ἐχόμενοι ATr., ἐχομένων Wachsm. 18 φαίνεται addidi,

quia enuntiatum verbo carebat. 19 αἵρεσιν Kaibel, ἀρχὴν A. 20 περιττῶν

libri, corr. Casaubonus. || προηγουμένως A, corr. Casaub. 27 λαμβάνουσιν

corr. A, λαμβάνοντας ceteri. 30 ἄν add. Cobet. || ad Antisthenis Herculem

maiolem vel Cyrum dubit. refert Pearson p. 215.

ἀνελεύθεροι· καθάπερ οἱ τῆς Ἀριστίππου παρενεχθέντες αἰρέσεως ἄσωτοι καὶ θρασεῖς.

Cf. Cicero de nat. deor. III 77. *si verum est quod Aristo Chius dicere solebat, nocere audientibus philosophos iis, qui bene dicta male interpretarentur: posse enim asotos ex Aristippi, acerbos e Zenonis schola exire.* (Aristonis fr. n. 348)

243 Musonius περὶ κουράς ap. Stob. Floril. 6, 24 (Vol. I p. 289 Hense). εὖ γὰρ εἴρηται, ἔφη, τὸ τοῦ Ζήνωνος ὅτι τούτου ἕνεκα καρτέον, οὗ καὶ κομητέον, τοῦ κατὰ φύσιν, ἵνα μὴ βαρούμενός τις ὑπὸ τῆς κόμης μηδ' ἐνοχλούμενος ἢ πρὸς μηδεμίαν ἐνέργειαν.

244 Origenes c. Celsum VII 63 p. 739. ἐκκλίνουσι τὸ μοιχεύειν οἱ τὰ τοῦ Κιτιέως Ζήνωνος φιλοσοφοῦντες . . . διὰ τὸ κοινωνικόν· καὶ <γὰρ> παρὰ φύσιν εἶναι τῷ λογικῷ ζῳῳ νοθεύειν τὴν ὑπὸ τῶν νόμων ἐτέρῳ προκαταληφθεῖσαν γυναικα καὶ φθείρειν τὸν ἄλλου ἀνθρώπου οἶκον.

245 Diogenes Laërt. VII 22. δεῖν τε ἔλεγε τοὺς νέους πάσῃ κοσμιότητι χρῆσθαι ἐν πορείᾳ καὶ σχήματι καὶ περιβολῇ. συνεχές τε προσέφερετο τοὺς ἐπὶ τοῦ Καπανέως Εὐριπίδου στίχους (Suppl. v. 861sq.) ὅτι βίος μὲν ἦν αὐτῷ,

20 ἥκιστα δ' ὄλβῳ γαῦρος ἦν, φρόνημα δὲ οὐδὲν τι μείζον εἶχεν ἢ πένης ἀνὴρ.

246 Clemens Alex. Paedag. III 11, 74 p. 296 P. ὑπογράφειν ὁ Κιτιεὺς ἔοικε Ζήνων εἰκόνα νεανίου καὶ οὕτως αὐτὸν ἀνδριαντουργεῖ· ἔστω, φησί, καθαρὸν τὸ πρόσωπον, ὀφρὺς μὴ καθειμένῃ, 25 μηδ' ὄμμα ἀναπεπταμένον μηδὲ διακεκλασμένον, μὴ ὑπαιὸς ὁ τράχηλος, μηδ' ἀνιέμενα τὰ τοῦ σώματος μέλη, ἀλλὰ [τὰ] μετέωρα ἐντόνοις ὅμοια· ὀρθὸς νοῦς πρὸς τὸν λόγον, ὀξύτης καὶ κατοκωχὴ τῶν ὀρθῶς εἰρημένων, καὶ σχηματισμοὶ καὶ κινήσεις μηδὲν ἐνδιδούσαι τοῖς ἀκολάστοις ἐλπίδος. αἰδώς μὲν ἐπανθείτω καὶ ἀρρενωπία· ἀπέστω δὲ καὶ ὁ ἀπὸ 30 τῶν μυροπωλίων καὶ χρυσοχοείων καὶ ἐριοπωλίων ἄλγος καὶ ὁ ἀπὸ τῶν ἄλλων ἐργαστηρίων, ἔνθα καὶ ἐταιρικῶς κεκοσμημένοι, ὥσπερ ἐπὶ τέλους καθεξόμενοι, διημερεύουσιν.

247 Athenaeus XIII 563 E (Stoicos Myrtilus adloquitur). ἐξηλω- 35 κότες τὸν ἀρχηγὸν ὅμων τῆς σοφίας Ζήνονα τὸν Φολνικα, ὃς οὐδέποτε γυναικὶ ἐχρήσατο, παιδικοῖς δ' αἰεὶ, ὡς Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος

1 παρεξενεχθέντες Kaibel.

13 interpunxi ante καὶ et γὰρ addidi.

17 καὶ (pro ἐν) BPLD. || τῷ pro καὶ BL.

21 οὔτοι B, οὔτι PLD.

25 διακεκλασμένον Cobet, ἀνακεκλασμένον cod.

26 τὰ seclisit Wachsm.

27 ὀρθόρου cod., corr. Wachsm.

30. 32 nonne ἐπὶ bis scribendum pro ἀπὸ?

33 κεκοσμημένοι — καθεξόμενοι cod., corr. Cobet.

ἱστορεῖ ἐν τῷ περὶ τοῦ βίου αὐτοῦ· θρυλεῖτε γὰρ ὅτι „δεῖ μὴ τῶν σωματίων ἀλλὰ τῆς ψυχῆς ἐρᾶν,“ οὔτινες μέχοι ὁκτῶ καὶ εἴκοσι ἐτῶν δεῖν λέγοντες συνέχειν τοὺς ἐρωμένους.

248 Diogenes Laërt. VII 129. καὶ ἐρασθήσεσθαι δὲ τὸν σοφὸν τῶν νέων τῶν ἐμφαινόντων διὰ τοῦ εἶδους τὴν πρὸς ἀρετὴν εὐφυΐαν, ὥς φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ.

249 Sextus Pyrrh. hypotyp. III 200. καὶ τί θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ οἱ ἀπὸ τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας καὶ οἱ περὶ τὸν Κιτιέα Ζήνωνα καὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον ἀδιάφορον τοῦτο (i. e. ἀρρενομιξίαν) εἶναί φασιν;

10

250 Sextus Pyrrh. hypotyp. III 245. οἷον γοῦν ὁ αἰρεσιάρχης αὐτῶν Ζήνων ἐν ταῖς διατριβαῖς φησι περὶ παίδων ἀγωγῆς ἄλλα τε ὅμοια καὶ τάδε· „διαμηρίζειν μηδὲν μᾶλλον μηδὲ ἥσσον παιδικὰ ἢ μὴ παιδικὰ μηδὲ θήλεα ἢ ἄρρενα· οὐ γὰρ παιδικοῖς ἄλλα ἢ μὴ παιδικοῖς οὐδὲ θηλείαις ἢ ἄρρεσιν, ἀλλὰ ταῦτά πρέπει τε καὶ πρέποντά 15 ἐστίν.“ — id. adv. math. XI 190. καὶ μὴν περὶ μὲν παίδων ἀγωγῆς ἐν ταῖς διατριβαῖς ὁ αἰρεσιάρχης Ζήνων τοιαῦτά τινα διέξεισιν (sequuntur eadem verba, sed ἄλλα παιδικοῖς pro παιδικοῖς ἄλλα).

251 Sextus adv. math. XI 190. καὶ πάλιν (ὁ Ζήνων) „διαμεμῆρικας τὸν ἐρώμενον; οὐκ ἔγωγε. πότερον οὐκ ἐπεθύμησας αὐτὸν διαμηρίσαι; καὶ μάλα. ἀλλ' ἐπιθυμήσας παρασχεῖν σοι αὐτὸν [ἦ] ἐφοβήθης κελεῦσαι; μὲν Δί'. ἀλλ' ἐκέλευσας; καὶ μάλα. εἴτ' οὐχ ὑπερτέτῃ σοι; οὐ γάρ.“

252 Plutarchus quaest. conviv. III 6,1 p. 653e. ὥς ἔγωγε νῆ τὸν κύνα καὶ τοὺς Ζήνωνος ἂν ἐβουλόμην, ἔφη, διαμηρισμοὺς ἐν 25 συμποσίῳ τινὶ καὶ παιδιᾷ μᾶλλον ἢ σπουδῆς τοσαύτης ἐχομένῳ συγγραμμάτι, τῇ Πολιτείᾳ, κατατετάχθαι.

253 Epiphanius adv. Haeres. III 36 (DDG p. 592). Ζήνων ὁ Κιτιεύς, ὁ Στωϊκὸς ἔφη . . . . τοὺς δὲ τελευτῶντας ζώοις παραβάλλειν χρῆναι ἢ πυρί. καὶ τοῖς παιδικοῖς χρῆσθαι ἀκωλύτως.

30

254 Theophilus ad Autol. III 5 p. 119 C. τί σοι ἔδοξε τὰ Ζήνωνος ἢ τὰ Διογένοους καὶ Κλεάνθους, ὅποσα περιέχουσιν αἱ βίβλοι αὐτῶν διδάσκουσαι ἀνθρωποβορίας, πατέρας μὲν ὑπὸ ἰδίῳ τέκνῳ ἔψεσθαι καὶ βιβρώσκεσθαι καί, εἴ τις οὐ βούλοιο ἢ μέρος τι τῆς μυσερᾶς τροφῆς ἀπορρίψειν, αὐτὸν κατεσθίεσθαι τὸν μὴ φαρόντα; 35

Cf. Diogenes Laërt. VII 121. γεύσεσθαι τε καὶ ἀνθρωπίνων σαρκῶν κατὰ περίστασιν. — ib. 188 (Chrysippus). ἐν δὲ τῷ γ' περὶ δι-

1 θρυλεῖται A, corr. Mus. 2 οἱ μέχοι Meineke. 20 ἐπιθυμήσας Bekker dubit., ἐπεθύμησας cod. 21 ἢ seclusi, interpolatum, postquam pro ἐπιθυμήσας scriptum est ἐπεθύμησας. 23 ὑπερτέτῃ σοι CHR. 25 τοὺς scripsi, τοῦ vulg. || διαμερισμοὺς libri, corr. Wyt.

καίου κατὰ τοὺς χιλλους στίχους καὶ τοὺς ἀποθανόντας κατεσθίειν κελεύων. — Sext. Pyrrh. III 207, 247sq. adv. math. XI 192—194. — Chrys. fr. mor. n. 747 (Vol. III p. 186).

255 Sextus Pyrrh. hypotyp. III 206. τό τε αἰσχροργεῖν, ἐπάρα-
5 τον ὃν παρ' ἡμῖν, ὁ Ζήνων οὐκ ἀποδοκιμάζει.

256 Sextus Pyrrh. hypotyp. III 246. περὶ δὲ τῆς εἰς τοὺς γονεῖς
ὀσιότητος ὁ αὐτὸς ἀνὴρ (Ζήνων) φησιν εἰς τὰ περὶ τὴν Ἰοκάστην
καὶ τὸν Οἰδίποδα, ὅτι οὐκ ἦν δεινὸν τρῖβειν τὴν μητέρα· καὶ εἰ μὲν
ἀσθενοῦσαν ἕτερόν τι μέρος τοῦ σώματος τρῖψας ταῖς χερσὶν ὠφέλει,
10 οὐδὲν αἰσχρόν· εἰ δὲ ἕτερα μέρη τρῖψας εὐφραίνεν, ὀδυνωμένην
παύσας, καὶ παῖδας ἐκ τῆς μητρὸς γενναίους ἐποίησεν, αἰσχρόν. —
Sextus adv. math. XI 191. καί γε ὁ μὲν Ζήνων, τὰ περὶ τῆς Ἰοκάστης
καὶ Οἰδίποδος θεὶς ἱστορούμενα, φησὶν ὅτι οὐκ ἦν δεινὸν τρῖψαι τὴν
μητέρα. καί, εἰ μὲν ἀσθενοῦσαν τὸ σῶμα ταῖς χερσὶ τρῖψας ὠφέλει,
15 οὐδὲν αἰσχρόν· εἰ δὲ ἑτέρῳ μέρει τρῖψας ἐφ' ᾧ εὖρεν ὀδυνωμένην
παύσας καὶ παῖδας ἐκ τῆς μητρὸς γενναίους ποιήσας τί ἦν αἰσχρόν;
— Pyrrh. hypotyp. III 205. ἀλλὰ καὶ ὁ Κιτιεὺς Ζήνων φησὶ μὴ ἄτο-
πον εἶναι τὸ μόριον τῆς μητρὸς τῷ ἑαυτοῦ μορίῳ τρῖψαι, καθάπερ
οὐδὲ ἄλλο τι μέρος τοῦ σώματος αὐτῆς τῇ χειρὶ τρῖψαι φαῦλον ἂν
20 εἴποι τις εἶναι.

257 Diogenes Laërt. VII 33. καὶ ἐσθῆτι δὲ τῇ αὐτῇ κελεύει
χρησθαι ἀνδρας καὶ γυναῖκας καὶ μηδὲν μόριον ἀποκεκρῦσθαι.

258 Seneca Epist. 104, 21. *quod si convivere etiam Graecis juvat,
cum Socrate, cum Zenone versare: alter te docebit mori, si necesse erit:*
25 *alter, antequam necesse erit.*

259 Diogenes Laërt. VII 32. ἔνιοι μέντοι (inter quos Cassius
scepticus) ἐν πολλοῖς κατηγοροῦντες τοῦ Ζήνωνος, πρῶτον μὲν τὴν
ἐγκύκλιον παιδείαν ἄχρηστον ἀποφαίνειν λέγοντα ἐν ἀρχῇ τῆς πο-
λιτείας.

30 260 Plutarchus de Stoic. repugn. cp. 8 p. 1034f. τοῦτον δὲ τὸν
λόγον ἐρωτήσας (scil. Zeno), ἀντέγραψε μὲν πρὸς τὴν Πλάτωνος
Πολιτείαν etc.

Antecedit Zenonis fr. n. 78.

261 Plutarchus vita Lycurg. 31. ταύτην (Lycurgi rem publicam)
35 καὶ Πλάτων ἔλαβε τῆς πολιτείας ὑπόθεσιν καὶ Διογένης καὶ
Ζήνων καὶ πάντες ὅσοι τι περὶ τούτων ἐπιχειρήσαντες εἰπεῖν ἐπαι-
νοῦνται, γράμματα καὶ λόγους ἀπολιπόντες μόνον.

262 Plutarchus de Alex. virt. I 6 p. 329a. καὶ μὴν ἡ πολὺ θαν-

15 εὐφραίνεν scribendum esse (pro ἐφ' ᾧ εὖρεν) ostendit locus Pyrrh.
III 246, sed ἑτέρῳ μέρει verum esse patet, non ἕτερα μέρη. 16 τί ἦν corruptum;
fortasse τοῦτ' ἦν.

μαζομένη πολιτεία τοῦ τὴν Στωικῶν αἵρεσιν καταβαλομένου Ζήνωνος εἰς ἐν τοῦτο συντείνει κεφάλαιον, ἵνα μὴ κατὰ πόλεις μηδὲ κατὰ δήμους οἰκῶμεν, ἰδίους ἕκαστοι διωρισμένοι δικαίοις, ἀλλὰ πάντας ἀνθρώπους ἡγώμεθα δημότας καὶ πολίτας, εἰς δὲ βίος ἢ καὶ κόσμος, ὥσπερ ἀγέλης συννόμου νόμῳ κοινῷ συντρεφομένης. τοῦτο Ζήνων 5 μὲν ἔγραψεν ὥσπερ ὄναρ ἢ εἰδωλον εὐνομίας φιλοσόφου καὶ πολιτείας ἀνατυπωσάμενος: id. de Stoic. rep. cp. 2, 1 p. 1033b. ἐπεὶ τοίνυν πολλὰ μὲν ὡς ἐν λόγοις αὐτῷ Ζήνωνι . . . γεγραμμένα τυγχάνει περὶ πολιτείας καὶ τοῦ ἄρχεσθαι καὶ ἄρχειν καὶ δικάζειν καὶ ῥητορεύειν. — Johannes Chrysost. Hom. I in Matth. 4. οὐ γὰρ καθάπερ Πλάτων ὁ 10 τὴν καταγέλαστον ἐκείνην πολιτείαν συνθεὶς καὶ Ζήνων καὶ εἴ τις ἕτερος πολιτείαν ἔγραψεν ἢ νόμους συνέθηκεν.

263 Athenaeus XIII 561 C. Ποντιανὸς δὲ Ζήωνα ἔφη τὸν Κιτιέα ὑπολαμβάνειν τὸν Ἑρωτα θεὸν εἶναι φιλίας καὶ ἐλευθερίας, ἔτι δὲ καὶ ὁμονομίας παρασκευαστικόν, ἄλλον δ' οὐδενός. διὸ καὶ ἐν τῇ 15 πολιτείᾳ ἔφη „τὸν Ἑρωτα θεὸν εἶναι, συνεργὸν ὑπάρχοντα πρὸς τὴν τῆς πόλεως σωτηρίαν.“ — Plutarchus vit. Lycurg. 31. οὐ μὴν τοῦτό γε τῷ Λυκούργῳ κεφάλαιον ἦν τότε, πλείστῳ ἡγουμένην ἀπολιπεῖν τὴν πόλιν, ἀλλ' ὥσπερ ἐνὸς ἀνδρὸς βίῳ καὶ πόλεως ὅλης νομίζων εὐδαιμονίαν ἀπ' ἀρετῆς ἐγγίνεσθαι καὶ ὁμονομίας τῆς πρὸς 20 αὐτήν, πρὸς τοῦτο συνέταξε καὶ συνήρμοσεν, ὅπως ἐλευθέριοι καὶ αὐτάρχεις γενόμενοι καὶ σωφρονοῦντες ἐπὶ πλείστον χρόνον διατελῶσι. ταύτην καὶ Πλάτων ἔλαβε τῆς Πολιτείας ὑπόθεσιν καὶ Διογένης καὶ Ζήνων κ. τ. λ.

264 Clemens Alex. Strom. V 12, 76 p. 691 P. λέγει δὲ καὶ Ζή- 25 νων, ὁ τῆς Στωικῆς κτίστης αἰρέσεως, ἐν τῇ τῆς πολιτείας βιβλίῳ μήτε ναοὺς δεῖν ποιεῖν μήτε ἀγάλματα· μηδὲν γὰρ εἶναι τῶν θεῶν ἄξιον κατασκευάσμα, καὶ γράφειν οὐ δέδιεν αὐταῖς λέξεσι τάδε· ἱερὰ τε οἰκοδομεῖν οὐδὲν δεήσει· ἱερὸν γὰρ μὴ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἄγιον οὐδὲν χρὴ νομίζειν· οὐδὲν δὲ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἄγιον 30 οἰκοδόμων ἔργον καὶ βαναύσων. — Plutarchus de Stoic. rep. cp. 6, 1 p. 1034b. ἔτι δόγμα Ζήνωνος ἔστιν· ἱερὰ θεῶν μὴ οἰκοδομεῖν· ἱερὸν γὰρ μὴ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἄγιον οὐκ ἔστιν· οἰκοδόμων δ' ἔργον καὶ βαναύσων οὐδὲν ἔστι πολλοῦ ἄξιον. — Theodoretus Gr. Aff. Cur. III 74 p. 89, 7 Ra. ταῦτα συνορῶν καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς 35 ἐν τῷ τῆς Πολιτείας ἀπαγορεύει βιβλίῳ καὶ ναοὺς οἰκοδομεῖν καὶ ἀγάλματα τεκταίνειν· οὐδὲν γὰρ εἶναι τούτων φησὶν θεῶν ἄξιον

15 φιλίας καὶ ὁμονομίας, ἔτι δὲ καὶ ἐλευθερίας optime coniecit Kaibel, quia statim sequitur p. 561d φιλία τε καὶ ὁμόνοια γεννᾶται, δι' ὧν ἡ καλλίστη ἐλευθερία τοῖς ταῦτα μετιούσιν συναύξεται.

κατασκευάσμα. — Epiphanius adv. haeres. III 36. Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ὁ Στωικὸς ἔφη μὴ δεῖν θεοῖς οἰκοδομεῖν ἱερά.

265 Origenes c. Celsum I 5 Vol. I p. 59, 3 Kö. (p. 324 Del.). προσθήσομεν δὲ καὶ ἡμεῖς ὅτι καὶ ὁ Ζήνων ὁ Κιτιεὺς ἐν τῇ Πολιτείᾳ φησὶν· „ἱερά τε οἰκοδομεῖν οὐδὲν δεήσει· ἱερὸν γὰρ οὐδὲν χρὴ νομίζειν οὐδὲ πολλοῦ ἄξιον καὶ ἄριον οἰκοδόμων τε ἔργον καὶ βαναύσων.“

266 Stobaeus Floril. 43, 88 Mein. Ζήνων ἔφη δεῖν τὰς πόλεις κοσμεῖν οὐκ ἀναθήμασιν ἀλλὰ ταῖς τῶν οἰκούντων ἀρεταῖς.

10 267 Cassius scepticus ap. Diog. Laërt. VII 33. καὶ κατὰ τοὺς διακοσίλους <στίχους> μὴθ' ἱερά μῆτε δικαστήρια μῆτε γυμνάσια ἐν ταῖς πόλεσιν οἰκοδομεῖσθαι (scil. δογματίζειν τὸν Ζήωνα).

268 Diogenes Laërt. VII 33. περὶ τε νομίσματος οὕτως γράφειν „νόμισμα δ' οὐτ' ἀλλαγῆς ἔνεκεν οἷσθαι δεῖν κατασκευάζειν οὐτ' ἀπο-
15 δημίας ἔνεκεν.“

269 Diogenes Laërt. VII 131. ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς καὶ κοινὰς εἶναι τὰς γυναικας δεῖν παρὰ τοῖς σοφοῖς, ὥστε τὸν ἐντυχόντα τῇ ἐντυχούσῃ χρῆσθαι, καθά φησι Ζήνων ἐν τῇ πολιτείᾳ. — ib. 33. κοινὰς τε τὰς γυναικας δογματίζειν, ὁμοίως Πλάτῳ, ἐν τῇ πολιτείᾳ.

20 270 Diogenes Laërt. VII 121. καὶ γαμήσειν, ὥς ὁ Ζήνων φησὶν ἐν τῇ πολιτείᾳ, (τὸν σοφόν) καὶ παιδοποιήσεσθαι.

271 Seneca de Otio cp. 3, 2 Gertz. Zenon ait: accedet ad rempublicam (sapiens), nisi si quid impedierit. — id. de Tranq. An. I 7. Promptus compositus sequor Zenona, Cleanthem, Chrysippum; quorum
25 tamen nemo ad rempublicam accessit, at nemo non misit.

Cf. Chrysipp. fr. 697 Vol. III p. 175, 3.

X. De Cratete. — De Homero. — De Hesiodo.

272 Diogenes Laërt. VI 91. Ζήνων δ' αὖ ὁ Κιτιεὺς ἐν ταῖς χρεΐαις καὶ κώδιον αὐτὸν (scil. Cratetem) φησὶ ποτε προσράψαι τῷ
30 τρίβωνι ἀνεπιστρεπτοῦντα.

273 Stobaeus Floril. 95, 21 Mein. Ζήνων ἔφη Κράτητα ἀναγινώσκειν ἐν σκυτείῳ καθήμενον τὸν Ἀριστοτέλους προτρεπτικόν, ὃν ἔγραψε πρὸς Θεμίσωνα τὸν Κυπρίων βασιλέα λέγων, ὅτι οὐδενὶ πλείῳ ἀγαθὰ ὑπάρχει πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι, πλουτὸν τε γὰρ πλείστον αὐτὸν

5 patet ipsa Zenonis verba accuratissime a Clemente referri, breviori eundem locum ab Origene. 11 στίχους add. Menag. || ἐπὶ BPLD. 17 ὥς P, corr. P³. 25 at scripsi, et A. 28 αὖ scripsi, αὐθ' vulgo. 30 ἀνεπιστρεπτοῦντα libri, corr. Rossius. 31 referendum ad Κράτητος ἀπομνημονεύματα.

ἔχειν, ὥστε δαπανᾶν εἰς ταῦτα, ἔτι δὲ δόξαν ὑπάρχειν αὐτῷ. ἀναγι-
γνώσκοντος δὲ αὐτοῦ τὸν σκυτέα ἔφη προσέχειν ἅμα ῥάπτοντα. καὶ
τὸν Κράτητα εἰπεῖν· „ἐγὼ μοι δοκῶ, ὦ Φίλισκε, γράψειν πρὸς σὲ προ-
τρεπτικόν· πλεῖω γὰρ ὁρῶ σοι ὑπάρχοντα πρὸς τὸ φιλοσοφῆσαι ὢν
ἔγραψεν Ἀριστοτέλης“

5

274 Dio Prus. LIII 4. γέγραφε δὲ καὶ Ζήνων ὁ φιλόσοφος
εἰς τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν, καὶ περὶ τοῦ Μαργίτου δέ·
δοκεῖ γὰρ καὶ τοῦτο τὸ ποίημα ὑπὸ Ὀμήρου γερονέναι νεωτέρου καὶ
ἀποπειρωμένου τῆς αὐτοῦ φύσεως πρὸς ποιήσιν. ὁ δὲ Ζήνων οὐδὲν
τῶν [τοῦ] Ὀμήρου ψέγει, ἅμα διηγούμενος καὶ διδέσκων ὅτι τὰ μὲν 10
κατὰ δόξαν, τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν γέγραπεν, ὅπως μὴ φαίνεται αὐτὸς
αὐτῷ μαχόμενος ἐν τισι δοκοῦσιν ἐναντίως εἰρησθαι. ὁ δὲ λόγος οὗ-
τος Ἀντισθένους ἐστὶ πρότερον, ὅτι τὰ μὲν δόξη, τὰ δὲ ἀληθεῖα εἴρη-
ται τῷ ποιητῇ· ἀλλ' ὁ μὲν οὐκ ἐξειργάσατο αὐτόν, ὁ δὲ καθ' ἕκαστον
τῶν ἐπὶ μέρους ἐδήλωσεν.

15

275 Strabo I p. 41. περὶ δὲ τῶν Ἑρεμβῶν πολλὰ μὲν εἴρηται,
πιθανώτατοι δ' εἰσὶν οἱ νομίζοντες τοὺς Ἀραβας λέγεσθαι. Ζήνων
δ' ὁ ἡμέτερος καὶ γράφει οὕτως· „Αἰθίοπας θ' ἰκόμην καὶ Σιδονίους
Ἀραβὰς τε.“ τὴν μὲν οὖν γραφὴν οὐκ ἀνάγκη κινεῖν παλαιὰν οὔσαν etc.

Versus est δ 84. eadem Strabo refert VII p. 299. εἰ μὴ Ζήνωνι 20
τῷ φιλοσόφῳ προσεκτέον γράφοντι· (sequitur vs. ut supra) et XVI
p. 784. ἀλλὰ μᾶλλον περὶ τῶν Ἑρεμβῶν ἢ ζήτησις, εἴτε τοὺς Τρω-
γλοδύτας ὑπονοητέον λέγεσθαι — — εἴτε τοὺς Ἀραβας· ὁ μὲν οὖν
Ζήνων ὁ ἡμέτερος μεταγράφει οὕτως „καὶ Σιδονίους Ἀραβὰς τε.“

276 Diogenes Laërt. VIII 48. ἀλλὰ μὴν καὶ τὸν οὐρανὸν πρῶ- 25
τον (scil. Pythagoram) ὀνομάσαι κόσμον καὶ τὴν γῆν στρογγύλην· ὥς
δὲ Θεόφραστος Παρμενίδην· ὥς δὲ Ζήνων Ἡσίοδον.

3. Zenonis apophthegmata.

277 Plutarchus de capienda ex inim. utilitate 2 p. 87a. Ζήνων δέ,
τῆς ναυκληρίας αὐτῷ συντριβείσης, πυθόμενος εἶπεν, εἴ γε, ὦ τύχη, 30
ποιεῖς εἰς τὸν τρίβωνα συνελεύνουσα ἡμᾶς. — id. de tranq. An. 6

7 videtur spectare προβλημάτων Ὀμηρικῶν libros, in catalogo Laërtiano
(n. 41) allatos. 10 τοῦ del. Wilam. || ψέγει Emper., λέγει libri. || ἅμα Ja-
cobs, ἀλλὰ libri. 14 ὁ δὲ U, οὐδὲ PHBM. 27 Cf. Theog. 126—128. Γαῖα
δὲ τοι πρῶτον μὲν ἐγείνατο Ἴσον ἐναντῇ, οὐρανὸν ἀστερόενθ', ἵνα μιν περὶ πάντα
καλύπτοι, ὕφρ' εἴη μακάρεσσι θεοῖς ἔδος ἀσφαλὲς αἰεῖ.

p. 467 c. Ζήνωνι τῷ Κιτιεῖ μία ναῦς περιῆν φορτηγός· πυθόμενος δὲ ταύτην αὐτόφορτον ἀπολωλέναι συγκλυσθεῖσαν, εὖ γε, εἶπεν, ὦ τύχη, ποιεῖς, εἰς τὸν τρίβωνα καὶ τὴν στοὰν συνελαύνουσα ἡμᾶς. — id. de Exilio 11 p. 603 d. eadem narrat, sed in dicto Zenonis καὶ βίον φιλόσοφον pro καὶ τὴν στοάν. — Diogenes Laërt. VII 5. ἄλλοι δὲ δια-
 5 τρίβοντα ἐν ταῖς Ἀθήναις ἀκούσαι τὴν ναναγίαν καὶ εἰπεῖν· „εὖ γε ποιεῖ ἡ τύχη προσελαύνουσα ἡμᾶς φιλοσοφία.“ — Senec. de tranq. An. 14, 2. Nuntiato naufragio Zeno noster, quum omnia sua audiret submersa, „Iubet“ inquit „me fortuna expeditius philosophari.“

10 278 Diogenes Laërt. VII 24. φησὶ δ' Ἀπολλώνιος ὁ Τύριος ἔλκοντος αὐτὸν Κράτης τοῦ ἱματίου ἀπὸ Στίλπωνος εἰπεῖν „ὦ Κράτης, λαβὴ φιλοσόφων ἐστὶν ἐπιδέξιος ἢ διὰ τῶν ὥτων· πείσας οὖν ἔλκε τούτων. εἰ δέ με βιάζῃ, τὸ μὲν σῶμα παρὰ σοὶ ἔσται, ἡ δὲ ψυχὴ παρὰ Στίλπωνι.“

15 279 Diogenes Laërt. VII 25. καὶ πρὸς τὸν δείξαντα δὲ αὐτῷ διαλεκτικὸν ἐν τῷ θερίζοντι λόγῳ ἑπτὰ διαλεκτικὰς ἰδέας πυθέσθαι, πόσας εἰσπράττεται μισθοῦ· ἀκούσαντα δὲ ἑκατόν, διακοσίας αὐτῷ δοῦναι.

280 Plutarchus de prof. in virt. c. 6 p. 78 e. ὁ δὲ Ζήνων ὁρῶν
 20 τὸν Θεόφραστον ἐπὶ τῷ πολλοὺς ἔχειν μαθητὰς θαυμαζόμενον, „ὁ ἐκείνου μὲν χορός, ἔφη, μείζων, οὐμὸς δὲ συμφωνότερος.“ — idem περὶ τοῦ ἑαυτὸν ἐπαινεῖν ἀνεπιφθόνως c. 17. p. 545 f. οὕτω γὰρ ὁ Ζήνων πρὸς τὸ πλῆθος τῶν Θεοφράστου μαθητῶν „ὁ ἐκείνου χορός, ἔφη, μείζων, ὁ ἐμὸς δὲ συμφωνότερος.“

25 281 Gnomologion Monac. 196 (Gnomol. Vatic. ed. Sternb. 295). Ζήνων ὁ φιλόσοφος, λεγόντων τινῶν ὅτι παράδοξα λέγει, εἶπεν „ἀλλ' οὐ παράνομα.“ Cf. Cleanth. n. 619.

282 Chrysippus ap. Galen. de Hipp. et Plat. plac. III 5 (V p. 322 K., p. 288 Iu. Mueller). ὅ τε Ζήνων πρὸς τοὺς ἐπιλαμβανομένους, ὅτι
 30 πάντα τὰ ζητούμενα εἰς τὸ στόμα φέρει, ἔφησεν „ἀλλ' οὐ πάντα καταπίνεται.“

283 Diogenes Laërt. VII 24. ἐρωτηθεὶς πῶς ἔχει πρὸς λουδορίαν „καθάπερ, εἶπεν, εἰ πρεσβευτὴς ἀναπόκριτος ἀποστέλλοιτο.“

284 Diogenes Laërt. VII 24. ἐν συμποσίῳ κατακείμενος σιγῇ,
 35 τὴν αἰτίαν ἠρωτήθη. ἔφη οὖν τῷ ἐγκαλέσαντι ἀπαγγεῖλαι πρὸς τὸν βασιλέα, ὅτι παρῇν τις σιωπᾶν ἐπιστάμενος. ἦσαν δὲ οἱ ἐρωτήσαντες παρὰ Πτολεμαίου πρέσβεις ἀφικόμενοι καὶ βουλόμενοι μαθεῖν, τί εἰ-

13 τούτων BPL, τοῦτον D.

17 πόσας P (scil. δραχμάς), πόσας²⁷ B.

27 Praestaret longe hic quoque quod in fragmento Cleanthis legitur: παράλογα.

30 φέρειν libri, φέρει Iu. Mueller.

33 πρεσβύτης P, πρεσβύτ⁸ B.

ποιεν περὶ αὐτοῦ πρὸς τὸν βασιλέα. — Stob. Floril. 33, 10 (Vol. I p. 680 Hense). Ζήνων, Ἀντιγόνοῦ πρέσβεις Ἀθήναζε πέμψαντος, κληθεὶς ὑπ' αὐτῶν σὺν ἄλλοις φιλοσόφοις ἐπὶ δεῖπνον, κάκείνων παρὰ πότον σπενδόντων ἐπιδείκνυσθαι τὴν αὐτῶν ἔξιν, αὐτὸς ἐσίγα. τῶν δὲ πρέσβεων ζητούντων τί ἀπαγγείλωσι περὶ αὐτοῦ πρὸς Ἀντιγόνοῦ, 6 „τοῦτ' αὐτό,“ ἔφη, „ὃ βλέπετε.“ δυσκρατέστατον γὰρ πάντων ὁ λόγος. — Plutarchus de garrul. 4 p. 504a. Ἀθήνησι δέ τις ἐστιῶν πρέσβεις βασιλικούς ἐφιλοτιμήθη σπουδάζουσιν αὐτοῖς συναγαγεῖν εἰς ταὐτὸ τοὺς φιλοσόφους· χρωμένων δὲ τῶν ἄλλων κοινολογία καὶ τὰς συμ- 10 βολὰς ἀποδιδόντων, τοῦ δὲ Ζήνωνος ἡσυχίαν ἄγοντος, φιλοφρονησά- 10 μνοι καὶ προσιόντες οἱ ξένοι „περὶ σοῦ δὲ τί χρὴ λέγειν, ἔφασαν, ὦ Ζήνων, τῷ βασιλεῖ;“ κάκείνος, „ἄλλο μὴδὲν, εἶπεν, ἢ ὅτι πρεσβύτης ἐστὶν ἐν Ἀθήναις παρὰ πότον σιωπᾶν δυνάμενος“ (Theodor. Metoch. p. 334, Kiessling. adfert Pearson).

285 Athenaeus II 55 F. διὸ καὶ Ζήνων ὁ Κιτιεύς, σκληρὸς ὢν 15 καὶ πάνν θυμικὸς πρὸς τοὺς γνωρίμους, ἐπὶ πλεῖον τοῦ οἴνου σπάσας ἡδὺς ἐγίνετο καὶ μείλιχος· πρὸς τοὺς πυνθανομένους οὖν τοῦ τρόπου τὴν διαφορὰν ἔλεγε τὸ αὐτὸ τοῖς θέρμοις πᾶσχειν· καὶ γὰρ ἐκείνους πρὶν διαβραχῆναι πικροτάτους εἶναι, ποτισθέντας δὲ γλυκεῖς καὶ 20 προσηνεστάτους. — Galenus de anim. mor. 3 (Vol. IV p. 777 K.). 20 καὶ Ζήνων, ὡς φασιν, ἔλεγεν ὅτι, καθάπερ οἱ πικροὶ θέρμοι βρεχόμενοι τῷ ὕδατι γλυκεῖς γίνονται, οὕτω καὶ αὐτὸν ὑπ' οἴνου διατίθεσθαι. — Eustathius ad Hom. Od. φ 293 p. 1910, 42. Ζήνων οὖν, φασίν, ὁ Κιτιεύς, σκληρὸς ἄλλως ὢν πρὸς τοὺς συνήθεις, ὅμως εἰ 25 πλεῖον οἴνου σπάσειε, ἡδὺς ἐγίνετο καὶ μείλιχος, λέγων ταὐτόν τι 25 τοῖς θέρμοις πᾶσχειν, οἱ πικρότεροι ὄντες πρὶν διαβραχῆναι, ποτισθέντες γλυκεῖς γίνονται καὶ προσηνεστέροι. — Diogenes Laërt. VII 26. ἐρωτηθεὶς διὰ τί αὐστηρὸς ὢν ἐν τῷ πότῳ διαχεῖται ἔφη „καὶ οἱ θέρμοι πικροὶ ὄντες βρεχόμενοι γλυκαίνονται.“

286 Diogenes Laërt. VII 17. ἐρωτικῶς δὲ διακείμενος Χρემωνί- 30 δου, παρακαθιζόντων αὐτοῦ τε καὶ Κλεάνθους, ἀνέστη. θαυμάζοντος δὲ τοῦ Κλεάνθους ἔφη „καὶ τῶν ἱατρῶν ἀκούω τῶν ἀγαθῶν, κρά- 35 τιστον εἶναι φάρμακον πρὸς τὰ φλεγμαίνοντα ἡσυχίαν.“

287 Musonius περὶ τροφῆς ap. Stob. Floril. 17, 42 (Vol. I p. 506 Hense). Ζήνων δὲ ὁ Κιτιεύς οὐδὲ νοσῶν ᾤετο δεῖν τροφήν προσ- 35 φέρεσθαι τρυφερωτέραν, ἀλλ' ἐπεὶ ὁ θεραπεύων ἱατρὸς ἐκέλευεν αὐτὸν φαγεῖν νεοττὸν περιστερᾶς, οὐκ ἀνασχόμενος, „ὥς Μάνην,“ ἔφη, „με θεράπευε.“ ἡξίου γὰρ οἶμαι μὴδὲν μαλακώτερον ἐν τῇ θεραπείᾳ γίνεσθαι αὐτῷ ἢ τῶν δούλων τινὶ νοσοῦντι.

288 Diogenes Laërt. VII 28, 29. ἐτελεύτα δὴ οὕτως. ἐκ τῆς σχολῆς ἀπῶν προσέπταισε καὶ τὸν δάκτυλον περιέρρηξε. παίσας δὲ τὴν γῆν τῇ χειρὶ, φησὶ τὸ ἐκ τῆς Νιόβης,

ἔρχομαι, τί μ' αὖεις;

5 καὶ παραχρῆμα ἐτελεύτησεν, ἀποπνίξας ἑαυτόν. — Stobaeus Floril. VII 44 (Vol. I p. 321 Hense). Ζήνων, ὥς ἤδη γέρων ὢν πταίσας κατέπεσεν, „ἔρχομαι,“ εἶπε, „τί με αὖεις;“ καὶ εἰσελθὼν ἑαυτὸν ἐξήγαγεν. — Lucianus Macrob. 19. Ζήνων δέ... ὃν φασιν εἰσερχόμενον εἰς τὴν ἐκκλησίαν καὶ προσπταίσαντα ἀναφθέρξασθαι „τί με βοᾷς;“
10 καὶ ὑποστρέψαντα οἴκαδε καὶ ἀποσχόμενον τροφῆς τελευτῆσαι τὸν βίον.

289 Aelianus Var. Hist. IX 26. Ζήνονα τὸν Κιτιέα δι' αἰδοῦς ἄραν καὶ σπουδῆς ἦγεν Ἀντίγονος ὁ βασιλεύς. καὶ ποτε οὖν ὑπερπλησθεὶς οἴνου ἐπεκώμασε τῷ Ζήνωνι, καὶ φιλῶν αὐτὸν καὶ περιβάλλων ἄτε ἔξιονος ὢν, ἡξίου τι αὐτὸν προστάξαι, ὁμνὺς καὶ νεανιενόμε-
15 νος σὺν ὄρκῳ, μὴ ἀτυχῆσειν τῆς αἰτήσεως. ὁ δὲ λέγει αὐτῷ „πορευθεὶς ἔμεσον“ σεμνῶς ἅμα καὶ μεγαλοφρόνως τὴν μέθην ἐλέγξας καὶ φειδόμενος αὐτοῦ, μὴ ποτε διαβόραγῃ ὑπὸ πλησμονῆς.

290 Athenaeus VIII 345 C. Ζήνων δ' ὁ Κιτιεύς ὁ τῆς Στοᾶς κτίστης, πρὸς τὸν ὀσοφάγον, ᾧ συνέζη ἐπὶ πλείονα χρόνον, καθά
20 φησιν Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῷ Ζήνωνος βίῳ (p. 119 Wil.), μεγάλου τινὸς κατὰ τύχην ἰχθύος παρατεθέντος, ἄλλου δ' οὐδενὸς παρεσκευασμένου, λαβὼν ὅλον ὁ Ζήνων ἀπὸ τοῦ πίνακος οἷος ἦν κατεσθίειν. τοῦ δ' ἐμβλέψαντος αὐτῷ· τί οὖν, ἔφη, τοὺς συζῶντάς σοι οἶει πᾶσχειν, εἰ σὺ μίαν ἡμέραν μὴ δεδύνησαι ἐνεργεῖν ὀσοφα-
25 γίαν; Diog. Laërt. VII 19 eadem minus eleganter narrat.

291 Athenaeus V 186 D. ὁ δὲ Ζήνων, ἐπεὶ τις τῶν παρόντων ὀσοφάγων ἀπέσυρεν ἅμα τῷ παρατεθῆναι τὸ ἐπάνω τοῦ ἰχθύος, στρέψας καὶ αὐτὸς τὸν ἰχθὺν ἀπέσυρεν ἐπιλέγων· (Eur. Bacch. 1129)

Ἰνῶ δὲ τὰπὶ θάτερον ἐξιργάζετο.

30 De Bione eadem narratur Athen. VIII p. 344a.

292 Diogenes Laërt. VII 17. δυοῖν δ' ὑπανακειμένοιιν ἐν πότῳ, καὶ τοῦ ὑπ' αὐτὸν τὸν ὑφ' ἑαυτὸν σκιμαλίζοντος τῷ ποδί, αὐτὸς ἐκείνον τῇ γόνατι. ἐπιστραφέντος δέ „τί οὖν οἶει τὸν ὑποκάτω σου πᾶσχειν ὑπὸ σοῦ;“ Suidas s. v. σκιμαλίσω.

35 293 Diogenes Laërt. VII 16, 17. οἷον ἐπὶ τοῦ καλλωπιζομένου ποτὲ ἔφη. ὀχετίον γάρ τι ὀκηρῶς αὐτοῦ ὑπερβαίνοντος „δικαίως, εἶπεν, ὑφορᾷ τὸν πηλόν· οὐ γὰρ ἔστιν ἐν αὐτῷ κατοπτρίσασθαι.“

2 πλήσας B, πλήξας D. 17 verba μὴ ποτε—πλησμονῆς inepta sunt; nam ea re parcit regi philosophus, quod ebrii promisso non abutitur. 31 ὑπεραννακειμένοιιν libri, corr. Menag. 32 ὑπ' αὐτὸν L, ὑφ' αὐτὸν BP, ὑπὲρ αὐτὸν D.

294 Stobaeus Floril. 15, 12 (Vol. I p. 479 Hense). Ζήνων πρὸς τοὺς ἀπολογουμένους ὑπὲρ τῆς αὐτῶν ἀσωτίας καὶ λέγοντας ἐκ πολλοῦ τοῦ περιόντος ἀναλίσκειν ἔλεγεν „ἦ που καὶ τοῖς μαγείοις συγγνώσεσθε, ἐὰν ἀλμυρὰ λέγωσι πεποιηκέναι τὰ ὄψα, ὅτι πληθὺς ἀλῶν αὐτοῖς ὑπῆρχεν;“

5

295 Diogenes Laërt. VII 18. πρὸς δὲ τὸν φιλοπαιδα, οὔτε τοὺς διδασκάλους ἔφη φρένας ἔχειν, αἰὲν διατρέβοντας ἐν παιδαρίοις, οὔτε ἐκείνους.

296 Diogenes Laërt. VII 17. ὥς δὲ Κυνικός τις, οὐ φήσας ἔλαιον ἔχειν ἐν τῇ ληκύθῳ, προσήτησεν αὐτόν, οὐκ ἔφη δώσειν. ἀπελθόντα 10 μέντοι ἐκέλευε σκέψασθαι ὁπότερος εἴη ἀναιδέστερος.

297 Origenes contra Cels. VIII 35 p. 768. Ζήνων δὲ πρὸς τὸν εἰπόντα „ἀπολοίμην, ἐὰν μὴ σε τιμωρήσωμαι“ „ἐγὼ δέ, εἶπεν, ἐὰν μὴ σε φίλον κτήσωμαι.“

298 Diogenes Laërt. VII 23 δοῦλον ἐπὶ κλοπῇ, φασίν, ἑμαστί- 15 γον· τοῦ δ' εἰπόντος „εἴμαρτό μοι κλέψαι“ ἔφη „καὶ δαρῆναι“.

299 Plutarchus de virt. mor. 4 p. 443a. καίτοι καὶ Ζήνωνά φασιν εἰς θεάτρον ἀνιόντα κιθαρωδοῦντος Ἀμοιβέως πρὸς τοὺς μαθητάς „ἴωμεν, εἰπεῖν, ὅπως καταμάθωμεν οἷαν ἔντερα καὶ νεῦρα καὶ ξύλα καὶ ὅστ' αὖ λόγον, καὶ ἀριθμοῦ μετασχόντα καὶ τάξεως ἐμμέλειαν 20 καὶ φωνὴν ἀφίησιν.“ Eadem de an. procreat. in Timaeo p. 1029f.

300 Stobaeus Floril. 36, 26 (Vol. I p. 696 Hense). Ζήνων τῶν μαθητῶν ἔφασκεν τοὺς μὲν φιλολόγους εἶναι, τοὺς δὲ λογοφίλους.

301 Diogenes Laërt. VII 37. Κλεάνθης, ὃν καὶ ἀφωμόλου ταῖς σκληροκήροις δέλτοις, αἱ μόλις μὲν γράφονται, διατηροῦσι δὲ τὰ γρα- 25 φέντα. Suid. s. v. δέλτος. Cf. Cleanthis apophthegma n. 464.

302 Diogenes Laërt. VII 18. Ἀρίστωνος δὲ τοῦ μαθητοῦ πολλὰ διαλεγόμενου οὐκ εὐφυνῶς, ἔνια δὲ καὶ προπετιῶς καὶ θρασέως „ἀδύνατον, εἰπεῖν (scil. Zenonem), εἰ μὴ σε ὁ πατήρ μεθύων ἐγένησεν.“ ὅθεν αὐτὸν καὶ ἄλλον ἀπεκάλει, βραχυλόγος ὢν. — Cf. Plut. de educ. 30 puer. 3 p. 2a, ubi simile dictum Diogeni tribuitur.

303 Diogenes Laërt. VII 23. Διονυσίου δὲ τοῦ Μεταθεμένου εἰπόντος αὐτῷ, διὰ τί αὐτὸν μόνον οὐ διορθοῖ, ἔφη „οὐ γάρ σοι πιστεύω.“

304 Stobaeus Floril. 36, 23 (Vol. I p. 696 Hense). τῶν τις ἐν 35 Ἀκαδημίᾳ νεανίσκων περὶ ἐπιτηδευμάτων διελέγετο ἀφρόνως· ὁ δὲ Ζήνων „ἐὰν μὴ τὴν γλῶσσαν, ἔφη, εἰς νοῦν ἀποβρέξας διαλέγῃ, πολὺ πλείω ἔτι καὶ ἐν τοῖς λόγοις πλημμελήσεις.“ — Plutarchus vita Phoc.

11 ἐκέλευσε BL. 16 εἴμαρτο P, ἦμαρτο B. || μοι ἔφη P. 18 Cf. Plut. Arat. c. 17, 2 ἄδοντος Ἀμοιβέως ἐν τῷ θεάτρῳ. 28 malim: καὶ (pro οὐ) εὐφυνῶς. 30 ἄλλον, λα in ras. B. 36 ἀφρόνως A² Meineke, ἀφρόνων ASM.

c. 5. Ζήνων ἔλεγεν ὅτι δεῖ τὸν φιλόσοφον εἰς νοῦν ἀποβάπτοντα προφέρεισθαι τὴν λέξιν. — Cf. Suidas s. v. Ἀριστοτέλης: τὸν κάλαμον ἀποβρέχων εἰς νοῦν.

305 Diogenes Laërt. VII 19. πρὸς δὲ τὸν φάσκοντα ὡς τὰ πολλὰ
5 αὐτῷ Ἀντισθένης οὐκ ἀρέσκοι, χρεῖαν Σοφοκλέους προενεγκάμενος,
ἠρώτησεν εἴ τινα καὶ καλὰ ἔχειν αὐτῷ δοκεῖ. τοῦ δ' οὐκ εἰδέναι
φήσαντος „εἴτ' οὐκ αἰσχύνῃ, ἔφη, εἰ μὲν τι κακὸν ἦν εἰρημένον ὑπ'
Ἀντισθένης, τοῦτ' ἐκλεγόμενος καὶ μνημονεύων, εἰ δέ τι καλόν, οὐδ'
ἐπιβαλλόμενος κατέχειν;“

10 306 Diogenes Laërt. VII 20. λέγοντος δέ τινος αὐτῷ περὶ Πολέ-
μωνος, ὡς ἄλλα προθέμενος ἄλλα λέγει, σκυθρωπάσας ἔφη „πόσου
γὰρ <ἂν> ἠγάπας τὰ διδόμενα;“

307 Diogenes Laërt. VII 21. καὶ προεφέρετο τὰ τοῦ Καφισίου.
ὃς ἐπιβαλομένου τινὸς τῶν μαθητῶν μεγάλα φυσᾶν, πατάξας εἶπεν,
15 ὡς οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κείμενον εἶη, ἀλλ' ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα.

Cf. Athenaeus XIV 629 A. οὐ κακῶς δὲ καὶ Καφισίας ὁ αὐλη-
τῆς, ἐπιβαλλομένου τινὸς τῶν μαθητῶν αὐλεῖν μέγα καὶ τοῦτο μελε-
τῶντος, πατάξας εἶπεν οὐκ ἐν τῷ μεγάλῳ τὸ εὖ κείμενον εἶναι, ἀλλὰ
ἐν τῷ εὖ τὸ μέγα.

20 308 Diogenes Laërt. VII 20. τοῖς εὖ λεγομένοις οὐκ ἔφη δεῖν
καταλείπεσθαι τόπον, ὥσπερ τοῖς ἀγαθοῖς τεχνίταις, εἰς τὸ θεάσασθαι.
τοῦναντίον δὲ τὸν ἀκούοντα οὕτω πρὸς τοῖς λεγομένοις γίνεσθαι,
ὥστε μὴ λαμβάνειν χρόνον εἰς τὴν ἐπισημείωσιν.

priorem partem huius dicti corruptam esse, mihi persuasum est;
25 fortasse: τοῖς ἐλεγχόμενοις.

309 Diogenes Laërt. VII 22. μὴ τὰς φωνὰς καὶ τὰς λέξεις δεῖν
ἀπομνημονεύειν, ἀλλὰ περὶ τὴν διάθεσιν τῆς χρεῖας τὸν νοῦν ἀσχο-
λεῖσθαι, μὴ ὥσπερ ἔφησιν τινα ἢ σκενασίαν ἀναλαμβάνοντας.

310 Stobaeus Floril. 36, 19 (Vol. I p. 694 Hense). Ζήνων πρὸς
30 τὸν πλείω λαλεῖν θέλοντα ἢ ἀκούειν „νεανίσκε,“ εἶπεν, „ἡ φύσις ἡμῶν
γλῶτταν μὲν μίαν, δύο δὲ ὦτα παρέσχεν, ἵνα διπλάσιον αὖν λέγομεν
ἀκούωμεν.“ — Diogenes Laërt. VII 23. πρὸς τὸ φλυαροῦν μειράκιον
„διὰ τοῦτο, εἶπε, δύο ὦτα ἔχομεν, στόμα δὲ ἓν, ἵνα πλείω μὲν
ἀκούωμεν, ἥττονα δὲ λέγωμεν.“ — cf. Plutarchus de garrul. 1, p. 502c.

35 κωφότης γὰρ αὐθαίρετός ἐστιν (scil. ἡ ἀσιγησία) ἀνθρώπων, οἶμαι,

5 προενεγκάμενος B. 7 μέντοι B. 8 οὐκ B. 11 λέγεις B. 12 ἂν
addidi; significat Zeno philosophi doctrinam non esse mercem, de qua litigare
liceat ei qui pecuniam dederit, sed omnem pecuniam pretio superare. ἠγάπα
BPL. 13 Καφισίου PL, Καφησίον B. 14 ἐπιβαλλομένον PD. 21 τεχνίταις
add. B². 26 initio excidit: <τῶν δὲ παραγγελμάτων> vel <τῶν δὲ παραινέσεων>,
quod propter νέων, quod antecedit, facile potuit omitti. || δεῖν om. BPL.
28 ὕψηλόν B. 33 ἔχωμεν B.

μεμφομένων ὅτι μίαν μὲν γλῶτταν, δύο δ' ὦτα ἔχουσιν. — id. de audiendo 3 p. 39b. καὶ γὰρ τὸν Ἑπαμειμώνδαν ὁ Σπίνθαρος ἐπαινῶν ἔφη μήτε πλείονα γινώσκοντι μήτε ἐλάττονα φθεγγομένῳ ῥαδίως ἐν-
τυχεῖν ἐτέρῳ. καὶ τὴν φύσιν ἡμῶν ἐκάστῳ λέγουσι δύο μὲν ὦτα
δοῦναι, μίαν δὲ γλῶτταν, ὡς ἐλάττονα λέγειν ἢ ἀκούειν ὀφείλονται. 5

311 Diogenes Laërt. VII 21. νεανίσκου πολλὰ λαλοῦντος ἔφη
„τὰ ὦτά σου εἰς τὴν γλῶτταν συνεῤῥύηκεν.“

312 Stobaeus Floril. 57, 12. Ζήνων ὁ Στωικὸς φιλόσοφος ὁρῶν
τινα τῶν γνωρίμων ὑπὸ τοῦ ἀγρίου περισπώμενον εἶπεν· „ἐὰν μὴ σὺ
τοῦτον ἀπολέσῃς, οὗτος σὲ ἀπολέσει.“ 10

313 Plutarchus de vit. pud. 13 p. 534a. τὸ τοῦ Ζήνωνος, ὁ ἀπαν-
τήσας τινὶ νεανίσκῳ τῶν συνήθων παρὰ τὸ τεῖχος ἡσυχῇ βαδίζοντι καὶ
πυθόμενος ὅτι φεύγει φίλον ἀξιοῦντα μαρτυρεῖν αὐτῷ τὰ ψευδῆ· „τί
λέγεις, φησὶν, ἀβέλτερε; σὲ μὲν ἐκείνος ἀγνωμονῶν καὶ ἀδικῶν οὐ
δέδιδεν οὐδ' αἰσχύνεται· σὺ δ' ἐκείνον ὑπὲρ τῶν δικαίων οὐ θαρσύνεις 15
ὑποστῆναι;“

314 Diogenes Laërt. VII 19. μειρακίου δὲ περιεργότερον παρὰ
τὴν ἡλικίαν ἐρωτῶντος ζήτημά τι, προσήγαγε πρὸς κάτοπτρον καὶ
ἐκέλευσεν ἐμβλέψαι. ἔπειτ' ἠρώτησεν εἰ δοκεῖ αὐτῷ ἀρμόττιοντα εἶναι
ὅψει τοιαύτῃ τοιαῦτα ζητήματα. 20

315 Diogenes Laërt. VII 21. νεανίσκου δέ τινος θρασύτερον δια-
λεγομένου „οὐκ ἂν εἴποιμι, ἔφη, μειράκιον, ἃ ἐπέρχεται μοι.“

316 Diogenes Laërt. VII 21. πρὸς τὸν καλὸν εἰπόντα ὅτι οὐ δο-
κεῖ αὐτῷ ἐρασθῆσεσθαι ὁ σοφός „οὐδέν, ἔφη, ὑμῶν ἀθλιώτερον ἔσσεσθαι
τῶν καλῶν.“ 25

317 Diogenes Laërt. VII 22. πάντων ἔλεγεν ἀπρεπέστερον εἶναι
τὸν τυφόν, καὶ μάλιστα ἐπὶ τῶν νέων.

318 Diogenes Laërt. VII 23. πρὸς τὸν κεχρισμένον τῷ μύρῳ,
„τίς ἐστιν, ἔφη, ὁ γυναικὸς ὄζων;“ cf. Xen. Conv. II 3.

319 Stobaeus Ecl. II 31, 81 p. 215, 13 W. = Exc. e MS. Flor. 30
Iohan. Damasc. p. II c. 13, 81. Ζήνων ἐρωτηθεὶς, πῶς ἂν τις νέος
ἐλάχιστα ἀμαρτάνοι „εἰ πρὸ ὀφθαλμῶν ἔχοι, ἔφη, οὓς μάλιστα τιμᾷ
καὶ αἰσχύνεται.“

320 Diogenes Laërt. VII 23. τῶν γνωρίμων τινὸς παιδάριον
μεμωλωπισμένον θεασάμενος, πρὸς αὐτόν „ὁρῶ σου, ἔφη, τοῦ θυμοῦ 35
τὰ ἔχνη.“

321 Diogenes Laërtius VII 23. ἔλεγε δὲ (scil. ὁ Ζήνων) μηδὲν
εἶναι τῆς οἰήσεως ἀλλοτριώτερον πρὸς κατάληψιν τῶν ἐπιστημῶν.

9 ἀγρίου scripsi, ἀγροῦ vulg.; cf. Schol. ad Ar. Nub. 348 ἀγρίους ἐκάλουν
τοὺς παιδεραστάς. 19 ἀρμόττον BPF. 20 τοιαύτῃ τοιαῦτα scripsi, τοιαύτῃ
PD, τοιαῦτα BF. 32 ἔχει L. 38 οἰήσεως D, ποιήσεως BPL.

322 Gnomologion Monacense 198. ὁ αὐτὸς (Ζήνων) ἔφη τὴν μὲν ὄρασιν ἀπὸ τοῦ ἀέρος λαμβάνειν τὸ φῶς, τὴν δὲ ψυχὴν ἀπὸ τῶν μαθημάτων.

323 Stobaeus Floril. 98, 68 Mein. Ζήνων ἔλεγεν οὐδενὸς ἡμᾶς οὕτω πένεσθαι ὥς χρόνου. βραχὺς γὰρ ὄντως ὁ βίος, ἡ δὲ τέχνη μακρὴ, καὶ μᾶλλον ἢ τὰς τῆς ψυχῆς νόσους ἰάσασθαι δυναμένη. — Diogenes Laërt. VII 23. μηδενὸς τε ἡμᾶς οὕτως εἶναι ἐνδεεῖς ὥς χρόνου.

324 Gnomologion Monac. 197. ὁ αὐτὸς (Ζήνων) ἐρωτηθεὶς τί 10 ἔστι φίλος „ἄλλος, <ἔφη>, οἷος ἐγώ.“ — Diogenes Laërt. VII 23. ἐρωτηθεὶς τίς ἔστι φίλος; ἄλλος, ἔφη, ἐγώ.

325 Diogenes Laërt. VII 26. τὸ εὖ γίνεσθαι μὲν παρὰ μικρόν, οὐ μὴν μικρόν εἶναι.

326 Maximus serm. 26 (Boissonade Anecd. Gr. Vol. I p. 450). 15 Ζήνωνος· Ζῆτι, ὃ ἀνθρώπε, μὴ μόνον ἵνα φάγῃς καὶ πίνῃς, ἀλλ' ἵνα τὸ ζῆν πρὸς τὸ εὖ ζῆν καταχρήσῃ.

Idem Apostol. VIII 34n, Arsen. XXVII 53.

327 Diogenes Laërt. VII 20. δεῖν δὲ ἔφη τόνῳ διαλεγόμενον, ὥσπερ τοὺς ὑποκριτάς, τὴν μὲν φωνὴν καὶ τὴν δύναμιν μεγάλην ἔχειν· 20 τὸ μέντοι στόμα μὴ διέλκειν· ὃ ποιεῖν τοὺς πολλὰ μὲν λαλοῦντας, ἀδύνατα δέ.

328 Diogenes Laërt. VII 20. εἰπόντος δέ τινος ὅτι μικρὰ αὐτῷ δοκεῖ τὰ λογάρια τῶν φιλοσόφων „λέγεις, εἶπε, τάληθῃ. δεῖ μέντοι καὶ τὰς συλλαβὰς αὐτῶν, εἰ δυνατόν, βραχείας εἶναι.“

25 329 Diogenes Laërt. VII 26. ἔλεγε τε κρεῖττον εἶναι τοῖς ποσὶν ὀλισθεῖν ἢ τῇ γλώττῃ.

Cetera huius dicti testimonia, quod etiam Socrati tribuitur, composuit Wachsmuthius in Sauppil Satyra philologa p. 29 (Pearson).

330 Diogenes Laërt. VII 23. τὸ κάλλος εἶπε τῆς φωνῆς ἄνθος 30 εἶναι· οἱ δὲ τοῦ κάλλους τὴν φωνήν.

Haec quoque corrupta esse constat. σωφροσύνης pro φωνῆς scripserunt Cobetus et Wilamowitzius, collato Diog. Laërt. VII 130 ὥρα ἄνθος ἀρετῆς. Potest etiam, ni fallor, priore loco ῥώμης scribi, altero φωνήν retineri. Ita origo corruptelae esset apertior.

35 331 Diogenes Laërt. VII 21. ἔλεγε δὲ καὶ τῶν φιλοσόφων τοὺς πλεῖστους τὰ μὲν πολλὰ ἀσόφους εἶναι, τὰ δὲ μικρὰ καὶ τυχερὰ ἀμαθεῖς.

10 ἔφη addidi. — Arist. Eth. Nic. IX 4 p. 1166 a 31 ἔστι γὰρ ὁ φίλος ἄλλος αὐτός. Cic. Laelius § 80 verus amicus . . . est tamquam alter idem (Pearson).

11 ἔφη om. BPL. 18 τονω B, post τὸν littera erasa in P, τὸν νῶ L.

21 ὃ ποιεῖν — ἀδύνατα δέ vix sunt ipsius Zenonis, sed explicantis; ἀδύνατα corruptum; fortasse ΧΑΥΝΑΔΕ. 35 σόφων B, φιλο add. mg. 35 σοφούς L; scribendum videtur: τὰ μὲν μεγάλα σοφούς.

332 [Theodor. Metoch. p. 812 Kiessling. καὶ ὁ μὲν Ζήνων ἔλεγεν „ἦλθε, παρήλθεν, οὐδὲν πρὸς ἐμὲ καθόλου,“ περὶ τῶν ἐνταῦθα πραγμάτων καὶ τοῦ βίου φιλοσοφῶν.]

Appendix.

Fragmenta Zenonis ad singulos libros relata.

5

I. *Περὶ Ἀνθρώπου Φύσεως* = n. XIV (ind.).

II. *Ἀπομνημονεύματα Κράτητος Ἠθικά* (ind.)

fr. 1 n. 273 p. 62, 32.

III. *Διατριβαί*

fr. 1 n. 250 p. 59, 11.

10

IV. *Ἐλεγχοὶ δύο* (ind.).

V. *Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Παιδείας* (ind.).

VI. *Εἰς Ἡσιόδου Θεογονίαν*

fr. 1 n. 100 p. 28, 5

fr. 2 n. 103 p. 29, 6

15

fr. 3 n. 104 p. 29, 17

fr. 4 n. 105 p. 29, 21

fr. 5 n. 167 p. 43, 20

fr. 6 n. 276 p. 63, 25.

VII. *Καθολικά* (ind.).

20

VIII. *Περὶ τοῦ Καθήκοντος* (ind.)

fr. 1 n. 230 p. 55, 6.

IX. *Περὶ Ἀέξεων* (ind.).

X. *Περὶ Λόγου*

fr. 1 n. 45 p. 15, 26

25

fr. 2 n. 46 p. 16, 1.

XI. *Λύσεις* (ind.).

XII. *Περὶ Νόμου* (ind.).

XIII. *Περὶ τοῦ Ὁλου*

fr. 1 n. 97 p. 27, 5

30

fr. 2 n. 102 p. 28, 14

fr. 3 n. 117 p. 33, 33

fr. 4 n. 119 p. 34, 9.

XIV. *Περὶ Ὁρμῆς ἢ περὶ Ἀνθρώπου Φύσεως* (ind.)

fr. 1 n. 179 p. 45, 20.

35

- XV. *Περὶ Οὐσίας*
fr. 1   n. 85   p. 24, 5.
- XVI. *Περὶ Ὀψεως* (ind.).
- XVII. *Περὶ Παθῶν* (ind.)
5   fr. 1   n. 211   p. 51, 32.
- XVIII. *Περὶ Ποιητικῆς Ἀκροάσεως* (ind.).
- XIX. *Πολιτεία* (ind.)
fr. 1   n. 222   p. 54, 3
fr. 2   n. 248   p. 59, 4
10   fr. 3   n. 252   p. 59, 24
fr. 4   n. 259   p. 60, 26
fr. 5   n. 260   p. 60, 30
fr. 6   n. 261   p. 60, 34
fr. 7   n. 262   p. 60, 38
15   fr. 8   n. 263   p. 61, 13
fr. 9   n. 264   p. 61, 25
fr. 10   n. 265   p. 62, 3
fr. 11   n. 266   p. 62, 8
fr. 12   n. 267   p. 62, 10
20   fr. 13   n. 268   p. 62, 13
fr. 14   n. 269   p. 62, 16
fr. 15   n. 270   p. 62, 20.
- XX. *Προβλημάτων Ὀμηρικῶν ε'* (ind.)
fr. 1   n. 274   p. 63, 6
25   fr. 2   n. 275   p. 63, 16.
- XXI. *Πυθαγορικά* (ind.).
- XXII. *Περὶ Σημείων* (ind.).
- XXIII. *Τέχνη* (ind.).
- XXIV. *Περὶ Φύσεως*
30   fr. 1   n. 176   p. 44, 35.
- XXV. *Περὶ τοῦ κατὰ Φύσιν Βίου* (ind.).
- XXVI. *Χρεῖαι*
fr. 1   n. 272   p. 63, 29.
-

PARS II

ZENONIS DISCIPULI

1. Aristo Chius.

333 Diogenes Laërt. VII 160. Ἀρίστων ὁ Χῖος ὁ Φάλανθος, ἐπικαλούμενος Σειρήν (secuntur placita). οὕτως δὲ φιλοσοφῶν καὶ ἐν Κυνოსάργει διαλεγόμενος ἰσχυσεν αἵρετιστῆς ἀκοῦσαι. Μιλτιάδης οὖν καὶ Δίφιλος Ἀριστῶνειοι προσηγορεύοντο. ἦν δέ τις πειστικὸς καὶ ὅχλῳ πεποιημένος· ὅθεν ὁ Τίμων φησὶ περὶ αὐτοῦ· (fr. 61 W.)

καὶ τις Ἀρίστωνος γενεὴν ἀπο αἰμύλου ἔλκων.

παραβᾶλὼν δὲ Πολέμωνι, φησὶ Διοκλῆς ὁ Μάγνης, μετέθετο, Ζήνωνος ἀρῶστίᾳ μακροῦ περιπεσόντος· (secuntur narratiunculae de Aristonis cum Persaeo et cum Arcesilao litibus n. 346. 347) Βιβλία δὲ αὐτοῦ φέρεται τάδε·

Προτρεπτικῶν β'.

περὶ τῶν Ζήωνος δογμάτων·

διάλογοι·

σχολῶν σ'.

15

περὶ σοφίας διατριβῶν ξ'.

ἐρωτικαὶ διατριβαί·

ὑπομνήματα ὑπὲρ κενοδοξίας·

ὑπομνημάτων κέ'.

ἀπομνημονευμάτων γ'.

20

χρειῶν ια'.

πρὸς τοὺς ῥήτορας·

πρὸς τὰς Ἀλεξίνου ἀντιγραφάς·

πρὸς τοὺς διαλεκτικούς γ'.

πρὸς Κλεάνθην· ἐπιστολῶν δ'. (Distinxi epistulas a libro πρ. Κλ.) 25

Παναίτιος δὲ καὶ Σωσικράτης μόνας αὐτοῦ τὰς ἐπιστολάς φασι, τὰ δὲ ἄλλα τοῦ Περιπατητικοῦ Ἀρίστωνος. τοῦτον λόγος φαλακρὸν ὄντα ἐγκανυθῆναι ὑπὸ ἡλίου καὶ ὧδε τελευτῆσαι.

5 Δείφιλος B, Δίφιλος P, corr. P³ 7 γενεὴν Meineke, γέννης libri. || ἀπὸ αἰμύλου P (αι ex ε P¹) L, ἀπομνλον (incertum v an v in fine) B. 27 verba: τὰ δὲ ἄλλα τοῦ Περιπατητικοῦ Ἀρίστωνος, si omnino a Panaetio vel Sosicrate profecta sunt, certe non referenda sunt ad catalogum qui antecedit. Qui cum scholas, diatribas, hypomnemata, apomnemoneumata, chrias contineat, valde accommodatus est ei philosopho, qui scribendo fere abstineret. Nam haec omnia

Cf. prooem. 16. καὶ οἱ μὲν αὐτῶν (scil. τῶν φιλοσόφων) κατέλιπον ὑπομνήματα, οἱ δ' ὅλως οὐ συνέγραψαν, ὥσπερ κατὰ τινὰς Σωκράτης, Στίλπων, Φίλιππος, Μενέδημος, Πύρρων — — κατὰ τινὰς Πυθαγόρας, Ἀρίστων ὁ Χῖος πλὴν ἐπιστολῶν ὀλίγων.

5 334 Themistius or. 21 p. 255 Hard. ἐκφανέντος δὲ ἐν φιλοσοφίᾳ καὶ ἐκλάμψαντος τοῦ ἀληθοῦς, ἀναιμωτὶ πάντες ἀπολαύουσιν οἱ συλλαβόμενοι τοῦ ἔργου. διὰ τοῦτο ἡσπάζετο Ἀρίστων Κλεάνθη καὶ τῶν ὁμιλητῶν ἐκοινώνει.

335 Ind. Stoic. Herc. col. XXXIII 4. (πε)ρί γε μὴν | Ἀρίστω-
10 ν(ος το)ῦ Χίου | παραμ ... etc.

col. XXXIV. τῆς τραγωδ(ίας ἢ) μ(ὲν ἀν)|δρωνῖτις τῆς γρα(φῆς)· | τῷ νῷ δὲ ἄρμος(τὸ)ν | ἐν μόν(ο)ν κα(ὶ) το(ι)οῦ|τό τι λε(χθ)έν οὐ μ(όνο)ν | ἴσω(ς) ὑφ' (ἢ)μῶν δ ... etc.

*Nolui omittere, quae ad Aristonem aliquo modo pertinere certum
15 est; sed sententia parum perspicitur. Temptavi: (πρὸς δὲ τὸ πολλὰ χῶς
δύνασθαι ἐξηγεῖσθαι καὶ ἀσάφεια μετὰ) τῆς τραγωδ(ίας αἰ)μ(α συν)-
δρῶν τῆς τῆς γρα(φῆς). Agitur fortasse de loco libri obscuro et tragica
dictione fucato. Qui liber aut Aristonis fuit aut de Aristone conscriptus.
Supplementa in textu posita sunt Buecheleri.*

20 336 Ind. Stoic. Herc. col. XXXV. συνενέπνει μετ(ὰ) | τῶν λόγων
μένος | τι κα(ὶ θυ)μόν, ὥσπερ | φησὶν ὁ (π)οιητῆς τῇ(ν) Ἀθηναῖν, ὥσθ' ἔκασ|τον καθ(ά)περ ... (ἐν) | μέθαις ..... | μετεπι ... etc.

Aristonis admirabilem dicendi vim describi certum est.

337 Aelianus Var. Hist. III 33. Σάτυρος ὁ ἀνλητῆς Ἀρίστω-
25 νος τοῦ φιλοσόφου πολλάκις ἡχροῶτο καὶ κηλούμενος ἐκ τῶν λεγο-
μένων ἐπέλεγεν· (E 215)

εἰ μὴ ἐγὼ τάδε τόξα φαινωῖ ἐν πυρὶ θείην,
τοὺς ἀνλοὺς αἰνιττόμενος καὶ τρόπον τινὰ τὴν τέχνην ἐκφανλίζων
παραβολῇ τῇ πρὸς φιλοσοφίαν.

30 338 Strabo I p. 15 (de Eratosthene). „ἐγένοντο γὰρ, φησιν, ὡς οὐδέποτε, κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν ὑφ' ἑνα περίβολον καὶ μίαν πόλιν οἱ κατ' Ἀρίστων καὶ Ἀρκεσίλαον ἀνθήσαντες φιλόσοφοι.“ — — ὁ δὲ Ἀρκεσίλαον καὶ Ἀρίστων τῶν καθ' αὐτὸν ἀνθησάντων κορυφαίους τίθησιν. — — ἐν αὐταῖς γὰρ ταῖς ἀποφάσεσι ταύταις ἱκανὴν

ab aliis probabile est litteris mandata esse. Quod fortasse ad dialogos quoque referri potest. Scilicet colloquia fuerunt ab ipso Aristone cum discipulis habita. Protreptici, de Zenonis placitis liber, cum Alexino et dialecticis pugna Stoico tantum Aristoni conveniunt. 7 Stoicus Aristo certe intelligitur; in sequentibus Themistius etiam Peripateticum commemorat: Ἀρίστων ὁ ἐκ Λυκείου.

8 καὶ — ἐκοινώνει scil. non prohibuit, ne iidem adulescentuli et se audirent et Cleanthem. 12 ΤΩΝΟC . ΔΕ pap. || ΑΡΜΟC . . Η pap. 21 τὴν Ἀθηναῖν e. gr. K 482 τῷ δ' ἐμπνευσε μένος γλαυκῶπις Ἀθήνη.

ἀσθένειαν ἐμφαίνει τῆς ἑαυτοῦ γνώμης, ἥ τοῦ Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως γνώριμος γενόμενος Ἀθήνησι τῶν μὲν ἐκείνον διαδεξαμένων οὐδενὸς μέμνηται, τοὺς δ' ἐκείνῳ διενεχθέντας καὶ ὧν διαδοχὴ οὐδεμίᾳ σώζεται, τούτους ἀνθ'ἑσθ' αὖ φησι κατὰ τὸν καιρὸν ἐκείνον.

339 Diogenes Laërt. VII 182. οὗτος (scil. Chrysippus) ὀνειδισθεὶς ὑπὸ τινος ὅτι οὐχὶ παρὰ Ἀρίστωνι μετὰ πολλῶν σχολάζοι· „εἰ τοῖς πολλοῖς, εἶπε, προσεῖχον, οὐκ ἂν ἐφιλοσόφησα.“

340 Diogenes Laërt. VII 18. Ἀρίστωνος δὲ τοῦ μαθητοῦ πολλὰ διαλεγόμενον οὐκ εὐφυνῶς, ἔνια δὲ καὶ προπετιῶς καὶ θρασέως „ἀδύνατον, εἰπεῖν (τὸν Ζήνονα), εἰ μὴ σε ὁ πατήρ μεθύων ἐγέννησεν.“ ὅθεν αὐτὸν καὶ λάλον ἀπεκάλει, βραχυλόγος ὢν.

341 Athenaeus VII 281c. καὶ τῶν Στωϊκῶν δέ τινες συνεψήψαντο ταύτης τῆς ἡδονῆς· Ἐρατοσθένους γοῦν ὁ Κυρηναῖος μαθητῆς γενόμενος Ἀρίστωνος τοῦ Χίου, ὅς ἦν εἷς τῶν ἀπὸ τῆς Στοᾶς, ἐν τῷ ἐπιγραφομένῳ Ἀρίστωνι παρεμφαίνει τὸν διδάσκαλον ὡς ὅσπερ ὅσον δρμήσαντα ἐπὶ τρυφῇ, λέγων ὧδε· „ἥδη δέ ποτε καὶ τοῦτον πεφώρακα τὸν τῆς ἡδονῆς καὶ ἀρετῆς μεσότοιχον διορύττοντα καὶ ἀναφαινόμενον παρὰ τῇ ἡδονῇ.“

342 Athenaeus VI 251b. Τίμων ὁ Φλιάσιος ἐν τῷ τρίτῳ τῶν σίλλων (fr. 64 W.) Ἀρίστωνά φησι τὸν Χίον, Ζήνωνος δὲ τοῦ Κιτιέως γνώριμον, κόλακα γενέσθαι Περσαίου τοῦ φιλοσόφου, ὅτι ἦν ἑταῖρος Ἀντιγόνου τοῦ βασιλέως.

343 Diogenes Laërt. IV 33. καὶ τῆς διαλεκτικῆς εἶχετο (ὁ Ἀρκεσίλαος) καὶ τῶν Ἐρετρικῶν ἤπιετο λόγων· ὅθεν καὶ ἐλέγετο ἐπ' αὐτοῦ ὑπ' Ἀρίστωνος·

πρόσθε Πλάτων, ὅπιθεν Πύρρων, μέσσος Διόδωρος.

344 Sextus hypotyp. I 234. (de Arcesilao locutus) ἔνθεν καὶ τὸν Ἀρίστωνά εἰπεῖν περὶ αὐτοῦ·

πρόσθε Πλάτων, ὅπιθεν Πύρρων, μέσσος Διόδωρος, διὰ τὸ προσχρῆσθαι τῇ διαλεκτικῇ τῇ κατὰ τὸν Διόδωρον, εἶναι δὲ ἄντικρυς Πλατωνικόν.

345 Diogenes Laërt. IV 40. (ὁ Ἀρκεσίλαος) φιλομειράκιός τε ἦν καὶ καταφερόν· ὅθεν οἱ περὶ Ἀρίστωνά τὸν Χίον Στωϊκοὶ ἐπεκάλουν αὐτῷ, φθορέα τῶν νέων καὶ κιναιδολόγον καὶ θρασὺν ἀποκαλοῦντες. καὶ γὰρ καὶ Δημητρίου τοῦ πλεύσαντος εἰς Κυρήνην ἐπὶ πλεον ἔρασθῆναι λέγεται καὶ Κλεοχάρους τοῦ Μυρλεανοῦ· ἐφ' ᾧ καὶ πρὸς τοὺς

3 Scil. Cleanthem nominare debuit, secundum Strabonem. || διενεχθέντας: eodem vocabulo utitur Diog. Laërt. de Aristone, Herillo, Dionysio. 9 desidero: καὶ (pro οὐκ) εὐφυνῶς. 11 λάλον, λα in ras. B. 14 Vix opus est dicere mentionem Aristonis ab Eratosthene factam valde honorificam fuisse. 26 Π. Z 181 πρόσθε λέων, ὅπιθεν δὲ δράκων, μέσση δὲ χίμαιρα.

καωμάσαντας εἶπεν, αὐτὸς μὲν θέλειν ἀνοῖξαι, ἐκείνους δὲ διακωλύειν. τούτου δὲ ἤρων καὶ Δημοχάρης ὁ Λάχης καὶ Πυθοκλῆς ὁ τοῦ Βουγέλου· οὓς καταλαβὼν ὑπ' ἀνεξικακίας παραχωρεῖν ἔφη. διὰ ταῦτα δὴ οὖν ἔδακνόν τε αὐτὸν οἱ προειρημένοι καὶ ἐπέσκωπτον ὥς φί-
 5 λοχλον καὶ φιλόδοξον. μάλιστα δὲ ἐπετίθεντο αὐτῷ παρὰ Ἱερωνύμῳ τῷ Περιπατητικῷ, ὁπότε συνάγοι τοὺς φίλους ἐς τὴν Ἀλκυνόως τοῦ Ἀντιγόρου υἱοῦ ἡμέραν, εἰς ἣν ἱκανὰ χρήματα ἀπέστειλεν ὁ Ἀντίγονος πρὸς ἀπόλαυσιν. ἔνθα καὶ παραιτούμενος ἐκάστοτε τὰς ἐπικυλι-
 10 κελους ἐξηγήσεις πρὸς Ἀρίδην προτείνοντά τι θεώρημα καὶ ἀξιούντα εἰς αὐτὸ λέγειν εἶπεν· „ἀλλ' αὐτὸ τοῦτο μάλιστα φιλοσοφίας ἴδιον, τὸ καιρὸν ἐκάστων ἐπίστασθαι.“

346 Diogenes Laërt. VII 162. ἀπετίνεται δὲ (ὁ Ἀρίστων) πρὸς Ἀρκεσίλαον, ὅτε θεασάμενος ταῦρον τερατῶδη μήτρην ἔχοντα „οἶμοι, ἔφη, δέδοται Ἀρκεσίλαῳ ἐπιχείρημα κατὰ τῆς ἐναργείας.“
 15 πρὸς δὲ τὸν φάμενον Ἀκαδημαϊκὸν οὐδὲν καταλαμβάνειν „ἄρ' οὐδὲ τὸν πλησίον σου καθήμενον ὀρᾷς;“ εἶπεν· ἀρνησαμένου δὲ·

„τίς σ' ἐκτύφλωσεν, ἔφη, τίς ἀφείλετο λαμπάδος αὐγάς;“

347 Diogenes Laërt. VII 162. μάλιστα δὲ προσεῖχε (scil. Aristo) Στωικῷ δόγματι τῷ τὸν σοφὸν ἀδόξαστον εἶναι. πρὸς ὃ Περσαῖος
 20 ἐναντιούμενος διδύμων ἀδελφῶν τὸν ἕτερον ἐποίησεν αὐτῷ παρακαταθήκην δοῦναι, ἔπειτα τὸν ἕτερον ἀπολαβεῖν· καὶ οὕτως ἀπορούμενον διήλεγξεν.

348 Cicero de nat. deor. III 77. *si verum est, quod Aristo Chius dicere solebat, nocere audientibus philosophos iis, qui bene dicta male*
 25 *interpretarentur; posse enim asotos ex Aristippi, acerbos e Zenonis schola exire.*

349 Diogenes Laërt. II 79. (ὁ Ἀρίστιππος) τοὺς τῶν ἐγκυκλίων παιδευμάτων μετασχόντας, φιλοσοφίας δὲ ἀπολειφθέντας ὁμοίους ἔλεγεν εἶναι — — τὸ δ' ὅμοιον καὶ Ἀρίστων· τὸν γὰρ Ὀδυσσεά καταβάντα
 30 εἰς ἄδου τοὺς μὲν νεκροὺς πάντας σχεδὸν ἑωρακέναι καὶ συντετυχηκέναι, τὴν δὲ βασίλισσαν αὐτὴν μὴ τεθεᾶσθαι.

350 Stobaeus Florilegium 4, 109 Vol. I p. 246 Hense (4, 110 Mein.). Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Ἀρίστων ὁ Χῖος τοὺς περὶ τὰ ἐγκύκλια μαθήματα πονουμένους, ἀμελοῦντας δὲ φιλοσοφίας,
 35 ἔλεγεν ὁμοίους εἶναι τοῖς μνηστῆρσι τῆς Πηνελόπης, οἳ ἀποτυγχάνοντες ἐκείνης περὶ τὰς θεραπαλίας ἐρίνοντο.

Cf. Diog. Laërt. II 79. Plut. de lib. educ. p. 7d. Gnomol. Vatic. 166. Cramerī Anecd. Paris. IV 411, 15 (Hense).

13 ὅτε] ἵνα BL, ὅτι in litura P³. 14 Ἀρκεσίλαι B. 15 Ἀκαδημαϊκὸν BP. || μηδὲν BPL. 17 τίς δέ σε B. || ἐτύφλωσε B. 19 δοξαστὸν BPL. 23 esset Madvig. Cf. simile dictum Zenonis n. 242.

idem 4, 110. ὁ αὐτὸς τοὺς πολλοὺς εἵκαξε τῷ Λαέρτῃ, ὅστις τῶν κατὰ τὸν ἀγρὸν ἐπιμελούμενος πάντων, ὀλιγώρως εἶχεν ἑαυτοῦ· καὶ γὰρ τούτους τῶν κτημάτων πλεῖστην ἐπιμέλειαν ποιουμένους περιορᾷ τὴν ψυχὴν ἑαυτῶν πλήρη παθῶν ἀγρῶν οὖσαν. (Od. ω 249).

Placita.

5

351 Diogenes Laërt. VII 160. Ἀρίστων ὁ Χῖος — τέλος ἔφησεν εἶναι τὸ ἀδιαφόρως ἔχοντα ξὴν πρὸς τὰ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας, μὴδὲ ἡντινοῦν ἐν αὐτοῖς παραλλαγὴν ἀπολείποντα, ἀλλ' ἐπίσης ἐπὶ πάντων ἔχοντα· εἶναι γὰρ ὅμοιον τὸν σοφὸν τῷ ἀγαθῷ ὑποκριτῇ, ὃς ἂν τε Θερσίτου ἂν τε Ἀγαμέμνονος πρόσωπον ἀναλάβῃ, ἐκάτερον ¹⁰ ὑποκρίνεται προσηκόντως. τὸν τε φυσικὸν τρόπον καὶ τὸν λογικὸν ἀνῆρει, λέγων τὸν μὲν εἶναι ὑπὲρ ἡμᾶς, τὸν δ' οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, μόνον δὲ τὸν ἡθικὸν εἶναι πρὸς ἡμᾶς. εἰκέναι δὲ τοὺς διαλεκτικούς λόγους τοῖς ἀραχνίοις, ἃ καίτοι δοκοῦντα τεχνικόν τι ἐμφαίνειν, ἄχρηστὰ ἔστιν. ἀρετὰς τε οὔτε πολλὰς εἰσῆγεν, ὥς ὁ Ζήνων, οὔτε μίαν πολ- ¹⁵ λοῖς ὀνόμασι καλουμένην, ὥς οἱ Μεγαρικοί, ἀλλὰ κατὰ τὸ πρὸς τί πως ἔχειν.

352 Stobaeus ecl. II 8, 13 W. Ἀρίστωνος· Ἀρίστων ἔφη τῶν ζητουμένων παρὰ τοῖς φιλοσόφοις τὰ μὲν εἶναι πρὸς ἡμᾶς, τὰ δὲ μὴ- ²⁰ δὲν πρὸς ἡμᾶς, τὰ δ' ὑπὲρ ἡμᾶς. πρὸς ἡμᾶς μὲν τὰ ἡθικά, μὴ πρὸς ἡμᾶς δὲ τὰ διαλεκτικά (μὴ γὰρ συμβάλλεσθαι πρὸς ἐπ' ἀνόρθωσιν βίου). ὑπὲρ ἡμᾶς δὲ τὰ φυσικά· ἀδύνατα γὰρ ἐγνώσθαι καὶ οὐδὲ παρέχειν χρεῖαν.

353 Eusebius praep. evang. XV 62, 7 (p. 854c). ταῦτα μὲν οὖν ὁ Σωκράτης· μετὰ δὲ αὐτὸν οἱ περὶ Ἀρίστιππον τὸν Κυρηναῖον, ἔπειθ' ²⁵ ὕστερον οἱ περὶ Ἀρίστωνα τὸν Χῖον ἐπεχείρησαν λέγειν ὥς δέοι μόνον τὰ ἡθικά φιλοσοφεῖν· εἶναι γὰρ δὴ ταῦτα μὲν δυνατὰ καὶ ὠφέλιμα· τοὺς μέντοι περὶ τῆς φύσεως λόγους πᾶν τοῦναντίον μήτε κατα- ληπτοὺς εἶναι μήτ', εἰ καὶ ὁφθεῖεν, ὄφελος ἔχειν τι. μὴδὲν γὰρ ἡμῖν ἔσεσθαι πλέον, ἀλλ' οὐδ' εἰ μετεωρότεροι τοῦ Περσέως ἀρθέντες (frg. ³⁰ trag. adesp. 131 N)

ὑπὲρ τε πόντου χεῦμ' ὑπὲρ τε πλειάδα

αὐτοῖς τοῖς ὅμμασι κατίδοιμεν τὸν πάντα κόσμον καὶ τὴν τῶν ὄντων φύσιν ἥτις δήποτε ἔστιν. οὐ γὰρ δὴ διὰ γε τοῦτο φρονιμωτέρους ἢ ³⁵ δικαιοτέρους ἢ ἀνδρειοτέρους ἢ σωφρονεστέρους ἡμᾶς ἔσεσθαι, καὶ μὴν οὐδὲ ἰσχυροὺς ἢ καλοὺς ἢ πλουσίους, ὧν χωρὶς οὐχ οἷόν τε εὐ-

7 τι pro τὰ BPLD. 10 ἐκατέρων B. 14 ἄχρηστα B¹, corr. B² cf. n. 391.
22 οὔτε libri, corr. Meineke. 32 ad Euripidis Andromedam rettulit Meineke.

δαιμονεῖν. ὅθεν ὁρθῶς εἶπε Σωκράτης ὅτι τῶν ὄντων τὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς εἴη, τὰ δὲ οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς. εἶναι γὰρ τὰ φυσικὰ μὲν ὑπὲρ ἡμᾶς, τὰ δὲ μετὰ τὸν θάνατον οὐδὲν πρὸς ἡμᾶς, μόνον δὲ πρὸς ἡμᾶς τὰ ἀνθρώπινα. ταύτῃ δὲ καὶ χαίρειν αὐτὸν εἰπόντα τῇ Ἀναξαγόρου
 5 καὶ Ἀρχελάου φυσιολογίᾳ ζητεῖν

ὅτι οἱ ἐν μεγάροισι κακὸν τ' ἀγαθὸν τε τέτυκται.

Καὶ ἄλλως δὲ εἶναι τοὺς φυσικοὺς λόγους οὐ χαλεποὺς οὐδὲ ἀδυνά-
 τους μόνον, ἀλλὰ καὶ ἀσεβεῖς καὶ τοῖς νόμοις ὑπεναντίους. τοὺς μὲν
 γὰρ ἀξιοῦν μὴδ' εἶναι θεοὺς τὸ παράπαν, τοὺς δὲ τὸ ἄπειρον ἢ τὸ
 10 ὄν ἢ τὸ ἐν, καὶ πάντα μᾶλλον ἢ τοὺς νομιζομένους· τὴν τ' αὖ διαφω-
 νίαν παμπόλλην οὔσαν· τοὺς μὲν γὰρ ἄπειρον ἀποφαίνειν τὸ πᾶν,
 τοὺς δὲ πεπερασμένον, καὶ τοὺς μὲν ἀξιοῦν ἅπαντα κινεῖσθαι, τοὺς
 δὲ καθάπαξ μὴδέν.

354 Diogenes Laërt. VI 103. ἀρέσκει οὖν αὐτοῖς (scil. τοῖς Κυ-
 15 νικοῖς) τὸν λογικὸν καὶ τὸν φυσικὸν τόπον περιαιρεῖν, ἐμφερῶς Ἀρί-
 στῶνι τῷ Χίῳ, μόνῳ δὲ προσέχειν τῷ ἡθικῷ.

355 Cicero Acad. Pr. II 123. *Liber igitur a tali irrisione So-
 crates, liber Aristo Chius, qui nihil istorum (scil. physicorum) sciri
 putat posse.*

356 Sextus adv. math. VII 12. καὶ Ἀρίστων δὲ ὁ Χίος οὐ
 μόνον, ὥς φασι, παρηγεῖτο τὴν τε φυσικὴν καὶ λογικὴν θεωρίαν διὰ
 τὸ ἀνωφελές καὶ πρὸς κακοῦ τοῖς φιλοσοφοῦσιν ὑπάρχειν, ἀλλὰ καὶ
 τοῦ ἡθικοῦ τόπους τινὰς συμπεριέγραψεν, καθάπερ τὸν τε παραινети-
 κὸν καὶ τὸν ὑποθετικὸν τόπον· τοὺς γὰρ εἰς τίτθας ἂν καὶ παι-
 25 δαγωγοὺς πλῆτειν, ἀρκεῖν δὲ πρὸς τὸ μακαρίως βιῶναι τὸν οἰκιοῦντα
 μὲν πρὸς ἀρετὴν λόγον, ἀπαλλοτριοῦντα δὲ κακίας, κατατρέχοντα δὲ
 τῶν μεταξὺ τούτων, περὶ ἃ οἱ πολλοὶ πτοηθέντες κακοδαιμονοῦσιν.

357 Seneca epist. 89, 13. *Ariston Chius non tantum superva-
 cuas esse dixit naturalem et rationalem (scil. partem philosophiae) sed
 30 etiam contrarias. moralem quoque, quam solam reliquerat, circumcidit.
 nam eum locum, qui monitiones continet, sustulit et paedagogi esse dixit,
 non philosophi, tamquam quicquam aliud sit sapiens quam generis hu-
 mani paedagogus.*

357a Lactant. div. instit. VII 7. *Ad virtutem capessendam nasci
 35 homines, Ariston disseruit.*

358 Seneca epist. 94, 1. *Eam partem philosophiae, quae dat propria
 cuique personae praecepta nec in universum componit hominem, sed ma-
 rito suadet, quomodo se gerat adversus uxorem, patri quomodo educet
 liberos, domino quomodo servos regat, quidam solam receperunt. — —*

Sed Ariston Stoicus <e> contrario hanc partem levem existimat et quae non descendat in pectus usque. ad illam habentem praecepta plurimum ait proficere ipsa decreta philosophiae constitutionemque summi boni, quam qui bene intellexit ac didicit, quid in quaque re faciendum sit, sibi ipse praecepit.

359 Seneca epist. 94, 5. Qui hanc partem (scil. eam quae dat propria cuique personae praecepta) videri volunt supervacuum, hoc aiunt: Si quid oculis oppositum moratur aciem, removendum est. illo quidem obiecto operam perdidit, qui praecepit: „sic ambulabis, illo manum porriges.“ Eodem modo ubi aliqua res obcaecat animum et ad officiorum 10 dispiciendum ordinem impedit, nihil agit, qui praecepit: „sic vives cum patre, sic cum uxore.“ nihil enim proficient praecepta, quamdiu menti error obfusos est; si ille discutitur, adparebit, quid cuique debeat officio; alioquin doces illum, quid sano faciendum sit, non efficis sanum. Pauperi ut agat divitem monstras: hoc quomodo manente paupertate 15 fieri potest? ostendis esurienti, quid tamquam satur faciat: fixam potius medullis famem detrahe. Idem tibi de omnibus vitiis dico: ipsa removenda sunt, non praecipendum, quod fieri illis manentibus non potest. nisi opiniones falsas, quibus laboramus, expuleris, nec avarus, quomodo pecunia utendum sit, exaudiet, nec timidus, quomodo periculosa con- 20 temnat. efficias oportet, ut sciat pecuniam nec bonum nec malum esse; ostendas illi miserrimos divites; efficias ut, quicquid publice expavimus, sciat non esse tam timendum quam fama circumfert, nec dolere [quemquam] nec mori. saepe in morte, quam pati lex est, magnum esse solatium, quod ad neminem redit; in dolore pro remedio futuram obsti- 25 nationem animi, qui levius sibi facit, quicquid contumaciter passus est. optimam doloris esse naturam, quod non potest nec qui extenditur magnus esse nec qui est magnus extendi. omnia fortiter excipienda, quae nobis mundi necessitas imperat. His decretis cum illum in conspectum suae condicionis adduxeris et cognoverit beatam esse vitam non quae secun- 30 dum voluptatem est, sed secundum naturam, cum virtutem unicum bonum hominis adamaverit, turpitudinem solum malum fugerit, reliqua omnia, divitias, honores, bonam valetudinem, vires, imperia scierit esse mediam partem, nec bonis adnumerandam nec malis: monitorem non desiderabit ad singula, qui dicat: „sic incede, sic coena. hoc viro, hoc feminae, 35 hoc marito, hoc caelibus convenit.“ ista enim qui diligentissime monent, ipsi facere non possunt. haec paedagogus puero, haec avia nepoti praecepit, et irascendum non esse magister iracundissimus disputat. si ludum litterarium intraveris, scies ista, quae ingenti supercilio philosophi iactant in puerili esse praescripto.

23 quemquam delevi.

.28 Cf. Epicuri fr. 446 Us.

Stoicorum veterum fragm. I.

Utrum deinde manifesta an dubia praecipies? non desiderant manifesta monitorem. praecipienti dubia non creditur. supervacuum est ergo praecipere. id adeo sic disce: si id mones, quod obscurum est et ambiguum, probationibus adiuvandum erit. si probatarus es, illa per quae
5 probas, plus valent satisque per se sunt. „Sic amico utere, sic cive, sic socio.“ Quare? „quia iustum est.“ Omnia ista mihi de iustitia locus tradit. illic invenio aequitatem per se expetendam; nec metu nos ad illam cogi nec mercede conduci; non esse iustum, cui quicquam in hac
10 ista praecepta proficiunt, quae eruditum docent? praecepta dare scienti supervacuum est, nescienti parum. audire enim debet non tantum, quid sibi praecipiat, sed etiam quare. Utrum, inquam, veras opiniones habenti de bonis malisque sunt necessaria an non habenti? qui non habet, nihil a te adiuvabitur. aures eius contraria monitionibus tuis fama
15 possedit. qui habet exactum iudicium de fugiendis petendisque, scit, quid sibi faciendum sit, etiam te tacente. tota ergo pars ista philosophiae submoveri potest.

Duo sunt, propter quae delinquimus: aut inest animo pravis opinionibus malitia contracta, aut etiamsi non est falsis occupatus, ad falsa
20 proclivis est et cito specie quo non oportet trahente corrumpitur. itaque debemus aut percurare mentem aegram et vitiis liberare, aut vacantem quidem, sed ad peiora pronam praecoccupare. utrumque decreta philosophiae faciunt. ergo tale praecipendi genus nil agit.

Praeterea si praecepta singulis damus, incomprehensibile opus est.
25 alia enim dare debemus feneranti, alia colenti agrum, alia negotianti, alia regum amicitias sequenti, alia pares, alia inferiores amatu. In matrimonio praecipias, quomodo vivat cum uxore aliquis, quam virginem duxit, quomodo cum ea, quae alicuius ante matrimonium experta est, quemadmodum cum locuplete, quemadmodum cum indotata. an non
30 putas aliquid esse discriminis inter sterilem et fecundam, inter provectiorem et puellam, inter matrem et novercam? Omnes species complecti non possumus; atqui singulae propria exigunt. leges autem philosophiae breves sunt et omnia adligant. Adice nunc, quod sapientiae praecepta finita debent esse et certa; si qua finiri non possunt, extra sapientiam
35 sunt. sapientia rerum terminos novit. ergo ista praeceptiva pars submovenda est, quia quod paucis promittit, praestare omnibus non potest, sapientia autem omnes tenet.

Inter insaniam publicam et hanc, quae medicis traditur, nihil interest, nisi quod haec morbo laborat, illa opinionibus falsis; altera
40 causas furoris traxit ex valitudine, altera animi mala valitudo est. si quis furioso praecepta det, quomodo loqui debeat, quomodo procedere,

quomodo in publico se gerere, quomodo in privato, erit ipso, quem monabit, insanius; bilis nigra curanda est et ipsa furoris causa removenda. idem in hoc alio animi furore faciendum est. ipse discuti debet; alioquin abibunt in vanum monentium verba. Haec ab Aristone dicuntur.

5

360 Clemens Alex. Stromat. II p. 179 Sylb., Vol. I p. 497 Pott. τί δὴ σοι Ἀρίστωνα καταλέγοιμι; τέλος οὗτος εἶναι τὴν ἀδιαφορίαν ἔφη· τὸ δὲ ἀδιάφορον ἀπλῶς ἀδιάφορον ἀπολείπει.

361 Sextus adv. math. XI 63. μὴ εἶναι δὲ προηγμένον ἀδιάφορον τὴν ὑγίαν καὶ πᾶν τὸ κατ' αὐτὴν παραπλήσιον ἔφησεν Ἀρίστων 10 ὁ Χῖος. ἴσον γὰρ ἔστι τὸ προηγμένον αὐτὴν λέγειν ἀδιάφορον τῷ ἀγαθὸν ἀξιοῦν, καὶ σχεδὸν ὀνόματι μόνον διαφέρειν. καθόλου γὰρ τὰ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιάφορα μὴ ἔχειν μηδεμίαν παραλλαγὴν, μηδὲ τινὰ μὲν εἶναι φύσει προηγμένα, τινὰ δὲ ἀποπροηγμένα, ἀλλὰ παρὰ τὰς διαφόρους τῶν καιρῶν περιστάσεις μήτε τὰ λεγόμενα 15 προῆχθαι πάντως γίνεσθαι προηγμένα, μήτε τὰ λεγόμενα ἀποπροῆχθαι κατ' ἀνάγκην ὑπάρχειν ἀποπροηγμένα. εἰ γοῦν δέη τοὺς μὲν ὑγιαίνοντας ὑπηρετεῖν τῷ τυράννῳ καὶ διὰ τοῦτο ἀναιρεῖσθαι, τοὺς δὲ νοσοῦντας ἀπολυομένους τῆς ὑπηρεσίας συναπολύεσθαι καὶ τῆς ἀναιρέσεως, ἔλοιτ' ἂν μᾶλλον ὁ σοφὸς τὸ νοσεῖν κατὰ τοῦτον τὸν καιρὸν 20 ἢ [ὅτι] τὸ ὑγιαίνειν. καὶ ταύτῃ οὔτε ἡ ὑγεία προηγμένον ἔστι πάντως οὔτε ἡ νόσος ἀποπροηγμένον. ὥσπερ οὖν ἐν ταῖς ὀνοματογραφίαις ἄλλοιτ' ἄλλα προτάττομεν στοιχεῖα, πρὸς τὰς διαφόρους περιστάσεις ἀρτιζόμενοι, καὶ τὸ μὲν δέλτα ὅτε τὸ τοῦ Δίωνος ὄνομα γράφομεν, τὸ δὲ ἰῶτα ὅτε τὸ τοῦ Ἰωνος, τὸ δὲ ῶ ὅτε τὸ τοῦ Ὀρίωνος, οὐ τῇ 25 φύσει ἐτέρων παρὰ τὰ ἕτερα γράμματα προκρινομένων, τῶν δὲ καιρῶν τοῦτο ποιεῖν ἀναγκαζόντων, οὕτω καὶ τοῖς μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας πράγμασιν οὐ φυσικὴ τις γίνεται ἐτέρων παρ' ἕτερα πρόκρισις, κατὰ περιστάσιν δὲ μᾶλλον.

362 Cicero Acad. Pr. II 130. *Aristonem, qui cum Zenonis fuisset 30 auditor, re probavit ea, quae ille verbis, nihil esse bonum nisi virtutem, nec malum nisi quod virtuti esset contrarium; in mediis ea momenta, quae Zeno voluit, nulla esse censuit. huic summum bonum est, in his rebus neutram in partem moveri, quae ἀδιαφορία ab ipso dicitur.*

Tusc. disp. V 27. Aristo Chius — qui nisi quod turpe esset, 35 nihil malum diceret.

363 Cicero de finibus II 35. *Nam Pyrrho, Aristo, Erillus iam diu abiecti.*

ibid. V 23. Iam explosae eiectaeque sententiae Pyrrhonis, Aristo-

8 ἀπλῶς ἀδιάφορον] cf. Zenonis fr. n. 191. 21 ὅτι seclusi.

nis, Erilli, quod in hunc orbem, quem circumscripsimus, incidere non possunt, adhibendae omnino non fuerunt.

Cicero Tuscul. disput. V 85. *Hae sunt sententiae, quae stabilitatis aliquid habeant; nam Aristonis, Pyrrhonis, Erilli nonnullorumque*
 5 *aliorum evanuerunt.*

Cicero de officiis I 6. *quoniam Aristonis, Pyrrhonis, Erilli iam pridem explosa sententia est; qui tamen haberent ius suum disputandi de officio, si rerum aliquem dilectum reliquissent, ut ad officii inventionem aditus esset.*

10 **364** Cicero de fin. II 43. *Quae (scil. prima naturae) quod Aristoni et Pyrrhoni omnino visa sunt pro nihilo, ut inter optime valere et gravissime aegrotare nihil prorsus dicerent interesse, recte iam pridem contra eos desitum est disputari. Dum enim in una virtute sic omnia esse voluerunt, ut eam rerum selectione expoliarent nec ei quicquam aut*
 15 *unde oreretur darent, aut ubi niteretur, virtutem ipsam, quam amplexabantur, sustulerunt.*

Cf. III 11 et 12.

IV 47. *ut Aristonis esset explosa sententia dicentis nihil differre aliud ab alio, nec esse res ulla praeter virtutes et vitia, inter quas*
 20 *quicquam omnino interesset.*

V 23. ii — *qui in rebus iis, in quibus nihil aut honestum aut turpe sit, negant esse ullam causam, cur aliud alii anteponatur, nec inter eas res quicquam omnino putant interesse.*

365 Cicero de finibus III 15, 50. *Deinceps explicatur differentia*
 25 *rerum: quam si non ullam esse diceremus, confunderetur omnis vita, ut ab Aristone, neque ullum sapientiae munus aut opus inveniretur, cum inter res eas, quae ad vitam degendam pertinerent, nihil omnino interesset neque ullum delectum adhiberi oporteret.*

366 Cicero de finibus V 73. *Multa dicta sunt ab antiquis de*
 30 *contemnendis ac despiciendis rebus humanis; hoc unum Aristo tenuit: praeter vitia atque virtutes negavit rem esse ullam aut fugiendam aut expetendam.*

367 Cicero de legibus I 38. *sive etiam Aristonis difficilem atque arduam, sed iam tamen fractam et convictam sectam secuti sunt,*
 35 *ut virtutibus exceptis atque vitiis cetera in summa aequalitate ponerent.*
 — 55. *si, ut Chius Aristo dixit solum bonum esse, quod honestum esset, malumque, quod turpe, ceteras res omnis plane paris ac ne minimum quidem, utrum adessent an abessent, interesse etc.*

10 quod Madvig, cum libri.
 Lambin.

21 nihil quod non aut libri, quod non del.

368 Cicero de finibus IV 79. *Roges enim Aristonem, bonane ei videantur haec: vacillas doloris, divitiae, valetudo; neget. Quid? quae contraria sunt his, malane? Nihilo magis. — Admirantes quaeramus — quonam modo vitam agere possimus, si nihil interesse nostra putemus, valeamus aegrine simus, vacemus an cruciemur dolore, frigus, 5 famem propulsare possimus necne possimus. „Vives, inquit Aristo, magnifice atque praeclare, quod erit cumque visum, ages, numquam angere, numquam cupies, numquam timebis.“*

369 Cicero de finibus IV 43. *Itaque mihi videntur omnes quidem illi errasse, qui finem bonorum esse dixerunt honeste vivere, sed alius 10 alio magis, Pyrrho scilicet maxime — deinde Aristo, qui nihil relinquere (scil. quod praeter virtutem appetendum esset) non est ausus, introduxit autem, quibus commotus sapiens appeteret aliquid, quodcumque in mentem incideret et quodcumque tamquam occurreret. Is hoc melior quam Pyrrho, quod aliquod genus appetendi dedit, deterior quam ceteri, 15 quod penitus a natura recessit.*

370 Clemens Alex. Stromat. II 20 p. 195 Sylb., Vol. I p. 486 Pott. ὅθεν, ὡς ἔλεγεν Ἀρίστων, πρὸς ὅλον τὸ τετράχορδον, ἡδονὴν λύπην φόβον ἐπιθυμίαν, πολλῆς δεῖ τῆς ἀσκήσεως καὶ μάχης.

371 Plutarchus de exilio 5 p. 600e. οἷόν ἐστιν ἡ νῦν σοι παρ- 20 οὔσα μετὰστασις ἐκ τῆς νομιζομένης πατρὶδος. φύσει γὰρ οὐκ ἐστι πατρίς, ὥσπερ οὐδ' οἶκος οὐδ' ἀγρὸς οὐδὲ χαλκεῖον, ὡς Ἀρίστων ἔλεγεν, οὐδ' ἱατρεῖον· ἀλλὰ γίγνεται, μᾶλλον δ' ὀνομάζεται καὶ καλεῖται τούτων ἕκαστον ἀεὶ πρὸς τὸν οἰκοῦντα καὶ χρῶμενον.

372 Seneca epist. 115, 8. *Tunc intellegere nobis licebit, quam con- 25 temnenda miremur, simillimi pueris, quibus omne ludicrum in pretio est; parentibus quippe nec minus fratribus praeferunt parvo aere empta monilia. quid ergo inter nos et illos interest, ut Ariston ait, nisi quod nos circa tabulas et statuas insanimus, carius inepti? illos reperti in litore calculi leves et aliquid habentes varietatis delectant, nos ingentium 30 maculae columnarum etc.*

373 Plutarchus de Stoic. repugn. 8 p. 1034d. Χρύσιππος Ἀρίστωνι μὲν ἐγκαλῶν ὅτι μιᾶς ἀρετῆς σχέσεις ἔλεγε τὰς ἄλλας εἶναι.

374 Galenus de Hipp. et Plat. decr. VII 2 (208. 591 M.). νομίσας γοῦν ὁ Ἀρίστων μίαν εἶναι τῆς ψυχῆς δύναμιν, ἣ λογίζομεθα, καὶ 35 τὴν ἀρετὴν τῆς ψυχῆς ἔθετο μίαν, ἐπιστήμην ἀγαθῶν καὶ κακῶν. ὅταν μὲν οὖν αἰρεῖσθαι τε δέῃ τάγαθὰ καὶ φεύγειν τὰ κακά, τὴν ἐπιστήμην τήνδε καλεῖ σωφροσύνην· ὅταν δὲ πράττειν μὲν τάγαθὰ, μὴ πράτ-

13 quodcumque in *Manutius*, quod cuique in *libri*. Cf. ἐπελεύσεις illas, contra quas disputat Chrysippus Vol. II n. 973 (p. 282).

τειν δὲ τὰ κακά, φρόνησιν· ἀνδρείαν δὲ ὅταν τὰ μὲν θαρσύνῃ, τὰ δὲ φεύγῃ. ὅταν δὲ τὸ κατὰ ἀξίαν ἐκάστω νέμῃ, δικαιοσύνην. ἐνὶ δὲ λόγῳ γινώσκουσα μὲν ἡ ψυχὴ χωρὶς τοῦ πράττειν τὰγαθὰ τε καὶ κακά σοφία τέ ἐστι καὶ ἐπιστήμη, πρὸς δὲ τὰς πράξεις ἀφικνουμένη τὰς
 5 κατὰ τὸν βίον ὀνόματα πλείω λαμβάνει τὰ προειρημένα, φρόνησις τε καὶ σωφροσύνη καὶ δικαιοσύνη καὶ ἀνδρεία καλουμένη. τοιαύτη μὲν τις ἡ Ἀρίστωνος δόξα περὶ τῶν τῆς ψυχῆς ἀρετῶν.

375 Plutarchus de virtute morali 2 p. 440f. Ἀρίστων δ' ὁ Χίος τῇ μὲν οὐσίᾳ μίαν καὶ αὐτὸς ἀρετὴν ἐποίη καὶ ὕψιαν ὠνόμαξε· τῷ
 10 δὲ πρὸς τί πως διαφόρους καὶ πλεοναυς, ὥς εἴ τις ἐθέλοι τὴν ὄρασιν ἡμῶν λευκῶν μὲν ἀντιλαμβανομένην λευκοθέαν καλεῖν, μελάνων δὲ μελανθέαν ἢ τι τοιοῦτον ἕτερον. καὶ γὰρ ἡ ἀρετὴ ποιητέα μὲν ἐπισκοποῦσα καὶ μὴ ποιητέα κέκληται φρόνησις, ἐπιθυμίαν δὲ κοσμοῦσα καὶ τὸ μέτριον καὶ τὸ εὐκαιρον ἐν ἡδοναῖς ὀρίζουσα σωφροσύνη, κοι-
 15 νωνήμασι δὲ καὶ συμβολαίοις ὁμιλοῦσα τοῖς πρὸς ἑτέρους δικαιοσύνη· καθάπερ τὸ μαχαίριον ἐν μὲν ἐστίν, ἄλλοτε δ' ἄλλο διαιρεῖ, καὶ τὸ πῦρ ἐνεργεῖ περὶ ὕλης διαφόρους μὲν φύσει χρώμενον.

376 Clemens Al. Strom. I p. 376 Pott. Εἰ γοῦν σκοποῖμεν, μία κατὰ δύναμιν ἐστίν ἡ ἀρετὴ· ταύτην δὲ συμβέβηκεν τούτοις μὲν τοῖς
 20 πράγμασιν ἐγγενομένην λέγεσθαι φρόνησιν· ἐν τούτοις δὲ σωφροσύνην· ἐν τούτοις δὲ ἀνδρείαν ἢ δικαιοσύνην. — — τοῦτον φάμεν τὸν τρόπον μιᾶς καὶ τῆς αὐτῆς δραχμῆς τῷ μὲν ναυκλήρῳ δοθείσης λέγεσθαι ναῦλον· τῷ δὲ τελῶνῃ τέλος· καὶ ἐνοίκιον μὲν τῷ σταθμούχῳ· μισθὸν δὲ τῷ διδασκάλῳ· καὶ τῷ πιπράσκοντι ἀρῶαβῶνα. Ἐκάστη δὲ
 25 — ἀρετὴ — συνωνύμως καλουμένη μόνον τοῦ καθ' ἑαυτὴν ἀποτελεσμά-
 τός ἐστιν αἰτία· κατὰ σύγχρησιν δὲ τούτων γίγνεται τὸ εὐδαιμόνως ζῆν· μὴ γὰρ δὴ εὐδαιμονῶμεν πρὸς τὰ ὀνόματα, ὅταν τὸν ὀρθὸν βίον εὐδαιμονίαν λέγωμεν καὶ εὐδαίμονα τὸν κεκοσμημένον τὴν ψυχὴν ἐναρέτως.

377 Porphyrius de animae facultatibus apud Stobaeum ecl. I p. 347, 21 W. τὰς τῆς ψυχῆς δυνάμεις ὑπογράψαι πρόκειται· καὶ πρό-
 30 τερόν γε ἐπεξελθὼν τῇ ἱστορίᾳ τῇ τε παρὰ τοῖς παλαιοῖς καὶ τῇ ὕστερον ἐπικριθείσῃ παρὰ τοῖς διδασκάλοις, Ἀρίστων ἀντιληπτικὴν δύναμιν τῆς ψυχῆς θέμενος ταύτην διαιρεῖ εἰς δύο, τὸ μὲν τι μέρος
 35 φάσκων μετὰ τινος τῶν αἰσθητηρίων ὥς τὰ πολλὰ κινεῖσθαι, ὃ αἰσθη-
 τικὸν καλεῖ, ἀρχὴν καὶ πηγὴν ὑπάρχον τῶν κατὰ μέρος αἰσθήσεων, τὸ δὲ αἰεὶ καθ' ἑαυτὸ καὶ χωρὶς ὀργάνων, ὃ ἐπὶ μὲν τῶν ἀλόγων οὐκ ὠνομάσθαι (ἢ γὰρ ὅλως οὐκ εἶναι ἐν αὐτοῖς ἢ τελέως ἀσθενὲς καὶ

33 nihil mutandum est.
 Heeren, ὠνόμασται FP.

37 ἀλόγων Heeren, ἄλλων FP.

38 ὠνομάσθαι

ἀμυδρὸν ἄραν), ἐν δὲ τοῖς λογικοῖς, ἐν οἷς δὴ μάλιστα <ἡ> μόνοις φαίνεται, νοῦν προσαγορεύεσθαι.

378 Cicero de nat. deor. I 37. cuius (scil. Zenonis) discipuli Aristonis non minus magno in errore sententiast, qui neque formam dei intellegi posse censeat neque in deis sensum esse dicat dubitetque omnino, deus animans necne sit.

379 Jamblichus de anima apud Stobaeum ecl. II 382, 18 W. περὶ τῆς κοινωνίας τῆς πρὸς τοὺς θεοὺς τῶν ψυχῶν γέρονέ τις διαμφισβήτησις, τῶν μὲν λεγόντων ἀδύνατον μίγνυσθαι θεοὺς ταῖς κατεχομέναις ψυχαῖς ἐν τῷ σώματι, τῶν δὲ διατεινομένων μίαν εἶναι κοινὴν πολιτείαν τῶν καθαρῶν ψυχῶν πρὸς τοὺς θεοὺς καὶ εἰ ὅτι μάλιστα ἐν τοῖς σώμασι διατρίβουσιν· οἱ δὲ μόνοις δαίμοσιν ἢ καὶ ἥρωσιν ὑποτιθέασιν αὐτὴν εἰς κοινὴν συνουσίαν· <ῶν> ἄλλοι μὲν οἱ βελτίονες, κρινόμενοι κατὰ Πλάτωνα καθάρσει καὶ ἀναγωγῇ καὶ τελειώσει τῆς ψυχῆς, ἄλλοι δὲ οἱ χείρονες, τοῖς ἐναντίοις τούτων διαστελλόμενοι· κατὰ δὲ τοὺς Στωϊκοὺς τῇ κοινωνίᾳ καὶ τῷ καλῷ τῷ τῆς φύσεως ἐξηρητημένῳ· κατὰ δὲ τοὺς Περιπατητικοὺς τῇ κατὰ φύσιν τε συμμετρίᾳ καὶ τῇ ὑπὲρ τὴν ἀνθρωπίνην φύσιν νοερᾷ ζωῇ προτιμώμενοι· κατὰ δὲ Ἡριλλον ἐπιστήμη· κατὰ δὲ Ἀρίστων αἰσθητικὰ· κατὰ δὲ Δημόκριτον εὐσχημοσύνη· κατὰ δὲ τοὺς ἄλλους 20 μέρει τινὶ τοῦ καλοῦ· ἢ τῇ ἀοχλησίᾳ καθ' Ἱερώννυμον· ἢ ἄλλοις τισὶ τρόποις διαγωγῆς τὸ αἰρετὸν ἔχοντες, ἀφ' ὧν οἱ κατὰ μέρος φύονται βίοι ἅπτεροι περὶ τὴν γένεσιν διαιρούμενοι etc.

380 Plutarchus vita Demosthenis 30 (de morte Demosthenis). τὸ δὲ φάρμακον Ἀρίστων μὲν ἐκ τοῦ καλάμου λαβεῖν φησιν αὐτόν, ὡς εἴρηται.

381 Plutarchus vita Demosthenis 10. Ἀρίστων δ' ὁ Χῖος καὶ Θεοφράστου τινὰ δόξαν ἰστοροῖ περὶ τῶν ρητόρων. ἐρωτηθέντα γὰρ, ὁποῖός τις αὐτῷ φαίνεται ῥήτωρ ὁ Δημοσθένης, εἰπεῖν „ἄξιός τῆς πόλεως“, ὁποῖός δὲ Δημάδης· „ὑπὲρ τὴν πόλιν“. Ὁ δ' αὐτὸς φιλόσοφος Πολύευκτον ἰστορεῖ τὸν Σφήτιον, εἶνα τῶν τότε πολιτευομένων Ἀθήνησιν, ἀποφάνεσθαι, μέγιστον μὲν εἶναι ῥήτορα Δημοσθένην, δυνατώτατον δὲ εἰπεῖν Φωκίωνα· πλείστον γὰρ ἐν βραχυτάτῃ λέξει νοῦν ἐκφέρειν.

382 Plutarchus ὅτι μάλιστα τοῖς ἡγεμόσι δεῖ τὸν φιλόσοφον διαλέγεσθαι 1 p. 776c. καὶ Ἀρίστων μὲν ὁ Χῖος ἐπὶ τῷ πᾶσι δια-

1 ἢ add. Heeren. 2 νοῦν φαίνεται (hoc. ord.) libri, transpos. Heeren.

12 post διατρίβουσιν clausula in P. 13 αὐτὴν FP, αὐτὰς Wachsm. || post συνουσίαν clausula in F; novam hinc eclogam constituit Wachsm. ὧν ego supplēvi. 15 ἐναντίως FP, corr. Wachsm. 22 ἔχοντες vix sanum (Wachsm.).

λέγεσθαι τοῖς βουλομένοις ὑπὸ τῶν σοφιστῶν κακῶς ἀκούων· „ὥφελεν, εἶπε, καὶ τὰ θηρία λόγων συνιέναι κινήτικῶν πρὸς ἀρετὴν.“

383 Stobaeus Florileg. 13,40 Vol. I p. 462 Hense (13,22 Mein.).

Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Ὅμοιον ἀψινθίου τὸ δριμύ και
5 λόγου παρδῆσίαν ἐκκόψαι.

384 Stobaeus Florileg. 13,57 Vol. I p. 465 Hense (13,39 Mein.).

Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Φήσαντός τινος „λλαν μοι ἐπισκώπτεις“ ἔφη „καὶ γὰρ τοῖς σπληνικοῖς τὰ μὲν δριμέα καὶ πικρὰ ὠφέλιμα, τὰ δὲ γλυκέα βλαβερά.“

10 385 Plutarchus de recta ratione audiendi 8 p. 42b. οὔτε γὰρ βαλανελον, φησὶν ὁ Ἀρίστων, οὔτε λόγου μὴ καθαίροντος ὄφελός ἐστιν.

386 Stobaeus Florileg. 79,44 Mein. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Οἱ ἄρτι ἐκ φιλοσοφίας, πάντας ἐλέγχοντες καὶ ἀπὸ τῶν γο-
15 νέων ἀρχόμενοι, πάσχουσιν ὅπερ καὶ οἱ νεώνητοι κύνες, οἱ οὐ μόνον τοὺς ἄλλους ὑλακτοῦσιν, ἀλλὰ καὶ τοὺς ἑνδον.

387 Stobaeus ecl. II p. 215,20 W. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Τὸ κύμινον, φασί, δεῖ σπείρειν βλασφημοῦντας, οὔτω γὰρ
καλὸν φύεσθαι· καὶ τοὺς νέους χορὴ παιδεύειν ἐπισκώπτοντας, οὔτω
20 γὰρ χρήσιμοι ἔσονται.

388 Seneca epist. 36,3. *Ariston aiebat malle <se> adolescentem tristem quam hilarem et amabilem turbare. vinum enim bonum fieri, quod recens durum et asperum visum est; non pati aetatem, quod in dolio placuit.*

25 389 Plutarchus de tuenda sanitate praecepta 20 p. 133c. ἀλειπτῶν δὲ φωνὰς καὶ παιδοτριβῶν λόγους, ἐκάστοτε λερόντων ὥς τὸ παρὰ δεῖπνον φιλολογεῖν τὴν τροφὴν διαφθείρει καὶ βαρύνει τὴν κεφαλὴν, τότε φοβητέον, ὅταν τὸν Ἰνδὸν ἀναλύειν ἢ διαλέγεσθαι περὶ τοῦ Κυριεύοντος ἐν δέλπνῳ μέλλωμεν. — — ἂν δ' ἡμᾶς μὴ ἄλλο τι
30 ζητεῖν ἢ φιλοσοφεῖν ἢ ἀναγιννώσκειν παρὰ δεῖπνον ἑῶσι τῶν ἐν τῷ καλῷ καὶ ὠφελίμῳ τὸ ἐπαγωγὸν ὑφ' ἡδονῆς καὶ γλυκὺ μόριον ἐχόντων, κελεύσομεν αὐτοὺς μὴ ἐνοχλεῖν, ἀλλ' ἀπιόντας ἐν τῷ ξυστῷ ταῦτα καὶ ταῖς παλαιστραῖς διαλέγεσθαι τοῖς ἀθληταῖς, οὓς τῶν βιβλίων ἐξελόντες αἰεὶ διημερεῦειν ἐν σκώμμασι καὶ βωμολοχίαις ἐθίζοντες, ὥς
35 ὁ κομψὸς Ἀρίστων ἔλεγε, τοῖς ἐν γυμνασίῳ κίλοσιν ὁμοίως λιπαροὺς πεποιθήκασιν καὶ λιθίνους.

390 Plutarchus Amatorius 21 p. 766f. ὅταν ἡθὸς ἀγνὸν καὶ

5 τὴν παρδῆσίαν concinnius Max. 31 p. 620 Combef. 14 οἱ ἄρτι ἐκ φιλοσοφίας i. e. adolescentes cum ex schola philosophi domum redierunt. 29 fortasse μηδ'.

κόσμιον ἐν ὥρᾳ καὶ χάριτι μορφῆς διαφανὲς γένηται, καθάπερ ὄρθιον ὑπόδημα δείκνυσιν ποδὸς εὐφυΐαν, ὡς Ἀρίστων ἔλεγεν.

391 Stobaeus ecl. II p. 24, 8 W. Ἀρίστωνος. Ἀρίστων τοὺς λόγους τῶν διαλεκτικῶν εἵκαζεν τοῖς τῶν ἀραχνίων ὑφάσμασιν οὐδὲν μὲν χρησίμοις, λίαν δὲ τεχνικοῖς <οὔσι>.

392 Stobaeus ecl. II p. 22, 22 W. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων· οἱ ἐν διαλεκτικῇ βαθύνοντες εἰκόασιν καρκύνουσιν μασωμένοις, οἱ δι' ὀλίγον τρόφιμον περὶ πολλὰ ὀστέα ἀσχολοῦνται.

393 Stobaeus ecl. II p. 23, 15 W. Ἀρίστωνος. Ἀρίστων ἔλεγεν εἰοικέναι τὴν διαλεκτικὴν τῷ ἐν ταῖς ὁδοῖς πηλῷ· πρὸς οὐδὲν γὰρ οὐδ' ἐκείνον χρήσιμον ὄντα καταβάλλειν τοὺς βαδίζοντας.

394 Stobaeus ecl. II 24, 12 W. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. ὁ ἐλλέβορος ὁλοσχερέστερος μὲν ληφθεὶς καθαίρει, εἰς δὲ πᾶν σμικρὰ τριφθεὶς πνίγει· οὕτω καὶ ἡ κατὰ φιλοσοφίαν λεπτολογία.

395 Stobaeus Florileg. 20, 69 (Vol. I p. 554 Hense). Ἀρίστωνος· τὴν κακολογίαν ἡ ὀργὴ φαίνεται ἀπογεννώσα· ὥστε ἡ μήτηρ οὐκ ἀστεία.

396 Stobaeus ecl. II p. 218, 7 W. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. Κυβερνήτης μὲν οὔτε ἐν μεγάλῳ πλοῖῳ οὔτε ἐν μικρῷ ναυτιάσει, οἱ δὲ ἄπειροι ἐν ἀμφοῖν· οὕτως ὁ μὲν πεπαιδευμένος καὶ ἐν πλούτῳ καὶ ἐν πενίᾳ οὐ ταράσσεται, ὁ δ' ἀπαλδευτος ἐν ἀμφοῖν.

397 Stobaeus Florileg. 94, 15 Mein. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. ὡς τὸν αὐτὸν οἶνον πίνοντες οἱ μὲν παροινοῦσιν, οἱ δὲ πρᾶϋνονται, οὕτω καὶ πλοῦτον . . . .

398 Plutarchus vita Catonis 18. πλούτου γὰρ ἀφαίρεσιν οἱ πολλοὶ νομίζουσι τὴν κώλυσιν αὐτοῦ τῆς ἐπιδείξεως, ἐπιδείκνυσθαι δὲ τοῖς περιττοῖς, οὐ τοῖς ἀναγκαίοις. ὁ δὲ καὶ μάλιστά φασιν τὸν φιλόσοφον Ἀρίστωνα θαυμάζειν, ὅτι τοὺς τὰ περιττὰ κεκτημένους μάλλον ἡγοῦνται μακαρίους ἢ τοὺς τῶν ἀναγκῶν καὶ χρησίμων εὐποροῦντας.

399 Stobaeus Florileg. 119, 18 Mein. Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Ὀμοιωμάτων. πολλοὶ σοφοὶ γηραιοὶ φιλοζωοῦσι. καὶ γὰρ οἱ ὅψε γήμαντες φιλοζωοῦσιν, ἵν' ἐκθρέψωσι τὰ τέκνα, καὶ οὗτοι ὅψε ἀρετῆς ἐπήβολοι γενόμενοι ἐφίενται αὐτὴν ἐκθρέψαι.

400 Stobaeus Florileg. 67, 16 (Mein.). Ἐκ τῶν Ἀρίστωνος Σπαρτιατῶν νόμος τάττει ζημίας τὴν μὲν πρώτην ἀραμίου, τὴν δευτέραν ὀψιραμίου, τὴν τρίτην καὶ μεγίστην κακοραμίου.

401 Plutarchus de curiositate 4 p. 516f. καίτοι καὶ τῶν ἀνέμων

5 χρησίμοις Usener, χρησίμους libri. || τεχνικοῖς οὔσι scripsi, τεχνικούς libri. Cf. vitam Aristonis Laërtianam n. 351. 16 ὡς τέ<κνα> Buecheler. 17 ἀστεία libri.

μάλιστα δυσχεραίνουμεν, ὥς Ἀρίστων φησὶν, ὅσοι τὰς περιβολὰς ἀνα-
στέλλουσιν ἡμῶν. ὁ δὲ πολυπράγμων οὐ τὰ ἱμάτια τῶν πέλας οὐδὲ
τοὺς χιτῶνας, ἀλλὰ τοὺς τοίχους ἀπαμφιέννυσι, τὰς θύρας ἀναπετάν-
νυσι etc.

5 402 Plutarchus πολιτικὰ παραγγέλματα 10 p. 804e. οὔτε γὰρ
πῦρ φησιν ὁ Ἀρίστων καπνὸν ποιεῖν οὔτε δόξαν φθόνον, ἣν εὐθύς
ἐκλάμψη καὶ ταχέως, ἀλλὰ τῶν κατὰ μικρὸν αὐξανομένων καὶ σχολαίως
ἄλλον ἀλλαχόθεν ἐπιλαμβάνεσθαι.

403 Plutarchus aqua an ignis utilior 12 p. 958d. καὶ μὴν ὀλί-
10 γου χρόνου καὶ βίου τοῖς ἀνθρώποις δεδομένου ὁ μὲν Ἀρίστων φησὶν
ὅτι ὁ ὕπνος οἷον τελώνης τὸ ἡμῖν ἀφαιρεῖ τούτου· ἐγὼ δ' etc.

1a. Apollophanes.

404 Diogenes Laërt. VII 140. φησὶ δὲ περὶ τοῦ κενοῦ Χρύ-
σιππος μὲν ἐν τῷ περὶ κενοῦ καὶ ἐν τῇ πρώτῃ τῶν φυσικῶν τεχνῶν
15 καὶ Ἀπολλοφάνης ἐν τῇ φυσικῇ (placitum vide Chrys. II n. 543).

405 Tertullianus de anima 14. *Dividitur autem in partes (scil.
anima) nunc in duas a Platone — — etiam in octo penes Chrysippum,
etiam in novem penes Apollophanem.*

406 Diogenes Laërt. VII 92. ὁ μὲν γὰρ Ἀπολλοφάνης μίαν
20 λέγει (scil. ἀρετήν), τὴν φρόνησιν.

407 Fragmenta Herculanensia ed. Scott p. 271 (Pap. 19—698
Scriptor incertus περὶ αἰσθήσεως col. 15) — — χρόνοις, τὴν δ' αἰ-
σθη|σιν τὰ καθ' ἕνα κ(ρι)νεῖν | ἢ μνήμης μετέξειν. (ὁ δ') | Ἀπολλο-
φάνης, ὑπὸ τοῦ | πιθανοῦ ἀπατηθεὶς, τὸ | μὲν καὶ μνήμην αὐ|ταῖς
25 περιάπτειν κατη|δέσθη, τὸ δ' ἀναλογίας | μετέχειν προσ(ε)δέξα|το,
ὅπως καὶ τοῦ μηκέ|τ' ὄντος ἀποδῶ διαίσ|θησιν αὐτ(αῖς, ὦ)σπερ ἵνα|
σώσωμεν ἐνάργειαν | ἄλλας δέον ἐπιβάλλειν | ἐναργείας.

408 Athenaeus VII 281d. καὶ Ἀπολλοφάνης δὲ (γνώριμος
δ' ἦν καὶ οὗτος τοῦ Ἀρίστωνος) ἐν τῷ Ἀρίστωνι, καὶ αὐτὸς οὕτως
30 ἐπιγράψας τὸ σύγγραμμα, ἐμφανίζει τὴν τοῦ διδασκάλου φιληδονίαν.

2 quae de curioso dicuntur, Plutarchi sunt, non Aristonis. 23 καὶ pro ἡ
expectaveris. 27 fortasse: ἐκβάλλειν.

2. Herillus Carthaginiensis.

409 Diogenes Laërt. VII 165. Ἡριλλος δὲ ὁ Καρχηδόνιος (secuntur placita). ἔστι δὲ τὰ βιβλία αὐτοῦ ὀλιγόστιχα μὲν, δυνάμει δὲ μεστὰ καὶ περιέχοντα ἀντιφρόσεις πρὸς Ζήνωνα.

λέγεται δὲ ὅτι παιδὸς ὄντος αὐτοῦ ἠρώσθησαν ἱκανοί, οὓς ἀπο- 5 τρέψαι βουλόμενος ὁ Ζήνων ἠνάγκασε ξυρᾶσθαι Ἡριλλον, οἱ δὲ ἀπε- τράποντο.

τὰ δὲ βιβλία ἐστὶ τὰδε·

περὶ ἀσκήσεως·

περὶ παθῶν·

10

περὶ ὑπολήψεως·

νομοθέτης·

μαιευτικός·

ἀντιφέρον·

διδάσκαλος·

15

διασκευάζων·

εὐθύνων·

Ἑρμῆς·

Μήδεια·

διάλογοι·

20

θέσεων ἡθικῶν.

410 Ind. Stoic. Herc. col. XXXVI. (Ἡ)ριλλο(ς) δ', ὦ(ς) φη(σιν Ἀ)|πολλ(ών)ιος, (ἐπιση) | μότα(τ)ο(ς) ...

411 Diogenes Laërt. VII 165. Ἡριλλος δὲ ὁ Καρχηδόνιος τέλος εἶπε τὴν ἐπιστήμην, ὅπερ ἐστὶ ζῆν αἰεὶ πάντα ἀναφέροντα πρὸς τὸ 25 μετ' ἐπιστήμης ζῆν καὶ μὴ τῇ ἀγνοίᾳ διαβεβλημένον. εἶναι δὲ τὴν ἐπιστήμην ἔξιν ἐν φαντασιῶν προσδέξει ἀνυπόπτωτον ὑπὸ λόγου. ποτὲ δὲ ἔλεγε μηδὲν εἶναι τέλος, ἀλλὰ κατὰ τὰς περιστάσεις καὶ τὰ πράγματα ἀλλάττεσθαι αὐτό, ὥς καὶ τὸν αὐτὸν χαλκὸν ἢ Ἀλεξάνδρου γινόμενον ἀνδριάντα ἢ Σωκράτους. διαφέρειν δὲ τέλος καὶ ὑποτελίδας 30 τῆς μὲν γὰρ καὶ τοὺς μὴ σοφοὺς στοχάζεσθαι, τοῦ δὲ μόνον τὸν σοφόν. τὰ δὲ μεταξὺ ἀρετῆς καὶ κακίας ἀδιάφορα εἶναι.

412 Cicero de finibus IV 40. *Introduci enim virtus nullo modo potest, nisi omnia, quae leget quaeque reiciet, unam referentur ad summam. Nam si omnino <ea> nos neglegemus, in Aristonea vitia inci-* 35 *demus et peccata obliviscemurque, quae virtuti ipsi principia dederimus;*

2 χαλκηδόνιος PL. 3 αὐτοῦ τὰ βιβλία (hoc ord.) PL. 19 μίδια B.
27 πρὸς δεξιὰν ὑπόπτωτον BL. || λόγων B¹PL. 30 καὶ pro ἢ B, ἢ in litura P³. 35 ea add. Baiter.

sin ea non neglegemus neque tamen ad finem summi boni referemus, non multum ab Erilli levitate aberrabimus. Duarum enim vitarum nobis erunt instituta capienda. Facit enim ille duo seiuncta ultima bonorum, quae ut essent vera, coniungi debuerunt; nunc ita separantur, ut diiuncta sint, quo nihil potest esse perversius.

413 Cicero Acad. Pr. II 129. *Omitto illa, quae relictæ iam videntur, Erillum, qui in cognitione et scientia summum bonum ponit; qui cum Zenonis auditor esset, vides quantum ab eo dissenserit et quam non multum a Platone.*

414 Cicero de fin. II 43. *Erillus autem ad scientiam omnia revocans unum quoddam bonum vidit, sed nec optimum, nec quo vita gubernari possit. Itaque hic ipse iam pridem est reiectus; post enim Chrysippum non sane est disputatum.*

Cicero de oratore III 62. *fuerunt etiam alia genera philosophorum, qui se omnes fere Socraticos esse dicebant, Eretricorum, Erilliorum, Megaricorum, Pyrrhoneorum. sed ea horum vi et disputationibus sunt iam diu fracta et extincta.*

415 Cicero de finibus III 9, 31. *Sed sunt tamen perabsurdi et ii qui cum scientia vivere ultimum bonorum, et qui nullam rerum differentiam esse dixerunt atque ita sapientem beatum fore, nihil aliud alii ullo momento anteponentem (Herillus et Aristo).*

416 Cicero de finibus IV 36. *aut ipsius animi, ut fecit Erillus, cognitionem amplexarentur, actionem relinquerent.*

417 Cicero de finibus V 23. *et Erillus, si ita sensit, nihil esse bonum praeter scientiam, omnem consilii capiendi causam inventionemque officii sustulit.*

ibid. V 73. *hoc uno captus Erillus scientiam summum bonum esse defendit nec rem ullam aliam per se expetendam.*

418 Cicero de officiis I 6. *quoniam Aristonis, Pyrrhonis, Erilli iam pridem explosa sententia est; qui tamen haberent ius suum disputandi de officio, si rerum aliquem dilectum reliquissent, ut ad officii inventionem aditus esset.*

419 Clemens Alex. Stromat. II p. 179 Sylb., Vol. I p. 497 Pott. *ἢ τὰ Ἡράκλειον εἰς μέσον παράγοιμι; τὸ κατ' ἐπιστήμην ζῆν τέλος εἶναι τίθησιν Ἡράκλειος.*

420 Jamblichus de anima apud Stobaeum ecl. II 382, 18 W. (τῶν δαιμόνων) *ἄλλοι μὲν οἱ βελτίονες, κρινόμενοι κατὰ Πλάτωνα καθάρσει καὶ ἀναγωγῇ καὶ τελειώσει τῆς ψυχῆς, ἄλλοι δὲ οἱ χείρονες, τοῖς ἐναντίοις τούτων διαστελλόμενοι· κατὰ δὲ τοὺς Στωϊκοὺς τῇ κοινωνίᾳ*

καὶ τῷ καλῷ τῷ τῆς φύσεως ἐξηρητημένῳ· — — κατὰ δὲ Ἡριλλον ἐπιστήμη.

421 Lactantius instit. div. III 7. *Herilli summum bonum est scientia, Zenonis cum natura congruenter vivere, quorundam Stoicorum virtutem sequi.*

5

3. Dionysius Heracleota qui vocatur ὁ Μεταθέμενος.

422 Diogenes Laërt. VII 166. Διονύσιος δὲ ὁ Μεταθέμενος τέλος εἶπε τὴν ἡδονὴν διὰ περίστασιν ὀφθαλμίας· ἀλγῆσας γὰρ ἐπὶ πόνως ὤκησεν εἰπεῖν τὸν πόνον ἀδιάφορον. ἦν δὲ παῖς μὲν Θεο- 10 φάντου, πόλεως δὲ Ἡρακλείας. ἤκουσε δέ, καθά φησι Διοκλῆς, πρῶτον μὲν Ἡρακλείδου τοῦ πολίτου, ἔπειτα Ἀλεξίνου καὶ Μενεδήμου, τελευταῖον δὲ Ζήνωνος. καὶ κατ' ἀρχὰς μὲν φιλογράμματος ὢν παντοδαποῖς ἐπεχείρει ποιήμασιν, ἔπειτα δὲ καὶ Ἄρατον ἀπεδέχετο, ζηλῶν αὐτόν. ἀποστὰς δὲ τοῦ Ζήνωνος πρὸς τοὺς Κυρηναίκοις ἀπετράπη 15 καὶ εἰς τε τὰ χαμαιτυπεῖα εἰσῆει καὶ τᾶλλα ἀπαρακαλύπτως ἡδυνάθει. βιοὺς δὲ πρὸς τὰ ὀγδοήκοντα ἀστίλα κατέστρεψε. Βιβλία δὲ αὐτοῦ φέρεται τάδε·

περὶ ἀπαθείας β' (n. 434).

περὶ ἀσκήσεως β'.

20

περὶ ἡδονῆς δ'.

περὶ πλούτου καὶ χάριτος καὶ τιμωρίας·

περὶ ἀνθρώπων χρήσεως·

περὶ εὐτυχίας·

περὶ ἀρχαίων βασιλέων·

25

περὶ τῶν ἐπαινουμένων·

περὶ βαρβαρικῶν ἔθων.

423 Diogenes Laërt. VII 23 (de Zenone). Διονυσίου δὲ τοῦ Μεταθέμενου εἰπόντος αὐτῷ, διὰ τί αὐτὸν μόνον οὐ κατορθοῖ, ἔφη „οὐ γάρ σοι πιστεύω.“

30

424 Vita Arati: ἦν δὲ ἐπὶ Πτολεμαίου τοῦ Φιλαδέλφου καὶ ἐσχόλασε Διονυσίῳ τῷ Ἡρακλεώτῃ etc.

425 Diogenes Laërt. V 92. ἔτι καὶ Διονύσιος ὁ Μεταθέμενος (ἢ Σπίνθαρος, ὡς ἔνιοι) γράψας τὸν Παρθενοπαῖον ἐπέγραψε Σοφοκλέους. ὁ δὲ (scil. Heraclides Ponticus) πιστεύσας εἰς τι τῶν ἰδίων 35

22 Duo libri videntur περὶ πλούτου et περὶ χάριτος καὶ τιμωρίας. 32 Cf. n. 422, 14 καὶ Ἄρατον ἀπεδέχετο ζηλῶν αὐτόν.

συγγραμμάτων ἐχρῆτο μαρτυρίοις ὡς Σοφοκλέους. αἰσθόμενος δ' ὁ Διονύσιος ἐμήνυσεν αὐτῷ τὸ γερονός· τοῦ δ' ἄρνούμενου καὶ ἀπιστοῦντος ἐπέστειλεν ἰδεῖν τὴν παραστιχίδα· καὶ εἶχε Πάγκαλον. οὗτος δ' ἦν ἐρώμενος Διονυσίου. ὡς δ' ἔτι ἀπιστῶν ἔλεγε κατὰ τὴν
 5 τύχην ἐνδέχασθαι οὕτως ἔχειν, πάλιν ἀντεπέστειλεν ὁ Διονύσιος ὅτι
 „καὶ ταῦτα εὐρήσεις·

A. Γέρων πύθης οὐχ ἀλίσκεται πάγη.

B. Ἀλίσκεται μὲν· μετὰ χρόνον δ' ἀλίσκεται.“

Καὶ πρὸς τούτοις „Ἡρακλείδης γράμματα οὐκ ἐπίσταται.“ ὁ δ' ἠσχύνθη.

10 426 Ind. Stoic. Herc. col. XXIX. (Δ)ιο(ν)ύς(ιος) | τοίν(υν) ὁ
 Μεταθέμενος . . .

col. XXX. εἰς) μέσον μεγάλη τῇ | φωνῇ, καὶ μάλισθ' ὅτε | σιω-
 πώντας ἴδοι τοὺς | ἄλλους καὶ διοκνοῦν|τας. Τὸν αὐτὸν δὲ τρό|πον
 μὴ πανομένων | καὶ ταραχμένων etc.

15 *Videtur depingi Dionysius acerrimis doloribus cruciatus et fortasse
 ab amicis, ut se interficiant, magna voce postulans vel alias voces cum
 philosophia Zenonis pugnantes edens. Cf. etiam Persaei dictum de Dio-
 nysio n. 446.*

427 Ind. Stoic. Herc. col. XXXII. (τὸν) πόνον φευκτό(ν | εἶν)αι,
 20 τὴν δ' ἠδονή(ν | σκο)πὸν καὶ τέλος. Ἐγέ|(ν)ετο δ' οὖν καὶ πολυ|(γ)ρά-
 φος, προαγαγὼν | σχεδὼν εἰς τὰς ὀκτώ | (μυ)ριά(δα)ς. Ἐδόκει τε |
 (πολ)λοῖς οὐτ' ἄστοχος | (οὐτ' ἀδύ)νατος εἶναι | (κατὰ τ)ὴν λ(έξ)ιν
 καὶ | . . . . . τοῖς συνι . . etc.

428 Athenaeus X 437e. Ἀντίγονος δ' ὁ Καρύστιος ἐν τῷ περὶ
 25 τοῦ Διονυσίου βίου τοῦ Ἡρακλεώτου τοῦ ἐπικληθέντος Μεταθεμένου
 φησὶ (p. 126 Wil.) τὸν Διονύσιον τοῖς οἰκέταις συνεορτάζοντα ἐν τῇ
 τῶν Χοῶν ἐορτῇ καὶ μὴ δυνάμενον διὰ γῆρας χρῆσθαι ἢ παρειλή-
 φεσαν ἐταῖρα ὑποστρέψαντα εἰπεῖν πρὸς τοὺς συνδειπνοῦντας (φ 152)
 οὐ δύναμαι τανύσαι, λαβέτω δὲ καὶ ἄλλος.

30 429 Ind. Stoic. Herc. col. XXXIII. (τοὺς) φίλο(ν)ς ἀσπ(α)σάμε|-
 νος κα(ὶ) κα(θελς) ἑαυτὸν | εἰς τὴν μάκ(τ)ραν ἔτε|λεύτησεν.

Mors narratur Dionysii Metathemeni.

430 Athenaeus VII 281 d. περὶ δὲ Διονυσίου τοῦ Ἡρακλεώτου
 τί δεῖ καὶ λέγειν; ὅς ἄντικρυς ἀποδὺς τὸν τῆς ἀρετῆς χιτῶνα ἀνθινὰ
 35 μετημφιάσατο καὶ Μεταθέμενος καλούμενος ἔχαιρε, καίτοι γηραιὸς
 ἀποστὰς τῶν τῆς Στοᾶς λόγων καὶ ἐπὶ τὸν Ἐπίκουρον μεταπηδήσας·
 περὶ οὗ οὐκ ἀχαρίτως ὁ Τίμων ἔφη· (fr. 59 W.)

ἡνίκ' ἐχρῆν δύνειν, νῦν ἄρχεται ἡδύνεσθαι·

ῶρη ἐρᾶν, ῶρη δὲ γαμεῖν, ῶρη δὲ πεπαῦσθαι.

9 οὐδ' ἠσχύνθη vulgo. 20 Intelligitur sine dubio Dionysius Heracleota.
 39 πᾶνέσθαι AC.

Lucianus Bis accus. 20. 21: μέχρι μὲν τῆς νόσου ἥλπιζεν ὠφελῆσαι τι αὐτὸν τοὺς περὶ τῆς καρτερίας λόγους, ἐπεὶ δὲ ἥλγησε καὶ ἐνόσησε καὶ ὁ πόνος ἀληθέστερον αὐτοῦ καθίκετο, ἰδὼν τὸ σῶμα τὸ ἑαυτοῦ ἀντιφιλοσοφοῦν τῇ Στοᾷ καὶ τὰναντία δογματίζον, αὐτῷ μᾶλλον ἢ τοῦτοις ἐπίστευσε etc.

5

431 Cicero de finibus V 94. *Nobis Heracleotes ille Dionysius flagitiose descivisse videtur a Stoicis propter oculorum dolorem. Quasi vero hoc didicisset a Zenone, non dolere, cum doleret! Illud audierat nec tamen didicerat, malum illud non esse, quia turpe non esset, et esse ferendum viro.*

10

432 Cicero Tuscul. disput. II 60. — *homo sane levis, Heracleotes Dionysius, cum a Zenone fortis esse didicisset, a dolore dedoctus est. Nam cum ex renibus laboraret, ipso in eiulatu clamitabat falsa esse illa, quae antea de dolore ipse sensisset. Quem cum Cleanthes condiscipulus rogaret, quatenus ratio eum de sententia deduxisset, respondit:* 15
„Quia si, cum tantum operae philosophiae dedissem, dolorem tamen ferre non possem, satis esset argumenti malum esse dolorem. Plurimos autem annos in philosophia consumpsi nec ferre possum; malum est igitur dolor.“

433 Cicero Acad. Pr. II 71. *Dionysius ille Heracleotes utrum* 20
comprehendisset — — quod multos annos tenuisset Zenonique magistro credidisset, honestum quod esset, id bonum solum esse, an quod postea defensitavisset, honesti inane nomen esse, voluptatem esse summum bonum.

434 Cicero Tuscul. disp. III 18. *Itaque non inscite Heracleotes Dionysius ad ea disputat, quae apud Homerum Achilles queritur hoc,* 25
ut opinor modo (I 646)

Corque meum penitus turgescit tristibus iris,

Cum decore atque omni me orbatum laude recorder.

19. *Num manus adfecta recte est, cum in tumore est, aut num aliud quodpiam membrum tumidum ac turgidum non vitiose se habet? Sic* 30
igitur inflatus et tumens animus in vitio est. Sapientis autem animus semper vacat vitio, numquam turgescit, numquam tumet; at iratus animus eius modi est; numquam igitur sapiens irascitur. Nam si irascitur, etiam concupiscit; proprium est enim irati cupere, a quo laesus videatur, ei quam maximum dolorem inurere; qui autem 35
id concupierit, eum necesse est, si id consecutus sit, magno opere laetari, ex quo fit, ut alieno malo gaudeat; quod quoniam non cadit in sapi-

30 aliud quodpiam Turnebus, aliquod quippiam libri. 35 Ira: cf. Vol. III n. 397 (p. 96, 37) ὀργή ἐστιν ἐπιθυμία τιμωρίας τοῦ ἡδίκημέναι δοκοῦντος.

37 Vol. III n. 401 (p. 98, 3) ἐπιχαιρεκακία δὲ ἡδονὴ ἐπὶ τοῖς τῶν πέλας ἀτυχήμασιν.

entem, ne ut irascatur quidem cadit. Sin autem caderet in sapientem aegritudo, caderet etiam iracundia, qua quoniam vacat, aegritudine etiam vacabit. 20. Etenim si sapiens in aegritudinem incidere posset, posset etiam in misericordiam, posset in invidentiam. 21. Nam qui dolet rebus alicuius adversis, idem alicuius etiam secundis dolet, ut Theophrastus interitum deplorans Callisthenis, sodalis sui, rebus Alexandri prosperis angitur, itaque dicit Callisthenem incidisse in hominem summa potentia summaque fortuna, sed ignarum, quem ad modum rebus secundis uti conveniret. Atqui quem ad modum misericordia aegritudo est ex alterius rebus adversis, sic invidentia aegritudo est ex alterius rebus secundis. In quem igitur cadit misereri, in eundem etiam invidere; non cadit autem invidere in sapientem; ergo ne misereri quidem. Quodsi aegre ferre sapiens soleret, misereri etiam soleret. Abest ergo a sapiente aegritudo.

15 (Hoc fragmentum e libris περὶ ἀπαθείας sumptum videtur)

4. Persaeus Citieus.

435 Diogenes Laërt. VII 36. Μαθηταὶ δὲ Ζήνωνος πολλοὶ μὲν, ἔνδοξοι δὲ Περσαῖος Δημητρίου Κιτιεύς, ὃν οἱ μὲν γινώσκοντες αὐτοῦ, οἱ δὲ οἰκέτην ἓνα τῶν εἰς βιβλιογραφίαν πεμπομένων αὐτῷ παρὰ 20 Ἀντιγόνοῦ, οὗ καὶ τροφεὺς ἦν τοῦ παιδὸς Ἀλκονέως.

διάπειραν δὴ ποτε βουλευθεὶς λαβεῖν αὐτοῦ δ' Ἀντίγονος ἐποίησεν αὐτῷ πλαστῶς ἀγγελθῆναι, ὥς εἴη τὰ χωρία αὐτοῦ πρὸς τῶν πολεμίων ἀφηρημένα. καὶ σκνυθρωπάσαντος „Οἷός, ἔφη, ὅτι οὐκ ἔστιν ὁ πλοῦτος ἀδιάφορον.“

25 βιβλία δ' αὐτοῦ φέρεται τάδε·

περὶ βασιλείας·

πολιτεία Λακωνική n. 454. 455.

περὶ γάμου·

περὶ ἀσεβείας·

30 Θνέστις·

περὶ ἐρώτων·

προτροπτικοί·

10 misericordia: cf. Vol. III n. 414 (p. 100, 43) οἷκος δὲ λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς, n. 416 (p. 101, 21) ἔλεος δὲ λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις κακοῖς. 11 invidentia: cf. Vol. III n. 412 (p. 99, 38) n. 413 (p. 100, 3) n. 414 (p. 100, 16) n. 416 (p. 101, 21) φθόνος δὲ λύπη ἐπ' ἀλλοτρίοις ἀγαθοῖς. 22 ἀγγελθῆναι BPF.

διατριβῶν·

χρειῶν δ'·

ἀπομνημονεύματα·

πρὸς τοὺς Πλάτωνος νόμους ζ'.

436 Suidas s. v. Περσαῖος, Κιτιεύς, φιλόσοφος Στωϊκός· ἔπε- 5
κλήθη δὲ καὶ Δωρόθεος. ἦν δὲ ἐπὶ τῶν χρόνων Ἀντιγόγου τοῦ Γο-
νατᾶ υἱοῦ Δημητρίου, μαθητῆς καὶ θρεπτὸς Ζήνωνος τοῦ φιλοσόφου.
Ἱστορίαν.

437 Ind. Stoic. Herc. col. XII 3. μάλ(ι)στα μὲν | οὖν τῶν μαθη-
τῶ(ν) | ὑπὸ τοῦ Ζή(ν)ωνος ἡ|γαπᾶ(τ)ο ὁ Περσ(αῖ)ος, ἀλλὰ | (δ)ῆ 10
κ(αί) συνεβίον· καὶ (τέθ)ραπται δ' ὑπ' αὐτοῦ, | (ὡς λέγεται) πρὸς
ἐνίων | (δοῦλος ὦν) οἰκογενῆς | ..... Διογένης

438 Gellius Noct. Att. II 18, 8. sed et Theophrasti Peripatetici
servus Pompylus et Zenonis Stoici servus, qui Persaeus vocatus est
— — philosophi non incelebres vixerunt. 15

439 Diogenes Laërt. VII 6. ἀπεδέχετο δ' αὐτὸν (scil. Ζήωνα)
καὶ Ἀντίγονος καὶ εἴ ποτε Ἀθήναζε ἦκοι, ἤκουεν αὐτοῦ πολλά τε
παρεκάλει ἀφικέσθαι ὡς αὐτόν. ὁ δὲ τοῦτο μὲν παρητήσατο, Περ-
σαῖον δὲ ἓνα τῶν γνωρίμων ἀπέστειλεν, ὃς ἦν Δημητρίου μὲν υἱός,
Κιτιεύς δὲ τὸ γένος, καὶ ἠκμαζε κατὰ τὴν τριακοστὴν καὶ ἑκατοστὴν 20
Ὀλυμπιάδα, ἥδη γέροντος ὄντος Ζήωνος. — 9. ἀπέστειλε δὲ Περ-
σαῖον καὶ Φιλωνίδην τὸν Θηβαῖον, ὧν ἀμφοτέρων Ἐπίκουρος μνη-
μονεύει ὡς συνόντων Ἀντιγόνῳ ἐν τῇ πρὸς Ἀριστοβούλον τὸν ἀδελ-
φὸν ἐπιστολῇ. — 13. σὺν τε Περσαίῳ τὴν αὐτὴν οἰκίαν ὥκει· καὶ
αὐτοῦ ἀνλητρίδιον εἰσαγαγόντος πρὸς αὐτόν, σπάσας πρὸς τὸν Περ- 25
σαῖον αὐτὸ ἀπήγαγεν.

Aelian. Var. Hist. III 17. ἐγὼ δὲ πολιτείαν φαλὴν ἂν καὶ τὸ
Περσαίου, εἴ γε Ἀντίγονον ἐπαίδευσε.

440 Vita Arati: σχολάσας δὲ ὁ Ἄρατος Περσαίῳ τῷ φιλοσόφῳ
Ἀθήνησι καὶ συνελθὼν αὐτῷ εἰς Μακεδονίαν μεταπεμφθέντι ὑπ' Ἀντι- 30
γόνου καὶ παρελθὼν εἰς τὸν Ἀντιγόγου καὶ Φίλας γάμον etc.

441 Ind. Stoic. Herc. col. XIII. αἴ(τι)ο(ν) ἐρ(έν)ετο τούτου | καὶ
τὸ χωρισθῆναι Ζή(ν)ωνος ὄντος ἔτι πολ(υ)σ(υ)ν (Ἀ)ντιγόνῳ καὶ |
(ἅ)μα περ(ι)πλανᾶσθαι, τὸ(ν) | ἀνλικόν, οὐ τὸν φιλό(σ)ο(φ)ον ἡρ(η)μένον
βίον· | (ἐ)ξ οὗ καὶ (τῶν ἀν)θρῶ(π)ων αὐ(τῶν) καὶ τῶν | πόλεων .. 35

Ad Persaeum haec spectant.

col. XIV. Ἀν(τί)γονον ἀποδ(η)μή(σ)αντος αὐτοῦ . . . . | καί(πε)ρ
Ἀριστ(ο)φῶν|τα παραιτουμένου | συγγνώμην etc.

8 ἱστορίαν Paris. A, ἱστορία edit. pr. 12 τέθραπται et quae secuntur
suppl. Buecheler. 33 exspecto ὄντα γ' ἔτη πολλά.

Haec quoque ad Persaeum aliquo modo referri certum est, sed sententia non intelligitur.

442 Pausanias II 8, 4 (de Arato Sicyonio). Κόρινθον δὲ ἔχοντος Ἀντιγόνου καὶ φρουρᾶς Μακεδόνων ἐνούσης, τοὺς Μακεδόνας τῷ αἰφνιδίῳ τῆς ἐπιθέσεως κατέπληξε, καὶ ἄλλους τε κρατήσας μάχῃ διέφθειρε καὶ Περσαῖον ἐπὶ τῇ φρουρᾷ τεταγμένον, ὃς παρὰ Ζήνωνα τὸν Μνασέου κατὰ μάθησιν σοφίας ἐφοίτησεν.

Idem VII 8, 3. Ἄρατος καὶ Σικωνῖοι φρουρὰν ἐκ τοῦ Ἀκροκόρινθου ἐξήλασαν καὶ ἀπέκτειναν Περσαῖον ὑπὸ Ἀντιγόνου ταχθέντα ἐπὶ τῇ φρουρᾷ.

443 Plutarchus vita Arati 18. Ἀλλὰ γὰρ Ἀντίγονος μὲν — κτησάμενος τὸν Ἀκροκόρινθον ἐφύλαττε μετὰ τῶν ἄλλων, οἷς ἐπίστευε μάλιστα, καὶ Περσαῖον ἐπιστήσας ἄρχοντα τὸν φιλόσοφον.

23. τῶν δὲ Ἀντιγόπου στρατηγῶν Ἀρχέλαον μὲν ἀφῆκεν — — Περσαῖος δὲ τῆς ἄκρας ἀλίσκομένης εἰς Κεγχρεὰς διεξέπεσεν. ὅστερον δὲ λέγεται σχολάζων πρὸς τὸν εἰπόντα μόνον αὐτῷ δοκεῖν στρατηγὸν εἶναι τὸν σοφόν. „ἀλλὰ νῆ θεούς, φάναι, τοῦτο μάλιστα καμοί ποτε τῶν Ζήνωνος ἦρεσκε δογμάτων· νῦν δὲ μεταβάλλομαι νοουθετηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σικωνίου νεανίσκου.“

20 ταῦτα μὲν περὶ Περσαίου πλείονες ἱστοροῦσιν.

444 Polyaeus VI 5. Ἄρατος ἐκράτησεν Ἀκροκόρινθον φρουρὰν ἔχοντος, ἣν ἐγκατέστησεν Ἀντίγονος φύλακα τάξας ἐπ' αὐτοῦ Περσαῖον τὸν φιλόσοφον καὶ Ἀρχέλαον τὸν στρατηγόν. — — Περσαῖος δὲ ὁ φιλόσοφος τῆς ἄκρας ἀλίσκομένης εἰς Κεγχρεὰς διαφυγῶν ἐκεῖθεν πρὸς Ἀντίγονον ὄχετο.

445 Ind. Stoic. Herc. col. XV. ταύ(τ)α(ι)ς ἀμυ|(νύμ)ενος τοὺς Θωᾶκας | (ἐξέβ)αλεν. Πλειόνων | δ' ἐπεισελθόντων καὶ | πανταχόθεν αὐτῷ | περισ(τ)άντων π(ο)λλὰ | τραύματα λαβὼν . . . | ῥῆ . ε . ἐαυτὸν καὶ (τὸν) | βίον ἐξέ(λ)ειπεν. (ἐλε)|ξαν δέ τ(ι)ν(ες ὅτ)ι τ(ῆς χῶ)|ρας ἐπὶ πλ(όλου) . . . . . | π(ρ)ὸς ἐν . . .

narratur Persaeum in expugnatione Acrocorinthis occidisse.

446 Ind. Stoic. Herc. col. XXXI. ὑπο)μένων ἀκούειν καὶ | μετατίθεσθαι. Διὸ καὶ | ποτε Περσαίου πρὸς τι νας εἰπόντος, ὡς ἐπύ|θετ' ἐπὶ τὴν ἡδονὴν | αὐτὸν (scil. Dionysium) μεταβε(βληκέ)|ναι, διότι ἡβού(λετο | ἀκούσα(ι) πρότε(ρον ὅ)|πὸ τῆς ἀκρότ(ητος) | αὐτόν, κατ(ὰ τὸ λεγό)|μενο(ν, τῶν ὀδυνῶν ἀποθανεῖν etc.

13 cf. Dio Chrysost. LXXIII § 2 (V. II 189, 20) Περσαῖος δὲ παρὰ Ἀντιγόπου τὸν Ἀκροκόρινθον (scil. παρέλαβεν). 28 διέβ|ῥῃ(ξ)εν Comp. διεχρήσατο Bueche-
ler. 30 Fortasse: ἐπὶ πλοίου ἐκπεσὼν πρὸς Ἀντίγονον ἦλθεν. cf. n. 444.
35 ἀκούσαι scripsi, ἀκούσας legit Comparetti.

447 Epiphanius adv. haeres. III 38 (DG p. 592, 34). Περσαῖος τὰ αὐτὰ Ζήνωνι ἐδογματίσει.

448 Philodemus de pietate 9 (DG p. 544b 28). Περσα(ῖος δὲ) δῆλός ἐστιν — — (ἀφανί)ξω(ν) τὸ (δ)αιμόνιο(ν) ἢ μηθὲ(ν ὑπ)ὲρ αὐτοῦ γινώσκων, ὅταν ἐν τῷ Περὶ Θεῶν μὴ (ἀπὶ)θανα λέγῃ φαίνεσθαι 5 τὰ περὶ (τοῦ) τὰ τρέφοντα καὶ ὠφελοῦν(τ)α θεοὺς νενομίσ(θα)ι καὶ τετειμῆσθ(αι) πρῶτ(ο)ν ὑπὸ (Προ)δίκου γεγραμμένα, μ(ε)τὰ δὲ ταῦτα τοῦ(ς) εὐρ(ό)ντας ἢ τροφὰς ἢ (σ)κέπας ἢ τὰς ἄλλας τέχνας (ὡς Δ)ήμητρα (κ)αὶ Δι(όνυσον) καὶ τοῦ(ς) etc.

Cicero de nat. deor. I 38. *At Persaeus, eiusdem Zenonis audi-* 10 *tor, eos <dicit> esse habitos deos, a quibus magna utilitas ad vitae cultum esset inventa, ipsasque res utiles et salutare deorum esse vocabulis nuncupatas, ut ne hoc quidem diceret, illa inventa esse deorum, sed ipsa divina. quo quid absurdius quam aut res sordidas atque deformis deorum honore adficere aut homines iam morte deletos reponere in deos,* 15 *quorum omnis cultus esset futurus in luctu.*

Cf. Minuc. Fel. 21, 3.

449 Themistius or. 32 p. 358 Hard. γέλωτα — ὦφλέ ποτε Ἀντιγόνῳ Περσαῖος ὁ Κιτιεύς. Ἀντιγόνῳ γὰρ τῷ βασιλεῖ συνδιηγεῖτο Περσαῖος ὁ τοῦ Ζήνωνος ἑταῖρος. ἀκούων δὲ αὐτοῦ συνεχῶς ἐξογ- 20 κουμένου τε καὶ θρυλλοῦντος θαμὰ τὰ κομψὰ δὴ ταῦτα τῆς Ποικίλης νεανιεύματα, ὅτι ὁ σοφὸς ὑπὸ τῆς τύχης ἀήττητός ἐστι καὶ ἀδούλωτος καὶ ἀκέραιος καὶ ἀπαθής, πᾶσαν ἐπεχείρησεν ἔργῳ ἐλέγξαι τὴν τούτου ἀλαζονείαν. ποιεῖται δὴ τινὰς ἥκειν ἐμπόρους ἀπὸ Κύπρου τε καὶ Φοινίκης, ἃ χρὴ λέγειν ἐπὶ τοῦ Περσαίου προ- 25 εκδιδάξας. κἄπειτα ἀνηρώτα πυνθανόμενος πρῶτον μὲν περὶ τῶν νεῶν καὶ τοῦ ναυτικοῦ καὶ τῶν ἐν Κύπρῳ στρατιωτῶν καὶ ὅσα δὴ βασιλικά ἐρωτήματα, ἔπειτα ἀτρέμα δὴ κατιῶν τῷ λόγῳ καὶ ὅπως ἔχει καὶ τῷ Περσαίῳ τὰ οἶκοι τὰ ἐν Κιτίῳ. ὡς δὲ τοῦ Περσαίου ἀκούσαντες οἱ ἔμποροι οὗτοι σκνυθροπάσαντες εὐθύς κατέβαλον τὰς κεφα- 30 λὰς καὶ δῆλοι ἦσαν οὐ χρηστὰ ἀποκρινόμενοι, ἀπέρρει τε ἡ θρασύτης ἅπασα τοῦ ἀνδρός, καὶ ἐπειδὴ ἐγκειμένου τε καὶ ἐκλιπαροῦντος ἀπεκρίναντο μόλις οἱ ἔμποροι δῆθεν ἐξηνδραποδίσθαι μὲν οἱ τὴν γυναικα εἰς Ἄργος βαδίζουσιν σὺν ταῖς αὔραις ὑπὸ δὴ τινων ληστῶν Αἰγυπτίων, ἀπεσφάχθαι δὲ τὸν ἀγαπητὸν νεανίσκον, καὶ τὰ χρήματα 35 δὲ ἔρρειν καὶ τὰ ἀνδράποδα· τοῦντεῦθεν δὲ φροῦδος μὲν τῷ Περσαίῳ ὁ Ζήνων, φροῦδος δὲ ὁ Κλεάνθης· ἤλεγξε δὲ ἡ φύσις τὰ λογάρια,

11 dicit om. ABHV. De Prodicō cf. Diels Fragm. der Vorsokr. p. 540. Persaei περὶ Θεῶν liber deest in librorum indice Laërtiano n. 435. 34 fortasse εἰς ἄγρους. || αὔραις corruptum.

ὅτι τῷ ὄντι λογάρια ἦν κενὰ καὶ ἀσθενῇ καὶ οὐ μαρτυρούμενα ὑπὸ τῶν ἔργων.

450 Diogenes Laërt. VII 120. ἀρέσκει τε αὐτοῖς ἴσα ἡγεῖσθαι τὰ ἀμαρτήματα, καθά φησι Χρύσιππος — — καὶ Περσαῖος καὶ Ζήνων.

5 451 Athenaeus XIII 607a. καίτοι Περσαίου τοῦ Κιτιέως ἐν τοῖς Συμποτικοῖς Ὑπομνήμασιν βοῶντος καὶ λέγοντος περὶ ἀφροδισίων ἀρμοστὸν εἶναι ἐν τῷ οἴνῳ μνείαν ποιεῖσθαι· καὶ γὰρ πρὸς ταῦτα ἡμᾶς ὅταν ὑποπίωμεν ἐπιρροεπεῖς εἶναι. καὶ „ἐνταῦθα τοὺς μὲν ἡμέρως τε καὶ μετρίως αὐτοῖς χρωμένους ἐπαινεῖν δεῖ, τοὺς δὲ
10 θηριωδῶς καὶ ἀπλήστως ψέγειν.“ καὶ „εἰ διαλεκτικοὶ συνελθόντες εἰς πότον περὶ συλλογισμῶν διαλέγοντο, ἄλλοτρίως ἂν αὐτοὺς ὑπολάβοι τις ποιεῖν τοῦ παρόντος καιροῦ“ καὶ „ὁ καλὸς κἀγαθὸς ἀνὴρ μεθυσθείη ἂν· οἱ δὲ βουλόμενοι σωφρονικοὶ εἶναι σφόδρα μέχρι τινὸς διατηροῦσιν ἐν τοῖς πότοις τὸ τοιοῦτον· εἶθ' ὅταν παραρυῇ τὸ οἶνά-
15 ριον, τὴν πᾶσαν ἀσχημοσύνην ἐπιδείκνυνται. ὁ καὶ πρώην ἐγένετο ἐπὶ τῶν ἐξ Ἀρκαδίας θεωρῶν πρὸς Ἀντίγονον παραγενομένων. ἐκεῖνοι [τε] γὰρ ἡρίστων σφόδρα σκυθρωπῶς καὶ εὐσχημόνως, ὡς ᾤοντο, οὐχ ὅτι ἡμῶν τινα προσβλέποντες, ἀλλ' οὐδὲ ἀλλήλους. ὡς δὲ ὁ πότος προέβαινε καὶ εἰσῆλθεν ἄλλα τε ἀκροάματα καὶ αἱ Θετταλαὶ αὖ-
20 ται ὀρχηστρίδες, καθάπερ αὐταῖς ἔθος ἐστίν, ἐν ταῖς διαζώστραις γυμναὶ ὥρχοῦντο, οὐκ ἔτι κατεῖχον αὐτοὺς οἱ ἄνδρες, ἀλλὰ ἐκ τῶν κλινῶν ἀνῶρμων καὶ ἐβόων ὡς θαυμαστόν τι θέαμα θεώμενοι· καὶ μακάριον τὸν βασιλέα ἀπεκάλουν, ὅτι ἔξεστιν αὐτῷ τούτων ἀπολαβεῖν, καὶ ἕτερα τούτοις παραπλήσια πάννυ πολλὰ τῶν φορτικῶν ἐποιοῦν.
25 τῶν φιλοσόφων δὲ τις συμπίνων ἡμῖν, εἰσελθούσης αὐλητρίδος καὶ οὔσης εὐρυχωρίας παρ' αὐτῷ, βουλομένης τῆς παιδίσκης παρακαθίσαι οὐκ ἐπέτρεψε, ἀλλὰ σκληρὸν αὐτὸν εἰσῆγεν. εἶθ' ὕστερον πωλουμένης τῆς αὐλητρίδος, καθάπερ ἔθος ἐστίν ἐν τοῖς πότοις γίνεσθαι, ἐν τε τῷ ἀγοράζειν πάννυ νεανικὸς ἦν καὶ τῷ πωλοῦντι, ἄλλω τινὶ
30 θᾶπτον προσθέντι, ἡμφισβήτει καὶ οὐκ ἔφη αὐτὸν πεπραχέναι· καὶ τέλος εἰς πυγμὰς ἦλθεν ὁ σκληρὸς ἐκεῖνος φιλόσοφος καὶ ἐν ἀρχῇ οὐδ' ἂν παρακαθίσαι ἐπιτρέπων τῇ αὐλητρίδι.“

μήποτε αὐτός ἐστιν ὁ Περσαῖος ὁ περὶ τῆς αὐλητρίδος διαπυκτεύσας· φησὶν γὰρ Ἀντίγονος ὁ Καρύστιος ἐν τῷ περὶ Ζήνωνος γρά-
35 φων ὧδε· „Ζήνων ὁ Κιτιεὺς Περσαίου παρὰ πότον αὐλητρίδιον πριαμένου καὶ διοκνοῦντος εἰσαγαγεῖν πρὸς αὐτὸν διὰ τὸ τὴν αὐτὴν οἰκεῖν οἶκον, συναισθόμενος εἰσελκυσσε τὴν παιδίσκην καὶ συγκατέκλεισε τῇ Περσαίῳ.“

14 παραρυῇ scripsi, παραδυῇ AE.
A, corr. Coraes.

17 τε del. Mus.

29 νεανίσκος ἦν

30 προσθέντος A, corr. Cas.

37 εἰσελκυσσε Kaibel, συν-
είλκυσσε A.

452 Athenaeus IV 162b (Cynuleus cynicus cum alios libros probare dicitur, tum:) *Περσαίου τε τοῦ καλοῦ φιλοσόφου συμποτικοὺς διαλόγους, συντεθέντας ἐκ τῶν Στίλπωνος καὶ Ζήνωνος ἀπομνημονευμάτων, ἐν οἷς ζητεῖ, ὅπως ἂν μὴ κατακοιμηθῶσιν οἱ συμπόται, [καὶ] πῶς ταῖς ἐπιχύσεσι χρηστέον πηνίκα τε εἰσακτέον τοὺς ὥραλους καὶ τὰς ὥρας εἰς τὸ συμπόσιον καὶ πότε αὐτοὺς προσδεκτέον ὥραῖζομένους καὶ πότε παραπεμπτέον ὥς ὑπερορῶντας, καὶ περὶ προσοψημάτων καὶ περὶ ἄρτων καὶ περὶ τῶν ἄλλων, ὅσα τε περιεργότερον περὶ φιλημάτων εἴρηκεν ὁ σωφρονικὸς φιλόσοφος, ὃς περὶ ταῦτα τὴν διάνοιαν ἀεὶ στρέφων, πιστευθεὶς, ὥς φησὶν Ἑρμιππος, ὑπ' Ἀντιγόνοῦ τὸν Ἀκροκόρινθον, κωθωνιζόμενος ἐξέπεσεν καὶ αὐτῆς τῆς Κορίνθου, καταστρατηγηθεὶς ὑπὸ τοῦ Σικωνίου Ἀράτου, ὁ πρότερον ἐν τοῖς διαλόγοις πρὸς Ζήωνα διαμιλλώμενος ὥς ὁ σοφὸς πάντως ἂν εἴη καὶ στρατηγὸς ἀγαθός, μόνον τοῦτο διὰ τῶν ἔργων διαβεβαιωσάμενος, ὁ καλὸς τοῦ Ζήωνος οἰκετιεύς. χαρίεντως γὰρ ἔφη Βίων ὁ Βορυσθενίτης, θεασάμενος αὐτοῦ χαλκῆν εἰκόνα, ἐφ' ἧς ἐπεγέγραπτο „Περσαίου Ζήωνος Κιτιᾶ“ πεπλανῆσθαι τὸν ἐπιγράψαντα· δεῖν γὰρ οὕτως ἔχειν „Περσαίου Ζήωνος οἰκετιᾶ.“ ἦν γὰρ οὕτως οἰκέτης γεροντὸς τοῦ Ζήωνος, ὥς Νικίας ὁ Νικαεὺς ἱστορεῖ ἐν τῇ περὶ τῶν φιλοσόφων ἱστορίᾳ καὶ Σωτίων ὁ Ἀλεξανδρεὺς ἐν ταῖς Διαδοχαῖς. δύο δὲ συγγράμμασι τοῦ Περσαίου ἀπηντήκαμεν τῆς σοφῆς ταύτης πραγματείας, τοιοῦτον ἔχουσι τὸ ἐπιγράμμα „Συμποτικῶν Διαλόγων.“*

453 Diogenes Laërt. VII 1. καὶ ἀσθενής (scil. ἦν ὁ Ζήνων). διὸ καὶ φησὶ Περσαῖος ἐν ὑπομνήμασι συμποτικοῖς τὰ πλεῖστα αὐτὸν δεῖπνα παραιτεῖσθαι.

454 Athenaeus IV 140e. περὶ δὲ τῶν ἐπαϊκλῶν Περσαῖος ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ οὕτως γράφει· „καὶ εὐθύς τοὺς μὲν εὐπόρους ζημιοὶ εἰς ἐπαϊκλα· ταῦτα δὲ ἐστὶν μετὰ δεῖπνον τραγήματα· τοῖς δ' ἀπόροις ἐπιτάττει κάλαμον ἢ στιβάδα ἢ φύλλα δάφνης φέρειν, ὅπως ἔχουσι τὰ ἐπαϊκλα κάπτειν μετὰ δεῖπνον· γίνεται γὰρ ἄλφιτα ἐλαίῳ ἐρόαμένα. τὸ δ' ὅλον ὥσπερ πολίτευμά τι τοῦτο δὴ συνίσταται μικρόν. καὶ γὰρ οὕτινα δεῖ πρῶτον κατακεῖσθαι ἢ δεύτερον ἢ ἐπὶ τοῦ σκιμποδίου καθῆσθαι, πάντα τοιαῦτα ποιοῦσιν εἰς ἐπαϊκλα.“ τὰ ὅμοια ἱστορεῖ καὶ Διοσκουρίδης.

455 Athenaeus IV 140b. ἀλλὰ μὴν οὐδ' ὀρθαγορίσκοι λέγονται,

5 καὶ del. Kaibel. 9 σωφρονικὸς scripsi, Σωφρονίσκου libri. 14 μόνον vix sanum, fortasse: οὐ μὴν vel οὐ μὲν οὖν. 15 ὁ κιτιεύς A, corr. Kaibel. 18 οἰκετιαία A. 23 Deest hic liber in indice librorum Laërtiano n. 435. 27 περσεὺς A, corr. Cas. 32 τοῦτον A, corr. Mus. 34 mutila haec dicit Kaibel.

ὥς φησιν ὁ Πολέμων, οἱ γαλαθηνοὶ χοῖροι, ἀλλ' ὀρθραγορίσκοι, ἐπεὶ πρὸς τὸν ὀρθρον πιπράσκονται, ὥς Περσαῖος ἱστορεῖ ἐν τῇ Λακωνικῇ πολιτείᾳ καὶ Διοσκουρίδης ἐν β' πολιτείας καὶ Ἀριστοκλῆς ἐν τῷ προτέρῳ καὶ οὗτος τῆς Λακωνίων πολιτείας.

5 456 Dio Chrysostomus or. LIII § 4 (Vol. II p. 101 Arn.). γέγραφε δὲ καὶ Ζήνων ὁ φιλόσοφος εἰς τε τὴν Ἰλιάδα καὶ τὴν Ὀδύσειαν — — διδάσκων ὅτι τὰ μὲν κατὰ δόξαν, τὰ δὲ κατὰ ἀλήθειαν γέγραπεν (scil. Ὅμηρος), ὅπως μὴ φαίνεται αὐτὸς αὐτῷ μαχόμενος — —. ἔτι δὲ καὶ Περσαῖος ὁ τοῦ Ζήνωνος κατὰ τὴν αὐτὴν ὑπό-
10 θεσιν γέγραφε καὶ ἄλλοι πλείους.

457 Diogenes Laërt. II 61. καὶ τῶν ἑπτὰ δὲ (scil. Aeschinis Socratici dialogorum) τοὺς πλείστους Περσαῖός φησι Πασιφῶντος εἶναι τοῦ Ἑρετρικοῦ, εἰς τοὺς Αἰσχίνου δὲ κατατάξει.

458 Diogenes Laërt. VII 28. Περσαῖος δὲ φησιν ἐν ταῖς ἡθι-
15 καῖς σχολαῖς δύο καὶ ἑβδομήκοντα ἑτῶν τελευτῆσαι αὐτόν (scil. τὸν Ζήωνα), ἐλθεῖν δὲ Ἀθήναζε δύο καὶ εἴκοσι ἑτῶν.

459 Bio apud Diog. Laërt. IV 46. 47 (Antigono regi, apud quem Philonidem et Persaeum sibi obtrectare comperit, narrato humili genere suo scribit:) ταῦτά ἐστι τὰ κατ' ἐμέ. ὥστε παυσάσθωσαν Περ-
20 σαῖός τε καὶ Φιλωνίδης ἱστοροῦντες αὐτά· σκόπει δέ με ἐξ ἑμαυτοῦ.

460 Diogenes Laërt. II 143. (de Menedemo) μόνῳ δὲ Περσαίῳ διαπρύσιον εἶχε πόλεμον· ἐδόκει γὰρ Ἀντιγόῳ βουλομένου τὴν δημοκρατίαν ἀποκαταστήσαι τοῖς Ἑρετριεῦσι χάριν Μενεδήμου, κωλύσαι. διὸ καὶ ποτε παρὰ πότον ὁ Μενέδημος ἐλέγξας αὐτὸν τοῖς λόγοις τά
25 τε ἄλλα ἔφη καὶ δὴ· „Φιλόσοφος μὲν [τοι] τοιοῦτος, ἀνὴρ δὲ καὶ τῶν ὄντων καὶ τῶν γενησομένων κάκιστος.“

461 Diogenes Laërt. VII 162. μάλιστα δὲ προσεῖχε (scil. ὁ Ἀρίστων) στωϊκῷ δόγματι τῷ τὸν σοφὸν ἀδόξαστον εἶναι. πρὸς ὃ Περσαῖος ἐναντιούμενος διδύμων ἀδελφῶν τὸν ἕτερον ἐπολήσεν αὐτῷ
30 παρακαταθήκην δοῦναι, ἔπειτα τὸν ἕτερον ἀπολαβεῖν· καὶ οὕτως ἀπορούμενον διήλεγξεν.

462 Suidas s. v. Ἑρμαγόρας Ἀμφιπολίτης, φιλόσοφος, μαθητῆς Περσαίου. διάλογοι αὐτοῦ· Μισοκύνων ἢ περὶ ἀτυχημάτων. Ἐκχυτον· ἐστὶ δὲ ὥσκειο. Περὶ σοφιστείας πρὸς τοὺς Ἀκαδημαϊκοὺς.

15 ἡθικαὶ σχολαί: ne hic quidem liber in indice Laërtiano n. 435 memoratur. 28 δοξαστὸν BPL.

5. Cleanthis Assii fragmenta et apophthegmata.

Vita et mores.

463 Diogenes Laërt. VII 168. Κλεάνθης Φανίου Ἀσσίος. οὗτος πρῶτον ἦν πύκτης, ὥς φησιν Ἀντισθένης ἐν Διαδοχαῖς. ἀφικόμενος δὲ εἰς Ἀθήνας τέσσαρας ἔχων δραχμας, καθὰ φασί τινες, καὶ 5 Ζήνωνι παραβαλὼν ἐφιλοσόφησε γενναιότατα καὶ ἐπὶ τῶν αὐτῶν ἔμεινε δογματῶν. διεβοήθη δὲ ἐπὶ φιλοπονίᾳ, ὅς γε, πένης ὢν ἄγαν, ὥρμησε μισθοφορεῖν· καὶ νύκτωρ μὲν ἐν τοῖς κήποις ἦντλει, μεθ' ἡμέραν δὲ ἐν τοῖς λόγοις ἐγυμνάζετο· ὅθεν καὶ Φρεάντλης ἐκλήθη. φασὶ δὲ αὐτὸν καὶ εἰς δικαστήριον ἀχθῆναι, λόγους δώσοντα πόθεν ἐς τοσοῦτον 10 εὐέκτης ὢν διαζῇ, ἔπειτα ἀποφυγεῖν τὸν τε κηπουρὸν μάρτυρα παρασχόντα, παρ' ὃν ἦντλει, καὶ τὴν ἀλφιτόπωλιν, παρ' ἧς τὰ ἄλφιτα ἔπεττεν. ἀποδεξαμένους δὲ αὐτὸν τοὺς Ἀρεωπαγίτας ψηφίσασθαι δέκα μνᾶς δοθῆναι, Ζήωνα δὲ κωλύσαι λαβεῖν. φασὶ δὲ καὶ Ἀντίγονον αὐτῷ τρισχιλίας δοῦναι. ἡγούμενόν τε τῶν ἐφήβων ἐπὶ τινα θέαν 15 ὑπ' ἀνέμου παραγυμνωθῆναι καὶ ὀφθῆναι ἀχίτωνα· ἐφ' ᾧ κρότῳ τιμηθῆναι ὑπὸ Ἀθηναίων, καθὰ φησι Δημήτριος ὁ Μάγνης ἐν τοῖς Ὀμωνύμοις. ἐθαυμάσθη οὖν δὴ καὶ διὰ τόδε. φασὶ δὲ καὶ Ἀντίγονον αὐτοῦ πυθέσθαι ὄντα ἀκροατήν, διὰ τί ἀντλεῖ· τὸν δ' εἶπεῖν· „ἀντλῶ γὰρ μόνον; τί δ' οὐχὶ σκάπτω; τί δ' οὐκ ἄρδω καὶ πάντα ποιῶ φιλο- 20 σοφίας ἕνεκα;“ καὶ γὰρ ὁ Ζήνων αὐτὸν συνεγύμναζεν εἰς τοῦτο καὶ ἐκέλευεν ὀβολὸν φέρειν ἀποφορᾶς. καὶ ποτε ἀθροισθὲν τὸ κέρμα ἐκόμισεν εἰς μέσον τῶν γνωρίμων καὶ φησι· „Κλεάνθης μὲν καὶ ἄλλον Κλεάνθην δύναιτ' ἂν τρέφειν, εἰ βούλοιτο· οἱ δὲ ἔχοντες ὅθεν τραφήσονται παρ' ἐτέρων ἐπιζητοῦσι τὰ ἐπιτήδεια, καίπερ ἀνειμένως 25 φιλοσοφοῦντες.“ ὅθεν δὴ καὶ δεύτερος Ἡρακλῆς ὁ Κλεάνθης ἐκαλεῖτο. ἦν δὴ ποινικὸς μέν, ἀφύσικος δὲ καὶ βραδὺς ὑπερβαλλόντως· διὸ καὶ Τίμων περὶ αὐτοῦ φησιν οὕτως· (fr. 24 W.)

τίς δ' οὗτος κτίλος ὥς ἐπιπωλεῖται στίχας ἀνδρῶν,

μωλυτῆς ἐπέων φίλος Ἀσσίος, ὅλμος ἄτολμος.

30

καὶ σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν ἠνέσχετο καὶ ὄνος ἀκούων προσεδέχετο, λέγων αὐτὸς μόνος δύνασθαι βασιτάζειν τὸ Ζήνωνος φορτίον (secuntur apophthegmata). — 174 τοῦτόν φασιν εἰς ὅστρακα καὶ βοῶν ὠμοπλάτας γράφειν ἅπερ ἤκουε παρὰ τοῦ Ζήωνος, ἀπορίᾳ κερμάτων ὥστε ὠνήσασθαι χαρτία. τοιοῦτος δὲ ὢν ἐξίσχυσε, πολλῶν 35

7 ὅς γε BPL. 9 φρεάντης P. 16 κροκότω B, κροκωτῷ L. 25 τρέφονται B, idem aut τρέφονται P ante corr., τρέφονται L. 27 δὲ (pro δὴ) BL. 29 ὅς P. || ἐπιπολεῖται BL. 30 ὅλμος BPL. 31 ἠνείχετο PL. 34 ἤκουεν ἀπ' αὐτοῦ Z. LD. 35 δὴ BPD.

καὶ ἄλλων ὄντων ἀξιολόγων Ζήνωνος μαθητῶν, αὐτὸς διαδέξασθαι τὴν σχολήν.

464 Plutarchus de audiendo 18 p. 47e. ὥσπερ ὁ Κλεάνθης καὶ ὁ Ξενοκράτης βραδύτεροι δοκοῦντες εἶναι τῶν συσχολαστῶν οὐκ ἀπεδίδρασκον ἐκ τοῦ μανθάνειν οὐδ' ἀπέκαμνον, ἀλλὰ φθάνοντες εἰς ἑαυτοὺς ἔπαιζον, ἀγγείοις τε βραχυστόμοις καὶ πινακίσι χαλκαῖς ἀπαικάζοντες, ὥς μόλις μὲν παραδεχόμενοι τοὺς λόγους, ἀσφαλῶς δὲ καὶ βεβαίως τηροῦντες.

465 Plutarchus de vitando aere alieno 7 p. 830d. ὅσον τὸ φρόνημα τάνδρός, ἀπὸ τοῦ μύλου καὶ τῆς μάκτρας πετιούσῃ χειρὶ καὶ ἀλούσῃ γράφειν περὶ θεῶν καὶ σελήνης καὶ ἄστρον καὶ ἡλίου.

466 Seneca epist. 44, 3. *Cleanthes aquam traxit et rigando horto locavit manus.* — epist. 6, 6. *Zenonem Cleanthes non expressisset, si tantummodo audisset; vitae eius interfuit, secreta perspexit, observavit illum, an ex formula sua viveret.*

467 Quintilianus Instit. orat. XII 7, 9. *cum et Socrati collatum sit ad victum et Zenon, Cleanthes, Chrysippus mercedes a discipulis acceptaverint.*

468 Ind. Stoic. Herc. col. XIX. „οὐκ ἐκόμισας, ἔφη, τὸ προσ- |
20 ταχθέν“ καὶ προσό(μοια) | διε(λ)έχθη καὶ τῇ κατό|πιν, ἕως παρέσ(χεν αὐτόν) | φέρειν καὶ τὸ ὅ(λον, εἴτ') | ἀποδοὺς ἐκέλε(υσεν τοῖς) | γονεῦσι ἐκπέμψαι. (Δι)|ὸ καὶ τινες τοῦτον (οὐκ) | ὄντα πλούσιο(ν) ὥς (φι|λ)άργυρον ἐμέμφ(ον)|το . .

Philosophus, qui mercedem a discipulo exigit, Cleanthes est.

469 Stobaeus Floril. XVII 28 (Vol. I p. 496 Hense). Αἰλιανοῦ ἐκ τῆς συμμίκτου ἱστορίας· Χρύσιππος ὁ Σολεὺς ἐποιεῖτο τὸν βίον ἐκ πάνν ὀλίγων, Κλεάνθης δὲ καὶ ἀπὸ ἐλαττόνων.

470 Plutarchus de adul. et amico 11 p. 55c. καὶ Βάτωνι τὴν σχολὴν ἀπεῖπεν Ἀρκεσίλαος, ὅτε πρὸς Κλεάνθην στίχον ἐποίησεν
30 ἐν κωμῳδίᾳ, πείσαντος δὲ τὸν Κλεάνθην καὶ μεταμελομένου διηλλάγῃ.

471 Ind. Stoic. Herc. col. XXII. (αὐτὸν παραιτεῖσθαι, ὥστε τῇ σχολῇ πάλιν ἐ)|πιτρέπειν χρῆ(σθ)αι | (δι)αλέξ(ασθ)αι δὲ (π)ρὸς | (Ἀρ)κεσίλαν καὶ (φ)άναι „πρῶ|το)ν μέρος εὐημ(ερ)ία(ς τοῦ|τ') εἶναι, σκοπεῖν (τι)γὰ (τὰ | κα)θ' αὐτόν.“ καὶ συν(ή)κον|(τα) δὲ Ἀρκεσίλα τῇ(ν
35 . . | . .)ν ὑπόδειξαι. Καὶ μ(ηδ|ἐ)ν ἀμφοτέρους (μηδὲ) | περὶ τὸ(ν) Σωσίθε(ο)ν πο|λυπρα(γμ)ονεῖν. Ἦν δὲ . . . etc.

Agitur de Batone comico (Plut. de adul. et am. 11); qui cum Cleanthi in comoedia maledixisset, Arcesilaus schola ei interdixit, ipso autem Cleanthe intercedente, cum contumeliam excusavisset, rursus admisit. Similis est causa Sositheï (Diog. Laërt. VII 173).

10 scil. Cleāthis. 34 . . αν pap. || fortasse: συνειπόντι.

472 Ind. Stoic. Herc. col. XXIV. καὶ διὰ τ(οῦτ)ο πλείοσιν | ὁμι-
λῶν. (ὥ)ς δέ τις εἰρηκῶς ἀνηγγέλη·

„τοῦτ' ἦν

ὁ Κλεάνθης, ὡς περὶ τὰς σπονδὰς

ἐκάστῳ μικρὸν ἀπα(ρ)χόμενος,

πλατῦναι δὲ τὸν λόγον

οὐδέποτε' ἐθέλων

ἢ οὐ (δυ)νάμενος“

ἐπεὶ παρατ(υρ)χά | νοντ' εἶδεν αὐτόν, (εἰ)πὼν τι πρὸς τὸ πρῶτ(ο)ν
τε | (θῆ)ν, συμ . . . etc.

Haec quoque ad Arcesilanum refero, malum carmen in Cleanthem factum ulciscensem.

473 Ind. Stoic. Herc. col. XX. . . ροιτ . . . . . τὸν ὁμο | (εἰ)δῆ
μά(χεσθαι τρό)πον, | (εἴ)ρηται μ(έ)ν κα(ί) Ζή | (ν)ωνι περὶ τῶν (τοι-
ού)των καὶ γέ(γραπται | μὲ)ν καὶ Ζήνων(ι, ἀσ) | τεῖα δ' εὐφημ(οῦντος) |
πρὸς τοὺς π(ρο)γεν(εσ | τέ)ρους τῶ(ν φιλ)οσό | (φ)ων· καὶ τι . . . χαρισ |
(α)μένων

*Cleanthi videtur opprobrio verti, quod in scholis vel libris anti-
quis philosophis maledixerit; neque enim Zenonis magistri exemplo hoc
defendi.*

474 Diogenes Laërt. VII 176. καὶ τελευτᾷ (ὁ Κλεάνθης) τόνδε
τὸν τρόπον. διώδησεν αὐτῷ τὸ οὔλον· ἀπαγορευσάντων δὲ τῶν ἱατρῶν,
δύο ἡμέρας ἀπέσχετο τροφῆς. καὶ πῶς ἔσχε καλῶς, ὥστε τοὺς ἱατροὺς
αὐτῷ πάντα τὰ συνήθη συγχωρεῖν· τὸν δὲ μὴ ἀνασχέσθαι, ἀλλ' εἰ-
πόντα ἤδη αὐτῷ προωδοποιῆσθαι καὶ τὰς λοιπὰς ἀποσχόμενον τελευ-
τῆσαι ταῦτὰ Ζήνωνι, καθὰ φασί τινες, [ὀργδοήκοντα] ἔτη βιώσαντα
καὶ ἀκούσαντα Ζήνωνος ἔτη ἑννεακαίδεκα.

475 Lucianus Macrob. 19. Κλεάνθης δὲ ὁ Ζήνωνος μαθητῆς
καὶ διάδοχος ἐννέα καὶ ἐνενήκοντα οὔτος γεγωνὸς ἔτη φῦμα ἔσχεν
ἐπὶ τοῦ χεῖλους, καὶ ἀποκατερωῶν, ἐπελθόντων αὐτῷ παρ' ἐταίρων
τινῶν γραμμάτων προσενεγκάμενος τροφήν καὶ πράξας περὶ ὧν ἡξίου
οἱ φίλοι, ἀποσχόμενος αὐθις τροφῆς ἐξέλιπε τὸν βίον.

476 Ind. Stoic. Herc. col. XXVI. (ἐπεὶ — — —)σαν, ἔτυχεν δ'
αὐ | (τ)ῷ μ(ικρὸ)ν πρὸ τῆς τε | λευτ(ῆ)ς ἐξάνθημα γε | νόμενον περὶ τὸ
χεῖλος, | ὃ τοῖς ἱατρο(ῖς ἐδόκει κα) | κήθηες εἶν(αι) . . δι . . . | βουν τό

4 ὡς περὶ scripsi, ὥσπερι pap. 10 hinc agnoscitur Arcesilaus qui contra
theses auditorum disputare solebat. 14 MNA . . . . . ΓΟῖΝ pap. 21 τοῦτον
BD. 23 ἀπέσχε P. 24 πάντα BPD, πάντα L. || τῶν B. 25 προοδοιπο-
ρεῖσθαι PLD, προοδο/ποιεῖσθαι B. || ἀνασχόμενον BP. 26 ταῦτα Ζήνωνι BD,
ταῦτὰ Ζήνων^{ος} P, corr. a P³, ταῦτα Ζήνων L. numerum om. BP.
27 Ζήωνος om. BD

τ' ἄσχημον ὑποφε) | ρειν, Διονυ(σίῳ εἶπε και) | ρὸν εἶναι τή(ν ζωήν
ἐκτε) | λείν· συνήθε(ις δ' οὖν και) | γνωρίμου(ς . . . . . | (πε)ρὶ τῶν
κ . . . . . — col. XXVII. ζητεῖν, μήποτ' οὐκ ἄ | ξιον αὐτοῦ, φιλόζων |
δ' ἢ ταπεινόν. και ταῦτ' εἰ | πὼν και μέινας εὐδαί | (μων) etc.

5 De Cleanthis morbo extremo cf. Luc. Macrob. 19. Diog. Laërt. VII 176. Ad col. XXVII adnotat Buecheler: „*mandat Cleanthes ut successorem quaerant non vitae cupidum sectantemque humilia, sed suis moribus dignum.*“ mihi videtur Cleanthes de se ipso loqui, e. gr. δεδοικέναι δ' ἔφη τὸ ἐπιβιῶναι ζητεῖν etc.

10 477 Ind. Stoic. Here col. XXVIII 8. ἀλγήσας) | δ' οὐ μικρ(ὸν τοῦ βίου) | ἀπηλλάγ(η ἐπ' ἄρχοντος 'I) | άσωνος.

col. XXIX. (γεγονέναι Κλε) | άνθην ἐπ' ἄρχον(τος) | Ἀριστοφάνους κα(ι) | τήν σχολήν δια(κατα) | σχεῖν ἐπ' ἔτη (τ)ριάκ(ον) | τα και (δύο).

Col. XXVIII. quae posui, recte a Comparettio suppleta esse puto; 15 cetera huius columnae, quia incertiora sunt, exscribere nolui.

Col. XXIX. Aristophanes archon fuit 331/0; δύο in fine scriptum esse, Gomperzius probavit.

478 Galenus ὅτι αἱ ποιότητες ἀσώματοι 2 Vol. XIX p. 467K. οὗ φημι δεῖν ἐν και ταῦτὸν εἶναι νομίζειν τὸ ἔχον τῷ ἐχομένῳ· οὔτε 20 γὰρ Κλεάνθης ἦν φῦμα, ἐπεὶ συμβεβήκει τοῦτ' αὐτῷ κατὰ τὸ νόσημα, οὔτε Χρύσιππος ἔτι δ' Ἐπίκουρος στραγγουρία, ἐπειδὴ ἐκ τούτου τοῦ πάθους αὐτοῖς συνέβη καταστρέψαι τὸν βίον. οὐκουν οὐδὲ πληγὴ τοῦ ἀέρος ἀήρ ἐστίν etc.

479 Strabo XIII p. 610. ἐντεῦθεν (scil. ex Asso) ἦν Κλεάν- 25 θης, ὁ Στωϊκὸς φιλόσοφος, ὁ διαδεξάμενος τὴν Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως σχολήν, καταλιπὼν δὲ Χρυσίππῳ τῷ Σολεῖ.

480 Cicero Acad. Pr. II 73. Quis hunc philosophum (scil. Democritum) non antepōnit Cleanthi, Chrysippo, reliquis inferioris aetatis? qui mihi cum illo collati quintae classis videntur.

30

Scripta.

481 Diogenes Laërt. VII 174. Βιβλία δὲ κάλλιστα καταλέλοιπεν, ἃ ἔστι τάδε·

περὶ χρόνου

περὶ τῆς [τοῦ] Ζήνωνος φυσιολογίας δύο

35 τῶν Ἡρακλείτου ἐξηγήσεις τέσσαρα

περὶ αἰσθησέως

περὶ τέχνης

19 ἔχον scripsi, ἔχειν ed. 20 κατὰ τὸ scripsi, κατ' αὐτὸ ed. 22 spec-
tant haec vocis definitionem Stoicam. 34 τοῦ om. BPLD.

πρὸς Δημόκριτον	
πρὸς Ἀρίσταρχον (n. 500)	
πρὸς Ἡρίλλον	
περὶ ὁρμῆς δύο	
ἀρχαιολογία	5
περὶ θεῶν (n. 543)	
περὶ γιγάντων	
περὶ ὕμναίου	
περὶ τοῦ ποιητοῦ (n. 526. 535. 549. 592)	
περὶ τοῦ καθήκοντος τρία	10
περὶ εὐβουλίας	
περὶ χάριτος (n. 578—580)	
προτρεπτικός (n. 567?)	
περὶ ἀρετῶν	
περὶ εὐφυΐας	15
περὶ Γοργίππου	
περὶ φθονερίας	
περὶ ἔρωτος	
περὶ ἐλευθερίας	
ἐρωτικὴ τέχνη	20
περὶ τιμῆς	
περὶ δόξης	
πολιτικός	
περὶ βουλῆς	
περὶ νόμων	25
περὶ τοῦ δικάζειν	
περὶ ἀγωγῆς	
περὶ τοῦ λόγου τρία	
περὶ τέλους	
περὶ καλῶν	30
περὶ πράξεως	
περὶ ἐπιστήμης	
περὶ βασιλείας	
περὶ φιλίας	
περὶ συμποσίου	35
περὶ τοῦ ὅτι ἡ αὐτὴ ἀρετὴ [καὶ] ἀνδρὸς καὶ γυναικὸς	
περὶ τοῦ τὸν σοφὸν σοφιστεύειν	
περὶ χειρῶν	
διατριβῶν δύο	

περὶ ἡδονῆς (n. 558. 530. 552)

περὶ ἰδίων

περὶ τῶν ἀπόρων

περὶ διαλεκτικῆς

5 περὶ τρόπων

περὶ κατηγορημάτων

Ταῦτα αὐτῷ τὰ βιβλία.

Placita.

- 10 482 Diogenes Laërt. VII 41. ὁ δὲ Κλεάνθης ἔξ μέρη φησί (scil. τοῦ κατὰ φιλοσοφίαν λόγου) διαλεκτικόν, ῥητορικόν, ἠθικόν, πολιτικόν, φυσικόν, θεολογικόν.

A. Fragmenta logica et rhetorica.

Utilitas Logicae.

- 15 483 Arrianus Epict. Diss. I 17, 11. ἐκεῖνο ἀπαρκεῖ ὅτι τῶν ἄλλων ἐστὶ διακριτικὰ καὶ ἐπισκεπτικὰ καί, ὥς ἂν τις εἴποι, μετρητικὰ καὶ στατικὰ (scil. τὰ λογικὰ). τίς λέγει ταῦτα; μόνος Χρύσιππος καὶ Ζήνων καὶ Κλεάνθης; Ἀντισθένης δ' οὐ λέγει;

De Visis.

- 20 484 Sextus adv. math. VII 228. φαντασία οὖν ἐστὶ κατ' αὐτοὺς τύπωσις ἐν ψυχῇ. περὶ ἧς εὐθύς καὶ διέστησαν· Κλεάνθης μὲν γὰρ ἤκουσε τὴν τύπωσιν κατὰ εἰσοχὴν τε καὶ ἐξοχὴν, ὥσπερ καὶ <τὴν> διὰ τῶν δακτυλίων γιγνομένην τοῦ κηροῦ τύπωσιν. — ib. 372. εἰ γὰρ τύπωσις ἐστὶν ἐν ψυχῇ ἢ φαντασία, ἦτοι κατ' ἐξοχὴν καὶ εἰσοχὴν τύπωσις ἐστὶν, ὥς οἱ περὶ τὸν Κλεάνθην νομίζουσιν, ἢ κατὰ ψιλὴν
25 ἑτεροίωσιν γίνεται κ.τ.λ. — ib. VIII 400. Κλεάνθους μὲν κυρίως ἀκούοντος τὴν μετὰ εἰσοχῆς καὶ ἐξοχῆς νοουμένην (τύπωσιν). — id. Pyrrh. hypotyp. II 70. ἐπεὶ οὖν ἡ ψυχὴ καὶ τὸ ἡγεμονικὸν πνεῦμά ἐστιν ἢ λεπτομερέστερόν τι πνεύματος, ὥς φασιν, οὐ δυνήσεται τις τύπωσιν ἐπινοεῖν ἐν αὐτῷ οὔτε κατ' εἰσοχὴν καὶ ἐξοχὴν, ὥς ἐπὶ τῶν
30 σφραγίδων ὁρῶμεν, οὔτε [κατὰ] τὴν τερατολογουμένην ἑτεροιωτικήν.

5 τροπῶν B

10 sex partes philosophiae subdivisione ortae ex tribus, quas plerique Stoici statuerunt; neque igitur ab usitata partitione recedit.

22 τὴν addi oportet.

30 κατὰ delevi. || ἑτεροιωτικήν: Chrysippi doctrinam spectat (Vol. II n. 56).

Περὶ Σημαινόντων.

(Vol. II p. 43 sq.)

485 Varro de lingua lat. V 9. *quod si summum gradum non attigero, tamen secundum praeteribo, quod non solum ad Aristophanis sed etiam ad Cleanthis lucubravi.*

Secundus gradus explanatur § 7. *quo grammatica escendit antiqua, quae ostendit quemadmodum quodque poeta finxerit verbum, confinxerit, declinarit.*

486 Philodem. de musica col. 28, 1 p. 79 Kemke: εἰ μ(ὴ τὸ π)αρχὰ Κλεάν(θ)ει λέ|γειν (τάχ)α θελήσουσ(ι)ν, ὅς φησιν (ἀ|μείνο(ν)ά) τε ¹⁰ εἶναι τὰ ποιητικὰ | καὶ μ(ουσ)ικὰ παραδείγματα | καί, τοῦ (λόγ)ου τοῦ τῆς φιλοσο|φίας Ικανῶ(ς) μὲν ἔξαγ(γ)έλ|λειν δυναμένου τὰ θε(ί)α καὶ | ἀ(ν)θ(ρ)ώ(πινα), μὴ ἔχον(τ)ος δὲ | ψειλοῦ τῶν θείων μεγεθῶν | λέξεις οἰκείας, τὰ μέτρ(α) καὶ | τὰ μέλη καὶ τοὺς ῥυθμοὺς | ὥς μάλιστα προσικνεῖσθαι | πρὸς τὴν ἀλήθειαν τῆς τῶν | θείων θ(ε)ωρίας. ¹⁵

Nomen Cleanthis etiam p. 57, 3 Kemke agnoscitur, sed sententia nulla.

487 Seneca Epist. 108, 10. *Nam, ut dicebat Cleanthes, quemadmodum spiritus noster clariorem sonum reddit, cum illum tuba, per longi canalis angustias tractum, patientiore novissimo exitu effudit; sic ²⁰ sensus nostros clariores carminis arta necessitas efficit.*

Περὶ Σημαινομένων.

(Vol. II p. 48.)

488 Clemens Alex. Strom. VIII 9, 26 p. 930 P. λεκτὰ γὰρ τὰ κατηγορήματα καλοῦσι Κλεάνθης καὶ Ἀρχέδημος. ²⁵

489 Arrianus Epict. Diss. II 19, 1—4. ὁ κυριεύων λόγος ἀπὸ τοιούτων τινῶν ἀφορμῶν ἠρωτηῆσθαι φαίνεται· κοινῆς γὰρ οὔσης μάχης τοῖς τρισὶ τούτοις πρὸς ἄλληλα, τῷ [τὸ] „πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖον εἶναι,“ καὶ τῷ „δυνατῷ ἀδύνατον μὴ ἀκολουθεῖν,“ καὶ τῷ „[μὴ] δυνατὸν εἶναι ὃ οὐτ’ ἔστιν ἀληθὲς οὐτ’ ἔσται“ συνιδὼν τὴν ³⁰ μάχην ταύτην ὁ Διόδωρος τῇ τῶν πρώτων δυοῖν πιθανότητι συνεχρήσατο πρὸς παράστασιν τοῦ „μηδὲν εἶναι δυνατὸν ὃ οὐτ’ ἔστιν ἀληθὲς οὐτ’ ἔσται.“ λοιπὸν ὁ μὲν τις ταῦτα τηρήσει τῶν δυοῖν ὅτι „ἔστι τέ τι δυνατὸν, ὃ οὐτ’ ἔστιν ἀληθὲς οὐτ’ ἔσται“ καὶ „δυνατῷ ἀδύνατον οὐκ ἀκολουθεῖ“ „οὐ πᾶν δὲ παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖον ἔστι“ ³⁵ καθάπερ οἱ περὶ Κλεάνθην φέρεσθαι δοκοῦσιν, οἷς ἐπὶ πολὺ συνηγό-

25 περὶ κατηγορημάτων scripsit Cleanthes; cf. ind. Laërt. n. 481. || Archemi fr. 8 Vol. III p. 262. 28 τὸ del. Upt. 30 μὴ del. Upt.; etiam in S a rec. corr. deletum est. 36 cf. ibid. 9 καὶ Κλεάνθης δ’ ἰδίᾳ γέγραπεν περὶ τούτου (scil. περὶ τοῦ κυριεύοντος). Cf. Vol. II n. 283 (Chrysippus).

ρησεν Ἀντίπατρος. οἱ δὲ τᾶλλα δύο, ὅτι „δυνατόν τ' ἐστὶν ὃ οὐτ' ἐστὶν ἀληθὲς οὐτ' ἔσται“ καὶ „πᾶν παρεληλυθὸς ἀληθὲς ἀναγκαῖόν ἐστιν“ „δυνατῷ δ' ἀδύνατον ἀκολουθεῖ.“ τὰ τρία δ' ἐκείνα τηρεῖν αἰμῆχανον, διὰ τὸ κοινὴν εἶναι αὐτῶν μάχην.

5 Cic. de Fato 7, 14. *omnia enim vera in praeteritis necessaria sunt, ut Chrysippo placet, dissentienti a magistro Cleanthe, quia sunt immutabilia nec in falsum e vero praeterita possunt convertere.*

490 Olympiodorus in Plat. Gorg. p. 53 (ed. Jahn nov. ann. philol. suppl. XIV p. 239, 240). Κλεάνθης τοίνυν λέγει ὅτι τέχνη ἐστὶν ἕξις
10 ὁδῶ πάντα ἀνύουσα.

Quintil. Inst. Or. II 17, 41. *nam sive, ut Cleanthes voluit, ars est potestas viam, id est ordinem efficiens.* — Cf. Zeno n. 72sq.

De Rhetorica.

491 Quintilianus Inst. Or. II 15, 34—35. *huic eius substantiae*
15 *maxime conveniet finitio „rhetorice esse bene dicendi scientiam.“ nam et orationis omnes virtutes semel complectitur, et protinus etiam mores oratoris, cum bene dicere non possit nisi bonus. idem valet Chrysippi finis ille ductus a Cleanthe „scientia recte dicendi.“*

492 Cicero de finibus IV 7. *Quamquam scripsit artem rhetoricam*
20 *Cleanthes — sed sic ut si quis obmutescere concupierit, nihil aliud legere debeat.*

B. Fragmenta physica et theologica.

Physicae Fundamenta.

(Vol. II p. 111.)

25 493 Diogenes Laërt. VII 134. δοκεῖ δ' αὐτοῖς ἀρχὰς εἶναι τῶν ὄλων δύο, τὸ ποιοῦν καὶ τὸ πάσχον. τὸ μὲν οὖν πάσχον εἶναι τὴν ἄποιον οὐσίαν, τὴν ὕλην, τὸ δὲ ποιοῦν τὸν ἐν αὐτῇ λόγον, τὸν θεόν. τοῦτον γὰρ αἰδίων ὄντα διὰ πάσης αὐτῆς δημιουργεῖν ἕκαστα. τίθησι δὲ τὸ δόγμα τοῦτο... Κλεάνθης ἐν τῷ περὶ τῶν ἀτόμων.

30 494 Syrianus ad Ar. Metaph. (Aristot. Berol. Vol. V) 892b 14—23. ὥς ἄρα τὰ εἶδη παρὰ τοῖς θεοῖς τούτοις ἀνδράσιν οὔτε πρὸς τὴν χρῆσιν τῆς τῶν ὀνομάτων συνηθείας παρήγετο, ὥς Χρύσιππος καὶ

12 viam . . . ordinem A, via . . . ordine B. 14 substantiae <Cleanthis> Kiderlin ann. philol. vol. 131 p. 123, ut Cleanthis fuerit definitio „ἐπιστήμη τοῦ εἶν λέγειν.“ Chrysippi „ἐπιστήμη τοῦ ὁρθῶς λέγειν.“ 29 liber περὶ τῶν ἀτόμων deest in indice Laërtiano n. 481, nisi idem est, qui πρὸς Δημόκριτον vocatur. 31 Socratem dicit Platonem Parmenidem Pythagoreos. De re cf. Vol. II p. 123 n. 360—365.

Ἀρχέδημος καὶ οἱ πλείους τῶν Στωικῶν ὕστερον ᾤκηθησαν . . . οὐ μὴν οὐδ' ἐννοήματά εἰσι παρ' αὐτοῖς αἱ ἰδέαι, ὥς Κλεάνθης ὕστερον εἴρηκεν.

495 Hermiae Irris. Gent. Phil. 14 (DDG p. 654). ἀλλ' ὁ Κλεάνθης ἀπὸ τοῦ φρέατος ἐπάρας τὴν κεφαλὴν καταγελαῖ σου τοῦ δόγμα- 5
τος καὶ αὐτὸς ἀνιμᾷ τὰς ἀληθεῖς ἀρχάς, θεὸν καὶ ὕλην. καὶ τὴν μὲν γῆν μεταβάλλειν εἰς ὕδωρ, τὸ δὲ ὕδωρ εἰς ἀέρα, τὸν δὲ ἀέρα <ἄνω> φέρεσθαι, τὸ δὲ πῦρ εἰς τὰ περίγεια χωρεῖν, τὴν δὲ ψυχὴν δι' ὅλου τοῦ κόσμου διήκειν, ἥς μέρος μετέχοντας ἡμᾶς ἐμψυχοῦσθαι.

496 Probus ad Verg. Ecl. 6, 31 p. 10 Keil. *Omnem igitur hanc 10*
rerum naturae formam tenui primum et inani mole dispersam refert
(scil. Vergilius) in quattuor elementa concretam et ex his omnia esse
postea effigiata. <Ita> Stoici tradunt Zenon Citiaeus et Speusippus
(leg. Chrysippus) Soleus et Cleanthes Thasius (leg. Assius).

497 Stobaeus Ecl. I 17, 3 p. 153, 7 W. (Arii Did. fr. 38 Diels). 15
Κλεάνθης δὲ οὕτω πῶς φησιν· ἐκφλογισθέντος τοῦ παντὸς συνίξιν
τὸ μέσον αὐτοῦ πρῶτον, εἴτα <κατὰ> τὰ ἐχόμενα ἀποσβέννυσθαι δι'
ὅλου. τοῦ δὲ παντὸς ἐξυγραινθέντος, τὸ ἔσχατον τοῦ πυρός, ἀντιτυ-
πήσαντος αὐτῷ τοῦ μέσου, τρέπεσθαι πάλιν <ποιεῖν> εἰς τοῦναντίον,
εἰθ' οὕτω τρεπομένον ἄνωθεν φησιν αὔξεσθαι καὶ ἄρχεσθαι διακοσμεῖν 20
τὸ ὅλον· καὶ τοιαύτην περίοδον αἰεὶ καὶ διακόσμησιν ποιουμένου τὸν
ἐν τῇ τῶν ὅλων οὐσίᾳ τόνον μὴ παύεσθαι. ὥσπερ γὰρ ἐνός τινος
τὰ μέρη πάντα φύεται ἐκ σπερμάτων ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις, οὕτω
καὶ τοῦ ὅλου τὰ μέρη, ὧν καὶ τὰ ζῶα καὶ τὰ φυτὰ ὄντα τυγχάνει,
ἐν τοῖς καθήκουσι χρόνοις φύεται. καὶ ὥσπερ τινὲς λόγοι τῶν μερῶν 25
εἰς σπέρμα συνιόντες μίγνυνται καὶ αὖθις διακρίνονται γινομένων
τῶν μερῶν, οὕτως ἐξ ἐνός τε πάντα γίνεσθαι καὶ ἐκ πάντων [εἰς] ἐν
συγκρίνεσθαι, ὁδῶ καὶ συμφώνως διεξιούσης τῆς περιόδου.

498 Aëtius I 14, 5 (DDG p. 312b). Κλεάνθης μόνος τῶν Στωι-
κῶν τὸ πῦρ ἀπεφήνατο κωνοειδές. 30

499 Eusebius praep. evang. XV 15, 7 (Ar. Did. fr. 29 Diels p. 465).

7 μεταβαλεῖν vulgo, corr. Diels. || ἄνω add. Diels, εἰς πῦρ mavult Pearson, quod ad φέρεσθαι non accommodatum est. Fortasse plura exciderunt: τὸν δὲ ἀέρα <εἰς πῦρ> καὶ τὸ μὲν πῦρ ἄνω> φέρεσθαι, τὸν δὲ ἀέρα εἰς τὰ περίγεια χωρεῖν. 13 <Ita> add. Keil. 17 κατὰ addidi; subiectum esse τὸ πᾶν probant v. δι' ὅλου. 19 ποιεῖν addidi; ignis non ipse nunc convertitur in contrarium, sed mediam partem globi, quae adhuc paulatim in aquam vertebatur, rursus contrariam mutationem subire cogit. 20 τρεπομένον FP, τρεπόμενον Canter; illud praefero, quia non ignem converti, sed aquosam globi partem constat. || ἄνωθεν scripsi, ἄνω vulgo; ignis in altissima tantum caeli parte relictus nunc ad inferiores regiones paulatim descendens crescit et omnia format atque disponit. 21 τοσαύτην FP, corr. Meineke, 21. 22 τοῦ—τόνου FP, corr. Meineke. 22 requiro: τινος <ζῶου>. 26 γενομένων Meineke. 27 εἰς del. Diels.

ἡγεμονικὸν δὲ τοῦ κόσμου Κλεάνθει μὲν ἤρεσε τὸν ἥλιον εἶναι διὰ τὸ μέγιστον τῶν ἄστρον ὑπάρχειν καὶ πλεῖστα συμβάλλεσθαι πρὸς τὴν τῶν ὅλων διοίκησιν, ἡμέραν καὶ ἐνιαυτὸν ποιοῦντα καὶ τὰς ἄλλας ὥρας.

Ps. Censorin. I 4 p. 75, 14 Jahn. *et constat quidem (mundus) quatuor elementis terra aqua igne aere. cuius principalem solem quidam putant, ut Cleanthes.* — Diogenes Laërt. VII 139. Aëtius II 4, 16 (DDG p. 332b). Κλεάνθης ὁ Στωϊκὸς ἐν ἡλίῳ ἔφησεν εἶναι τὸ ἡγεμονικὸν τοῦ κόσμου. — Cicero Acad. pr. II 126. *Cleanthes, qui quasi maiorum est gentium Stoicus, Zenonis auditor, solem dominari et rerum potiri putat.*

10 500 Plutarchus de facie in orbe lunae c. 6, 3 p. 923a. Ἀρίσταρχον ᾤετο δεῖν Κλεάνθης τὸν Σάμιον ἀσεβείας προσκαλεῖσθαι τοὺς Ἕλληνας, ὥς κινοῦντα τοῦ κόσμου τὴν ἐστίαν, ὅτι <τὰ> φαινόμενα σώζειν ἀνὴρ ἐπειράτο, μένειν τὸν οὐρανὸν ὑποτιθέμενος, ἐξελίττεσθαι δὲ κατὰ λοξοῦ κύκλου τὴν γῆν, ἅμα καὶ περὶ τὸν αὐτῆς ἄξονα δι-
15 νουμένην.

501 Aëtius II 20, 4 (DDG p. 349b). Κλεάνθης ἀναμμα νοερὸν τὸ ἐκ θαλάττης τὸν ἥλιον.

Cicero de nat. deor. III 37. *Quid enim? non eisdem vobis placet omnem ignem pastus indigere nec permanere ullo modo posse, nisi alitur: ali autem solem, lunam, reliqua astra aquis, alia dulcibus, alia marinis? eamque causam Cleanthes adfert cur se sol referat nec longius progrediatur solstitiali orbi itemque brumali, ne longius discedat a cibo.* — Macrobius Sat. I 23, 2. *ideo enim, sicut et Posidonius et Cleanthes affirmant, solis meatus a plaga, quae usta dicitur, non recedit, quia sub*
25 *ipsa currit Oceanus, qui terram ambit et dividit.*

Aëtius II 23, 5 (DDG p. 353a). Οἱ Στωϊκοὶ κατὰ τὸ διάστημα τῆς ὑποκειμένης τροφῆς διέρχεσθαι τὸν ἥλιον· ὡκεανὸς δὲ ἐστὶν ἡ γῆ, ἥς τὴν ἀναθυμίασιν ἐπινέμεται.

502 Clemens Alex. Strom. V 8, 48 p. 674 P. οὐκ ἀνέγνωσαν δ' οὗτοι Κλεάνθην τὸν φιλόσοφον, ὃς ἄντικρυς πληκτρον τὸν ἥλιον καλεῖ· ἐν γὰρ ταῖς ἀνατολαῖς, ἐρείδων τὰς αὐγὰς, οἷον πλησσῶν τὸν κόσμον εἰς τὴν ἐναρμόνιον πορείαν [τὸ φῶς] ἄγει.

Cf. Plut. de Pyth. orac. c. 16 fin. ὕστερον μέντοι πληκτρον ἀνέθηκαν τῷ θεῷ χρυσοῦν, ἐπιστήσαντες, ὥς ἔοικε, Σκυθίνῳ λέγοντι
35 περὶ τῆς λύρας,

ἣν ἀρμόζεται

Ζηνὸς εὐειδῆς Ἀπόλλων, πᾶσαν ἀρχὴν καὶ τέλος
συλλαβῶν· ἔχει δὲ λαμπρὸν πληκτρον ἡλίου φάος.

12 τὰ add. Pearson; librum Cleanthis πρὸς Ἀρίσταρχον habet index Laërtianus n. 481. 32 τὸ φῶς seclusi; nam mundus est, qui agitur εἰς τὴν ἐναρμόνιον πορείαν.

503 Cornutus cp. 32 (de Apolline i. e. de Sole locutus). μουνσι-
κὸς δὲ καὶ καθαριστὴς παρεισῆγkται τῷ κρούειν ἐναρμονίως πᾶν μέρος
τοῦ κόσμου καὶ συνωρδὸν αὐτὸν πᾶσι τοῖς [ἄλλοις] μέρεσι ποιεῖν, μη-
δεμιᾶς αὐτῶν ἐκμελείας ἐν τοῖς οὖσι θεωρουμένης, ἀλλὰ καὶ τὴν τῶν
χρόνων πρὸς ἀλλήλους συμμετρίαν ἐπ' ἄκρον ὥς ἐν ῥυθμοῖς τηροῦν- 5
τος αὐτοῦ καὶ τὰς τῶν ζώων φωνάς, ὥς αὖ τοὺς τῶν ἄλλων σωματίων
ψόφους, ἰδίᾳ <διὰ> τὸ ξηραίνεσθαι χρησίμως ὑπ' <αὐτοῦ> τὸν ἄερα
ἀποδιδόντος καὶ δαιμονίως ἡρμόσθαι πρὸς τὰς ἀκοὰς ποιοῦντος.

504 Cicero de nat. deor. II 40. atque ea (sidera) quidem tota
esse ignea duorum sensuum testimonio confirmari Cleanthes putat, tactus 10
et oculorum. nam solis et candor illustrior est quam ullius ignis, quippe
qui immenso mundo tam longe lateque colluceat, et is eius tactus est,
non ut tepefaciat solum, sed etiam saepe comburat. quorum neutrum
faceret, nisi esset igneus. „ergo“, inquit „cum sol igneus sit Oceanique
alatur humoribus, quia nullus ignis sine pastu aliquo posset permanere, 15
necesse est aut ei similis sit igni, quem adhibemus ad usum atque vic-
tum, aut ei, qui corporibus animantium continetur. — 41. atqui hic
noster ignis, quem usus vitae requirit, confector est et consumptor om-
nium idemque, quocumque invasit, cuncta disturbat ac dissipat. contra
ille corporeus vitalis et salutaris omnia conservat, alit, auget, sustinet 20
sensuque adficit.“ negat ergo esse dubium, horum ignium sol utri simi-
lis sit, cum is quoque efficiat, ut omnia floreat et in suo quaeque ge-
nere pubescant. quare cum solis ignis similis eorum ignium sit, qui
sunt in corporibus animantium, solem quoque animantem esse oportet,
et quidem reliqua astra, quae oriantur in ardore caelesti, qui aether vel 25
caelum nominatur.

De mundo et de meteoris.

(Vol. II p. 167 et p. 195.)

505 Geminus elem. astron. Petav. Uranolog. p. 53. ὑπὸ τὴν δια-
κεκαυμένην ζώνην τινὲς τῶν ἀρχαίων ἀπεφήναντο, ὧν ἐστὶ καὶ Κλε- 30
άνθης ὁ Στωικὸς φιλόσοφος, ὑποκεχύσθαι μεταξὺ τῶν τροπικῶν τὸν
ὠκεανόν.

506 Stobaeus Ecl. I 26, 1i p. 219, 14 W. (Arii Did. fr. 34 Diels).
Κλεάνθης πυροειδῆ τὴν σελήνην, πιλοειδῆ δὲ τῷ σχήματι.

507 Aëtius II 16, 1 (DDG p. 345a 16). Ἀναξαγόρας Δημόκριτος 35

3 συνωρδὸν Osann, σύνοδον libri. || ἄλλοις seclusi. 6 ὥς αὖ τοὺς scripsi,
ὧν αὐτὸς libri. 7 διὰ addidi. || ὑπ' αὐτοῦ scripsi, ὑπὸ libri. 11 solis et
candor Klotz, solis calor et candor libri. 15 possit codd., corr. C. F. W. Mueller.

17 atqui cod. Rehdig., atque ceteri. 25 atque item Orellius. 34 πηλοειδῆ
libri, corr. Heeren.

Κλεάνθης ἀπὸ ἀνατολῶν ἐπὶ δυσμὰς φέρεσθαι πάντας τοὺς ἀστέρας.
— Galen. hist. phil. 58 (DDG p. 625, 9). Ἀ. καὶ Δ. καὶ Κλεάνθης
ἀπὸ ἀνατολῶν εἰς δυσμὰς φέρεσθαι τοὺς ἀστέρας νομίζουσιν.

508 Aëtius II 14, 2 (DDG p. 343). οἱ μὲν ἄλλοι <Στωικοὶ> σφαι-
1 ρικοὺς αὐτούς, Κλεάνθης δὲ κωνοειδεῖς (scil. τοὺς ἀστέρας). — Ga-
lenus hist. phil. 56a (DDG p. 624, 22). Κλεάνθης κωνοειδεῖς (τοὺς
ἀστέρας). — Achilles Tat. p. 133c. Κλεάνθης αὐτούς (sc. τοὺς ἀστέ-
ρας) κωνοειδὲς ἔχειν σχῆμά φησι. — Theodoretus Gr. aff. cur. IV 20.
(p. 105, 15 Ra.) κωνοειδεῖς δὲ Κλεάνθης ὁ Στωικός.

10 509 Philo de provid. II 48 (p. 79 Aucher). *Age interim ponamus inter nos universum ingenitum ac sempiternum, iuxta illud quod suggerit sermo celeberrimorum philosophantium, sicut conscribunt Parmenides, Empedocles, Zeno, Cleanthes alique divi homines ac velut verus quidam proprieque sacer coetus. Atqui ex ingenita materia quid*
15 *miramur si pars aliqua generetur aut corrumpatur, partim per providentiam dei, partim ob rerum ordinem? Namque et ceterorum artificum unus quisque materiem generare haud solet, sed quam sibi sumit, eam figurat formatque et artis ordinem ei imponit. — — Quare iuxta huiusmodi hypothesin deus materiam primam non generavit sempiternae, sed*
20 *materia ad usum sumpta, per eam caelum et terram atque species animalium plantarumque et omnia fecit — — Quod nihilominus nullatenus impedit esse providentiam, etsi una cum materia mundus ingenitus supponatur. — 49. Quomodo? Quia non solum creare et edere materiam proprium est providentiae, verum etiam conservare moderarique, quod*
25 *est factum.*

510 Plutarchus de comm. not. 31 p. 1075d. ἔτι τολύνν ἐπαγωνιζόμενος ὁ Κλεάνθης τῇ ἐκπύρῳσει λέγει τὴν σελήνην καὶ τὰ λοιπὰ ἄστρα τὸν ἥλιον ἐξομοίῳσιν πάντα ἑαυτῷ καὶ μεταβαλεῖν εἰς ἑαυτόν. ἀλλ' ὅτι <καὶ> οἱ ἀστέρες, θεοὶ ὄντες, πρὸς τὴν ἑαυτῶν φθορὰν συν-
30 εργοῦσι τῷ ἡλίῳ, συνεργοῦντές τι πρὸς τὴν ἐκπύρῳσιν. πολλὺς ἂν <οὖν> εἴη γέλως ἡμᾶς περὶ σωτηρίας αὐτοῖς προσεύχεσθαι καὶ σωτηρίας ἀνθρώπων νομίζειν, οἷς κατὰ φύσιν ἐστὶ τὸ σπεύδειν ἐπὶ τὴν αὐτῶν φθορὰν καὶ ἀναίρεσιν.

511 Philo de Incorr. Mundi cp. 18 (p. 28 Cumont, p. 505 Mang.).
35 μεταβάλλειν δὲ ἢ εἰς φλόγα ἢ εἰς αὐγὴν ἀναγκαῖον (scil. τὸν κόσμον ἐκπύρωθέντα), εἰς μὲν φλόγα, ὥς ᾤετο Κλεάνθης, εἰς δ' αὐγὴν, ὥς ὁ Χρύσιππος.

512 Stobaeus Ecl. I 20, 1e p. 171, 2 W. (Arii Didymi fr. 36 Diels).

28 ἐξομοίῳσαι libri, corr. Zeller. 29 καὶ addidi. 30 συνεργοῦντες post συνεργοῦσι offendit; fortasse ἡλίῳ καὶ πρὸς τὴν ἐκπύρῳσιν. 31 οὖν addidi; sunt verba Plutarchi Cleanthis sententiam refellentis.

Ζήνωνι καὶ Κλεάνθει καὶ Χρυσίπῳ ἀρέσκει τὴν οὐσίαν μεταβάλλειν οἶον εἰς σπέρμα τὸ πῦρ, καὶ πάλιν ἐκ τούτου τοιαύτην ἀποτελεῖσθαι τὴν διακόσμησιν, οἷα πρότερον ἦν.

513 Cicero de nat. deor. II 24. *quod quidem Cleanthes his etiam argumentis docet, quanta vis insit caloris in omni corpore: negat enim esse ullum cibum tam gravem, quin is nocte et die concoquatur; cuius etiam in reliquiis inest calor iis, quas natura respuerit.* (Fortasse etiam quae antecedunt verba ibid. § 23 ex Cleanthe expressa sunt a Posidonio:) *Sic enim res se habet, ut omnia, quae alantur et quae crescant contineant in se vim caloris, sine qua neque ali possent nec crescere.* 10 *Nam omne, quod est calidum et igneum, cietur et agitur motu suo; quod autem alitur et crescit, motu quodam utitur certo et aequabili; qui quam diu remanet in nobis, tam diu sensus et vita remanet; refrigerato autem et extincto calore occidimus ipsi et extinguimur* (secuntur verba supra exscripta).

15

514 Cornutus cp. 31. Ἡρακλῆς δ' ἐστὶν ὁ ἐν τοῖς ὅλοις τόνος, καθ' ὃν ἡ φύσις ἰσχυρὰ καὶ κραταιὰ ἐστίν, ἀνίκητος καὶ ἀπεριγένητος οὐσα, μεταδοτικὸς ἰσχύος καὶ τοῖς κατὰ μέρος καὶ ἀλλῆς ὑπάρχων. (deinde de Alcumenae et Amphitryonis filio disputat, cuius facta a recentioribus cum dei factis permixta sint, ὥστε δυσδιάκριτα γεγο- 20 νέναι τὰ τοῦ θεοῦ ἴδια ἀπὸ τῶν περὶ τοῦ ἥρωος ἱστορουμένων) τάχα δ' ἂν ἡ λεοντῇ καὶ τὸ ῥόπαλον ἐκ τῆς παλαιᾶς θεολογίας ἐπὶ τοῦτον μετεννεγμένα εἴη. — — σύμβολον δ' ἂν ἐκάτερον εἴη ῥώμης καὶ γενναιότητος· ὁ μὲν γὰρ λέων τὸ ἀλκιμώτατον τῶν θηρίων ἐστί, τὸ δὲ ῥόπαλον τὸ καρτερώτατον τῶν ὀπλῶν. καὶ τοξότης δ' ἂν ὁ θεὸς 25 παραιοῖτο κατὰ τε τὸ πανταχοῦ διικνεῖσθαι καὶ κατὰ τὸ ἐντονόν τι ἔχειν καὶ τὴν τῶν βελῶν φοράν. — — οἰκείως δὲ παρέδοσαν αὐτὸν Κῳοὶ τῇ Ἥβῃ συνοικοῦντα, ὡς ὁλοσχερέστερον αὐτὸ τὸ <σῶμα ἦ> τὴν διάνοιαν ὄντα. ὡς γὰρ <φησιν ὁ Εὐριπίδης>

νέων τι δρᾶν μὲν εὐτονώτεραι χεῖρες,

30

ψυχὰς δ' ἀμείνους τῶν γεραιτέρων πολὺ.

ὑπονοῶ δὲ καὶ τὴν παρ' Ὀμφάλῃ λατρείαν ἐκείνῳ πιθανώτερον εἶναι προσήκειν, ἐμφαινόντων πάλιν διὰ τούτου τῶν παλαιῶν ὅτι καὶ τοὺς ἰσχυροτάτους ὑποτάττειν δεῖ ἑαυτοὺς τῷ λόγῳ καὶ τὰ ὑπὸ τούτου προστατιτόμενα ποιεῖν, εἰ καὶ θηλύτερόν τι κατὰ τὴν θεωρίαν καὶ τὴν 35 λογικὴν σκέψιν προσπίπτει, τῆς ὁμφῆς, ἣν οὐκ ἀτόπως ἂν δόξαιεν

16 τόνος scribitur necessario, λόγος libri. 18 ἀνίκητος—οὐσα verba a Langio iniuria proscripta. 28 αὐτὸ <σῶμα ἦ> scripsi, αὐτὸν libri. 29 φησιν ὁ Εὐριπίδης supplevi; frg. est Bellerophontis Eur. 293 N. 32 πιθανώτερον V², πιθανωτέραν vulgo. 36 genit. τῆς ὁμφῆς recte se habet; opponitur ad τούτου (scil. τοῦ λόγου). — Totum fere caput adscripsi, quia omnia ex Cleanthe sumpta

Ὁμφάλην προσηγορευκέναι. Τοὺς δὲ δώδεκα ἄθλους ἐνδέχεται μὲν ἀναγαγεῖν οὐκ ἄλλοιτρόως ἐπὶ τὸν θεόν, ὥς καὶ Κλεάνθης ἐποίησεν· οὐ δεῖ δὲ δοκεῖν πανταχοῦ τὸ εὐρεσίλογον πρεσβεύειν.

De animalibus.

- 5 **515** Plutarchus *πότερα τῶν ζώων φρονιμώτερα* cp. 11 p. 967e. ὁ μὲν οὖν Κλεάνθης ἔλεγε, καίπερ οὐ φάσκων μετέχειν λόγου τὰ ζῷα, τοιαύτη θεωρία παρατυχεῖν· μύρμηκας ἐλθεῖν ἐπὶ μυρμηκιὰν ἐτέραν μύρμηκα νεκρὸν φέροντας· ἀνιόντας οὖν ἐκ τῆς μυρμηκιᾶς ἐτέρους οἶον ἐντυγχάνειν αὐτοῖς καὶ πάλιν κατέρχεσθαι· καὶ τοῦτο δις ἢ τρις
10 γενέσθαι· τέλος δὲ τοὺς μὲν κάτωθεν ἀνενεργεῖν ὥσπερ λύτρα τοῦ νεκροῦ σκώληκα, τοὺς δ' ἐκείνους ἀραμένους, ἀποδόντας δὲ τὸν νεκρὸν οἴχεσθαι. — Aelianus Nat. An. VI 50. Κλεάνθην τὸν Ἀσσιον κατηνάγκασε καὶ ἄκοντα εἶξαι καὶ ἀποστῆναι τοῖς ζῷοις τοῦ καὶ ἐκεῖνα λογισμοῦ μὴ διαμαρτάνειν, ἀντιλέγοντα ἰσχυρῶς καὶ κατὰ κράτος,
15 ἱστορία τοιαύτη, φασίν. ἔτυχεν ὁ Κλεάνθης καθήμενος καὶ μέντοι καὶ σχολὴν ἄγων μακροτέραν ἄλλως· οὐκοῦν μύρμηκες παρὰ τοῖς ποσὶν ἦσαν αὐτῷ πολλοί· ὁ δὲ ἄρα ὁρᾷ ἐξ ἀτραποῦ τινος ἐτέρας νεκρὸν μύρμηκα μύρμηκας ἄλλους κομίζοντας εἰς οἶκον ἐτέρων καὶ ἑαυτοῖς οὐ συντροφῶν, καὶ ἐπὶ γε τῷ χεῖλει τῆς μυρμηκιᾶς ἐστῶτας αὐτῷ
20 νεκρῷ, καὶ ἀνιόντας κάτωθεν ἐτέρους καὶ συνόντας τοῖς ξένοις ὡς ἐπὶ τινι, εἶτα κατιόντας τοὺς αὐτούς, καὶ πλεονάκεις τοῦτο· καὶ τελευτῶντας σκώληκα, οἶονεὶ λύτρα, κομίσαι· τοὺς δὲ ἐκείνους μὲν λαβεῖν, προσέσθαι δὲ ὅνπερ οὖν ἐπήγοντο νεκρόν· καὶ ἐκείνους ὑποδέξασθαι ἀσμένως, ὥς υἱὸν κομιζομένους ἢ ἀδελφόν.
- 25 **516** Clem. Alex. Strom. VII 6, 33 p. 849 P. διὸ καὶ Κλεάνθης φησὶν ἀνθ' ἁλῶν αὐτοὺς (scil. τοὺς ὄντες) ἔχειν τὴν ψυχὴν, ἵνα μὴ σαπῇ τὰ κρέα. Cf. Vol. II p. 206.

517 Stobaeus Floril. 4, 90 Vol. I p. 240 Hense. Κλεάνθης ἔφη τοὺς ἀπαιδεύτους μόνη τῇ μορφῇ τῶν θηρίων διαφέρειν.

- 30 Idem Stob. Ecl. II 31, 64 p. 212, 22 W.

De anima hominis.

- 518** Tertullianus de An. c. 5. *vult et Cleanthes non solum corporis lineamentis, sed et animae notis similitudinem parentibus in filios respondere de speculo, scilicet morum et ingeniorum et adfectuum: corporis autem similitudinem et dissimilitudinem capere: et animam ita-*
35

esse probabile est, cuius de tensione (τόνος) doctrina Herculis fabula illustratur. Nam iure me τόνος pro λόγος scripsisse in capitis initio, tota oratio clamat.

35 ante „et“ interpunxit Pearson, sublata interpunctione post „animam“.

que corpus, similitudini vel dissimilitudini obnoxiam. item corporalium et incorporalium passiones inter se non communicare. porro et animam compati corpori, cui laeso ictibus, vulneribus, ulceribus condolescit, et corpus animae, cui adflictae cura, angore, amore coaegrescit, per detrimentum socii vigoris, cuius pudorem et pavorem rubore atque pallore 5 testetur. igitur anima corpus ex corporalium passionum communicatione.

Nemesius de nat. hom. p. 32. ὁ Κλεάνθης τοιόνδε πλέκει συλλογισμόν· οὐ μόνον, φησίν, ὅμοιοι τοῖς γονεῦσι γινόμεθα κατὰ τὸ σῶμα ἀλλὰ καὶ κατὰ τὴν ψυχὴν τοῖς πάθεσι, τοῖς ἡθесеσι, ταῖς διαθέσεσι. σώματος δὲ τὸ ὅμοιον καὶ τὸ ἀνόμοιον, οὐχὶ δὲ ἀσωμάτου, σῶμα ἄρα 10 ἢ ψυχὴ . . . ἔτι δὲ ὁ Κλεάνθης φησίν· οὐδὲν ἀσωμάτου συμπάσχει σώματι, οὐδὲ ἀσωμάτῳ σῶμα, ἀλλὰ σῶμα σώματι· συμπάσχει δὲ ἡ ψυχὴ τῷ σώματι νοσοῦντι καὶ τεμνομένῳ· καὶ τὸ σῶμα τῇ ψυχῇ· αἰσχυνομένης γοῦν ἐρυσθρὸν γίνεται καὶ φοβουμένης ὠχρόν· σῶμα ἄρα ἢ ψυχὴ.

Tertullianus de An. c. 25. unde oro te similitudine animae quo- 15 que parentibus de ingeniis respondemus secundum Cleanthis testimonium, si non ex animae semine educimur? Cf. Panaetium ap. Cic. Tusc. I 79.

519 Eusebius praep. evang. XV 20, 2 (Ar. Did. fr. 39 Diels). περὶ δὲ ψυχῆς Κλεάνθης μὲν τὰ Ζήνωνος δόγματα παρατιθέμενος πρὸς σύγκρισιν τὴν πρὸς τοὺς ἄλλους φυσικοὺς φησιν, ὅτι Ζήνων τὴν ψυχὴν 20 λέγει αἰσθητικὴν ἀναθυμίασιν, καθάπερ Ἡράκλειτος. βουλόμενος γὰρ ἐμφανίσει, ὅτι αἱ ψυχαὶ ἀναθυμιώμεναι νοεραὶ αἰεὶ γίνονται, εἵκασεν αὐτὰς τοῖς ποταμοῖς λέγων οὕτως „ποταμοῖσι τοῖσιν αὐτοῖσιν ἐμβαλνουσιν ἕτερα καὶ ἕτερα ὕδατα ἐπιρρέει.“ καὶ „ψυχὰς δὲ ἀπὸ τῶν ὑγρῶν ἀναθυμιῶνται.“ ἀναθυμίασιν μὲν οὖν ὁμοίως τῷ Ἡρακλείτῳ τὴν 25 ψυχὴν ἀποφαίνει Ζήνων· αἰσθητικὴν δὲ αὐτὴν εἶναι διὰ τοῦτο λέγει etc. — Cf. Zeno n. 141.

520 Longinus ap. Euseb. praep. evang. XV 21, 3. Ζήνωνι μὲν γὰρ καὶ Κλεάνθει νεμεσήσειέ τις ἂν δικαίως οὕτω σφόδρα ὑβριστικῶς περὶ αὐτῆς (scil. ψυχῆς) διαλεχθεῖσι καὶ ταῦτόν ἄμφω τοῦ στε- 30 ρεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμίασιν φήσασιν. — Theodoret. gr. aff. cur. V 27 p. 130, 2 Ra. ἄμφω γὰρ (Ζήνων καὶ Κλεάνθης) τοῦ στερεοῦ σώματος εἶναι τὴν ψυχὴν ἀναθυμίασιν.

521 Galenus de Hippocr. et Plat. plac. II 8 (V p. 283 K., p. 248 ed. Iu. Mueller). εἰ δέ γε ἔποιτο (scil. Διογένης ὁ Βαβυλώνιος) Κλε- 35

1 obnoxiam Hicks, obnoxium libri. 4 coaegrescit Latinus, cohaerescit libri. 5 socii libri, scilicet Ursinus. 6 communicatione scripsi, commutatione libri. 21 αἰσθησιν ἢ ἀναθυμίασιν libri, corr. Wellmann. 22 ἔτεροι αἰεὶ exspectat Diels, iure ni fallor. 24 Heracliti fr. 42 Byw.; de verbis ψυχὰς — ἀναθυμιῶνται cf. Zeno fr. 141 adn. 31 αἵματος coni. Stein Psychol. d. Stoa I p. 107, quod propter στερεοῦ probabile non est.

ἀνθρει καὶ Χρυσίππῳ καὶ Ζήνωνι τρέφεσθαι μὲν ἐξ αἵματος φήσαντι τὴν ψυχὴν, οὐσίαν δ' αὐτῆς ὑπάρχειν τὸ πνεῦμα etc.

522 Diogenes Laërt. VII 157. Κλεάνθης μὲν οὖν πάσας ἐπιδιαμένειν (scil. τὰς ψυχὰς) μέχρι τῆς ἐκπυρώσεως, Χρυσίππος δὲ τὰς 5 τῶν σοφῶν μόνον.

523 Aëtius IV 5, 11 (DDG p. 392b 1). Πυθαγόρας, Ἀναξαγόρας, Πλάτων, Ξενοκράτης, Κλεάνθης θύραθεν εἰσκρίνεσθαι τὸν νοῦν.

qui hoc de Cleanthe dixit, philosophum male intellexisse videtur.

524 Scholiasta ad Nic. Ther. 447, p. 36, 12 Keil. κραντῆρες λέ- 10 γονται οἱ ὕστερον ἀναβαίνοντες ὁδόντες παρὰ τὸ κραίνειν καὶ ἀποπληροῦν τὴν ἡλικίαν. νεωτέρων γὰρ ἤδη ἡμῶν γενομένων φύονται οἱ ὁδόντες οὗτοι. Κλεάνθης δὲ σωφρονιστῆρας αὐτοὺς καλεῖ. νῦν ἀπλῶς τοὺς ὁδόντας. σωφρονιστῆρες δὲ διὰ τὸ ἅμα τῷ ἀνιέναι αὐτοὺς καὶ τὸ σῶφρον τοῦ νοῦ λαμβάνειν ἡμᾶς.

525 Seneca Epist. 113, 18. *inter Cleanthem et discipulum eius Chrysippum non convenit quid sit ambulatio: Cleanthes ait spiritum esse a principali usque in pedes permissum; Chrysippus ipsum principale.*

526 Apollonius soph. lex. Homer. p. 114 ed Bekk. s. v. μῶλν (x 305) 20 Κλεάνθης δὲ ὁ φιλόσοφος ἀλληγορικῶς φησι δηλοῦσθαι τὸν λόγον, δι' οὗ μωλύνονται αἱ ὁρμαὶ καὶ τὰ πάθη.

De Fato.

(Cf. n. 551. Vol. II p. 264.)

527 Epictet. Man. c. 53.

25 ἄγου δέ μ', ὦ Ζεῦ, καὶ σύ γ' ἡ πεπρωμένη,
ὅποι ποθ' ὑμῖν εἰμὶ διατεταγμένος,
ὥς ἔψομαί γ' ἄοκνος· ἦν δέ γε μὴ θέλω
κακὸς γενόμενος, οὐδὲν ἥτιον ἔψομαι.

Vs. 1 affert Arrian. Epict. diss. II 23, 42 III 22, 95 IV 4, 34.
Vs. 1. 2 idem IV 1, 131. Seneca Epist. 107, 10. *et sic adloquamur Iovem* 30 *cuius gubernaculo moles ista dirigitur, quemadmodum Cleanthes noster versibus disertissimis adloquitur; quos mihi in nostrum sermonem mu-*

4 τὰς μέχρι τῆς P, τὰς μέχρι (om. τῆς) BL. 5 μόνων BP. 11 fortasse: τελεωτέρων. 20 μωλύνονται scripsi, μωλύνονται vulgo. 24 γ' neque in Dissertationum codice Saibantino neque in Enchiridii codicibus a prima manu scriptum est, sed aut σὺ ἢ aut σὺ καὶ ἢ; γε habent correctores et apogr. codicis S, habet Vettius Valens Anthol. astrol. VI 8 (in cod. Hamburg. „Math. Gr. III 40“ saec. XVII f. 116v). 26 γε om. Vettius. 27 κακὸς γενόμενος αὐτὸ τοῦτο πείσομαι Vettius (De loco Vettii me certiore fecit Usener, qui lectionem eius in vs. 4 praeferendam putat).

tare permittitur Ciceronis disertissimi viri exemplo. si placuerint, boni consules; si displicuerint, scies me in hoc secutum Ciceronis exemplum.

*duc, o parens celsique dominator poli,
quocumque placuit; nulla parendi mora est.
adsum impiger. fac nolle, comitabor gemens,
malusque patiar, quod pati licuit bono.
ducunt volentem fata, nolentem trahunt.*

5

De Natura Deorum.

(Vol. II p. 299.)

528 Cicero de nat. deor. II 13—15. *Cleanthes quidem noster* 10
quattuor de causis dixit, in animis hominum informatas deorum esse
notiones. primam posuit eam, de qua modo dixi, quae orta esset ex
praesensione rerum futurarum; alteram, quam ceperimus ex magnitu-
dine commodorum, quae percipiuntur caeli temperatione, fecunditate ter-
rarum, aliarumque commoditatum complurium copia; 14. tertiam quae 15
terraret animos fulminibus, tempestatibus, nimbis, nivibus, grandinibus,
vastitate, pestilentia, terrae motibus et saepe fremitibus, lapideisque im-
bribus et guttis imbrium quasi cruentis, tum labibus aut repentinis ter-
rarum hiatibus, tum praeter naturam hominum pecudumque portentis,
tum facibus visis caelestibus, tum stellis iis, quas Graeci cometas. nostri 20
cincinnatas vocant . . . tum sole geminato . . . quibus exterriti homines
vim quandam esse caelestem et divinam suspicati sunt. 15. quartam
causam esse, eamque vel maximam, aequabilitatem motus conversionum-
<que> caeli, solis, lunae, siderumque omnium distinctionem, varietatem,
pulchritudinem, ordinem, quarum rerum aspectus ipse satis indicaret 25
non esse ea fortuita. — Cic. de nat. deor. III 16. nam Cleanthes, ut
dicebas, quattuor modis formatas in animis hominum putat deorum esse
notiones. unus is modus est . . . qui est susceptus ex praesensione rerum
futararum. alter ex perturbationibus tempestatum et reliquis motibus.
tertius ex commoditate rerum quas percipimus et copia. quartus ex astro- 30
rum ordine caelique constantia.

529 Sextus adv. math. IX 88. *ὁ δὲ Κλεάνθης οὕτως συνηρώτα·*
εἰ φύσις φύσεώς ἐστι κρείττων, εἴη ἂν τις ἀρίστη φύσις· εἰ ψυχὴ
ψυχῆς ἐστι κρείττων, εἴη ἂν τις ἀρίστη ψυχὴ· καὶ εἰ ζῶον τοῖον
κρείττον ἐστι ζῶον, εἴη ἂν τι κράτιστον ζῶον. οὐ γὰρ εἰς ἄπειρον 35
ἐκπίπτειν πέφυκε τὰ τοιαῦτα. ὥσπερ οὖν οὔτε ἡ φύσις ἐδύνατο ἐπ’

18 labibus *Gulielmius*, lapidibus *libri*. 23 conversionumque *Vahlen*, con-
versionem *cod.* 36 οὐδὲ *libri*, corr. *Bekker*.

ἄπειρον αὔξεσθαι κατὰ τὸ κρεῖττον οὐθ' ἡ ψυχὴ, οὐδὲ τὸ ζῶον.
 (89) ἀλλὰ μὴν ζῶον ζῶον κρεῖττόν ἐστιν, ὥς ἵππος χελώνης, εἰ τύχοι,
 καὶ ταῦρος ὄνου καὶ λέων ταύρου· πάντων δὲ σχεδὸν τῶν ἐπιγείων
 ζῶων καὶ σωματικῇ καὶ ψυχικῇ διαθέσει προέχει τε καὶ κρατιστεύει
 5 ὁ ἄνθρωπος. τοίνυν κράτιστον ἂν εἴη ζῶον καὶ ἄριστον. (90) καί-
 <τοι> οὐ πᾶν τι ὁ ἄνθρωπος κράτιστον εἶναι δύναται ζῶον, οἷον
 εὐθέως ὅτι διὰ κακίας πορεύεται τὸν πάντα χρόνον, εἰ δὲ μὴ γε, τὸν
 πλεῖστον (καὶ γὰρ εἴ ποτε περιγένοιτο ἀρετῆς, ὅψε καὶ πρὸς ταῖς τοῦ
 βίου δυσμαῖς περιγίγνεται), ἐπικηρόν τ' ἐστὶ καὶ ἀσθενὲς καὶ μυριῶν
 10 δεόμενον βοηθημάτων, καθάπερ τροφῆς καὶ σκεπασμάτων καὶ τῆς ἄλ-
 λης τοῦ σώματος ἐπιμελείας, πικροῦ τινος τυράννου τρόπον ἐφεστῶ-
 τος ἡμῖν καὶ τὸν πρὸς ἡμέραν δασμὸν ἀπαιτοῦντος, καὶ εἰ μὴ παρ-
 ἔχοιμεν ὥστε λούειν αὐτὸ καὶ ἀλείφειν καὶ περιβάλλειν καὶ τρέφειν,
 νόσους καὶ θάνατον ἀπειλοῦντος. ὥστε οὐ τέλειον ζῶον ὁ ἄνθρωπος,
 15 ἀτελὲς δὲ καὶ πολὺ κεχωρισμένον τοῦ τελείου. (91) τὸ δὲ τέλειον
 καὶ ἄριστον κρεῖττον μὲν ἂν ὑπάρχοι ἀνθρώπου καὶ πάσαις ταῖς ἀρε-
 ταῖς συμπεπληρωμένον καὶ παντὸς κακοῦ ἀνεπίδεκτον· τοῦτο δὲ οὐ
 διοίσει θεοῦ. ἔστιν ἄρα θεός. — cf. Cic. de nat. deor. II 33—36.

530 Cicero de nat. deor. I 37. *Cleantes autem, qui Zenonem*
audivit una cum eo, quem proxime nominavi (scil. Aristone), tum ip-
sum mundum deum dicit esse,

tum totius naturae menti atque animo tribuit hoc nomen,
tum ultimum et altissimum atque undique circumfusum et extre-
num omnia cingentem atque complexum ardorem, qui aether nominetur,
 25 *certissimum deum iudicat;*

idemque quasi delirans in iis libris, quos scripsit contra vo-
luptatem,

tum fingit formam quandam et speciem deorum,
tum divinitatem omnem tribuit astris,
 30 *tum nihil ratione censet divinius.*

531 Philodemus περὶ εὐσεβ. c. 9 (DDG p. 544). λόγον ἡγρούμ<ενον
 τῶν> ἐν <τ>ῷ κόσ<μῳ>.

Cicero de nat. deor. I 37. *tum nihil ratione censet esse divinius.*

Philodemi frustulum ad Cleanthem probabiliter refertur, cum
 35 propter locum, quem inter fragmenta obtinet (p. 75 Gomp.) tum propter
 Ciceronis similitudinem; qui hunc locum libris κατὰ τῆς ἡδονῆς tribuit.

532 Aëtius I 7, 17 (DDG p. 302b 15). Διογένης καὶ Κλεάνθης
 καὶ Οἰνοπίδης (τὸν θεόν) τὴν τοῦ κόσμου ψυχὴν.

1 οὐδὲ necessario scribitur, οὔτε libri.
 ἀλλὰ Bk.

5 καί<τοι> Wachsm.; καὶ libri;

Cicero de nat. deor. I 37. *tum totius naturae menti atque animo tribuit hoc nomen.* — Minucius Octav. XIX 10. *Theoprastus et Zeno et Chrysippus et Cleanthes sunt et ipsi multiformes, sed ad unitatem providentiae omnes revolvuntur. Cleanthes enim mentem, modo animum, modo aethera, plerumque rationem Deum disseruit.* 5

533 Tertullianus Apol. 21. *haec Cleanthes in spiritum congerit quem permeatorem universitatis affirmat.*

534 Cicero de nat. deor. I 37. *tum ultimum et altissimum atque undique circumfusum et extremum omnia cingentem atque complexum ardorem, qui aether nominetur, certissimum deum iudicat.* — Lactantius 10 Inst. I 5. *Cleanthes et Anaximenes aethera dicunt esse summum Deum.*

535 Plutarchus de aud. poët. 11 p. 31d. *δεῖ δὲ μηδὲ τῶν ὀνομάτων ἀμελῶς ἀκούειν, ἀλλὰ τὴν μὲν Κλεάνθους παιδιὰν παραιτεῖσθαι. κατειρωνεύεται γὰρ ἔστιν ὅτε προσποιούμενος ἐξηγεῖσθαι τὸ (Γ 320)* 15

Ζεῦ πάτερ Ἰδηθεὺν μεδέων

καὶ τὸ (Π 233)

Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε

κελεύων ἀναγινώσκειν ὑφ' ἑν, ὥς τὸν ἐκ τῆς γῆς ἀναθυμιώμενον ἄερα διὰ τὴν ἀνάδοσιν ἀναδωδωναῖον ὄντα. 20

Schol. BL Hom. Π 233

Ζεῦ ἄνα Δωδωναῖε]

τινὲς δὲ ἀναδωδωναῖε ὑφ' ἑν παρὰ τὴν ἀνάδοσιν τῶν ἀγαθῶν.

536 Plutarchus de comm. not. 31 p. 1066a. *ἀλλὰ Χρύσιππος καὶ Κλεάνθης ἐμπεπληκότες, ὥς ἔπος εἰπεῖν, τῷ λόγῳ θεῶν τὸν οὐρανόν, τὴν γῆν, τὸν ἄερα, τὴν θάλατταν, οὐδένα τῶν τοσούτων ἄφθαρτον οὐδ' αἰδίου ἀπολελοίπασιν, πλὴν μόνου τοῦ Διός, εἰς ὃν πάντας καταναλίσκουσι τοὺς ἄλλους . . . ταῦτα δὲ οὐ . . . τοῖς δόγμασιν ἔπεται, ἀλλ' αὐτοὶ μέγα βοῶντες ἐν τοῖς περὶ θεῶν καὶ προνοίας εἰμαρμένης τε καὶ φύσεως γράμμασι διαζήδην λέγουσι, τοὺς ἄλλους θεοὺς 30 ἅπαντας εἶναι γεγονότας καὶ φθαρησομένους ὑπὸ πυρός, τηκτοὺς κατ' αὐτοὺς ὥσπερ κηρίνους ἢ κατιτερίνους ὄντας.*

537 Stobaeus Ecl. I 1, 12 p. 25, 3. *Κλεάνθους.*

Κύδιστ' ἀθανάτων, πολυώνυμε, παγκρατὲς αἰεί,

Ζεῦ, φύσεως ἀρχηγέ, νόμου μέτα πάντα κυβερνῶν,

χαῖρε· σὲ γὰρ πάντεσσι θέμις θνητοῖσι προσαιδᾶν.

ἐκ σοῦ γὰρ γένος εἶς ἥχου μίμημα λαχόντες

6 antecedunt verba in Zenonis frg. n. 160 posita. 35 Ζεὺς F, corr. Brunck. 36 πᾶσι F, corr. Scaliger. 37 εἶς' scripsi, ut metrum sanarem; ἔσμέν F, quod ex Arati versu: τοῦ γὰρ καὶ γένος εἰμέν facile potuit irrepere. ἥχου μίμημα multis illud coniecturis temptatum recte dici puto de musica vel

5   μοῦνοι, ὅσα ζῶει τε καὶ ἔρπει θνήτ' ἐπὶ γαῖαν·
 τῷ σε καθυμνήσω καὶ σὸν κράτος αἰὲν αἰίσω.
 σοὶ δὴ πᾶς ὅδε κόσμος, ἐλισσόμενος περὶ γαῖαν,
 πείθεται, ἥ κεν ἄγῃς, καὶ ἐκὼν ὑπὸ σείο κρατεῖται·
 10   τοῖον ἔχεις ὑποεργὸν ἀνικητοῖς ὑπὸ χερσὶν
 ἀμφήκη, πυρούεντα, ἀειζῶοντα κεραυνόν·
 τοῦ γὰρ ὑπὸ πληγῆς φύσεως πάντ' ἔργα <τελεῖται>·
 ᾧ σὺ κατευθύνεις κοινὸν λόγον, ὃς διὰ πάντων
 φοιτᾷ, μιγνύμενος μεγάλοις μικροῖς τε φάεσσι·
 15   ᾧ σὺ τόσος γεγαῶς ὑπατος βασιλεὺς διὰ παντός.
 οὐδέ τι γίγνεται ἔργον ἐπὶ χθονὶ σοῦ δίχλα, θαῖμον,
 οὔτε κατ' αἰθέριον θεῖον πόλον οὔτ' ἐνὶ πόντῳ,
 πλὴν ὁπόσα ῥέξουσι κακοὶ σφετέραισιν ἀνόλαις·
 ἀλλὰ σὺ καὶ τὰ περισσὰ ἐπίστασαι ἄρτια θεῖναι,
 20   καὶ κοσμεῖν τάκοσμα καὶ οὐ φίλα σοὶ φίλα ἐστίν.
 ὧδε γὰρ εἰς ἕν πάντα συνήρμοκας ἐσθλὰ κακοῖσιν,
 ὥσθ' ἕνα γίγνεσθαι πάντων λόγον αἰὲν ἐόντα,
 ὃν φεύγοντες ἑῶσιν ὅσοι θνητῶν κακοὶ εἰσι,
 25   δύσμοροι, οἳ τ' ἀγαθῶν μὲν αἰὲ κτῆσιν ποθέοντες
 οὔτ' ἐσορῶσι θεοῦ κοινὸν νόμον, οὔτε κλύουσιν,
 ᾧ κεν πειθόμενοι σὺν νῷ βίον ἐσθλὸν ἔχοιεν.
 αὐτοὶ δ' αὐτ' ὀρμῶσιν ἄνοι κακὸν ἄλλος ἐπ' ἄλλο,
 οἱ μὲν ὑπὲρ δόξης σπουδὴν δυσέριστον ἔχοντες,
 30   οἱ δ' ἐπὶ κερδοσύνας τετραμμένοι οὐδενὶ κόσμῳ,
 28   ἄλλοι δ' εἰς ἄνεσιν καὶ σώματος ἡδέα ἔργα.
 <ἀλλὰ κακοῖς ἐπέκυρσαν>, ἐπ' ἄλλοτε δ' ἄλλα φέρονται
 σπεύδοντες μάλα πάμπαν ἐναντία τῶνδε γενέσθαι.
 ἀλλὰ Ζεῦ πάνδωρε, κελαινεφές, ἀργικέραυνε,
 ἀνθρώπους <μὲν> ῥύου ἀπειροσύνης ἀπὸ λυγρῆς,
 30   ἣν σύ, πάτερ, σκέδασον ψυχῆς ἄπο, δὸς δὲ κυρῆσαι

cantu, qui sonis aliquid imitatur; eo refertur τῷ v. 6.   2 αἰδῶ F, αἰίσω
 vulgo.   3 δὲ F, corr. Scaliger.   4 σοῖο F, corr. Ursinus.   5 ἐνὶ χερσὶν
 Brunck.   7 ἔργα <τελεῖται> scripsi, ἔρηγα F, unde Ursinus scripsit ἐρῳίγαισιν;
 sed πάντα substantivum desiderat. Cum de fulmine loquitur Cleanthes, de toto
 igni divino cogitat.   8 λόγον κοινὸν F, corr. Ursinus.   9 μεγάλων μικροῖσι F,
 corr. Brunck.   10 ᾧ σὺ τόσος scripsi, ὡς τόσος F; damnat versum 14 Pearson,
 ante eum lacunam statuit Wachsm.   12 ἐνὶ Brunck, ἐπὶ F.   14 περισσὰ <τ'>
 Sauppe.   15 τάκοσμα Sauppe, τὰ ἄκοσμα F.   16 ἅπαντα Brunck.   17 λό-
 γων F, corr. Ursinus. || ἐόντων F, corr. Brunck.   21 οἳ F, corr. Ursinus.
 22 ἄνοι Wachsm. (ut oppositum sit verbis σὺν νῷ v. 25), ἄνευ F. || κακοῦ F,
 corr. Sauppe. || ἄλλα F, corr. Sauppe.   26 <ἀλλὰ κακοῖς ἐπέκυρσαν> exempli
 causa lacunam supplevi. || φέροντες F, corr. Meineke.   28 ἀργικέραυνε F,
 corr. Meineke.   29 μὲν add. Scaliger, εἰρῆσαι maluit Petersen.

γνώμης, ἢ πίσυνος σὺ δίκης μέτα πάντα κυβερνᾷς,
 ὄφρ' ἂν τιμηθέντες ἀμειβώμεσθ' αὖ σε τιμῇ,
 ὑμνοῦντες τὰ σὰ ἔργα διηνεκές, ὥς ἐπέοικε
 θνητὸν ἔοντ', ἐπεὶ οὔτε βροτοῖς γέρας ἄλλο τι μείζον,
 οὔτε θεοῖς, ἢ κοινὸν αἰὲ νόμον ἐν δίκῃ ὑμνεῖν.

5

538 Epiphanius adv. Haeres. III 2, 9 (III 37) DDG p. 592, 30.

Κλεάνθης τὸ ἀγαθὸν καὶ καλὸν λέγει εἶναι τὰς ἡδονάς, καὶ ἀνθρω-
 πον ἐκάλει μόνην τὴν ψυχὴν, καὶ τοὺς θεοὺς μυστικὰ σχήματα ἔλεγεν
 εἶναι καὶ κλήσεις ἱερὰς, καὶ δαδουῆχον ἔφασκεν εἶναι τὸν ἥλιον, καὶ
 τὸν κόσμον μυστήριον καὶ τοὺς κατόχους τῶν θείων τελεστὰς ἔλεγε.

10

539 Philodemus περὶ εὐσεβ. cp. 13 (DDG p. 547b). ἐν δὲ τῷ
 δευτέρῳ (scil. περὶ θεῶν Χρύσιππος) τὰ τε εἰς Ὀρφέα (καὶ
 Μ)ουσαῖον ἀναφε(ρόμ)ε(ν)α καὶ (τ)ὰ παρ' (Ὁ)μήρῳ καὶ Ἡσιόδῳ καὶ
 Εὐρι(π)ίδῃ καὶ ποιηταῖς ἄλλοις, (ὥ)ς κα(ὶ) Κλεάνθης, (π)ειρᾶτα(ι
 συν)οικειοῦ(ν) ταῖς δόξαις αὐτῶ(ν).

15

540 Macrobius Sat. I 17, 8. Cleanthes (Apollinem) ὥς ἀπ' ἄλλων
 καὶ ἄλλων τόπων τὰς ἀνατολὰς ποιούμενον, quod ab aliis atque aliis
 locorum declinationibus faciat ortus.

541 Macrobius Sat. I 17, 36. Cleanthes Lycium Apollinem appel-
 latum notat quod, veluti lupi pecora rapiunt, ita ipse quoque humorem
 eripit radiis.

542 Macrobius Sat. I 17, 31. Λοξίας cognominatur, ut ait Oeno-
 pides, ὅτι ἐκπορεύεται τὸν λοξὸν κύκλον ἀπὸ δυσμῶν ἐπ' ἀνατολὰς
 κινούμενος, id est quod obliquum circum ab occasu ad orientem per-
 git: aut, ut Cleanthes scribit, ἐπειδὴ καθ' ἑλίκας κινεῖται, λοξὰ γάρ
 εἰσι καὶ αὐταί, quod fluctuosum iter pergit.

Cf. Achilles Tat. Isag. 169 A. ὁ ζωδιακὸς καὶ λοξίας ὑπὸ τινων
 καλεῖται, ἐπειδὴ ἥλιος τὰς ὁδοὺς ἐν αὐτῷ πορεύεται λοξός. ἐν δὲ τῷ
 ἡλίῳ ὁ Ἀπόλλων, ὃς καλεῖται Λοξίας ὑπὸ τῶν ποιητῶν, εἶναι πιστεύε-
 ται. — Cornutus c. 32: λοξῶν δὲ καὶ περισκελῶν ὄντων τῶν χρησμῶν
 οὓς δίδωσι, Λοξίας ὠνόμασται· ἢ ἀπὸ τῆς λοξότητος τῆς πορείας ἣν
 ποιεῖται διὰ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου.

543 Photius s. v. λέσχει. Κλεάνθης δὲ φησιν ἀπονενεμῆσθαι τῷ
 Ἀπόλλωνι τὰς λέσχας, ἐξέδραις δὲ ὁμοίας γίνεσθαι, καὶ αὐτὸν δὲ τὸν
 Ἀπόλλω παρ' ἐνίοις Λεσχηνόριον ἐπικαλεῖσθαι. — Eadem Suidas s. v.
 λέσχει. — Harpocration s. v. in libro περὶ θεῶν haec tradita esse
 testatur. — Causam cognominis accuratius explicat Cornutus c. 32.

2 ἀμειβώμεθα F. 4 οὔτε Cudworth, οὔτοι F. || ἄλλοτε F, corr. Brunck.
 10 μυστήριον Diels in adn., μύστας vulgo. || τελεστὰς A. Jahn, τελετὰς vulgo.
 Cf. Dio Prus. XII § 34. Plut. de tranq. an. 20 p. 477 c d. 12 Cf. Vol. II p. 316
 n. 1078.

καὶ λεσχηνόριον δ' αὐτὸν (Ἀπόλλωνα) προσηγόρευσαν διὰ τὸ τὰς ἡμέρας ταῖς λέσχαις καὶ τῷ ὁμιλεῖν ἀλλήλοις συνέχεσθαι τοὺς ἀνθρώπους, τὰς δὲ νύκτας καθ' ἑαυτοὺς ἀναπαύεσθαι. — Cf. Plut. de Ei apud Delphos ep. 2.

5 544 Schol. in Hom. Il. Γ 64. Κλεάνθης δὲ ἐν Λέσβῳ οὕτω τιμᾶσθαι χρυσῇν Ἀφροδίτην.

545 [Athenaeus XIII 572f. πόρνης δὲ Ἀφροδίτης ἱερὸν ἔστι παρὰ Ἀβυδηνοῖς, ὥς φησι Πάμφιλος· κατεχομένης γὰρ τῆς πόλεως δουλείᾳ τοὺς φρουροὺς τοὺς ἐν αὐτῇ ποτε θύσαντας, ὥς ἱστορεῖ Κλε-
10 ἀνθης ἐν τοῖς Μυθικοῖς, καὶ μεθυσθέντας ἐταίρας πλείονας προσλαβεῖν· ὧν μίαν, κατακοιμηθέντας αὐτοὺς ἰδοῦσαν, ἀνελομένην τὰς κλεῖς καὶ τὸ τεῖχος ὑπερβάσαν, ἀπαγγεῖλαι τοῖς Ἀβυδηνοῖς. τοὺς δ' αὐτίκα μεθ' ὅπλων ἀφικομένους, ἀνελεῖν μὲν τοὺς φύλακας, κρατήσαντας δὲ τῶν τειχῶν καὶ γενομένους ἐγκρατεῖς τῆς ἐλευθερίας χαριστήρια τῇ
15 πόρνη ἀποδιδόντας Ἀφροδίτης Πόρνης ναὸν ἰδρύσασθαι.]

[A Cleanthe Stoico haec aliena sunt. Νεάνθης scripsit pro Κλεάνθης, Uyzicenum intellegens, Mueller Frg. Hist. Gr. II p. 5. 9. 11. Eum secuti sunt Kaibelius in editione Athenaei et Zeller.]

546 Macrobius Sat. I 18, 14. unde Cleanthes ita cognominatum
20 scribit (Dionysum) ἀπὸ τοῦ διανύσαι, quia cotidiano impetu ab oriente ad occasum diem noctemque faciendo caeli conficit cursum.

547 Plutarchus de Is. et Osir. 66 p. 377d. Φερσεφόνην δὲ φησί που Κλεάνθης τὸ διὰ τῶν καρπῶν φερόμενον καὶ φονευόμενον πνεῦμα.

De Providentia et Divinatione.

(Vol. II p. 322 et 342.)

548 Philo de provid. II 74 p. 94 Aucher: Numerus autem planetarum prodest universo; verum hominum est otio praedictorum dinumcrare singulorum utilitatem. Haec autem nota sunt non solum ratione,
30 verum etiam sensu, ita movente providentia, quae, ut dicit Chrysippus et Cleanthes, nihil praetermisit pertinentium ad certiore[m] utiliore[m]que dispensationem. quod si aliter melius esset dispensari res mundi, eo modo sumpsisset compositionem, qua tenus nihil occurreret ad impediendum deum.

549 Schol. in Hom. Od. α 52 (Cramer Anecd. Oxon. III 416). ὀλοόφρονος] Κλεάνθης δασύνει· τοῦ περὶ τῶν ὅλων φρονοῦντος. — Eustath. in Hom. p. 1389, 55. τὸν Ἀτλαντα . . . οἱ μὲν ἀλληγοροῦσιν

3 Cornutum fuisse Cleanthis imprimis studiosum testatur Pers. Sat. 5, 63 (Pearson).

εἰς τὴν ἀκάματον καὶ ἀκοπίατον πρόνοιαν, τὴν πάντων αἰτίαν, καὶ ὁλοόφρονα τὸν τοιοῦτον Ἀτλαντα νοοῦσιν, ὥς τὸν ὑπὲρ ὅλων φρονοῦντα ἡγρουν τῶν ὅλων φροντιστικόν. διὸ καὶ ὁ Κλεάνθης, ὥς φασιν, ἐδάσυνε τὸ ὅ τῆς ἀρχούσης. — Cornutus c. 26. ὁλοόφρονα δ' αὐτὸν (Ἀτλαντα) εἰρῇσθαι διὰ τὸ περὶ τῶν ὅλων φροντίζειν καὶ προνοεῖσθαι 5 τῆς πάντων αὐτοῦ τῶν μερῶν σωτηρίας.

550 Cicero de divin. I 6. *Sed cum Stoici omnia fere illa defenderent, quod et Zeno in suis commentariis quasi semina quaedam sparsisset et ea Cleanthes paulo uberiora fecisset etc.*

551 Chalcidius in Tim. c. 144. *ex quo fieri ut, quae secundum 10 fatum sunt, etiam ex providentia sint, eodemque modo quae secundum providentiam, ex fato, ut Chrysippus putat. alii vero quae quidem ex providentiae auctoritate, fataliter quoque provenire, nec tamen quae fataliter, ex providentia, ut Cleanthes.*

C. Fragmenta moralia.

15

De Fine Bonorum.

(Vol. III p. 3 sq.)

552 Stobaeus Ecl. II 7, 6a, p. 76, 3. Κλεάνθης . . . οὕτως ἀπέδωκε· τέλος ἐστὶ τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν. — Cf. Diog. Laërt. VII 87. ὁ Ζήνων — τέλος εἶπε τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν· ὅπερ 20 ἐστὶ κατ' ἀρετὴν ζῆν· ἄρχει γὰρ πρὸς ταύτην ἡμᾶς ἡ φύσις· ὁμοίως δὲ καὶ Κλεάνθης ἐν τῷ περὶ ἡδονῆς. — Clemens Alex. Strom. II 21, 129 p. 497 P. Κλεάνθης δὲ (scil. τέλος ἡγεῖται) τὸ ὁμολογουμένως τῇ φύσει ζῆν * ἐν τῷ εὐλογιστεῖν, ὃ ἐν τῇ τῶν κατὰ φύσιν ἐκλογῇ κεῖσθαι διελάμβανεν. 25

553 Cicero de fin. II 69. *pudebit te illius tabulae, quam Cleanthes sane commode verbis depingere solebat. iubebat eos, qui audiebant, secum ipsos cogitare pictam in tabula Voluptatem, pulcherrimo vestitu et ornatu regali in solio sedentem; praesto esse Virtutes ut ancillulas, quae nihil aliud agerent, nullum suum officium ducerent, nisi ut Voluptati 30 ministrarent et eam tantum ad aurem admonerent, si modo id pictura intellegi posset, ut caveret, ne quid faceret imprudens, quod offenderet animos hominum, aut quicquam, e quo oreretur aliquis dolor. „nos quidem Virtutes sic natae sumus, ut tibi serviremus; aliud negotii nihil habemus.“*

Cf. Aug. de civit. dei V 20. *solent philosophi, qui finem boni lu- 35 mani in ipsa virtute constituunt, ad ingerendum pudorem quibusdam*

7 illa] scil. divinationis genera. 24 verba ἐν τῷ—διελάμβανεν nihil ad Cleanthem pertinent. Cf. Diog. Babyl. fr. 44—46 Vol. III p. 219.

philosophis, qui virtutes quidem probant, sed eas voluptatis corporalis fine metiuntur et illam per se ipsam putant adpetendam, istas propter ipsam, tabulam quandam verbis pingere, ubi voluptas in sella regali quasi delicata quaedam regina consadat, eique virtutes famulae subiciantur, observantes eius nutum, ut faciant quod illa imperaverit; quae prudentiae iubeat, ut vigilanter inquirat, quo modo voluptas regnet et salva sit; iustitiae iubeat, ut praestet beneficia, quae potest, ad comparandas amicitias corporalibus commodis necessarias, <et> nulli faciat iniuriam, ne offensis legibus voluptas vivere secunda non possit; fortitudini iubeat, ut si dolor corpori acciderit, qui non compellat in mortem, teneat dominam suam, id est voluptatem, fortiter in animi cogitatione, ut per pristinarum deliciarum suarum recordationem mitiget praesentis doloris aculeos; temperantiae iubeat, ut tantum capiat alimentorum et si qua delectant, ne per immoderationem noxium aliquid valetudinem turbet et voluptas, quam etiam in corporis sanitate Epicurei maximam ponunt, graviter offendatur. ita virtutes cum tota suae gloria dignitatis tanquam imperiosae cuidam et inhonestae mulierculae servient voluptati; nihil hac pictura dicunt esse ignominiosius et deformius et quod minus ferre bonorum possit aspectus; et verum dicunt.

554 Stobaeus Ecl. II 7, 6e, p. 77, 21 W. εὐδαιμονία δ' ἐστὶν εὐροια βίου. κέχρηται δὲ καὶ Κλεάνθης τῷ ὄρω τούτῳ ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι καὶ ὁ Χρύσιππος καὶ οἱ ἀπὸ τούτων πάντες, τὴν εὐδαιμονίαν εἶναι λέγοντες οὐχ ἑτέραν τοῦ εὐδαίμονος βίου, καίτοι γε λέγοντες τὴν μὲν εὐδαιμονίαν σκοπὸν ἐκκεῖσθαι, τέλος δ' εἶναι τὸ τυχεῖν τῆς εὐδαιμονίας, ὅπερ ταυτὸν εἶναι τῷ εὐδαιμονεῖν. — Sextus adv. math. XI 30. εὐδαιμονία δὲ ἐστίν, ὥς οἱ περὶ τὸν Κλεάνθην, εὐροια βίου.

555 Diogenes Laërt. VII 89. φύσιν δὲ Χρύσιππος μὲν ἑξακούει, ἥ ἀκολουθῶς δεῖ ζῆν, τὴν τε κοινὴν καὶ ἰδίως τὴν ἀνθρωπίνην· ὁ δὲ Κλεάνθης τὴν κοινὴν μόνην ἐκδέχεται φύσιν, ἥ ἀκολουθεῖν δεῖ, οὐκέτι δὲ καὶ τὴν ἐπὶ μέρους.

556 Stobaeus Floril. 6, 66 Vol. I p. 304 Hense, 6, 37 Mein. Κλεάνθης ἔλεγεν, εἰ τέλος ἐστὶν ἡ ἡδονή, πρὸς κακοῦ τοῖς ἀνθρώποις τὴν φρόνησιν δεδόσθαι.

De Bono et Honesto.

557 Clemens Alex. Protrept. VI 72 p. 61 P. Κλεάνθης δὲ ὁ Ἀσσεύς, ὁ ἀπὸ τῆς Στοᾶς φιλόσοφος, ὅς οὐ θεογονίαν ποιητικὴν,

8 et inserui. 20 nihil in hoc loco ad Cleanthem referri potest praeter ipsam definitionem beatitudinis. 31 ad ea, quae porro secuntur ap. Diog., Cleanthis nomen non pertinere certum est. 34 δίδοσθαι libri, corr. Meineke.

θεολογίαν δὲ ἀληθινὴν ἐνδείκνυται, οὐκ ἀπεκρύψατο τοῦ θεοῦ περί
ὅτι περ εἶχεν φρονῶν·

τάραθὸν ἐρωτᾷς μ' οἶον ἔστ'; ἄκουε δὴ·

τεταγμένον, δίκαιον, ὅσιον, εὐσεβές,

κρατοῦν ἑαυτοῦ, χρήσιμον, καλόν, δέον,

αὐστηρόν, αὐθέκαστον, αἰεὶ συμφέρον,

ἄφοβον, ἄλυπον, λυσιτελές, ἀνώδυνον,

ὠφέλιμον, εὐάρεστον, ἀσφαλές, φίλον,

ἔντιμον, <εὐχάριστον>, ὁμολογούμενον,

εὐκλές, ἄτυφον, ἐπιμελές, πρᾶον, σφοδρόν,

χρονιζόμενον, ἄμεμπτον, αἰεὶ διαμένον.

Idem Strom. V 14, 110 p. 715 P. Κλεάνθους τε τοῦ Στωϊκοῦ ἔν
τινι ποιήματι περὶ τοῦ θεοῦ ταῦτα γεγραφότος ἄκουε· (*secuntur idem
versus, sed omittuntur in codice verba ἀσφαλές, φίλον, ἔντιμον, ut ὁμο-
λογούμενον sequatur illud εὐάρεστον*). Hunc locum exscribit Euseb. 15
praep. evang. XIII 13 p. 679, versus 6, 7 eadem forma praebet, qua
locus Protreptici, unde colligitur ipsum Clementem Strom. V eandem
versuum formam exhibuisse quam in Protreptico, verba ἀσφαλές — ἔν-
τιμον omisisse librarium.

558 Clemens Alex. Strom. II 22, 131 p. 499 P. διὸ καὶ Κλεάν- 20
θης ἐν τῷ δευτέρῳ περὶ ἡδονῆς τὸν Σωκράτην φησὶ παρ' ἕκαστα
διδάσκειν, ὡς ὁ αὐτὸς δίκαιός τε καὶ εὐδαίμων ἀνὴρ, καὶ τῷ πρώτῳ
διελόντι τὸ δίκαιον ἀπὸ τοῦ συμφέροντος καταρᾶσθαι, ὡς ἀσεβές τι
πρᾶγμα δεδρακότι· ἀσεβεῖς γὰρ τῷ ὄντι οἱ τὸ συμφέρον ἀπὸ τοῦ δι-
καίου τοῦ κατὰ νόμον χωρίζοντες.

Cf. Cicero de off. III 11. *itaque accepimus Socratem exsecrari so-
litum eos, qui primum haec natura cohaerentia opinione distraxissent.
cui quidem ita sunt Stoici assensi, ut et quidquid honestum esset, id
utile esse censerent, nec utile quicquam, quod non honestum.* — id. de
leg. I 33. *recte Socrates exsecrari eum solebat, qui primus utilitatem a 30
iure seiunxisset: id enim querebatur caput esse exitiorum omnium.*

De Indifferentibus.

(Vol. III p. 28.)

559 Clemens Alex. Strom. V 3, 17 p. 655 P. καὶ ἡ Κλεάνθους
δὲ τοῦ Στωϊκοῦ φιλοσόφου ποιητικὴ ᾧδὲ πῶς τὰ ὅμοια γράφει 35
μὴ πρὸς δόξαν ὄρα, ἐθέλων σοφὸς αἰψα γενέσθαι,
μηδὲ φοβοῦ πολλῶν ἄκριτον καὶ ἀναιδέα βάζειν·

1 errat Clemens, cum ad deum refert, quae de honesto dicuntur. 9 εὐ-
χάριστον supplevi. 31 a iure C. F. W. Mueller, naturae libri. 37 βάζειν
Meineke, δόξαν cod., quod neque potuit mutata significatione repeti (vs. 1) ne-

οὐ γὰρ πλῆθος ἔχει συνετὴν κρίσιν, οὔτε δικαίαν
οὔτε καλήν, ὀλίγοις δὲ παρ' ἀνδράσι τοῦτό κεν εὔροις.

560 Clemens Alex. Strom. V 14, 110 p. 715 P. ὁ δὲ αὐτὸς (Κλε-
άνθης) κατὰ τὸ σιωπώμενον τὴν τῶν πολλῶν διαβάλλων εἰδωλολα-
5 τριαν ἐπιφέρει·

ἀνελεύθερος πᾶς ὅστις εἰς δόξαν βλέπει,
ὥς δὴ παρ' ἐκείνης τευξόμενος καλοῦ τινος.

idem Protrept. VI 72 p. 61 P. hos versus adiungit versibus de bono
fr. 557, a quibus alieni sunt.

10 561 Mantiss. proverb. (in paroemiogr. Gr. vol. II p. 757) cent. I 85.

κακῶς ἀκούειν κρεῖσσον ἢ λέγειν κακῶς.

Κλεάνθους. — „Inter ecclesiasticorum scriptorum sententias hic tri-
meter laudatur ab Antonio Meliss. I 53 et a Maximo 10, vid. Gregor.
Nazianz. carm. p. 157d.“ (Wachsm. Comm. II p. 8).

15 562 Plutarchus de Aud. Poet. c. 12 p. 33c. ὅθεν οὐδ' αἱ παρὰ-
διορθώσεις φαύλως ἔχουσιν, αἷς καὶ Κλεάνθης ἐχρήσατο καὶ Ἀντισθέ-
νης· ὁ μὲν κ. τ. λ. . . ὁ δὲ Κλεάνθης περὶ τοῦ πλούτου (Eur. El. 428)

φίλοις τε δοῦναι σῶμά τ' εἰς νόσους πεσόν
δαπάναισι σῶσαι,

20 μεταγράφων οὕτω·

πόρναις τε δοῦναι σῶμά τ' εἰς νόσους πεσόν
δαπάναις ἐπιτρίψαι.

Dio Chrysost. or. VII § 103 (Vol. I p. 208, 9 Arn.). ἐπεὶ καὶ αὐ-
τοῖς τούτοις τοῖς ἔπεσιν (scil. Eur. El. 428) ἀντιέθηκε τῶν πάννυ φιλο-
25 σόφων τις, ὃν οὐδεὶς, ἐμοὶ δοκεῖν, φαίη ἄν ποτε φιλονικούντα τού-
τοις τε ἀντιεργεῖν καὶ τοῖς ὑπὸ Σοφοκλέους εἰς τὸν πλοῦτον
εἰρημένους, ἐκείνοις μὲν ἐπ' ὀλίγον, τοῖς δὲ τοῦ Σοφοκλέους ἐπὶ πλεόν,
οὐ μὴν, ὥσπερ νῦν ἡμεῖς, διὰ μακρῶν, ἅτε οὐ παραχορῆμα κατὰ πολ-
λὴν ἐξουσίαν διεξιῶν, ἀλλ' ἐν βίβλοις γράφων.

30

De Virtute.

(Vol. III p. 48.)

563 Plutarchus de Sto. Rep. ep. 7 p. 1034d. ὁ δὲ Κλεάνθης
ἐν ὑπομνήμασι φυσικοῖς εἰπὼν ὅτι „πληγὴ πυρὸς ὁ τόνος ἐστὶ,
καὶ ἱκανὸς ἐν τῇ ψυχῇ γένηται πρὸς τὸ ἐπιτελεῖν τὰ ἐπιβάλλοντα,
35 ἰσχυρὸς καλεῖται καὶ κράτος,“ ἐπιφέρει κατὰ λέξιν, „ἢ δ' ἰσχυρὸς αὕτη
καὶ τὸ κράτος, ὅταν μὲν ἐν τοῖς φανείσιν ἐμμενετέοις ἐργένηται, ἐγκρά-

que cum ἀναιδέα coniungi, quia ἀναιδέα non nisi in factis dictisve conspici-
tur. 36 ἐν scripsi, ἐπὶ vulgo. || φανείσιν Hirzel, ἐπιφανέσιν libri. Cf. Ze-
nonis fr. n. 200.

τειά ἐστιν· ὅταν δ' ἐν τοῖς ὑπομενετέοις, ἀνδρεία· περὶ τὰς ἀξίας δὲ δικαιοσύνη· περὶ τὰς αἰρέσεις καὶ ἐκκλίσεις σωφροσύνη.“

Cf. Stobaeus Ecl. II 7, 5b4, p. 62, 24 W. καὶ ὁμοίως ὥσπερ ἰσχύς τοῦ σώματος τόπος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν νεύροις, οὕτω καὶ ἡ τῆς ψυχῆς ἰσχύς τόπος ἐστὶν ἱκανὸς ἐν τῷ κρίνειν καὶ πράττειν ἢ μή. 5

564 Themistius Or. II 27 C. εἰ δὲ αὖ φήσιν τις κολακείαν εἶναι τῷ Πυθίῳ παραβάλλειν τὸν βασιλέα, Χρύσιππος μὲν ὑμῖν καὶ Κλεάνθης οὐ συγχωρήσει καὶ ὅλον ἔθνος φιλοσοφίας [ἡ] ὁ ἐκ τῆς ποι- κίλης χορός, οἱ φάσκοντες εἶναι τὴν αὐτὴν ἀρετὴν καὶ ἀλήθειαν ἀν- δρὸς καὶ θεοῦ. 10

Cf. Proclus in Plat. Tim. II 106f. οἱ δὲ ἀπὸ τῆς Στοᾶς καὶ τὴν αὐτὴν ἀρετὴν εἶναι θεῶν καὶ ἀνθρώπων εἰρήκασιν. — Cic. de leg. I 25. iam vero virtus eadem in homine ac deo est neque alio ullo ingenio praeterea.

565 Diogenes Laërt. VII 92. πλείονας (εἶναι ἀρετὰς ἢ τέτταρας) 15 οἱ περὶ Κλεάνθην καὶ Χρύσιππον καὶ Ἀντίπατρον.

566 Stobaeus ecl. II 65, 7 W. ἀρετῆς δὲ καὶ κακίας οὐδὲν εἶναι μεταξύ. πάντα γὰρ ἀνθρώπους ἀφορμὰς ἔχειν ἐκ φύσεως πρὸς ἀρε- τήν, καὶ οἷονεὶ τὸν τῶν ἡμιαμβείων λόγον ἔχειν, κατὰ Κλεάνθην· ὅθεν ἀτελεῖς μὲν ὄντας εἶναι φαύλους, τελειωθέντας δὲ σπουδαίους. 20

567 Diogenes Laërt. VII 91. διδακτὴν τε εἶναι αὐτὴν (λέγω δὲ τὴν ἀρετὴν) καὶ Χρύσιππος ἐν τῷ πρώτῳ περὶ τέλους φησὶ καὶ Κλε- ἀνθης, καὶ Ποσειδώνιος ἐν τοῖς προτρεπτικοῖς.

568 Diogenes Laërt. VII 127. καὶ μὴν τὴν ἀρετὴν Χρύσιππος μὲν ἀποβλητὴν, Κλεάνθης δὲ ἀναπόβλητον, ὁ μὲν ἀποβλητὴν διὰ μέθην 25 καὶ μελαγχολίαν, ὁ δὲ ἀναπόβλητον διὰ βεβαίους καταλήψεις.

569 Diogenes Laërt. VII 128. ἀρέσκει δὲ αὐτοῖς καὶ διὰ παντὸς χρῆσθαι τῇ ἀρετῇ, ὥς οἱ περὶ Κλεάνθην φασίν. ἀναπόβλητος γάρ ἐστι· καὶ πάντοτε τῇ ψυχῇ χρῆται οὕση τελεία ὁ σπουδαῖος.

De Affectibus.

30

(Vol. III p. 92.)

570 Galenus de Hipp. et Plat. plac. V 6 (Vol. V p. 476 K., p. 456 Iu. Mueller.). τὴν μὲν οὖν τοῦ Κλεάνθους γνώμην ὑπὲρ τοῦ παθητι- κοῦ τῆς ψυχῆς ἐκ τῶνδε φαίνεσθαι φησὶ τῶν ἑπῶν.

Λογισμός. τί ποτ' ἔσθ' ὃ βούλει, θυμέ; τοῦτό μοι φράσον. 35

Θυμός. <σ>έ γ', ὦ λογισμέ, πᾶν ὃ βούλομαι ποιεῖν.

8 ἢ seclusi. 19 τὸν Zeller, τὸ libri. || ἡμιαμβειαίων libri, corr. Wachsm.

22 Cf. III n. 223. 26 μελαγχολίαν B. || καταλήμψις B¹, καταλήψεις B².

35 ὁ L, ὁ, τι AB, ὅτε M. 36 σέ γ', ὦ scripsi, ἐγὼ libri; ἔχω H. Stephanus, ἔχειν Wyttenb.

Α. βασιλικὸν <εἴ>πε<ς>· πλήν ὅμως εἶπὸν πάλιν.

Θ. ὦν ἂν ἐπιθυμῶ, ταῦθ' ὅπως γενήσεται.

ταυτὶ τὰ ἀμοιβαῖα Κλεάνθους φησὶν εἶναι Ποσειδώνιος ἐναργῶς ἐν-
δεικνύμενα τὴν περὶ τοῦ παθητικοῦ τῆς ψυχῆς γνώμην αὐτοῦ, εἴ γε
5 δὴ πεποίηκε τὸν Λογισμὸν τῷ Θυμῷ διαλεγόμενον ὡς ἕτερον ἑτέρῳ.

571 Galenus de Hipp. et Plat. plac. IX 1 (Vol. V p. 653 K. p. 653
Ju. Mueller). Ποσειδώνιος . . . δείκνυσιν ἐν τῇ περὶ παθῶν πραγμα-
τεία διοικουμένους ἡμᾶς ὑπὸ τριῶν δυνάμεων, ἐπιθυμητικῆς τε καὶ
θυμοειδοῦς καὶ λογιστικῆς· τῆς δὲ αὐτῆς δόξης ὁ Ποσειδώνιος ἔδειξεν
10 εἶναι καὶ τὸν Κλεάνθην.

572 Galenus de Hipp. et Plat. plac. III 5 (Vol. V 332 K. p. 299
Ju. Mueller). οὐ μόνον γὰρ Χρῦσιππος ἀλλὰ καὶ Κλεάνθης καὶ Ζή-
νων ἐτοιμῶς αὐτὸ τιθέασιν (scil. τοὺς φόβους καὶ τὰς λύπας καὶ πάνθ' ὅσα
τοιαῦτα πάθη κατὰ τὴν καρδίαν συνίστασθαι).

15 573 Stobaeus Floril. 6,3 Vol. I p. 281 Hense (6, 19 Mein.)
ὅστις ἐπιθυμῶν ἀνέχετ' αἰσχροῦ πράγματος,
οὗτος ποιήσῃ τοῦτ', ἐὰν καιρὸν λάβῃ.

574 Sextus adv. math. XI 74. ἀλλὰ Κλεάνθης μὲν μήτε κατὰ
φύσιν αὐτὴν (scil. τὴν ἡδονὴν) εἶναι μήτ' ἄξιον ἔχειν αὐτὴν ἐν τῷ
20 βίῳ, καθάπερ δὲ τὸ κάλλυντρον κατὰ φύσιν μὴ εἶναι.

575 Stobaeus Floril. 108,59 Mein. ὁ δὲ Κλεάνθης ἔλεγε τὴν
λύπην ψυχῆς παράλυσιν.

De Consolatione.

576 Cicero Tusc. disp. III 76. *sunt qui unum officium consolantis*
25 *putent „malum illud omnino non esse,” ut Cleanthi placet.*

577 Cicero Tusc. disp. III 77. *nam Cleanthes 'quidem sapientem*
consolatur, qui consolatione non eget. nihil enim esse malum, quod turpe
non sit, si lugenti persuaseris, non tu illi luctum, sed stultitiam detraxe-
ris; alienum autem tempus docendi. et tamen non satis mihi videtur
30 *vidisse hoc Cleanthes, suscipi aliquando aegritudinem posse ex eo ipso,*
quod esse summum malum [Cleanthes] ipse fatebatur.

De Officiis.

(Vol. III p. 134 et 172.)

576 Seneca de Benef. VI 12,2. *Ille, qui totus ad se spectat et*
35 *nobis prodest, quia aliter prodesse sibi non potest, eo mihi loco est, quo*

1 βασιλικὸν εἶπερ scripsi, βασιλικόν γε libri; βασιλικόν· εἶ γε Scaliger, καὶ
βασιλικόν γε Meineke. 2 ὦν ἂν Cornarius, ὡς ἂν libri; ὅς' ἂν Wyttēnb.
13 αὐτὸ Mueller, αὐτὰ libri. — Cf. I n, 210 (Zeno). 25 putent <docere>
Lambin. 31 Cleanthes seclutit Bake.

— — qui captivos suos, ut commodius veneant, pascit — — multum, ut ait Cleanthes, a beneficio distat negotiatio. — cf. ib. II 31, 2. non enim in vicem aliquid sibi reddi voluit (qui beneficium dat), aut non fuit beneficium, sed negotiatio.

579 Seneca de Benef. VI 10, 2. beneficium voluntas nuda non efficit: sed quod beneficium non esset, si optimae ac plenissimae voluntati fortuna defuisset, id aequè beneficium non est, nisi fortunam voluntas antecessit; non enim profuisse te mihi oportet, ut ob hoc tibi obliger, sed ex destinato profuisse. Cleanthes exemplo eiusmodi utitur: „ad quaerendum,“ inquit, „et accersendum ex Academia Platonem duos pueros 10 misi; alter totam porticum perscrutatus est, alia quoque loca, in quibus illum inveniri posse sperabat, percucurrit, et domum non minus lassus quam irritus redit: alter apud proximum circulatorem resedit, et, dum vagus atque erro vernaculis congregatur et ludit, transcuntem Platonem, quem non quaesierat, invenit. illum, inquit, laudabimus puerum, qui, 15 quantum in se erat, quod iussus est fecit: hunc feliciter inertem castigabimus.“

580 Seneca de Benef. V 14, 1. Cleanthes vehementius agit: „licet,“ inquit, „beneficium non sit, quod accepit, ipse tamen ingratus est, quia non fuit redditurus, etiam si accepisset. sic latro est, etiam antequam 20 manus inquinet: quia ad occidendum iam armatus est et habet spoliandi atque interficiendi voluntatem. exercetur et aperitur opere nequitia, non incipit. sacrilegi dant poenas, quamvis nemo usque ad deos manus porrigat.“

Ex libro περὶ χάριτος.

25

581 Stobaeus Floril. 28, 17 Vol. I p. 621 Hense (28, 14 Mein.). Κλεάνθης ἔφη τὸν ὁμνύοντα ἦτοι εὐορκεῖν ἢ ἐπιορκεῖν, καθ' ὃν ὁμνυσι χρόνον. εἰ μὲν γὰρ οὕτως ὁμνύῃ ὥς ἐπιτελέσω τὰ κατὰ τὸν ὅρκον, εὐορκεῖν, εἰ δὲ πρόθεσιν ἔχων μὴ ἐπιτελεῖν, ἐπιορκεῖν.

582 Seneca Epist. 94, 4. Cleanthes utilem quidem iudicat et hanc 30 partem (scil. philosophiae, quae dat propria cuique personae praecepta, nec in universum componit hominem, sed marito suadet quomodo se gerat adversus uxorem, patri quomodo educet liberos, domino quomodo servos regat), sed imbecillam nisi ab universo fluit, nisi decreta ipsa philosophiae et capita cognovit.

35

12 invenire N¹G, unde posse<se> Gertz. 13 rediit RGP. 14 error plerique codices, erroneus Guelferbyt. 23 Post „incipit“ in omnibus libris secuntur verba: „ipsum quod accepit, beneficium non erat, sed vocabatur“, quae del. Feldmann, alio transposuit Gertz. 29 εὐορκεῖν] Cf. Vol. II p. 63, 27 (Chrys. fr. log. n. 197).

583 Stobaeus Floril. 6,4 Vol. I p. 281 Hense (6,20 Mein.)

πόθεν ποτ' ἄρα γίνεται μοιχῶν γένος;
ἐκ κριθιῶντος ἀνδρὸς ἐν ἀφροδισίοις.

584 Theophilus ad Autol. III 5 p. 119c. τί σοι ἔδοξε τὰ Ζήνωνος ἢ τὰ Διογένους καὶ Κλεάνθους, ὁπόσα περιέχουσιν αἱ βίβλοι αὐτῶν διδάσκουσai ἀνθρωποβορίας, πατέρας μὲν ὑπὸ ιδίων τέκνων ἔψεσθαι καὶ βιβρώσκεσθαι καί, εἴ τις οὐ βούλοιοτο ἢ μέρος τι τῆς μυσαρᾶς τροφῆς ἀπορρίψειεν, αὐτὸν κατεσθίεσθαι τὸν μὴ φαρόντα;

585 Sextus Pyrrh. hypot. III 199. 200. παρ' ἡμῖν μὲν αἰσχροὺς, 10 μᾶλλον δὲ καὶ παράνομον νενόμισται τὸ τῆς ἀρξενομιξίας, παρὰ Γερμανοῖς δέ, ὡς φασίν, οὐκ αἰσχροὺς — — καὶ τί θαυμαστόν, ὅπου γε καὶ οἱ ἀπὸ τῆς κυνικῆς φιλοσοφίας καὶ οἱ περὶ τὸν Κιτιέα Ζήνωνα καὶ Κλεάνθην καὶ Χρῦσιππον ἀδιάφορον τοῦτο εἶναι φασίν;

586 Stobaeus Floril. 42,2 (Vol. I p. 760 Hense)

15 κακουργότερον οὐδὲν διαβολῆς ἔστι πω·
λάθρα γὰρ ἀπατήσασα τὸν πεπεισμένον
μῖσος ἀναπλάττει πρὸς τὸν οὐδὲν αἴτιον.

De Civitate.

587 Stobaeus Ecl. II 7,111, p. 103,12 W. ἱκανῶς δὲ καὶ Κλε- 20 ἀνθης περὶ τὸ σπουδαῖον εἶναι τὴν πόλιν λόγον ἠρώτησε τοιοῦτον.
πόλις μὲν <εἰ> ἔστιν οἰκητήριον κατασκευάσμα, εἰς ὃ καταφεύγοντας ἔστι δίκην δοῦναι καὶ λαβεῖν, οὐκ ἀστεῖον δὲ πόλις ἔστιν; ἀλλὰ μὴν τοιοῦτόν ἐστιν ἢ πόλις οἰκητήριον· ἀστεῖον ἄρ' ἔστιν ἢ πόλις.

588 Seneca de Tranq. An. I 7. *promptus compositus sequor Zenonam, Cleanthem, Chrysippum, quorum tamen nemo ad rem publicam accessit, at nemo non misit.* 25

Varia.

589 Diogenes Laërt. VII 14. ἐνίοτε δὲ καὶ χαλκὸν εἰσέπραττε τοὺς περιῖσταμένους (ὁ Ζήνων) * * * * * τὸ διδόναι μὴ ἐνοχλεῖν, 30 καθά φησι Κλεάνθης ἐν τῷ περὶ χαλκοῦ.

590 Philodemus περὶ φιλοσόφων Vol. Hercul. VIII col. 13, 18. κ(αὶ) Κλ(ε)άνθης ἐν (τῷ)ι περὶ στ(ήλ)ης (ῶ)ς Διογένους αὐ-τῆ(ς) μνη(μονεύ)ει καὶ ἐπαιν(εῖ) καὶ (μικρὸν) ὕστε(ρ)ον ἐν αὐτ(ῶ)ι

2 fortasse: πόθεν <δέ> ποτ' ἄρα. 4 n. 584 = Zeno fr. n. 254. 21 εἰ add. Heeren. 26 at scripsi, et A. Cf. Zeno fr. n. 271. 28 ἐνίους vulgo, corr. Wachsm. 29 lacunam significavi, <ὥστε δεδιότας> suppl. Cobetus. 33 αὐτῆς scil. τῆς πολιτείας. Librum Cleanthis puto adhiberi τὸν περὶ <ἐπι>στή-μης. Cf. ind. Laërt. n. 481.

του)τ(ωι καθά)π(ερ έτ)έρ(ω)θ' ένίων (ε)χθεσι(ν) [I. εκθεσιν] (ποι)-
ε(ιτ)αι.

591 Athenaeus XI 467d. Κλεάνθης δὲ ὁ φιλόσοφος ἐν τῷ
περὶ μεταλήψεως ἀπὸ τῶν κατασκευασάντων φησὶν ὀνομασθῆναι
τὴν τε Θηρίκλειον κύλικα καὶ τὴν Δεινιάδα. — ib. 471b. Κλεάνθης
δ' ἐν τῷ περὶ μεταλήψεως συγγράμματί φησι „τὰ τοίνυν εὐρήματα
καὶ ὅσα τοιαῦτα, ἔτι κατάλοιπά ἐστι, οἷον Θηρίκλειος, Δεινιάς, Ἰφι-
κρατίς. ταῦτα γὰρ πρότερον συνιστόρει τοὺς εὐρόντας, φαίνεται δ'
ἔτι καὶ νῦν. εἰ δὲ μὴ ποιεῖ τοῦτο, μεταβεβληκὸς ἂν εἴη μικρὸν τοῦ-
νομα. ἀλλὰ, καθάπερ εἴρηται, οὐκ ἔστιν πιστεῦσαι τῷ τυχόντι.“ 10

Spuria.

592 Certamen Homer. et Hesiod. p. 4,18 ed. Nietzsche (in act.
societ. philol. Lips. tom. I fasc. 1). Ἑλλάνικος μὲν γὰρ καὶ Κλεάν-
θης Μαίονα λέγουσι (πατέρα Ὀμήρου).

Cf. Procl. vit. Hom. ap. Gaisford. Hephaestion p. 516: οἱ μὲν οὖν 15
Συμωναῖον αὐτὸν ἀποφαινόμενοι Μαίονος μὲν πατρὸς λέγουσιν εἶναι.
— ib. p. 517. Μαίονα γὰρ φασι (scil. Ἑλλάνικος καὶ Δαμάστης καὶ
Φερεκύδης) τὸν Ὀμήρου πατέρα.

593 [Porphyrus vit. Pythag. 1,2. Κλεάνθης ἐν τῇ πέμπτῃ τῶν
μυθικῶν Σύρον, ἐκ Τύρου τῆς Συρίας (scil. Mnesarchum, patrem 20
Pythagorae). σιτοδείας δὲ καταλαβούσης τοὺς Σαμίους προσπλεύσαντα
τὸν Μνήσαρχον κατ' ἐμπορίαν μετὰ σίτου τῇ νήσῳ ἀποδόμενον τιμη-
θῆναι πολιτείᾳ. Πυθαγόρου δ' ἐκ παίδων εἰς πᾶσαν μάθησιν ὄντος
εὐφυοῦς, τὸν Μνήσαρχον ἀπαγαγεῖν αὐτὸν εἰς Τύρον, ἐκεῖ δὲ τοῖς
Χαλδαίοις συστάντα μετασχεῖν τούτων ἐπὶ πλεῖον ποιῆσαι, ἐπανελ- 25
θόντα δ' εἰς τὴν Ἰωνίαν ἐντεῦθεν τὸν Πυθαγόραν πρῶτον μὲν Φερε-
κύδη τῷ Συρίῳ ὁμιλῆσαι, δεύτερον δ' Ἑρμοδάμαντι τῷ Κρεωφυλείῳ
ἐν Σάμῳ ἤδη γηράσκοντι. λέγει δ' ὁ Κλεάνθης ἄλλους εἶναι οἱ τὸν
πατέρα αὐτοῦ Τυρρηγνὸν ἀποφαίνονται τῶν τὴν Αἴμνον ἐποικησάν-
των, ἐντεῦθεν δὲ κατὰ πρᾶξιν εἰς Σάμον ἐλθόντα καταμεῖναι καὶ 30
ἀστὸν γενέσθαι. πλείοντος δὲ τοῦ Μνησάρχου εἰς τὴν Ἰταλίαν συμ-
πλεύσαντα τὸν Πυθαγόραν νέον ὄντα κομιδῇ σφόδρα οὔσαν εὐδαί-
μονα καὶ τόθ' ὕστερον εἰς αὐτὴν ἀποπλεῦσαι. καταλέγει δ' αὐτοῦ
καὶ ἀδελφοὺς δύο, Εὐνοστον καὶ Τυρρηγνὸν πρεσβυτέρους. — Clemens

5 Hesych. s. Δεινιάδες affert Kaibel. 7 κατάλοιπά ἐστι scripsi, καὶ τὰ
λοιπά ἐστι cod. 8 συνιστόρει Casaubon., συνιστορεῖν cod. 10 τῷ τυχόντι
scil. ὀνόματι. 14 Βίονα libri, corr. Sturz et Welcker. Num hoc quoque fragm.
Neanthi tribuendum est? 19 Κλεάνθης libri hic et v. 28, Νεάνθης Menagius
recte ex loco Clementis. 20 Τύρον Holstenius, πύρρον libri. 24 Τύρον
Holstenius, πύρραν libri. 29 Τυρρηγνόν Holstenius, πύρρινον libri. 34 Εὐ-
νομον Diog. Laërt. VIII 2.

Alex. Strom. I p. 129 S. ὡς δὲ Νεάνθης Σύριος ἢ Τύριος (fuit Pythagoras). — Theodoret. Graec. aff. cur. I 24 p. 11, 13 Ra. ὁ δὲ Νεάνθης Τύριον (Πυθαγόραν) ὀνομάζει.]

594 [Pseudo-Plut. de Fluviorum nominibus V. 3. παράκειται δ' ⁵ [αὐτῷ] τὸ Κανκάσιον ὄρος· ἐκαλεῖτο δὲ τὸ πρότερον Βορέου κοίτη δι' αἰτίαν τοιαύτην. Βορέας δι' ἐρωτικὴν ἐπιθυμίαν Χιόνην ἀρπάσας, τὴν Ἀρκτοῦρου θυγατέρα, κατήνεγκεν εἰς τινα λόφον, Νιφάντην καλούμενον, καὶ ἐγέννησεν ἐκ τῆς προειρημένης υἱὸν Ὅρπακα, τὸν διαδεξάμενον Ἡνιόχου τὴν βασιλείαν. μετωνομάσθη δὲ τὸ ὄρος κοίτη ¹⁰ Βορέου. προσηγορεύθη δὲ Κανκάσος διὰ περιστάσιν τοιαύτην. μετὰ τὴν γιγαντομαχίαν Κρόνος, ἐκκλίνων τὰς Διὸς ἀπειλὰς, ἔφυγεν εἰς τὴν ἀκρόρειαν Βορέου κοίτης, καὶ εἰς κροκόδειλον μεταμορφωθείς <ἔλαθεν· ὁ δὲ Προμηθεὺς> ἓνα τῶν ἐγχωρίων ποιμένα, Κανκάσον, ἀναταμών, καὶ κατανοήσας αὐτοῦ τὴν διάθεσιν τῶν σπλάγχχνων, εἶπεν ¹⁵ οὐ μακρὰν εἶναι τοὺς πολεμίους. ὁ δὲ Ζεὺς ἐπιφανείς τὸν μὲν πατέρα δῆσας πλεκτῷ ἐρίῳ κατεταρτάρωσε· τὸ δ' ὄρος εἰς τιμὴν τοῦ ποιμένου Κανκάσον μετονομάσας, προσέδωκεν αὐτῷ τὸν Προμηθεῖα καὶ ἠνάγκασεν αὐτὸν ὑπὸ σπλαγχνοφάγου ἀετοῦ βασανίζεσθαι, ὅτι παρηνόμησεν εἰς τὰ σπλάγχχνα, ὡς ἱστορεῖ Κλεάνθης ἐν γ' Θεομαχίας.]

²⁰ 595 [Pseudo-Plut. de Fluv. V. 4. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ (Caucaso) βοτάνη Προμήθειος καλουμένη, ἣν Μῆδεια συλλέγουσα καὶ λειοτριβοῦσα πρὸς ἀντιπαθείας τοῦ πατρὸς ἐχρήσατο, καθὼς ἱστορεῖ ὁ αὐτός (scil. Cleanthes).]

596 [Pseudo-Plut. de Fluv. XVII 4. γεννᾶται δ' ἐν αὐτῷ (Taygeto) βοτάνη καλουμένη Χαρισία ἣν <αἱ> γυναικες ἕαρος ἀρχομένου τοῖς τραχήλοις περιάπτουσι καὶ ὑπὸ τῶν ἀνδρῶν συμπαθέστερον ἀγápωνται· καθὼς ἱστορεῖ Κλεάνθης ἐν α' περὶ ὀρῶν.]

Cleantis apophthegmata.

597 Diogenes Laërt. VII 169. φασὶ δὲ καὶ Ἀντίγονον αὐτοῦ ³⁰ πυθέσθαι ὄντα ἀκροατὴν, διὰ τί ἀντλεῖ; τὸν δ' εἰπεῖν „ἀντλῶ γὰρ μόνον; τί δ'; οὐχὶ σκάπτω; τί δ'; οὐκ ἄρδω; καὶ πάντα ποιῶ φιλοσοφίας ἕνεκα.“ καὶ γὰρ ὁ Ζήνων αὐτὸν συνεγύμναζεν εἰς τοῦτο, καὶ ἐκέλευεν ὀβολὸν φέρειν ἀποφορᾶς. — Plut. de vitand. aere alieno 7, 5 p. 830 c. Κλεάνθην δὲ ὁ βασιλεὺς Ἀντίγονος ἠρώτα, διὰ χρόνον ³⁵ θεασάμενος ἐν ταῖς Ἀθήναις „ἀλεῖς ἔτι, Κλεάνθης“; „ἀλῶ, φησὶν, ὦ βασιλεῦ, ὃ ποιῶ ἕνεκα τοῦ Ζήνωνος μὴ ἀποστῆναι μηδὲ φιλοσοφίας.“

598 Diogenes Laërt. VII 171. προκρίνων δὲ τὸν ἑαυτοῦ βίον

13 ἔλαθεν—Προμηθεὺς suppl. Wyt. 14 ἀναταμών Wyt., ἀναπαύων libri.
26 καὶ libri, fort. ἓνα. 36 Ζήωνος μὴ scripsi, ζῆν μόνος δὲ libri.

τοῦ τῶν πλουσίων, ἔλεγεν, ἐν ᾧ σφαιρίζουσιν ἐκεῖνοι τὴν σκληρὰν καὶ ἄκαρπον αὐτὸς ἐργάζεσθαι, σκάπτων.

599 Diogenes Laërt. VII 170. καὶ σκωπτόμενος ὑπὸ τῶν συμμαθητῶν ἠνέσχετο, καὶ ὄνος ἀκούων προσεδέχετο, λέγων αὐτὸς μόνος δύνασθαι βαστάζειν τὸ Ζήνωνος φορτίον.

600 Diogenes Laërt. VII 171. καὶ ποτε ὀνειδιζόμενος ὡς δειλός „διὰ τοῦτο, εἶπεν, ὀλίγα ἀμαρτάνω.“

601 Diogenes Laërt. VII 174. ὀνειδίσαντος αὐτῷ τινος εἰς τὸ γῆρας „ἀγῶ, ἔφη, ἀπιέναι βούλομαι· ὅταν δὲ πανταχόθεν ἐμαυτὸν ὑγιαίνοντα περινοῶ καὶ γράφοντα καὶ ἀναγινώσκοντα, πάλιν μένω.“ 10

602 Diogenes Laërt. VII 171. πολλάκις δὲ καὶ ἑαυτῷ ἐπέπληττεν· ὧν ἀκούσας Ἀρίστων „τίνι, ἔφη, ἐπιπλήττεις;“ καὶ ὃς γελάσας „πρεσβύτη, φησί, πολιὰς μὲν ἔχοντι, νοῦν δὲ μή.“

603 Diogenes Laërt. VII 173. Σωσιθέου τοῦ ποιητοῦ ἐν θεάτρῳ εἰπόντος πρὸς αὐτὸν παρόντα, 15

οὓς ἡ Κλεάνθους μωρία βοηλατεῖ, ἔμεινεν ἐπὶ ταύτῳ σχήματος. ἐφ' ᾧ ἀγασθέντες οἱ ἀκροαταί, τὸν μὲν ἐκρότησαν, τὸν δὲ Σωσιθέον ἐξέβαλον. μεταγινώσκοντα δὲ αὐτὸν ἐπὶ τῇ λουδορίᾳ προσήκατο, εἰπὼν ἄτοπον εἶναι, τὸν μὲν Διόνυσον καὶ τὸν Ἡρακλέα φλυαρουμένους ὑπὸ τῶν ποιητῶν μὴ ὀργίζεσθαι, αὐτὸν 20 δὲ ἐπὶ τῇ τυχοῦσῃ βλασφημίᾳ δυσχεραίνειν.

604 Stobaeus Floril. 7, 54 Vol. I p. 325 Hense. Κλεάνθης ὑπὸ γλώττης ἔλκους αὐτῷ γενομένου τὴν τροφὴν οὐκ ἐδύνατο παραπέμπειν· ὡς δὲ ῥᾶον ἔσχε καὶ ὁ ἰατρὸς αὐτῷ τροφὴν προσήγαγεν „σὺ δέ με, ἔφη, βούλει ἤδη τὸ πλεον τῆς ὁδοῦ κατανύσαντα ἀναστρέφειν, εἴτα 25 πάλιν ἐξ ὑπαρχῆς τὴν αὐτὴν ἔρχεσθαι;“ καὶ ἐξῆλθεν τοῦ βίου.

605 Diogenes Laërt. VII 171. εἰπόντος δέ τινος Ἀρχεσίλαον μὴ ποιεῖν τὰ δέοντα „παῦσαι, ἔφη, καὶ μὴ ψέγε. εἰ γὰρ καὶ λόγῳ τὸ καθήκον ἀναιρεῖ, τοῖς γοῦν ἔργοις αὐτὸ τιθεῖ.“ καὶ ὁ Ἀρχεσίλαος „οὐ κολακεύομαι“, φησί. πρὸς ὃν ὁ Κλεάνθης „ναί, ἔφη, σὲ κολα- 30 κεύω, φάμενος ἄλλα μὲν λέγειν, ἕτερα δὲ ποιεῖν.“

606 Diogenes Laërt. VII 173. ἔλεγε δὲ καὶ τοὺς ἐκ τοῦ περιπάτου ὅμοιον τι πάσχειν ταῖς λύραις, αἱ καλῶς φθεγξάμεναι αὐτῶν οὐκ ἀκούουσι.

607 Cicero Tusc. disp. II 60. *e quibus (scil. philosophis) homo sane levis, Heracleotes Dionysius, cum a Zenone fortis esse didicisset, a*

2 τὴν ἄκαρπον B, ἄκαρπον in litura a P^s; αὐτὸς om. LD. 4 ἠνείχετο PL. 10 ἀπογινώσκοντα B. 16 ὡς ἡ Κλεάνθου B. 17 τὸν] τὸ B, τῷ fortasse P ante lituram, τῷ L. — Cf. similes narratiunculas n. 470—472. 24 προσήνεγκεν Cobetus. 26 ἄρχεσθαι libri, corr. Gesner. Cf. n. 474—476. 30 ναί PL, καὶ BD; fortasse: <ῆ> καί. || ἔφησε P.

dolore dedoctus est. nam cum ex rebus laboraret, ipso in eiulatu clamat abbat falsa esse illa, quae antea de dolore ipse sensisset. quem cum Cleanthes condiscipulus rogaret, quatenam ratio eum de sententia deduxisset, respondit: „quia si, cum tantum operae philosophiae dedissem, 5 dolorem tamen ferre non possem, satis esset argumenti malum esse dolorem. plurimos autem annos in philosophia consumpsi nec ferre possum: malum est igitur dolor.“ tum Cleanthem, cum pede terram percussisset, versum ex Epigonis ferunt dixisse:

Audisne haec, Amphiaræ, sub terram abdite?

10 *Zenonem significabat a quo illum degenerare dolebat.*

608 Stobaeus Floril. 82, 9 Mein. = Ecl. II 2, 16. Κλεάνθης ἐρωτώμενος διὰ τί παρὰ τοῖς ἀρχαίοις οὐ πολλῶν φιλοσοφῶντων ὅμως πλείους διέλαμψαν ἢ νῦν „ὅτι, εἶπε, τότε μὲν ἔργον ἡσκεῖτο, νῦν δὲ λόγος.“

15 609 Diogenes Laërt. VII 172. μειρακίῳ ποτὲ διαλεγόμενος ἐπύθετο, εἰ αἰσθάνεται· τοῦ δ' ἐπινεύσαντος „διὰ τί οὖν, εἶπεν, ἐγὼ οὐκ αἰσθάνομαι ὅτι αἰσθάνει;“

610 Diogenes Laërt. VII 172. ἐρωμένου τινός, τί ὑποτίθεσθαι δεῖ τῷ νίῳ „τὸ τῆς Ἠλέκτρας, ἔφη, σίγα σίγα λεπτὸν ἵχνος.“ (Eurip. 20 Orest. 140.)

611 Musonius ap. Stob. Ecl. II 31, 125 p. 243, 1 Wachsm. ἢ οὐ τοιοῦτος παῖς ἐκεῖνος ὁ Λάκων, ὃς Κλεάνθην τὸν φιλόσοφον ἡρώτησεν, εἰ ἀγαθὸν ὁ πόνος ἐστίν; οὕτω γὰρ ἐκεῖνος φαίνεται φύσει πεφυκῶς καλῶς καὶ τεθραμμένος εὖ πρὸς ἀρετὴν, ὥστε ἔγγιον εἶναι 25 νομίζειν τὸν πόνον τῆς ἀγαθοῦ φύσεως ἢ τῆς τοῦ κακοῦ· ὃς γε ὡς ὁμολογουμένου τοῦ μὴ κακὸν ὑπάρχειν αὐτόν, εἰ ἀγαθὸν τυγχάνει ὦν ἐπυνθάνετο. ὅθεν καὶ ὁ Κλεάνθης ἀρασθεὶς τοῦ παιδὸς εἶπεν ἄρα πρὸς αὐτόν „αἵματος εἰς ἀγαθοῖο, φίλον τέκος, οἱ ἀγορεύεις (Hom. Od. δ 611).“ — Diogenes Laërt. VII 172. Λάκωνός τινος εἰπόντος, 30 ὅτι ὁ πόνος ἀγαθόν, διαχυθεὶς φησιν „αἵματος εἰς ἀγαθοῖο, φίλον τέκος.“

612 Stobaeus Ecl. II 31, 63 Wachsm. Κλεάνθης, ἐταίρου ἀπιέναι μέλλοντος καὶ ἐρωτῶντος, πῶς ἂν ἤκιστα ἀμαρτάνοι, εἶπεν, „εἰ παρ' ἕκαστα ὦν πράττεις δοκοῦνς ἐμὲ παρεῖναι.“ — Cf. Zeno apoph. 42 Maxim. 35 Gnom. 5 p. 189, 1 R.

8 Scil. Sophoclis (fr. adesp. 2 p. 651 Nauck). 13 πλείους <παιδείᾳ> Usener, πλείους <ἀρετῇ> Meineke melius. 18 ἐρωμένον B. || ὑποτίθεσθαι (om. δεῖ) BP, ὑποτίθεσθαι (om. δεῖ) L. 19 τὸ ἐκ τῆς BPLD. || λευκὸν BD. 24 καλὸς L, corr. Pflugk. || ἔγγιον L, corr. Emperius. 25 ἢ Pflugk, καὶ L. || ὃς γε Pflugk, ὥστε L. 26 εἰ Halm, ἢ L. 32 ἐτέρου L, corr. Boissonade. 34 πράττοις Usener. || ἐμὲ Cobetus, με libri. Similia Epicurus discipulis fertur dixisse Usen. fr. 211: sic fac omnia, tamquam spectet Epicurus.

613 Diogenes Laërt. VII 172. φησὶ δὲ ὁ Ἐκάτων ἐν ταῖς χρεαίαις, εὐμόρφον μειρακίου εἰπόντος „εἰ δ' εἰς τὴν γαστέρα τύπτων γαστροῖζει, καὶ ὁ εἰς τοὺς μηροὺς τύπτων μηροῖζει,“ ἔφη „σὺ μὲν τοὺς διαμηροισμοὺς ἔχε, μειράκιον. αἱ δ' ἀνάλογοι φωναὶ τὰ ἀνάλογα οὐ πάντως σημαίνουσι πράγματα.“ 5

614 Plutarchus Alc. 6. Ὁ μὲν οὖν Κλεάνθης ἔλεγε τὸν ἐρώμενον ὑφ' ἑαυτοῦ μὲν ἐκ τῶν ὥτων κρατεῖσθαι, τοῖς δ' ἀντερασταῖς πολλὰς λαβὰς παρέχειν ἀθίκτους ἑαυτῷ, τὴν γαστέρα λέγων καὶ τὰ αἰδοῖα καὶ τὸν λαιμόν.

615 Stobaeus Floril. 33, 8 (Vol. I p. 679 Hense). σιωπῶντος τοῦ 10 Κλεάνθους, ἐπεὶ τις ἔφη „τί σιγᾷς; καὶ μὴν ἡδὺ τοῖς φίλοις ὀμιλεῖν,“ „ἡδύ, ἔφη, ἀλλ' ὅσω ἡδίων, τοσῶδε μᾶλλον αὐτοῦ τοῖς φίλοις παραχωρητέον.“

616 Diogenes Laërt. VII 174. πρὸς δὲ τὸν μονήρη καὶ ἑαυτῷ λαλοῦντα „οὐ φάυλω, ἔφη, ἀνθρώπῳ λαλεῖς.“ 15

617 Stobaeus Floril. 95, 28 Mein. Κλεάνθης, ἐρωτώμενος πῶς ἂν τις εἴη πλούσιος, εἶπεν „εἰ τῶν ἐπιθυμιῶν εἴη πένης.“

618 Diogenes Laërt. VII 173. λέγεται δέ, φάσκοντος αὐτοῦ κατὰ Ζήνωνα καταληπτὸν εἶναι τὸ ἥθος ἐξ εἰδους, νεανίσκους τινὰς εὐτραπέλους ἀγαγεῖν πρὸς αὐτὸν κίναιδον ἐσκληρωγωγημένον ἐν ἀγρῷ, καὶ 20 ἀξιοῦν ἀποφαίνεσθαι περὶ τοῦ ἥθους· τὸν δὲ διαπορούμενον κελεύσαι ἀπιέναι τὸν ἄνθρωπον. ὥς δὲ ἀπιὼν ἐκεῖνος ἔπαρεν „ἔχω, εἶπεν, αὐτόν,“ ὁ Κλεάνθης „μαλακός ἐστιν.“ Cf. Zeno n. 204 et Dio Prus. or. XXXIII § 53, 54, qui de Chrysippo Tarsi (τῶν γὰρ ἐνθάδε δεινῶν τινα λέγουσι etc.) eadem narrat. Cf. Vol. II n. 10a. 25

619 Arrianus Epict. diss. IV 1, 173. παράδοξα μὲν ἴσως φασὶν οἱ φιλόσοφοι, καθάπερ καὶ ὁ Κλεάνθης ἔλεγεν, οὐ μὴν παράλογα.

Cf. Zeno n. 281.

Appendix.

Fragmenta Cleanthis ad singulos libros relata.

30

1. Ἀρχαιολογία (ind.).
2. Διατριβῶν δύο (ind.).
3. Ἐρωτικὴ τέχνη (ind.). Cf. n. 585.
4. Ἑρακλείτου ἐξηγήσεις τέσσαρα (ind.). Cf. n. 519.

5 verba αἱ δ' — πράγματα secludit Cobetus. καὶ πράγματα P, in B rasura ante περ.

5. *Περὶ Ἀγωγῆς* (ind.).
6. *Περὶ Αἰσθήσεως* (ind.). Cf. n. 484.
7. *Περὶ Ἀρετῶν* (ind.). Cf. n. 564—569.
8. *Περὶ Ἀτόμων* n. 493. fortasse = *πρὸς Δημόκριτον* (ind.).
- 5 9. *Περὶ Βασιλείας* (ind.).
10. *Περὶ Βουλῆς* (ind.).
11. *Περὶ Γιγάντων* (ind.).
12. *Περὶ Γοργίππου* (ind.).
13. *Περὶ Διαλεκτικῆς* (ind.). Cf. n. 488.
- 10 14. *Περὶ Δόξης* (ind.). Cf. n. 559. 560.
15. *Περὶ Ἐλευθερίας* (ind.).
16. *Περὶ Ἐπιστήμης* (ind.). Cf. n. 590 adn.
17. *Περὶ Ἔρωτος* (ind.).
18. *Περὶ Εὐβουλίας* (ind.).
- 15 19. *Περὶ Εὐφυνίας* (ind.).
20. *Περὶ Ἡδονῆς* (ind.) n. 530. 552. 558.
21. *Περὶ Θεῶν* (ind.) n. 543.
22. *Περὶ Ἰδίων* (ind.).
23. *Περὶ Καλῶν* (ind.).
- 20 24. *Περὶ Κατηγορημάτων* (ind.) n. 488.
25. *Περὶ Μεταλήψεως* n. 591.
26. *Περὶ Νόμων* (ind.).
27. *Περὶ Ὁρμῆς* (ind.).
28. *Περὶ Πράξεως* (ind.).
- 25 29. *Περὶ Στήλης* n. 590. Titulus dubiae fidei, qui uno tantum
tum eoque mutilo Philodemi loco cum aliqua probabilitate suppletur.
30. *Περὶ Συμποσίου* (ind.).
31. *Περὶ Τέλους* (ind.). Cf. n. 552—556.
32. *Περὶ Τέχνης* (ind.). Cf. n. 490.
- 30 33. *Περὶ Τῆς Ζήνωνος φυσιολογίας δύο* (ind.).
34. *Περὶ Τιμῆς* (ind.).
35. *Περὶ Τοῦ Δικάζειν* (ind.).
36. *Περὶ Τοῦ Καθήκοντος* (ind.).
37. *Περὶ Τοῦ Κυριεύοντος* (ind.) n. 489.
- 35 38. *Περὶ Τοῦ Λόγου τρία* (ind.).
39. *Περὶ Τοῦ Ὅτι Ἡ Αὐτὴ Ἀρετὴ Ἀνδρὸς Καὶ Γυναικὸς*
(ind.).
40. *Περὶ Τοῦ Ποιητοῦ* (ind.). Cf. n. 526. 535. 549. 592.
41. *Περὶ Τοῦ Τὸν Σοφὸν Σοφιστεύειν* (ind.).
42. *Περὶ Τρόπων* (ind.).
43. *Περὶ Τῶν Ἀπόρων* (ind.).

44. *Περὶ Ὑμεναίου* (ind.).
 45. *Περὶ Φιλίας* (ind.).
 46. *Περὶ Φθονερείας* (ind.).
 47. *Περὶ Χαλκοῦ* n. 589.
 48. *Περὶ Χάριτος* (ind.) n. 578—580. 5
 49. *Περὶ Χρειῶν* (ind.).
 50. *Περὶ Χρόνου* (ind.).
 51. *Πολιτικός* (ind.) n. 587—588.
 52. *Πρὸς Ἀρίσταρχον* (ind.) n. 500.
 53. *Πρὸς Δημόκριτον* (ind.). Fortasse = *Περὶ Ἀτόμων* n. 493. 10
 54. *Πρὸς Ἡριλλον* (ind.).
 55. *Προτρεπτικός* (ind.). Cf. n. 567.
 56. *Τέχνη Πητορική* n. 491. 492.
 57. *ὑπομνήματα Φυσικά* n. 563.

5a. Sphaerus.

15

620 Diogenes Laërt. VII 177. *Τούτου* (scil. τοῦ Κλεάνθους) — ἤκουσε μετὰ Ζήνωνα καὶ Σφαῖρος ὁ Βοσποριανός, ὃς προκοπὴν ἱκανὴν περιποιησάμενος λόγων εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπῆει πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα (secuntur duo narratiunculæ cf. n. 625). *Βιβλία δὲ γέγραφε τάδε* 20

περὶ κόσμον δύο·

περὶ στοιχείων·

〈*περὶ*〉 *σπέρματος* n. 626.

περὶ τύχης·

περὶ ἐλαχίστων· 25

πρὸς τὰς ἀτόμους καὶ τὰ εἶδωλα·

περὶ αἰσθητηρίων n. 627.

περὶ Ἡρακλείτου πέντε·

διατριβῶν·

περὶ τῆς ἠθικῆς διατάξεως· 30

περὶ καθήκοντος·

περὶ ὁρμῆς·

περὶ παθῶν δύο·

περὶ βασιλείας·

18 ἐν λόγῳ BD, λόγῳ (ἐν eras.) P, λόγων L. || ἀπῆρε B (ἢ B²) P
 22 στοιχείων BPLD. 23 περὶ inserui. 33 διατριβῶν add. BD.

περὶ Λακωνικῆς πολιτείας n. 629
 περὶ Ἀνκούργου καὶ Σωκράτους τρία·
 περὶ νόμου·

περὶ μαντικῆς·

5 διαλόγους ἐρωτικούς·

περὶ τῶν Ἑρετριακῶν φιλοσόφων·

περὶ ὁμοίων·

περὶ ὄρων (n. 628).

περὶ ἔξεως·

10 περὶ τῶν ἀντιλεγομένων τρία·

περὶ λόγου·

περὶ πλούτου·

περὶ δόξης·

περὶ θανάτου·

15 τέχνης διαλεκτικῆς δύο·

περὶ κατηγορημάτων·

περὶ ἀμφιβολιῶν·

ἐπιστολάς.

621 Diogenes Laërt. VII 185. Πτολεμαίου τε πρὸς Κλεάνθην
 20 ἐπιστείλαντος ἢ αὐτὸν ἐλθεῖν ἢ πέμψαι τινά, Σφαῖρος μὲν ἀπῆλθε,
 Χρῦσιππος δὲ περιεῖδε.

622 Plutarchus vita Cleomenis 2. λέγεται δὲ καὶ λόγων φιλο-
 σόφων τὸν Κλεομένην μετασχεῖν ἔτι μειράκιον ὄντα, Σφαῖρον τοῦ
 Βορυσθενίτου παραβαλόντος εἰς τὴν Λακεδαίμονα καὶ περὶ τοὺς νέους
 25 καὶ τοὺς ἐφήβους οὐκ ἀμελῶς διατρίβοντος. Ὁ δὲ Σφαῖρος ἐν τοῖς
 πρώτοις ἐργόνει τῶν Ζήνωνος τοῦ Κιτιέως μαθητῶν, καὶ τοῦ Κλεο-
 μένους ἔοικε τῆς φύσεως τὸ ἀνδρῶδες ἀγαπῆσαί τε καὶ προσεκκαῦσαι
 τὴν φιλοτιμίαν. — ὁ δὲ Στωϊκὸς λόγος ἔχει τι πρὸς τὰς μεγάλας φύ-
 σεις καὶ ὀξείας ἐπισφαλές καὶ παρὰ βολον, βαθεῖ δὲ καὶ πρᾶν
 30 νύμενος ἦθει μάλιστα εἰς τὸ οἰκτεῖον ἀγαθὸν ἐπιδίδωσιν.

623 Plutarchus vita Cleomenis 11. (ὁ Κλεομένης) ἐπὶ τὴν παι-
 δειαν τῶν νέων ἐτράπη καὶ τὴν λεγομένην ἀγωγὴν, ἥς τὰ πλείστα
 παρὼν ὁ Σφαῖρος αὐτῷ συγκαθίστη, ταχὺ τὸν προσήκοντα τῶν τε
 γυμνασίων καὶ τῶν συσσιτίων κόσμον ἀναλαμβάνοντων καὶ συστελλο-
 35 μένων ὀλίγων μὲν ὑπ' ἀνάγκης, ἔκουσίως δὲ τῶν πλείστων εἰς τὴν
 εὐτελεῖ καὶ Λακωνικὴν ἐκείνην δίδαιταν.

624 Athenaeus VIII 354e. οὐκ ἀχαρίτως δὲ καὶ Σφαῖρον, τὸν
 συσχολάσαντα μὲν Χρῦσιππῳ παρὰ Κλεάνθει, μετὰ πεμπτον δὲ γενό-

3 νόμους B. 20 ἀποστείλαντος BLD, ἐπιστείλαντος, sed ε et ι in litura
 P. 21 ὑπερεῖδε BPD. 37 ἀχαρίστως A, corr, Cas.

μενον εἰς Ἀλεξάνδρειαν ὑπὸ τοῦ βασιλέως Πτολεμαίου, κηρίνων ποτὲ ἐν τῷ δείπνῳ παρατεθεισῶν ὀρνίθων, ἐκτείναντα τὰς χεῖρας ἐπισχεθῆναι ὑπὸ τοῦ βασιλέως, ὡς ψεύδει συγκατατιθέμενον. τὸν δ' εὐστόχως ἀποκρίνασθαι εἰπόντα οὐ τοῦτω συγκατίθεσθαι ὅτι εἰσὶν ὄρνεις, ἀλλ' ὅτι εὐλογόν ἐστι ταύτας ὄρνεις εἶναι. διαφέρειν δὲ τὴν καταληπτικὴν φαντασίαν τοῦ εὐλόγου· τὴν μὲν γὰρ ἀδιάψευστον εἶναι, τὸ δ' εὐλογον <κᾶν> ἄλλως ἀποβαίνειν.

625 Diogenes Laërt. VII 177. εἰς Ἀλεξάνδρειαν ἀπήει (ὁ Σφαῖρος) πρὸς Πτολεμαῖον τὸν Φιλοπάτορα. λόγου δέ ποτε γενομένου περὶ τοῦ δοξάσειν τὸν σοφὸν καὶ τοῦ Σφαίρου εἰπόντος ὡς οὐ δο- 10 ξάσει, βουλόμενος ὁ βασιλεὺς ἐλέγξει αὐτὸν κηρίνας ῥόας ἐκέλευσε παρατεθῆναι· τοῦ δὲ Σφαίρου ἀπατηθέντος ἀνεβόησεν ὁ βασιλεὺς ψευδεῖ συγκατατεθεῖσθαι αὐτὸν φαντασίᾳ, πρὸς ὃν ὁ Σφαῖρος εὐστόχως ἀπεκρίνατο, εἰπὼν οὕτως συγκατατεθεῖσθαι, οὐχ ὅτι ῥόαι εἰσὶν, ἀλλ' ὅτι εὐλογόν ἐστι ῥόας αὐτὰς εἶναι· διαφέρειν δὲ τὴν καταληπτικὴν 15 φαντασίαν τοῦ εὐλόγου.

πρὸς δὲ Μνησίστρατον κατηγοροῦντα αὐτοῦ ὅτι Πτολεμαῖον οὐ φησι βασιλέα εἶναι· „τοιοῦτον δὲ ὄντα τὸν Πτολεμαῖον καὶ βασιλέα εἶναι.“

626 Diogenes Laërt. VII 159. καὶ ἀφ' ὅλων δὲ τῶν σωμάτων 20 αὐτό φασι καταφέρεισθαι (scil. τὸ σπέρμα) οἱ περὶ τὸν Σφαῖρον, πάντων γοῦν γεννητικὸν εἶναι τῶν τοῦ σώματος μερῶν. τὸ δὲ τῆς θηλείας ἄγονον ἀποφαίνονται· ἄτονόν τε γὰρ εἶναι καὶ ὀλίγον καὶ ὑδατῶδες, ὡς ὁ Σφαῖρος φησιν.

627 Aëtius VI 15, 1 (DG p. 405b 26). Σφαῖρος ὁ Στωϊκὸς 25 ὁρατὸν εἶναι τὸ σκότος. ἐκ γὰρ τῆς ὁράσεως προχεῖσθαι τινα εἰς αὐτὸ αὐγὴν.

628 Cicero Tusc. disp. IV 53. *Fortitudo est igitur „adfectio animi legi summae in perpetiendis rebus obtemperans“ vel „conservatio stabilis iudicii in eis rebus, quae formidolosae videntur, subeundis et repellendis“ vel „scientia rerum formidolosarum contrariarumque aut omnino neglegendarum, conservans earum rerum stabile iudicium“ vel brevius, ut Chrysippus — nam superiores definitiones erant Sphaeri, hominis in primis bene definientis, ut putant Stoici; sunt enim omnino*

4 ἀποκρίνασθαι Kaibel, ἀποφύνασθαι A. 7 κᾶν add. Wilam. — ὀρνίθες in hanc narratiunculam errore videntur irrepsisse ἀντὶ τῶν ῥοῶν cf. n. 625.

8 ἀπήρε B (η B²) P. 11 ἐλέγξει BD. 18 φησι βασιλέα εἶναι L, φησὶν εἶναι βασιλέα BP, φασι βασιλέα εἶναι οὐκ εἶναι ἔφη D. 21 φασὶν αὐτὸ BP.

22 γεννητικῶν B. 23 γὰρ erasum in P, om. L. — librum Sphaeri περὶ σπέρματος habet Laërtius in indice librorum n. 620. 26 Eandem doctrinam isdem verbis Aëtius Stoicis universis tribuit. 31 aut] et O. Heine. 34 Fortasse ad librum περὶ τῶν ὄρων referendum. — Cf. Vol. III n. 285 (Chrys.).

omnis fere similes, sed declarant communis notiones alia magis alia etc.

629 Plutarchus vita Lycurgi 5. τοσούτους δέ φησι κατασταθῆναι τοὺς γέροντας Ἀριστοτέλης, ὅτι τριάκοντα τῶν πρώτων μετὰ Λυκούργου γενομένων δύο τὴν πρᾶξιν ἐγκατέλιπον ἀποδειλιάσαντες. Ὁ δὲ Σφαῖρος ἐξ ἀρχῆς φησι τοσούτους γενέσθαι τοὺς τῆς γνώμης μετασχόντας.

630 Athenaeus IV 141c. Σφαῖρος δ' ἐν τρίτῳ Λακωνικῆς πολιτείας γράφει· „φέρουσι δὲ καὶ ἐπάικλα αὐτοῖς οἱ φιδίται· καὶ τῶν μὲν ἀγρευομένων ὑφ' αὐτῶν ἐνίοτε οἱ πολλοί, οὐ μὴν ἄλλ' οἷ γε πλούσιοι καὶ ἄρτον καὶ ὦν ἂν <ῆ> ὥρα ἐκ τῶν ἀγρῶν, ὅσον εἰς αὐτὴν τὴν συνουσίαν, νομίζοντες καὶ τὸ πλεῖονα τῶν ἱκανῶν παρασκευάζειν περιττὸν εἶναι, μὴ μέλλοντά γε προσφέρεσθαι.“

6. Τινὲς τῶν ἀρχαιοτέρων Στωϊκῶν.

631 Diocles Magnes apud Diog. Laërt. VII 54. ἄλλοι δέ τινες τῶν ἀρχαιοτέρων Στωϊκῶν τὸν ὀρθὸν λόγον κριτήριον ἀπολείπουσιν, ὥς ὁ Ποσειδώνιος ἐν τῷ περὶ κριτηρίου φησί.

6 Ex libro περὶ τῆς Λακωνικῆς πολιτείας haec sumpta sunt. 10 nonne scribendum: ἐκάστοτε? 11 ῆ add. Kaibel. 12 τὸ Cas., τὰ A. 15 Ad quos philosophos haec verba referantur, nescimus. Disputavit de ea quaestione Hirzeliüs.

Date Due

CAT. NO. 23 233

PRINTED IN U.S.A.

PA 3507 .S7 v.1
Arnim, Hans Friedrich Aug 010101 000
Stoicorum veterum fragmenta co

0 1163 0232919 2
TRENT UNIVERSITY

PA3507 .S7 v. 1
Arnim, Hans Friedrich August von,
Stoicorum veterum fragmenta
collegit Ionannes ab Arnim

DATE	ISSUED TO
	88265

88265

